

„UN ROMAN DE ATMOSFERĂ, EXTRAORDINAR DE V
THE GUARDIA

VESNA
GOLDSWORTHY

CORTINA DE FIER

O POVESTE DE DRAGOS

„ESTUL ȘI VESTUL SE ÎNTÂLNESC ÎNTR-O BINEVENITĂ POVESTE DULCE-AMARĂ DESPRE IUBIRE, LOIALITATE ȘI CÂNTECUL DE SIRENĂ AL LIBERTĂȚII."
FINANCIAL TIMES

VESNA GOLDSWORTHY

CORTINA DE FIER

O poveste de dragoste

EDITURA HUMANITAS

2022

Colecţie coordonată de

DENISA COMĂNESCU

ISBN: 978-606-097-159-7 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Pentru toţi prietenii mei care, ca şi mine, au crescut la est de acea linie dintre Szczecin, port la Marea Baltică, şi Trieste, port la Adriatică

De spaimă-i furia şi greu de lecuit,
Când vechi prieteni se ciocnesc necruţători.
—Euripide, *Medeea*[1]

Când pleci, spaţiul se-nchide-n urma ta ca apa,
Înapoi nu privi, căci nu-i nimic afar' de tine,
Spaţiul doar timp e, altfel văzut,
Locurile dragi e cu neputinţă să le părăsim.
—Ivan Lalić, „Locurile dragi"

Prolog
Cade cortina

În direct de la Berlin, decembrie 1990

„Zidurile se prăbuşesc în întreaga Europă. Cu un an în urmă, acest oraş era şi el împărţit în două de un zid. Mulţi

[1] Traducere de Alexandru Pop în *Tragicii greci*, ESPLA, Bucureşti, 1958.

dintre cei care au vrut să fugă de viaţa din Est sărindu-l sau încercând să treacă prin tuneluri săpate sub el şi-au pierdut viaţa. Fragmente din acest zid se vând acum ca suveniruri, patetice vestigii ale unei ameninţări trecute.

De la Tallinn la Tirana, de la Belfast la Bucureşti, oamenii sunt în mişcare, în sfârşit liberi. Nu mai avem nevoie de vize, şi în curând nu vom mai avea nevoie nici de paşapoarte. Asistăm la sfârşitul istoriei. Şi acest oraş glorios în care mă aflu acum este atât inima, cât şi izvorul acestei lumi noi.

În ultimii doi ani, ţările mici care se află, după cum greşit consideră unii, la marginea Europei, dar care sunt tot atât de mult parte din gloria continentului ca orice teritorii din Occident, au suferit agonia mişcărilor sociale. Unele au pus capăt deceniilor de represiune prin revoluţii sângeroase. Aceste ţări aşteaptă acum să ni se alăture în Uniunea Europeană. Ca irlandez şi, mai presus de toate, ca european, le simt durerea şi le împărtăşesc speranţele. Trebuie să le întindem o mână prietenească, să arătăm că lumea noastră e mai bună, că sacrificiul lor n-a fost în zadar.

Sunt onorat să primesc acest mare premiu pentru poezie în Germania reunită, un vestitor şi, nădăjduiesc, un lider al altor unificări. Îngăduiţi-mi să dedic această onoare fiilor mei, Nicholas şi Philip.

Generaţia lor va creşte fără Cortina de Fier, fără suferinţele pe care le-a adus ea pentru milioane de oameni, şi într-o nouă Europă fără graniţe. În numele lor şi pentru ei vorbesc în această seară.

Dragii mei băieţi, tatăl vostru vă promite o Europă deschisă, fără constrângeri. Abia aştept să vă văd în Marea Britanie, curând.”

A privit în camera TV ca şi cum s-ar fi uitat direct în ochii mei. Părul îi era îmblânzit de o tunsoare elegantă şi era

prea evident că tunica pe care o purta era împrumutată, dar altfel părea neschimbat, acelaşi individ necinstit până-n vârful unghiilor, aruncând cu clişee şi nedemn de premiul pe care urma să-l primească.

Cândva îl iubisem pe omul ăsta.

Nu puteam îndura să văd zelul cu care intra în vârtejul puterii politice – un oportunist al culturii, făcând giumbuşlucuri ca un delfin de circ. Cât de bine o făcea, şi cât de entuziast şi fără spirit critic îl accepta publicul său drept ceva ce nu era. Arta lui era să le atingă exact coarda sensibilă, să răspundă dorinţei lor de a se simţi deopotrivă cultivaţi şi virtuoşi. Îi cunoşteam forţa de seducţie. Odată, fusesem şi eu la fel de naivă.

Un glob de cristal şi cincizeci de mii de mărci germane: ăsta era premiul, din câte auzisem. Spectacolul făcea toţi banii, până la ultimul pfenig. Era o trădare a tot ce ar trebui să însemne poezia.

Nu puteam îndura acordurile din *Oda Bucuriei* a lui Beethoven care se înălţau pe fondul cuvintelor sale, desfăşurate în felul acela sentimental de care numai germanii par să fie capabili când vor să-şi mascheze propria putere. Şi în nici un caz nu puteam îndura să aud pomenindu-se iar de Europa.

Cândva iubisem şi Europa.

Am stins televizorul.

PARTEA ÎNTÂI
La Est de Cortina de Fier

Într-o ţară îndepărtată despre care nu ştim nimic

Înainte de Revoluţie, apartenenţa la Partidul Comunist însemna sacrificiu. Să fii revoluţionar de profesie era unul dintre cele mai mari onoruri. Acum, că Partidul şi-a consolidat puterea, să fii membru de partid înseamnă să aparţii unei clase privilegiate. Şi în nucleul Partidului se află atotputernicii exploatatori şi stăpâni. — Milovan Djilas, *Noua clasă: o analiză a sistemului comunist*

Capitolul unu
Ziua Victoriei

1981

Era un eseu mediocru: o introspecţie incompletă în aspecte ale vieţii celor săraci în *Oliver Twist*, genul acela pe care trebuie să-l improvizezi ca să treci un examen, în care inserasem câteva impresii adolescentine personale. Eram pasabilă, bună, chiar, ca studentă la limba engleză. Meditaţiile de acasă şi accesul la muzică şi filme de import ajutaseră şi ele, şi fireşte că frecventasem şi mult căutatul liceu de limbă engleză, unul din acele „Eton ale Estului” mixte, după cum era poreclit în glumă.

Cu literatura era altceva. Analiza cărţilor, mai ales a romanelor englezeşti agreate de programa comunistă, mi se părea trudnică. Asistenţii erau timizi faţă de mine, ca şi cum ar fi fost o onoare să mă aibă la seminarele lor, dar prezenţa mea rămânea dezamăgitoare.

Mă duceam la ceremonia de premiere de la sfârşitul anului numai pentru că ştiam că absenţa mi-ar fi fost observată mult mai tare decât prezenţa. Nu voiam să duc chiar orice bătălie împotriva sistemului doar ca să-i arăt tatei că sunt pe picioarele mele. Cum să te revolţi când până şi revolta îţi este anticipată?

Decanul mi-a strigat numele. Modul în care mi-a prezentat argumentele a fost mult mai clar decât orice scrisesem eu în eseu. Medalia de aur. Închipuiţi-vă furia mea când am fost chemată pe podium. Câştigătorii medaliilor de argint şi de bronz păreau uluiţi când am fost aliniaţi pentru o fotografie.

— Bravo, tovarăşi, le-a spus decanul celorlalţi doi. N-aţi avut chiar fineţea percepţiei pe care a dovedit-o tovarăşa Urbanska, dar aţi făcut treabă bună.

A reuşit să pară nefericit în dragoste când mi-a rostit numele.

Am închis ochii la clinchetul aparatului de fotografiat.

Când i-am deschis, i-am zărit pe Mişa şi pe Lana, prietenul meu şi sora lui mai mică, rânjind în rândul al

treilea. Se aflau acolo numai ca să mă facă să mă simt stânjenită. Cineva – nu eu – trebuie să le fi spus de premiu. Am visat să-l îmbrâncesc pe tata din capul scărilor când ajung acasă, să-şi rupă gâtul bovin.

— La mulţi ani de Ziua Victoriei, a spus Mişa în rusă când ne-am întâlnit, mai târziu, seara.

Pronunţia îi era moale: mai degrabă de Leningrad decât de Moscova.

— E prea devreme, am spus în timp ce se apropia de mine.

Am scos un fornăit, ca un ponei campion, apoi l-am dat la o parte. Încă mai eram furioasă din cauza medaliei şi n-aveam chef de giugiuleli. Dacă aş fi bănuit că Mişa avea să-mi fie luat atât de curând – în stil rusesc, deşi nu de către ruşi –, l-aş fi tras aproape, l-aş fi ţinut mai bine.

Eram în uniforma mea studenţească regulamentară de văduvă neagră – cămaşă neagră, pantaloni negri, tenişi negri, ochi daţi cu dermatograf, asortaţi la părul negru ca pana corbului.

„O Juliette Gréco a stepelor”, zicea Mişa.

El era îmbrăcat impecabil ca întotdeauna: converşi bleumarin, blugi Levi’s originali, încheiaţi cu nasturi, tricou Lacoste verde-închis, ochelari de soare Ray-Ban agăţaţi în răscroitura de la gât, cardigan grena de caşmir aruncat pe umeri. Buclele lui în stil Jim Morrison săreau în ochi într-un oraş în care poliţia îi sălta pe băieţi de pe stradă pentru huliganism dacă părul le ajungea fie şi numai până la gulerul cămăşii.

Relaţia mea cu Mişa a reuşit performanţa de a-i diviza pe părinţii mei. Tata, după cum era de prevăzut, îl detesta pe micul papă-lapte. Conceptul de bărbăţie al mamei era mai larg, ea fiind obişnuită cu tenorii cu peruci pudrate şi ruj pe buze de pe când apărea pe scenele de operă.

Percepţia mea despre Mişa era, în primul rând, foarte simplă. Voiam un prieten, iar el arăta bine şi era bun la pat. Paleta locală era limitată. Nu eram îndrăgostiţi – eu, în orice caz, nu eram.

Mi-a oferit o ţigară dintr-un pachet lucios, negru cu auriu, de Johnny Player Special şi, când am luat una, mi-a ţinut bricheta Dupont cloisonné. Clic. Era un puşti găunos, iar eu eram mai rău, din moment ce puteam identifica toate aceste mărci, articol cu articol.

Nimic din ceea ce purta – nici şosetele, nici boxerii, nici ceasul, nici brăţara de piele împletită de la încheietura mâinii sau aftershave-ul cu parfum de mosc – nu era cumpărat din ţară. Până şi apa tonică pe care o bea venea în doze metalice din Italia. Pe-aici foarte puţini aveau paşaport; şi mai puţini îşi puteau permite să călătorească pentru a-şi cumpăra tot felul de flecuşteţe; şi îi puteai număra pe degete pe cei cărora le erau livrate aceste flecuşteţe.

Îl consideram pe Mişa un snob imatur pentru că avea nevoie de această faţadă occidentală imaculată, astfel că până şi cea mai scurtă ieşire presupunea o oră de pregătire şi o oglindă mare. Îi înţelesesem greşit semnificaţia. Era un exoschelet, un eşafodaj care-l ţinea întreg. Nu era vorba atât despre adularea Occidentului – Mişa cunoştea Occidentul prea bine pentru asta –, cât despre un refuz de a aparţine Estului.

Toate ţările comuniste trebuiau să fie la fel. În definitiv, socialismul era ştiinţific, un experiment repetabil. Dar fiecare, inclusiv a noastră, purta amprenta trecutului ei. Catolic, ortodox, protestant, islamic, bizantin, otoman, habsburgic, ţarist, prusac, sârb regicid sau chiar teocrat şi tribal muntenegrean – secole de tradiţii adăstau în zorii marxismului.

Praga kafkiană, birocratică sau Berlinul de Est *déclassé*, dar încă sumbru germanic, difereau foarte mult de satrapiile din Bulgaria sau România, cu poveştile despre execuţii sinistre ale celei din urmă, ca să nu mai pomenim de acea *terra incognita* a ocultei, deviaţionistei Albanii. Lumile trecute răzbăteau în cele din urmă prin straturile de vopsea proaspătă precum petele de sânge pe peretele unei camere de tortură străvechi.

Preferam istoria, literaturii. Aici însă nu prea avea rost să studiezi istoria. O trăiam în fiecare zi, dar nu puteam s-o discutăm liber decât noaptea, pe furiş. Propria noastră ţară amesteca ingrediente latine şi fanariote într-o supă de sânge slav. Fusese condusă veacuri de-a rândul de către despoţi şi sebastocratori, bărbaţi îmbrăcaţi în catifea şi perle şi neobişnuiţi cu opoziţia. Taţii le mureau în propriile paturi numai atunci când primeau o băutură cu otravă seara, înainte de culcare. Mamele melancolice – prinţese importate la şase-şapte ani din palate îndepărtate din Sicilia sau Sevilla ca să asigure o alianţă sau să pecetluiască un tratat de pace – vorbeau greaca şi latina, şi nu prea cunoşteau limba noastră barbară. Şi-au crescut fiii astfel încât să se aştepte doar la ce-i mai bun, pentru că un lux efemer era singurul sprijin pe care-l puteau garanta.

Pe lângă toate acestea, eram un satelit care orbita în jurul marii planete-mamă a Revoluţiei, Uniunea Sovietică. Mişa era ultimul membru al uneia dintre familiile noastre revoluţionare indigene ilustre. Bineînţeles, era împotriva oricăror privilegii. Toţi eram; era o chestiune de principiu. Dar aici nu vorbesc despre principii, vorbesc despre ADN.

— Suntem cuplul cel mai comentat din oraş, zicea Mişa. Charles şi Diana ai CAER[2]-ului.

Asta era gluma noastră preferată în primăvara aceea. Mamele noastre erau amândouă fermecate de basmul logodnei regale britanice. În vreme ce soţii lor erau declarat dispuşi să execute monarhi de oriunde, cele două neveste urmăreau avid familiile regale în revistele străine glossy, savurând intrigile de palat de la Monaco pân’ la Stockholm. Nici una din ele nu avea ceva mai bun de făcut.

— *My Lady Di*, mă alinta cântat Mişa, pronunţând numele aşa cum l-ar fi pronunţat mama mea francofonă: *maladiidii*.

— Abia aştept să te văd în uniformă peste câteva luni, scumpul meu Charles, replicam eu, doar ca să fiu răutăcioasă.

În ceea ce privea armata, băieţii ca Mişa scăpau uşor, petrecându-şi cei doi ani de serviciu militar în cele mai confortabile colţuri ale încântătoarei noastre ţări. Chiar şi aşa, sufereau uneori de depresii, fiindcă buclele pe care aveau privilegiul să le poarte le erau în sfârşit rase, pentru a se potrivi cu celelalte capete sau pentru că nu mai ţinea de ei coordonarea fiecărui detaliu al ţinutei.

Doi ani erau totuşi doi ani; nimeni nu le putea da înapoi acel timp. Şi câteodată cineva ţipa, chiar şi la ei. Era foarte posibil ca taţii lor să încurajeze lătrarea ordinelor. Ca în acea tradiţie notorie în care taţii englezi plăteau bani buni pentru a-şi trimite fiii la şcoli publice mohorâte şi spartane, fiindcă făcea bine la formarea caracterului.

— Mai sunt patru luni, iubito, abia în septembrie, a zis Mişa. *Don’t cry for me, Argentina*.

---

[2] Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, organizaţie economică a statelor comuniste creată la iniţiativa URSS în 1949, cu misiunea de a stimula comerţul dintre ţările din Europa de Est.

Nemernicul avea singurul LP cu *Evita* care se găsea de partea asta a Cortinei de Fier.

— Ai auzit ce se întâmplă la Palatul Tineretului în seara asta? m-a întrebat el. Lana e deja acolo, ne păstrează două locuri.

Şi-a dat jos puloverul de pe umeri şi l-a aruncat pe ai mei, probabil pentru a sparge monotonia studiată şi pigulită a ţinutei mele negre.

Pavajul de sub picioarele noastre era acoperit cu petale de salcâm. Aroma lor era mai puternică decât a gazelor de eşapament omniprezente, atât de puternică, încât, noaptea, trecea prin ferestre şi prin uşile balcoanelor ermetic închise. Oamenii îşi vedeau de treburile lor în această mare de confetti albe ca nişte larve de albine.

Era în ajun de Ziua Victoriei, şi când am ieşit, pe bulevardul principal avea loc o repetiţie. Strada răsuna de tropotul cizmelor care loveau asfaltul, aruncând petalele în aer.

— Prezentaţi arm'! a strigat sergentul care comanda exerciţiul.

Câteva sute de capete tinere s-au întors spre dreapta chiar când treceam noi; ochii le scăpărau, baionetele le scânteiau. Damfuri ale transpiraţiei de băieţi şi ale postavului din care le erau făcute mantalele răzbăteau prin parfumul salcâmilor. Uniformele lor de iarnă erau prea groase pentru vremea de afară. De undeva de mai departe se auzea huruitul inuman al tancurilor în mişcare.

Mişa m-a apucat de mână şi m-a tras la umbra copacilor, apoi am intrat în parc.

— Prezentaţi arm'! l-a imitat el pe sergent într-o şoaptă teatrală.

Am încremenit în poziţie de drepţi, şi el m-a ridicat. Mi-am sprijinit bărbia de creştetul lui. Buclele lui mă gâdilau, aşa că am dat capul pe spate. Cerul era luminat de un

milion de stele. Părea absolut posibil, în clipa aceea, să-l iubesc şi pe el, şi locul acesta. El era al meu, şi locul era al nostru.

Am traversat câteva straturi de flori ale municipalităţii şi gazoane proaspăt udate, ignorând semnele care interziceau călcatul pe iarbă. Ne-a răsărit în faţa ochilor şirul de catarge cu drapele din faţa Comitetului Central, palide ca nişte trunchiuri de mesteacăn gigantice în lumina serii. Drapelele fluturau roşii la vreo cincisprezece metri deasupra capetelor noastre. Întotdeauna am urât clădirea asta; mi se părea că, vrând să întruchipeze o respingere a gustului burghez, nu era decât o celebrare a urâţeniei şi, în comasarea de beton armat, mult dincolo de orice scară ce putea fi descrisă drept umană. Până şi labele leilor de piatră de la intrare erau de înălţimea noastră. Era o expresie a puterii, tot atât de brutală precum cizma care calcă etern pe un chip omenesc despre care citisem în romanul de Orwell pe care tata îl ţinea sub cheie.

În seara aceea, în mod neaşteptat, animalele aveau ceva magic; granitul din care erau sculptate scânteia în lumina lunii.

— Hai să ne căţărăm pe lei, a zis Mişa. Să ne aşezăm acolo, sus. Gărzile s-au dus la culcare.

A arătat spre uşile masive de bronz. Pătratele lor patinate, produse de vreun Pisano comunist, spuneau povestea Revoluţiei. Uşile erau larg deschise în timpul zilei, cu soldaţi în uniforme de ceremonie stând de o parte şi de alta, cu puşca la piept. O parte era acum închisă, pătratele ei strălucind uşor în câteva locuri jos, unde fuseseră atinse de mâini omeneşti. Prin deschizătura celeilalte părţi, se vedea încă o uşă, mai în interior, făcută din sticlă groasă, şi, prin ea, holul. Acolo, în semiîntuneric, stătea un soldat în uniformă de camuflaj cu o mitralieră.

Spre deosebire de colegii lui spilcuiţi din timpul zilei, acesta nu era de paradă, ci un memento al Revoluţiei nu prea îndepărtate care-şi mâncase atât de mulţi dintre copii. Se uita în direcţia noastră, dar nu era clar dacă poate cu adevărat să vadă ceva.

— Revoluţia nu doarme niciodată, a zis Mişa netulburat. Hai să urcăm acolo oricum, te rog, Mimi. Să fim ca hipioţii ăia care călăresc leii din Trafalgar Square.

— Ai înnebunit! am spus, trăgându-l de-acolo.

Am alergat spre cartierul rezidenţial.

Şi acesta era şocant de pustiu. Mă întrebam dacă nu ne scăpase vreun decret. În timp ce treceam pe lângă magazine şi lactobaruri specific comuniste, toate închise acum, am auzit zgomot de motociclete. Dinspre Piaţa Odessa au apărut opt indivizi pe motociclete Ural grele, urmaţi de un şir de limuzine negre – câteva ZiL-uri, două Mercedesuri şi o Ceaika veche –, apoi patru dube albe ciudate cu gratii de securitate la ferestre. Flotila s-a îndreptat spre Comitetul Central, urmată de încă un grup de motociclete Ural.

— Ai văzut? Mercedes! am zis eu, nevenindu-mi să cred.

— În Ceaika aia trebuie să fie tata. Omul ăsta e incorigibil, a râs Mişa, ignorându-mi întrebarea.

Tovarăşilor le plăcea să aibă tehnologia vest-germană – aparate solide, gadgeturi de bucătărie, congelatoare şi chiar maşini de spălat –, dar cu maşinile era altceva, un pas prea mult, un gest prea public. Mă întrebam ce miniştri s-or fi aflat în cele două automobile germane. Era oare mesajul lor capitalist o recompensă, sau o pedeapsă? Li se pregătea oare o cădere?

Când zgomotul motocicletelor s-a stins, am văzut ici-colo miliţieni în civil, mereu atât de evidenţi cu trăsăturile lor de nevăstuică şi hainele *smart-casual*, ieşind din pragurile uşilor şi de prin pasaje. Apoi au început să iasă

oamenii, cetăţenii obişnuiţi, umplând încet strada şi văzându-şi iar de treburile lor.

— Unde-aţi fost, amorezilor? a şuierat Lana când am ajuns în sfârşit la Palatul Tineretului.

Sala era plină, băieţi şi fete se îmbulzeau, revărsându-se până în holul din spate, dar ea reuşise cumva să păstreze două locuri în primul rând pentru noi. Nu era un privilegiu de partid acapararea asta de locuri bune, ci opera genelor Lanei – darwinism pur –, ocuparea şi apoi apărarea teritoriului. În timp ce mă înghesuiam să mă aşez pe locul meu, mi-am dat seama că victoria ei nu venise fără luptă.

Pe scenă era o fată, aşezată la o masă joasă, care putea să provină din cantina unei şcoli primare. Era brunetă şi slabă, şi goală de la brâu în sus, purtând doar o fustă în carouri. De unde stăteam noi, se vedea din când în când că nu purta chiloţi, dar nu arăta asta ostentativ. Privea fix în faţă cu ochii daţi cu dermatograf, ca de raton, cu mâna stângă desfăcută larg pe masă şi un cuţit în dreapta, pe care-l înfigea orbeşte între degete cât de repede putea. Sfârcurile îi jucau furios în ritmul mişcărilor mâinii, ca două mure pe pieptul plat. În tot acest timp cânta un imn al mişcării noastre de rezistenţă din vremea războiului, cu o voce răguşită, lipsită de pasiune. Doi tineri au păşit în faţă şi au desfăşurat un banner pe care scria cu vopsea roşie, în tuşe groase, „Sculaţi, voi, oropsiţi ai sorţii”, apoi au rămas acolo, ţinându-l la picioarele fetei. Sala fredona şi ea, aşteptând să curgă sânge.

— Exact aşa suntem, a spus Mişa. Ţara asta nenorocită. Mereu imitând, chiar şi când vrea să fie subversivă. Marina Abramović a făcut acelaşi lucru în Belgrad acum opt ani.

— O bag undeva pe Marina Abramović, a zis Lana. E uşor să faci cascadorii de-astea în Iugoslavia. Aia e o ţară capitalistă cu un pic de machiaj comunist. Aici e nevoie de coaie. Taci din gură şi uită-te, Mişa!

Lana o privea pe actriţă cu ochii larg deschişi, scăldaţi în lacrimi. I-am făcut cu ochiul lui Mişa. El a scos limba, mimând un cunilingus. Mă tem că am chicotit. Pe fetele ca Lana le numeam safice şi eram de părere că sexualitatea lor e nenaturală. Erau tratate în spitale psihiatrice. Cu toată moştenirea ei revoluţionară, cultura noastră era una conformistă. Eu mă credeam avansată, dar eram la fel de încuiată ca toţi ceilalţi.

— Ai grijă, Psycho, i-am spus Lanei.

Mă plictiseam. M-am ridicat, croindu-mi drum prin mulţime, m-am dus jos, într-o toaletă plină de fum şi m-am aşezat într-o cabină, sporind fumul. Pereţii şi uşa erau acoperite cu desene şi versuleţe obscene: o lectură bogată şi mult mai multă distracţie decât pe scena de sus. Pereţii toaletelor erau presa noastră liberă, glumeam noi câteodată. Într-un târziu, am şi urinat. Hârtie nu era. Nu era niciodată. A trebuit să mai scarific o batistă. Mi-a plăcut atingerea mătăsii, dar era păcat că trebuia să arunc mereu chestiile astea.

Când am ieşit din cabină şi m-am dus la şirul de chiuvete murdare, am observat un bărbat care stătea pur şi simplu acolo, lângă un stâlp, cu capul ras sprijinit de o oglindă. Părea că mă aşteaptă pe mine, netulburat de faptul că se afla într-o toaletă pentru femei. M-am îndreptat cât am putut de repede spre ieşire, dar el a fost mai rapid. M-a apucat de încheietura mâinii şi a blocat uşa cu piciorul. Nu mai era nimeni în jur.

— Tovarăşă Milena, a zis el, te căutam.

Deşi arăta ca o gorilă cheală, vocea îi era cultivată şi neameninţătoare, dar asta nu însemna că nu se pregătea să mă violeze. Socialismul nu făcuse prea multe pentru a suprima mai vechile noastre tradiţii machiste, şi prezenţa unei femei singure într-un spaţiu ca acela în care mă aflam eu era lesne văzută ca o invitaţie. M-am smucit,

deschizând gura să ţip. Mi-a dat drumul, dar piciorul lui bloca uşa în continuare.

— De unde ştii cum mă cheamă? am şuierat.

În ciuda faimei – sau notorietăţii – tatălui meu, faţa mea nu era proprietate publică.

— Sunt aici ca să-ţi spun că trebuie să părăsiţi clădirea, tu şi cei doi prieteni ai tăi, până la zece şi jumătate cel mai târziu, a spus el.

— Sau? am întrebat.

— Nu e nici un „sau”. Trebuie să-ţi spun să părăsiţi clădirea, tu şi cei doi prieteni ai tăi, până la zece şi jumătate cel mai târziu, a repetat.

— Brută, am zis.

— Îmi pare rău să aud că spui asta, a răspuns el, retrăgându-şi piciorul.

Cineva încerca să deschidă uşa de pe partea cealaltă. O fată pe care o cunoşteam vag a dat buzna înăuntru şi şi-a ascuns cu greu un rânjet când bruta a depus un sărut uşor pe obrazul meu înainte de a pleca. Era, ca şi faptul că mi se adresase pe numele mic, o încercare enervantă de a se preface că ne cunoaştem. Colonia lui mirosea mai puternic decât odorizantul de maşină, dar nu reuşea nicidecum să mascheze duhoarea de tutun ieftin.

— Dracu’ să vă ia, am zis. Pe amândoi.

Mişa şi Lana mă aşteptau în hol. Mişa părea că se săturase. Probabil că o târâse pe soră-sa afară de la spectacol, pentru că ea se tot uita în urmă. Mulţimea de tineri dinăuntru fredona acum *Internaţionala*: n-ai fi zis că poţi strecura ironie într-o fredonare, dar lor le ieşea. Printre reverberaţiile zgomotului, am auzit strigăte de „La mulţi ani de Ziua Victoriei!”. Aveam o senzaţie vagă că trebuie să avertizez pe cineva de ceva, dar nu ştiam de unde să încep. Nu voiam să le spun nici ăstora doi despre brută. Am plecat.

— Copii! E doar o rebeliune normală, am auzit vocea mamei a doua zi dimineaţa, când mă apropiam de camera în care se lua micul dejun.

— Nu-i nimic rău într-un strop de...

Tata s-a oprit la intrarea mea.

Mâncau deja. Mâncarea mea mă aştepta sub un clopot de argint. În jurul mânerului era înfăşurat un şervet, deşi tot ce era dedesubt probabil se răcise de mult. Nu exista nici un motiv să ni se servească micul dejun în acelaşi timp în afară de ceea ce credeau ei despre faptul că mă trezeam târziu.

— Cum a fost aseară, Mimi? m-a întrebat tata.

— Bine, am zis. Am fost la un eveniment artistic plicticos, apoi la Mişa.

Era tot ce aveam de gând să le spun. Tata ştia ce fac la fel de bine ca mine sau, având în vedere mahmureala mea, chiar mai bine. Nu mă interesa să aflu despre ce vorbeau el şi mama sau ce se întâmplase la Palatul Tineretului după plecarea mea, dacă se întâmplase ceva. Îmi închipuiam că probabil membri ai publicului fuseseră percheziţionaţi şi avertizaţi să nu mai participe la astfel de adunări. Eram sigură că li se înregistraseră actele de identitate; două abateri din astea şi deveneai huligan patentat. Asta însemna că nu mai puteai intra la facultate şi te păştea şomajul. Nimeni nu îndrăznea să-ţi dea o slujbă, iar parazitismul social era o infracţiune în sine.

Cu soarta artistei era altceva. Pentru ea nu mai exista o a doua abatere decât dacă, asemenea Marinei Abramović, era fiica cuiva. Probabil nici atunci. Ridiculizarea Revoluţiei, nuditate în public, cântece interzise: spectacolul acela mersese prea departe în mai multe privinţe. Totuşi, există lucruri mai rele decât ceea ce i s-o fi întâmplat ei în seara trecută. Asta nu era Rusia lui Stalin şi nu erau anii ’30. Cei de la putere îşi dădeau seama că

problema cu pedepsele ireversibile, apocaliptice era că puteau să le fie aplicate şi lor, şi familiilor lor dacă se întorcea roata. Mă gândeam că în cel mai rău caz fata fusese internată într-un spital psihiatric – nişte medicamente, poate un pic de electricitate, apoi linişte. Şi nici nu poţi să zici că-i păcat, m-am gândit. Fusese o imitaţie rizibilă.

Mi-am amintit de sfârcurile ei ca murele şi am simţit un tremur uşor între picioare. Sper că n-o iau razna ca Lana, mi-am zis, şi mi-a scăpat un mic chicotit. Tata s-a uitat la mine cu un amestec de exasperare şi îngrijorare, apoi şi-a adus aminte de ceva şi mi-a zâmbit.

— Am auzit de eseul tău, Mimi, a spus el.

— Înainte chiar de a începe să-l scriu?

— Ha, ha, a replicat el cu o voce plată. Nu te plictiseşti să faci mereu aceleaşi glume? Când o să primeşti un post universitar, o să-mi mulţumeşti. Nu că aş fi avut ceva de-a face cu afurisita aia de medalie a ta de ieri-dimineaţă.

— Sigur că nu, am zis. Afurisitul nostru de nume ajută, totuşi.

— Că veni vorba de nume: prietenul ăla al tău, tânărul Kovalski... Tatăl lui e veteran al Războiului Civil din Spania, erou naţional, maică-sa e prietenă bună cu Margot Honecker, bunica maternă, cu Clara Zetkin.

Nu era nevoie să ne recite mie şi mamei fapte cunoscute din *Almanahul Gotha* comunist, dar tatei îi plăcea sunetul propriei voci. Pronunţa Honecker şi Zetkin de-a dreptul baroc.

— Un pedigree bun, dar e cam nătăntol, a continuat el. Ce studiază?

— Arhitectura, am zis.

Era, teoretic, adevărat. Nu eram sigură dacă Mişa chiar dădea vreun examen, dar biroul lui era un templu alb-negru închinat lui Mies van der Rohe. Puteam să confirm

că Mies nu şi-a testat niciodată canapeaua din Barcelona ca să vadă cât e de confortabilă pentru sex după ce a proiectat-o, dar probabil că ăsta era ultimul lucru pe care voia să-l ştie tata.

— Arhitectură, m-a îngânat el cu o neaşteptată notă de dispreţ.

Aş fi putut să spun şi ikebana.

— Nu e nevoie să întreb dacă e membru de partid – nu cu părul ăla. Dar bănuiesc că o să-l dea pe brazdă armata curând, chiar dacă bătrânul Kovalski a scăpat hăţurile din mână. N-aş vrea însă ca singura mea fiică să aştepte să vadă dacă în cele din urmă o să se aleagă ceva de capul acestui tânăr *Beetus*. Altceva am în minte pentru tine, Mimi.

Tata nu s-ar fi dat în lături de la peţit. Am ridicat din umeri gândindu-mă la genul de iubit pe care l-ar fi considerat potrivit pentru mine. Mama a chicotit. Ea ştia cum se pronunţă Beatles, dar nu avea de gând să-l corecteze. Tata se mândrea cu faptul că nu înţelegea nici o iotă în engleză, era de părere că vremurile ei de lingua franca apuseseră.

— O familie bună, foarte bună. Excelentă, a intervenit mama cu o oarecare întârziere. Soră-sa e încântătoare. Şi talentată. E la Academia de Muzică, din câte am auzit. Iar arhitectura e un domeniu util. Ţara noastră are nevoie de arhitecţi.

Era tot ce-şi permitea să spună pentru a-l contrazice.

— În fine, am vorbit destul despre asta.

Tata s-a ridicat şi a pus şervetul pe masă chiar în momentul în care a intrat Dara cu o tavă pe care se afla oul meu fiert moale într-un pahar, alături de un vas minuscul cu fulgi de porumb.

Rolul Darei în gospodăria noastră nu era uşor de definit. Era cu noi dintotdeauna: prezenţa ei era atât de firească,

încât nu-mi pusesem niciodată întrebări în legătură cu raţiunile ei. Era mult prea educată ca să facă parte din personalul domestic, dar în mod evident nu era implicată în nici una dintre activităţile oficiale ale tatei, deşi comunismul era săpat în oasele ei precum numele oraşelor de coastă englezeşti pe stâlpi de piatră. O consideram Tovarăşa Danvers a proletarului Maxim de Winter[3] întruchipat de tatăl meu şi, prin extensie, a noastră: prea taciturnă ca să fie un membru al familiei, dar prea vădit devotată ca să fie un outsider.

Nu trebuia s-o numim pe Dara menajeră, cu atât mai puţin servitoare, şi cu siguranţă nu intra în atribuţiile ei să-mi facă ouă la comandă. Un alt ou aştepta probabil sub clopot, fiert tare şi rece ca piatra, de la şase şi jumătate. Aceasta era ora exactă la care Sviatoslav, bucătarul nostru, servea micul dejun în fiecare dimineaţă, inclusiv de Anul Nou şi de Ziua Victoriei. Ceasul deşteptător al mamei suna la şase; tata se trezea singur, Dumnezeu ştie când. Ştiam că pentru el fiecare minut petrecut în pat după ora cinci şi jumătate era un semn al decadenţei. Deseori coboram în halat la şapte sau la şapte şi jumătate, cu intenţia de a mă întoarce în pat ca să mai dorm trei ore după plecarea lui. Simţeam o uşoară autocompătimire. Prietenii mei aveau voie să doarmă până le trecea mahmureala.

Darei îi plăcea să mă răsfeţe, dar îi plăcea şi că are un pretext să-i vadă pe mama şi pe tata.

— Bună dimineaţa, tovarăşă Dara, a zis tata.

— Bună dimineaţa, Darina, am adăugat.

---

[3] Personaje din romanul *Rebecca* al scriitoarei britanice Daphne du Maurier (1907–1989).

— Bună dimineaţa, Mimi. Bună dimineaţa, tovarăşe Stanislav. Bună dimineaţa, tovarăşă Gertruda, a spus Dara.

A luat o carafă cu suc de pe masă şi a umplut paharul mamei.

— Portocalele marocane sunt mai dulci anul ăsta, Dara, a zis mama. Aşadar, acestea sunt algeriene, presupun? Parcă sunt un pic amărui. Sau bucătarul nu le-a curăţat bine înainte de a le stoarce?

— O să vorbesc cu tovarăşul Sviatoslav, tovarăşă Gertruda, a spus Dara.

— Ar fi bine să te pregăteşti, fetiţo, a zis tata.

Detesta genul ăsta de conversaţii. S-ar fi mulţumit să trăiască doar cu terci, susţinea el mereu, şi ştiam că e adevărat. Până şi cei doi ani petrecuţi în închisoare înainte de război păreau idilici când vorbea despre ei. O dietă simplă, duşuri reci, ateliere de traducere din germană împreună cu alţi deţinuţi politici. Mult Marx.

— Păi e Ziua Victoriei, am spus. Nu avem cursuri.

— Tocmai, a confirmat el. Vii cu mine. Du-te şi îmbracă-te cât vorbim eu şi Dara cu personalul. Cămaşă albă, fustă albastră, pantofi negri, coadă de cal. Fără porcării de alea sub ochi, te rog.

Când tata şi Dara au ieşit din cameră, mama a chicotit din nou.

— Aseară, am zis, ce s-a întâmplat?

— Nu ştiu nimic despre aseară. M-am uitat la *Borsalino*[4], a răspuns ea.

Am luat o înghiţitură din sucul ei de portocale. Era îndoit generos cu vodcă.

---

[4] Film cu gangsteri din 1970, în regia lui Jacques Deray, cu Alain Delon şi Jean-Paul Belmondo în rolurile principale.

Capitolul doi
Jurământul

Mişa nici nu plecase bine în armată, că s-a şi întors să-mi facă o vizită. Nu era propriu-zis o permisie. Fusese ales să-şi depună jurământul militar la ceremonia anuală de la Manej, piaţa mare de lângă sediul Statului-Major, în inima capitalei noastre. Jurământul de Octombrie – începutul unei serii de festivităţi comuniste care se întindea pe parcursul unei luni – era una dintre cele mai mari sărbători anuale ale ţării noastre, un substitut pentru festivităţile regale sau religioase ale vremurilor trecute. Om fi intrat noi târziu în socialism, dar marcam fiecare aniversare a Revoluţiei din Octombrie cu tot zelul convertiţilor tardivi. Dacă nu-i socotim pe apostolii timpurii ai credinţei bolşevice ca tatăl meu şi al lui Mişa, ţara ca întreg, la fel ca atât de mulţi dintre vecinii noştri, a avut îndoieli cu privire la comunism până mult după ce *russkie* i-au dat afară pe nemţi în 1945, când ne-am trezit pe o altă pagină a atlasului.

— Festivităţile o să fie filmate de televiziunea naţională, ca de obicei, dar anul ăsta o să fie transmise şi de Soviete pentru prima dată, mi-a explicat Mişa. O uriaşă onoare pentru ţărişoara noastră, aşa că am face bine să n-o zbârcim. Sunt reprezentanţi de la fiecare unitate importantă din ţară şi, pentru al dumneavoastră sincer, înseamnă două zile acasă.

— Şi cei care nu au unde să stea? a întrebat Lana.

— Ce prostuţă eşti, a râs Mişa. Toţi ceilalţi stau la garnizoana Kronstadt. Până şi mie mi s-a dat voie să mă întorc acasă numai pentru patruzeci şi opt de ore. Sunt unele avantaje în a fi băiatul lui Iuri Kovalski, a adăugat el,

întorcându-se spre mine. Deşi ele nu compensează tirania tatei.

Ne pierdeam timpul în salonul albastru de la parterul casei mele: era plictisitor, dar cel mai bun mod de a diminua plictiseala care ne inunda oraşul. Cunoşteam toţi consecinţele adunărilor publice decadente precum cea de la Palatul Tineretului.

Ploaia biciuia uşile de sticlă, şi cedri uriaşi se legănau în întunericul grădinii. Mai jos, departe, abia se zăreau luminile oraşului. Locuiam pe un deal înalt, într-una dintre acele vile Belle Époque rechiziţionate de Partid în 1947. Locuinţa noastră părea cavernoasă chiar şi când era complet ocupată, cu noi toţi, plus personalul de serviciu, înăuntru. Mama era trei etaje mai sus, în ceea ce încă mai numea camera copiilor, probabil dormea. Dădea depresia peste ea la începutul fiecărei stagiuni de operă – o numea *October blues* –, şi anul ăsta o lovise mai tare ca de obicei. N-o mai văzusem de zile bune. Tata era în Egipt, reprezentând guvernul la funeraliile lui Anwar el-Sadat[5].

Mişa era de nerecunoscut. Deşi încerca să se poarte ca de obicei, era deprimat – şi neglijent, atât cât poate fi cineva în uniformă. Cămaşa militară îi era descheiată până la buric, ghetele descheiate şi ele, boneta cu stea roşie pe jos, lângă el. Capul lui ras arăta bizar, împărţit în două emisfere – faţa încă bronzată după vară, ţeasta albă ca de stafie, cu punctele negre ale foliculilor, asemenea carapacei unui arici de mare. Deasupra buzei de sus avea un început jalnic de mustaţă. Văzusem mai viguroase până şi la băieţi de treisprezece ani. Se oprea din băut numai ca să fumeze. Privirea îi era goală. Am zărit un mic tatuaj pe braţul lui: „IX 1981, AP”, de la „Armata Poporului”. Deşi

---

[5] Muhammad Anwar el-Sadat (1918–1981), preşedinte al Egiptului din 1970 până la asasinarea sa. (N. red.).

era ceva obişnuit ca noii recruţi să-şi facă astfel de marcaje în scurtele ieşiri care le erau permise în oraşele noastre garnizoană uitate de lume, unde nu prea era altceva de făcut, era atât de necaracteristic pentru Mişa, încât pentru o clipă mi s-a părut că e o ştampilă din aia cu data pe care o pun măcelarii pe trupurile animalelor la abator. I-am pus mâna pe umăr – aş fi zis că e imposibil să pierzi atât de mult în greutate într-un timp atât de scurt.

Lana venise cu o prietenă, o provincială înaltă, cu picioare lungi şi faţă îngustă, care ar fi putut fi întruparea unei picturi de El Greco. O chema Alicia şi era, cică, o harpistă talentată. A stat pe jos lângă Lana şi a ţinut-o de mână, fără să spună nimic toată seara, holbându-se doar în jur de parcă n-ar mai fi văzut interiorul unei case – ca opus la un apartament de stat de două sau trei camere. Un pic de decadenţă privată dădea întotdeauna un frison adunărilor noastre sociale, dar în acest caz uitai rapid că femeia se afla acolo.

Mi-am trecut palma peste creştetul lui Mişa o dată sau de două ori, pipăindu-i suprafaţa ca de glaspapir. De fiecare dată s-a ferit, ca să-mi evite atingerea. Am schimbat câteva discuri la pick-up, după care mi-am pierdut şi eu dorinţa de a trăi şi am stat pur şi simplu acolo, cu picioarele atârnate pe braţul unui fotoliu, fumând.

Apoi Mişa a hotărât brusc că ar trebui să jucăm Monopoly. Ne-a luat o eternitate să-i explicăm regulile Aliciei, şi altă eternitate s-o ajutăm să-şi cumpere imobile şi s-o facem să priceapă conceptele de bancă şi proprietate. Pretindea că nu are probleme cu limba engleză, dar se holba la fiecare cartonaş de parcă ar fi fost tipărit în armeană. O bună cunoaştere a englezei era, în fond, un prerogativ al cercului nostru, *la Jeunesse dorée* a

capitalei; oameni ca Alicia trebuiau să înveţe ce puteau din manuale depăşite şi benzi de magnetofon.

Alicia dădea din cap pentru a arăta că a înţeles ce trebuie să facă, apoi făcea o mişcare fără nici un sens. Cea mai fericită părea c-o face să stea la închisoare, să se uite la noi când ne venea rândul şi să soarbă zgomotos din prima cutie de Cola din viaţa ei.

— E atât de diferit de Voke, zicea ea, referindu-se la băutura carbogazoasă din caramel produsă în ţară, singurul substitut disponibil în magazinele noastre obişnuite. Şi e prea dulce, se plângea, dar continua să bea şi să roşească ori de câte ori nu reuşea să-şi împiedice un mic râgâit.

Şi Lana părea plictisită de la începutul serii. I-a făcut pe plac lui Mişa şi a intrat în joc, dar avea un spirit de competiţie şi mai scăzut decât al Aliciei. S-a declarat falită şi s-a dus să se uite prin colecţia mea de casete, în timp ce eu şi cu Mişa încă deţineam toate gările Londrei, companiile de gaz şi electricitate şi aproape toate proprietăţile, adunând cartonaşe chiar şi pentru locuri care nu-mi spuneau nimic. În afară de Alicia, toţi fuseserăm în Occident. Lana şi Mişa cunoşteau bine Londra; eu încă n-o vizitasem.

Mişa reuşise să facă o grămadă multicoloră de bancnote fără nici un efort. Bea în continuare, mai întâi vodcă cu Coca-Cola, apoi doar vodcă. Eu nu ştiu prea bine de ce continuam să joc, dar o făceam. N-aveam de gând să-l las pe beţivul ăsta nenorocit să câştige, dacă puteam.

— E preaaaaa plictisitor, a oftat Lana când Mişa s-a sculat să se ducă la baie, descheindu-se la şliţ chiar în timp ce se ridica în picioare. Prin deschizătură a ieşit materialul aspru, urât al unei perechi de boxeri kaki.

— Cred că o urăşte, am zis când a ieşit din cameră.

— Ce să urască? a întrebat Alicia.

— Uniforma. Lenjeria intimă. Bocancii ăia îngrozitori, am zis. Faptul că nimic nu e măsura lui. Că sunt atât de prost croite. Şi că ţesătura e atât de aspră, încât îi produce eczeme.

— Muuuult prea plictisitor, a repetat Lana, fără să fie atentă la ce spuneam. Ar fi trebuit să mă duc la cinema. La Astoria încă mai joacă *Air Crew*. Mereu ajung să-l urmez pe frate-meu ca un pudel în lesă. Ai fi zis că vrea să fie singur cu tine, Mimi. Ce s-a întâmplat cu viaţa voastră sexuală?

Am ignorat atât întrebarea impertinentă, cât şi sarcasmul Lanei, deşi o nimerise mai tare decât îşi dădea seama. Viaţa sexuală fusese tot ce aveam mai bun eu şi Mişa. Mă aşteptasem să vină să se frece de mine ca un chihuahua în călduri încă de la sosire, dar aproape că nu mă atinsese. Recunoşteam acum în sinea mea că era mai rău de-atât: îmi evita atingerile.

— Le pun bromură în ceai soldaţilor, i-am spus Lanei. Fie asta, fie e chiar mai deprimat decât noi toate.

Alicia s-a uitat la mine fără nici o expresie. Stătea rezemată de sofa, desenând nişte opturi invizibile pe coapsa Lanei cu degetul arătător. Era lung şi alb, ca un baton obscen de brânză, numai bun pentru harpă.

— Serios, Lana, crezi că Mişa e bine? am întrebat. A fost plecat doar trei săptămâni, şi totuşi nu-l mai recunosc. Cum o să fie după doi ani? Ai fi zis c-o iau încet la început, că le lasă timp băieţilor să se adapteze.

— A, dimpotrivă, a zis Lana dând din umeri. Se cheamă „forţarea limitelor”. De fapt, pe bietul Mişa îl tratează cu mai multă asprime decât pe ceilalţi. Numai în ultima săptămână a fost de serviciu la spălat toaletele de două ori, pentru că a picat nu ştiu ce test de rezistenţă stupid. Ordinele lui tati, presupune el. „Nu-l cocoloşiţi – faceţi bărbat din el!” Şi îl obligă să mănânce carne. Le-a spus că-i vegetarian, dar ei nici măcar nu ştiu ce înseamnă asta. Li

se pare că puiul e mâncare vegetariană, aşa că nu-l lasă să mănânce pui. Bacon la micul dejun, cârnaţi la prânz: puah! Ştii la ce fel de cârnaţi mă refer. Bucăţi de ghete vechi, organe rămase de la tratamente veterinare – orice-ţi trece prin minte. Mişa se sileşte să vomite ori de câte ori poate. Dar o să fie bine... Problema e părul lui.

— Care-i problema cu părul meu? a întrebat Mişa, întorcându-se în cameră.

Ţinea un revolver în mână.

Alicia a scos un chiţăit, ca o jucărie pe care a călcat cineva. S-a uitat la mine şi la Lana. Nimeni nu s-a mişcat.

— Am o idee. Hai să jucăm ceva mai bun decât Monopolly, ceva care să ne învioreze pe toţi. Să jucăm ruleta rusească; cred că e singurul lucru rusesc pe care pot să-l îndur în clipa asta. Un bărbat, o femeie şi câte o lesbiană de fiecare parte.

„Nu e singurul lucru rusesc. Ai uitat de vodcă”, eram gata să zic.

Pe podea era o sticlă goală, cu gâtul îndreptat spre mine.

El nu mai părea beat.

N-o să fiu în stare niciodată să explic de ce am acceptat. Toate trei, ca nişte iepuraşi hipnotizaţi de vederea unei hermine.

Ne-am uitat la el cum pune un singur glonţ în cilindru.

— Asta e varianta pentru fătălăi, a zis el. Cinci locaşuri goale – o singură şansă pentru a-ţi împrăştia creierii. Ar trebui să fie invers, adevărata ruletă rusească.

A învârtit cilindrul.

— Doamnele mai întâi, a spus el şi, ţinând arma de ţeavă, ne-a oferit mânerul.

Am fost uluită s-o văd pe Alicia întinzând mâna după el. Eu încă mă mai zbăteam între nevoia acută de a opri nebunia aia şi dorinţa de a afla ce s-ar întâmpla, căci eram

convinsă că numai Mişa ar putea să fie vreodată atât de smintit încât să apese pe trăgaci, când harpista şi-a lipit ţeava de tâmplă ca şi cum puţin i-ar fi păsat.

Degetul lung s-a mişcat. Arma a păcănit în gol. Alicia s-a ridicat în picioare, a aruncat pistolul şi şi-a înălţat braţele în aer. Părea euforică, deşi încă nu rostea nici un cuvânt.

Lana a depus un sărut dezgustător de umed pe gura fetei. A luat revolverul de pe jos, apoi s-a aşezat la loc. Am auzit un nou păcănit, acum aproape inaudibil prin răpăitul ploii de afară.

Apoi Lana a lăsat pistolul în poală, încă ţinându-l lejer în mână.

— Trebuia să învârteşti cilindrul, a zis Mişa.

— N-o s-o fac încă o dată, a spus plat Lana, ridicând din umeri.

Mişa i-a luat arma din mână, a învârtit cilindrul şi mi-a întins-o.

— E proprietatea armatei? am întrebat, examinând pistolul, ca să câştig timp.

Părea vechi. Şi nu credeam că un pifan ar fi lăsat să iasă din garnizoană cu o armă – fie el un Kovalski sau nu. Nu credeam nici că glonţul dinăuntru e pe bune, dar nu aveam de gând să risc să aflu.

— Eşti oarbă, Mimi? a zis Mişa. E Nagantul tatei.

— Hai, aşteptăm.

Era Alicia, în sfârşit spunea şi ea ceva. Vocea îi era ca un cotcodăcit ascuţit. Nu mi se păruse a fi chiar zărghită de-a binelea, dar uite-o cum îmi dovedea că mă înşelasem.

— N-o să fac asta, am zis.

Simţeam glonţul de la capătul ţevii. Pur şi simplu ştiam că e acolo, cu numele meu pe el.

— Hai, Mimi, a spus Lana. Nu ne strica distracţia.

— Ei, în fine, a zis Mişa. Până te hotărăşti tu...

Mi-a luat pistolul şi a dus ţeava la tâmplă. S-a făcut o linişte absolută, îmi auzeam nu numai inima, ci şi sunetul sângelui pe care mi-l pompa prin artere, valurile lui pulsatile, împrăştiindu-se. M-am ridicat, m-am întors cu faţa la uşă şi am ţipat, toate în acelaşi timp. Am simţit cartuşul alunecând, apoi am auzit: împuşcătura, urmată de scrâşnet de os, în unităţi de timp separate. Totuşi, e imposibil, nu-i aşa?

Mişa a încasat glonţul. Glonţul meu.

Alicia şi Lana au ţipat, dar eu deja ieşisem din cameră. Am auzit scâncetul scurt al lui Mişa, apoi doar ţipetele fetelor, continue. Am traversat în goană holul, intrând în sera mare din spatele casei. Crengile cedrilor loveau acoperişul de sticlă ca nişte pânze de corabie ude. Nu ştiu prea bine de ce nu înregistrasem vuietul vântului până atunci. Probabil faţa casei e mai adăpostită, mi-am zis. Încă ploua.

Am auzit-o pe Dara ieşind în fugă din bucătărie, apoi practic prăbuşindu-se în salonul albastru.

— Copii idioţi! a răcnit ea cu un soi de urlet animalic. Idioţilor! Apoi, după o secundă care a părut lungă cât o oră: Pentru asta am luptat? Pentru asta am luptat eu în război? Mimi! Mimi?

— A încasat glonţul meu, am zis, când m-a găsit în seră.

— Nu fi proastă, Milena, a spus Dara. Am chemat poliţia.

Faţa îi era contorsionată mai degrabă de furie decât de şoc. Probabil a asistat la scene mai urâte la vremea ei decât o împrăştiere de creier şi oase, m-am gândit.

— Băiatul ăla, a zis. Băiatul ăla idiot. Asta o să-l omoare pe tovarăşul Kovalski. Apoi, din nou: Pentru asta am luptat eu în război? O să-l omoare şi pe Stanislav. În casa lui?

A fost singura dată când am auzit-o spunându-i tatălui meu numai pe numele mic.

În tot acest timp mama a dormit. Sau aşa a pretins a doua zi, invocând puterea tranchilizantelor ei chinezeşti ca explicaţie. Au sosit trei maşini de poliţie şi o ambulanţă, fără sirene, fără girofaruri, doar fâşâit de roţi pe pietrişul ud. Probabil că Dara le explicase că nu era nici o urgenţă.

Capitolul trei
Se lasă praful

1984
Cadrele hotărăsc totul.
—Iosif Vissarionovici Stalin

După moartea lui Mişa, totul s-a schimbat. Sau, foarte posibil, nu s-a schimbat nimic, dar m-am schimbat eu. Praful exploziei s-a lăsat încet, apoi tăcere. Mi-a luat ceva timp – doi ani şi mai bine – ca să-mi dau seama că eram altă persoană.

În perioada imediat următoare, tata şi-a scurtat vizita în Egipt, apoi a răcnit la mine zile în şir. Ameninţa să mă expedieze pentru totdeauna în satul lui natal din fundul ţării, sau să mă lase să fiu dusă într-o unitate de corecţie dacă aşa hotărau tovarăşii.

— Poate într-unul dintre gulagurile noastre de femei? I-am rugat să lămurească.

Voiam să fac o glumă, dar n-am repetat-o după ce i-am văzut expresia. Am ajuns la un armistiţiu nedeclarat.

Poate că pentru prima dată am înţeles realitatea poziţiei lui. Se întorsese în grabă dintr-o vizită oficială în străinătate nu numai pentru a gestiona situaţia, ci şi ca să evite să se trezească înlăturat, fără posibilitate de întoarcere. Exilul era cea mai rea pedeapsă posibilă, şi tovarăşii ştiau asta. Tata era unul dintre acei oameni care ar prefera o pilulă cu cianură îmbătrânirii într-un centru de cercetare occidental, emiţând opinii disidente, sau fără mine şi mama. Nu avea decât milă pentru avortonii politici care aleseseră de bunăvoie o astfel de soartă.

Momentul în care aterizase avionul lui trebuie să fi fost tensionat. Acum ţipa pentru că voia să ne protejeze pe mine şi pe mama, dar şi pentru că ţara şi viitorul ei contau pentru el la fel de mult ca noi două – mai mult, probabil.

Tovarăşii nu se distingeau prin compasiune, nici măcar în versiunea „poate doar Dumnezeu să te ierte” (sau echivalentul ei ateu). În lumea lor nu era loc pentru Dumnezeu sau mila Sa. Tata era atotputernic, dar şi el trăia suspendat, aşteptându-şi propria cădere în dizgraţie, şi era prea inteligent să ignore posibilitatea ca acest lucru să se întâmple. Acum mai ştiam însă şi că nu-i era frică, aşa cum văzusem că nici Darei nu-i fusese frică atunci când găsise corpul lui Mişa, şi, după cum am descoperit în cele din urmă, că nici mie nu-mi era frică. Eram fata tatei, şi în virtutea faptului că eram a tatei, eram şi fata Darei: eram din aceeaşi plămadă. Era păcat că, spre deosebire de tata şi Dara, trebuia să merg atât de departe ca să găsesc o cauză; şi mai păcat era că această cauză avea să fie răzbunarea.

Între timp, mama – care intra în panică la zgomotul unei frunze în cădere – zăcea în cotloane îndepărtate ale casei, plângându-se de migrenă, ţinând storurile trase, aşteptând să treacă furtuna. Laşitatea îşi are compensaţiile ei darwiniste. Mama îşi arăta cele mai bune dintre instinctele

de supravieţuire care o ajutaseră în deceniile de căsnicie. Deşi susţinea că fiecare eveniment de pe pământ era conceput de nu ştiu ce zeitate ostilă pentru a o face pe ea – şi numai pe ea – mai nefericită, ştia şi când să nu atragă atenţia asupra ei. În cele din urmă, probabil că Iuri Kovalski a fost cel care a ajutat la muşamalizarea lucrurilor, pesemne pentru că prefera să nu se insiste asupra detaliilor ultimei zile pe pământ a fiului său. Se petrecuse în casa tatei, dar arma care-i omorâse fiul era a lui.

— Copiii au jucat un joc stupid, a zis Kovalski. Lucruri din astea se mai întâmplă, a continuat el, deşi ştiam cu toţii că nu se întâmplau.

Or fi fost decadenţa şi deviaţiile răspândite în rândurile copiilor nomenclaturii de la vârful blocului socialist, dar ceea ce se petrecuse era extrem, mai ales pentru ţara noastră.

Faţa îi devenise cenuşie de suferinţă, sentimentele atemporale ale unui tată concurând cu îndatoririle sumbre ale unui membru de partid modern. Îmi era mai milă de el decât de mama lui Mişa; ea avea opţiunea de a se seda din greu, de a nu apărea în public. Soţiile nu se expuneau privirii publice, nici măcar ca să se bucure de strălucirea vreunei veşti bune.

— Copii prostuţi, a spus tovarăşul Iuri.

Era o şedinţă secretă a Prezidiumului, şi tata îl susţinea.

— Aşa-s copiii, a zis tata, ca un ecou la vorbele lui Kovalski, deşi ştia foarte bine că nu sunt aşa. Nu mai sunt.

Sună ca un solipsism banal, dar era mai mult decât atât: era o expresie a solidarităţii.

Scena asta mi-a povestit-o mama. Presupun că tata a furnizat replicile, dar ea le-a adăugat culoare, ca de obicei. Se îndoia de nevoia de a da vreo dovadă de loialitate faţă

de Kovalski, oricât de secretă ar fi fost şedinţa. Solidaritatea nu se număra printre virtuţile ei.

Bineînţeles, nimic din toate astea nu a fost public. După o anchetă care cu greu îşi merita numele – şi aceasta efectuată cu uşile închise –, totul a fost înăbuşit. Dacă ar fi fost posibil să pretindem că Mişa n-a existat niciodată, aşa am fi făcut, dar îl cunoscuseră prea mulţi oameni ca această variantă să fie viabilă. Toţi mergeam la şcoli de stat, până şi fata-cocostârc a preşedintelui, care altfel stătea foarte retrasă în turnul ei din reşedinţa prezidenţială, deşi unele şcoli de stat erau infinit mai bune decât altele. Dacă era o problemă, relaţiile, nu taxele îţi asigurau un loc. Nu exista o alternativă la educaţia de stat în societatea noastră egalitaristă, dacă nu voiai să fii alungat – în toate sensurile cuvântului – în vreun internat din URSS.

Aşa că în cele din urmă au fost, aşa cum se şi cuvenea, nişte anunţuri foarte scurte în ziare, două sau trei rânduri la zece zile după înmormântare. Chestiunea, la fel ca Mişa, a fost îngropată: fiul tovarăşului Kovalski, un accident tragic pe când se afla într-o permisie de la armată, bla-bla-bla-bla.

Biografia lui Mişa era subţire. Nici măcar cei mai buni prieteni nu puteau spune prea multe despre realizările lui. A fost publicată în ziare o fotografie a lui în care arăta inocent, aşa cum fusese cu mult înainte să-l cunosc eu, poate în gimnaziu: un breton îngrijit tăiat în diagonală pe frunte, cămaşă albă, cravată de pionier. Editorii fuseseră nevoiţi pesemne să meargă atât de departe pentru a găsi o poză prezentabilă, căci nici buclele, nici capul ras pe care-l făcuse să explodeze nu ar fi fost potrivite. Îi compătimeam. Ce îngrozitor trebuie să fi fost să ia decizia aceea!

Dintre multele aspecte nedorite ale morţii lui Mişa, impulsul sinucigaş era probabil cel mai mare tabu. Copiii noştri nu se sinucideau, mai ales copiii norocoşi ai celor mai mari lideri revoluţionari. Aveau, pur şi simplu, prea multe pentru care să trăiască: libertatea câştigată cu greu de care ne bucuram, cea mai frumoasă ţară de pe Pământ, resursele naturale bogate, viitorul nostru luminos în comunism.

N-am mai văzut-o pe Alicia, şi chiar şi pe Lana abia dac-am mai zărit-o până la înmormântare. Am fost poate în public la unul-două evenimente, dar n-aş fi învinovăţit-o dacă s-ar fi uitat în altă parte. Ştiu că eu am făcut-o. Presupun că mă considera responsabilă pentru moartea lui Mişa: nu pentru că jocul nostru sfârşise prost sau pentru că el încasase un glonţ care ar fi trebuit să fie al meu, şi nici chiar pentru ocazia ratată de a reface, cu mine, vreo versiune comunistă a pactului fatal de la Mayerling[6].

Nu cred că Lana s-a gândit vreodată la ceea ce s-a întâmplat în seara aceea ca la sinuciderea lui Mişa, dar îmi închipuiam că mă acuza de moartea lui într-un mod mai amplu, mai metafizic. Mişa nu mă iubea destul ca să vrea să trăiască, şi pesemne că asta era vina mea. Dacă m-ar fi iubit, nu le-ar fi târât după el pe ea şi pe Alicia în seara aceea; n-ar fi fâlfâit pistolul tatălui lor. Dacă m-ar fi iubit, am fi fost doar noi doi, am fi făcut dragoste pasional, ne-am fi bucurat de fiecare clipă a scurtei lui permisii.

Îmi imaginam că în mintea Lanei vinovat pentru moartea lui Mişa nu era nihilismul lui general, nici vreo

---

[6] În 1889, în cabana de vânătoare de la Mayerling a familiei domnitoare austro-ungare, prinţul moştenitor Rudolf (fiul împăratului Franz Joseph) şi amanta sa, baroana Maria von Vetsera, au fost găsiţi morţi. Se pare că prinţul a omorât-o pe Maria, apoi s-a sinucis, ca urmare a unui pact între îndrăgostiţi, dar incidentul a rămas învăluit în mister.

ultimă picătură care umpluse paharul în armată, nici alcoolul sau drogurile. Vinovată eram eu. Că nu eram demnă de iubit, că nu-l făcusem pe fratele ei să mă dorească suficient de tare ca acea dorinţă să uşureze povara a orice altceva îl chinuia. Lana mă învinovăţea că nu-l făcusem fericit pe fratele ei, deşi ideea că Mişa ar fi putut fi fericit vreodată era o iluzie absolută. Aş fi putut şi eu la fel de bine să-i învinovăţesc pe ea şi pe părinţii ei nenorociţi.

De fapt, Lana nu se obosise niciodată să afle dacă ţineam la Mişa. Nici înainte, şi cu siguranţă nici după seara aceea. Ţineam, poate nu în sensul că-l iubeam, cum ar fi vrut ea, dar asta n-avea importanţă. Pierderea mea era imaterială, deşi o simţeam acut. Ideea era că fratele ei nu mă iubea, şi asta era vina mea. Poate că era ceva adevăr în asta, am început să mă gândesc la un moment dat, când eram tot neiubită şi într-un loc cu totul diferit. Poate că într-adevăr nu sunt demnă de iubit.

— Eşti o căţea fără suflet, Milena, mi-a şoptit Lana în ureche la înmormântare.

Se aplecase să se îndepărteze de mama ei, mama lui Mişa, care o ţinea strâns de braţ, ca să-şi spună replica fără să fie auzită. Trebuia să fie o înmormântare de familie, dar întreg prezidiul Comitetului Central era aliniat în spatele nostru, cu sacouri negre încheiate, strângând rândurile, cu toate că nu erau camere şi cu toate că cimitirul era, altfel, închis în ziua aceea. Familiile lor rămăseseră deoparte; nu era cazul să li se dea idei şi altor copii, pesemne.

— Mulţumesc, am spus, destul de tare şi destul de clar, în timp ce sicriul de mahon era coborât în mormânt şi puştile gărzii de onoare au ţăcănit, pregătite pentru salva finală care avea să marcheze cariera militară de câteva

săptămâni a lui Mişa. Îţi mulţumesc, Lana, că ai găsit cuvintele potrivite chiar şi în durerea ta adâncă.

Nu credeam nici o secundă în viaţa de apoi, şi totuşi, când s-a auzit salva, am avut o viziune fugară: Mişa, aplecându-se să se uite în cavitatea de beton a propriului mormânt, fără uniformă, cu buclele recăpătate.

— Adio, i-am spus; apoi a dispărut.

Era un embargou pe orice relatare. Povestea era prea periculoasă ca să fie gestionată fie şi de acei ziarişti de încredere care, de la aşa-numita democratizare de la începutul anilor ’70, produceau o aparenţă anodină de jurnalism de investigaţie, expunând chiar, câteodată, abuzuri ale funcţionarilor de stat de rangul al doilea, pentru a crea impresia de presă liberă. Cu toate acestea, erau prea mulţi martori imediat după moartea lui Mişa ca afacerea să fie ţinută secretă. Se scurgeau unele detalii şi, pe măsură ce zilele treceau, moara zvonurilor măcina versiuni tot mai improbabile ale acelei seri.

Noi patru am fost găsiţi goi la locul crimei. Eram drogaţi cu heroină. Erau ace împrăştiate peste tot, spuneau oamenii, deşi nici unul dintre noi nu luase vreodată, din câte ştiam eu, droguri puternice. Din când în când îşi mai găseau drum spre noi pacheţele de haşiş din Afganistan, cu al cărui guvern ţara se bucura de relaţii cordiale la vremea aceea, dar chestiile mai puternice erau, din câte ştiam eu (şi bănuiesc că trebuie să fi ştiut), inexistente în statul nostru socialist.

Nu că drogurile tari ar fi fost cel mai rău dintre zvonuri. În cameră mai erau şi alţii, susţineau teoreticienii conspiraţiei, oameni dubioşi, occidentali, spioni, diplomaţi, francmasoni, şi aceşti oameni fugiseră cu mult înainte să ajungă acolo poliţia noastră. Mişa era un pervers. Uitaţi-vă la soră-sa. Uitaţi-vă la părul lui.

Cei care au fost acolo şi au dispărut erau spioni sovietici, susţineau alţii. Dara lucra pentru sovietici, toată lumea ştia asta. Ea a fost persoana care a făcut curat la locul crimei. Moartea lui Mişa a fost o avertizare pentru Kovalski. O avertizare şi pentru Urbanski, deşi măcar fata lui Urbanski – aşa, puşlama răsfăţată cum era – nu era o degenerată, ca a lui Kovalski. Copiii ăia erau pur şi simplu prea decadenţi. Dacă nu-ţi poţi controla propria familie, cum poţi să conduci ţara?

În loc să se stingă treptat, poveştile erau tot mai nebuneşti. Ori de câte ori Stanislav Urbanski pleca în străinătate erau orgii în casa lui, petreceri pe care mama mea, descendentă dintr-o bine-cunoscută familie de reacţionari, le orchestra, ba chiar participa la ele, ca o experimentată patroană de bordel. Nu, staţi. Tovarăşul Stanislav făcea parte din acelaşi cerc, afirmau inamicii săi. E imposibil să nu ştii că se petrec asemenea bacanale sub nasul tău. S-a căsătorit cu Gertrude împotriva bunelor sfaturi ale Partidului. A crezut c-o poate schimba, dar i-a corupt ea pe el şi pe fiica lor. Acum casa era plină de microfoane: nici măcar în tovarăşul Kovalski nu se poate avea încredere.

De unde ştiam toate astea? Aveam aşa-zişi prieteni în cercurile de la Palatul Tineretului. Erau destule suflete răutăcioase acolo ca să-mi transmită până-n cel mai mic detaliu orice variantă improbabilă despre moartea lui Mişa, direct sau prin intermediari, totul cu aerul că se spune o glumă bună sau că se râde cu dispreţ de mocofanii ăia primitivi care credeau că până şi ochelarii Ray-Ban ai lui Mişa ar fi acţionat ca transmiţători ai propagandei occidentale.

Ideea instalării unui microfon în telefon era singura supoziţie raţională în toate închipuirile astea nebuneşti, dar asta nu era câtuşi de puţin ceva nou, iar cei care

puneau microfoanele erau ai noştri. De când am devenit adultă, am fost conştientă de posibilitatea că cineva îmi poate auzi fiecare cuvânt, dar, înainte de moartea lui Mişa, pur şi simplu nu-mi păsa. După aceea, am încetat să folosesc telefonul. Practic, am încetat şi să vorbesc.

Tata era workaholic, aşa că el nu era acolo, ca să-mi remarce tăcerea, dar mama a simţit-o. Stătea deznădăjduită în pragul camerei mele, aşteptând să-i răspund la ultima remarcă inofensivă pe care încerca s-o facă din dorinţa de a-mi ridica moralul – sau aşa pretindea. O ignoram. Ştiam că n-am cum să scap de părinţii mei – nu cât sunt în ţară. Noi nu ne duceam să locuim în garsoniere la optsprezece ani, cum fac atât de mulţi studenţi din Occident, ci rămâneam înrădăcinaţi acasă, cel puţin până la căsătorie, ca o moştenire a trecutului nostru ţărănesc conservator, dar şi victime ale unei penurii de locuinţe care-i condamna pe majoritatea compatrioţilor mei să trăiască toată viaţa în apartamente minuscule, dar greu de obţinut. Cu toate acestea, până şi eu aveam dreptul de a fi lăsată în pace; sau aşa credeam, cu o naivă aroganţă. Să fi fost oare un semn că individualismul occidental toxic se infiltra în sistemul nostru aparent închis?

Voiam ca mama să tacă şi tata să înceteze cu predicile, în acele rare ocazii când luam masa toţi trei împreună. Voiam să uit de Mişa şi de moartea lui stupidă, fără nici un rost, pentru care îmi era milă de el şi-l detestam în acelaşi timp, cu mai multă pasiune decât simţisem vreodată când era în viaţă. A durat mult până când acest sentiment să se tocească. Gândul la energia vieţii scurgându-i-se din corp îmi suge aerul din piept ori de câte ori mă izbeşte, chiar şi acum; dar am învăţat cum să abat acest glonţ de cele mai multe ori.

N-am mai ieşit din casă. Am învăţat foarte mult şi am absolvit foarte repede. Am înghesuit patru ani de examene

în mai puţin de trei. Şi notele mari pe care le-am primit, post-Mişa, au fost luate pe merit: asta era ceva nou. Nu se întâmpla pentru că începuse să-mi pese de materii sau pentru că ar fi contat vreun pic a câta absolv, ci pentru că aveam nevoie să muncesc ca să ies din mine. Am început chiar şi să citesc cărţi aşa cum probabil le-au citit întotdeauna oamenii săraci: ca să evadez. După cum am spus, m-am schimbat.

Am dezamăgit-o pe mama neintrând în diplomaţie. Ea mă visa în străinătate, la conducerea uneia dintre ambasadele noastre din vechea lume, într-o capitală destul de mare ca să fie strălucitoare, dar nu atât de mare ca să fie periculoasă politic: Copenhaga, Lisabona, Dublin, chiar şi Praga, în ultimă instanţă. Cehoslovacia nu era atât de deprimantă ca alte state-surori, i se părea ei. Nu voia să accepte nici în ruptul capului că nu eram genul diplomatic, că-mi pătasem reputaţia cu mult înainte ca creierii lui Mişa să stropească tapiseriile ei de mătase.

Mi-aş fi putut lua orice slujbă voiam după absolvire, dar traducerea mă atrăgea cel mai mult.

— Dacă aş fi ştiut că o să ajungi traducătoare, a zis mama, ţi-aş fi sugerat să studiezi o limbă melodioasă, franceza sau italiana. Chiar şi spaniola ar fi fost mult mai bună decât engleza.

— Nu e genul ăla de traducere, mami, i-am spus.

N-avea rost să mă cert cu ea în legătură cu engleza. În fond, până şi eu îmi doream să n-o fi studiat.

Tata a înţeles. Cu cât aveam o muncă mai obişnuită, cu atât mai bine, i-am spus, şi el a potrivit fişa postului exact aşa cum mi-o doream, un post de începător la Institutul de Stat pentru Cercetarea Porumbului. Am petrecut un an întreg după absolvire traducând lucrări ştiinţifice despre hibridizarea porumbului. Producţie, rezistenţă, valori

nutriţionale, genotipuri: nu tocmai Coleridge, dar plictiseala activă, cu rost, poate fi vindecătoare.

Hibrizii de porumb erau, după cum am aflat, un domeniu de cercetare la care ţara mea era fruntaşă în lume. La urma urmei, până şi poporul nostru trebuia să mănânce ceva, şi mămăliga e săţioasă. Era un şir nesfârşit de studii despre creşterea porumbului de tradus în şi din engleză. Deseori îmi luam de lucru acasă şi lucram până noaptea târziu.

Am primit dicţionare specializate şi o maşină de scris foarte devreme. Aceste maşini erau înregistrate individual de stat, caracteristicile lor făcând posibil de urmărit orice încercare de a copia la indigo scrieri de samizdat, dar mie mi s-a încredinţat una, şi ea ţăcănea mult după ce mama şi tata se duceau la culcare. La început părinţii mei au părut în egală măsură încântaţi şi îngrijoraţi, temându-se pesemne că eram gata să fac o cădere nervoasă.

Lunile au trecut. Am devenit un fel de expertă în porumb şi s-au obişnuit să aibă o fiică solitară şi muncitoare.

Capitolul patru
Vreme nespecifică

Faptul că lucram pe hârtie, de acasă, era aspectul cel mai binecuvântat al slujbei mele. Acceptam cu reticenţă să fac traducere simultană, şi numai atunci când insista

directorul. Era un prieten de-ai tatei. Nu era nevoie să spună asta, dar el o spunea tot timpul.

Institutul găzduia delegaţii de producători de porumb şi dezvoltatori de seminţe din toată lumea. Limba rusă era mereu foarte cerută, dar engleza era pe locul al doilea, şi era lipsă de personal cunoscător de engleză. Două dintre micile echipe de interpreţi de limbă engleză dispăruseră la o lună sau două după angajarea mea. Erau zvonuri că fugiseră din ţară şi, ca de obicei, exact opusul acestora – presupuneri despre transferuri neclare, urmate de exilarea în sate îndepărtate.

În ciuda reticenţei mele de a accepta astfel de sarcini, am descoperit că aveam un talent neaşteptat pentru traducerea simultană. Puteam să mă controlez şi să reţin ce se spunea fără să iau notiţe. Încrederea în sine bazată pe apartenenţa mea la ceea ce nu permiteam niciodată să fie numit „noua clasă” şi expunerea mea privilegiată la muzica şi presa occidentale au ajutat mult. Erau bărbaţi – aproape toţi erau bărbaţi în producţia de porumb – care nu se puteau opri din discursurile lor confuze şi nesfârşite, aşa că trebuia să intervin prompt în micile pauze apărute când respirau sau dădeau afară fumul de ţigară. În mod evident, nu le plăcea deloc că traducerea mea părea mult prea succintă, dar cei din Est ştiau că nu pot fi decât flataţi că o au ca interpret pe fiica lui Stanislav Urbanski şi zâmbeau onctuos când ne întâlneam şi când ne despărţeam.

Făceam turul laboratoarelor. Mergeam mereu de-a lungul aceloraşi şiruri de porumb-exponat. Semnam contracte şi apoi, pentru a sărbători, ne duceam oaspeţii la Metropol, unde străinii se bucurau de şaşlîkurile faimoase în lume, iar cei din conducerea institutului comandau platouri întregi de Turnedo Rossini şi Chateaubriand. Eu îmi puneam pe farfurie o bucată de ardei roşu sau un fir de

sparanghel din conservă. Era mai uşor să dau vina pe faptul că munca mea nu se oprea niciodată decât să tot explic că sunt vegetariană şi că – da – asta înseamnă că nu mănânc pui sau peşte.

Compatrioţii mei, sau cel puţin aceia dintre ei care auziseră de vegetarianism, îl vedeau în general ca pe un cult religios. Consumul de carne, cât de multă posibil, era un semn al succesului în lume, arătând cât de departe am progresat faţă de dieta cu pâine, fasole şi varză, poate garnisite cu slănină, a antecesorilor noştri. Masa lor ideală nu era decât o repetiţie a petrecerilor de nuntă ale strămoşilor. Până şi cei mai prăpădiţi se străduiau să gătească cu grăsime animală în loc de ulei vegetal. Ştiam că mulţi dintre şefii mei, la fel ca cea mai mare parte a generaţiei lor, erau vizibil mai scunzi decât deşiratele lor odrasle, trădând de-a lungul vieţii strâmtorarea în care crescuseră. Dacă încercam să lămuresc că mănânc produse lactate şi ouă, dar deloc carne, indiferent de care, mă considerau răsfăţată şi prost informată.

Deşi eram ocupată cu traducerea, uneori auzeam remarci care sugerau că obiceiurile mele culinare explicau multe în legătură cu mine. Faptul că sunt atât de slabă, atât de palidă, atât de iritabilă, chiar şi faptul că nu am un prieten ar fi putut fi vindecate prin devorarea unei fripturi mari. Directorii pentru care traduceam erau bărbaţi, şi acele remarci vorbeau despre bărbăţie. Nu eram nici foarte slabă, nici foarte palidă, iar lipsa unui prieten nu era treaba lor. Singurătatea mi se părea cel puţin eliberatoare. Eram, de asemenea, mai puţin încântată de oferta de mâncare gratis decât oricare dintre localnici – care crescuseră în case unde rareori se săturau cu mâncare săţioasă – sau dintre oaspeţii străini, care se bucurau de o trataţie exotică pe socoteala noastră, fără nici un fel de dileme etice.

Faptul că nu mâncam îmi lăsa libertatea de a mă concentra pe munca mea. Mă flatam spunându-mi că o bună parte din preţioasele noastre câştiguri în valută erau rezultatul eforturilor mele. Poate că nu pentru porumb studiasem engleza, dar comerţul cu porumb aproape că începea să mă intereseze.

După înmormântarea lui Mişa, Lana şi cu mine am reuşit să evităm să ne vedem faţă-n faţă vreme de doi ani şi jumătate. Asta era uimitor. Capitala noastră funcţiona ca o serie de sate independente care se suprapuneau, iar Lana şi cu mine locuiam în acelaşi sat. A ajutat şi faptul că oamenii ca noi nu prea mergeau pe jos pe străzi.

Apoi, din senin, ca şi când ar fi expirat un termen necunoscut, mi-a telefonat, de mai multe ori în tot atâtea zile, încercând să dea de mine. Pentru că mereu se întâmpla să fiu plecată la serviciu când suna, vorbea cu mama, adăugând de fiecare dată un nou detaliu la mesajul iniţial ezitant.

Fusese numită şefa programelor culturale de la Palatul Tineretului. Tânără, femeie – tot ce nu era regimul nostru: un motiv în sine pentru a fi numită să conducă acest stabiliment. Palatul, în ciuda asocierii sale cu tineretul, era o organizaţie importantă, şi această poziţie o făcea pe Lana, care nu era în stare să-şi organizeze propriul mic dejun, să gestioneze un buget considerabil. Avea noroc că nu exista conceptul de responsabilitate în „socialismul real”. Atâta timp cât cheltuiai banii pe ceea ce se presupunea vag că trebuie să-i cheltuieşti, nimeni nu era deranjat nici măcar de deficitele importante.

Riscurile postului Lanei erau toate politice. Nu ştiai niciodată care artist – şi când – o să deraieze şi o să se lanseze într-un atac la adresa guvernului în loc de un cântec sau o poezie patriotică. Soarta pastişei după Marina Abramović, pe care o văzuserăm autodistrugându-se pe

scenă, era încă un mister despre care se şuşotea. Iar Palatul Tineretului, contrar denumirii sale, nu avea de-a face numai cu artişti tineri. Nici cei mai în vârstă – poeţi care locuiau în reşedinţe luxoase de stat, cu zeci de publicaţii finanţate de stat – nu erau siguri. Derapau, uneori total necorespunzător, şi atunci erau înlăturaţi pentru totdeauna din atenţia publicului, trăgându-i după ei şi pe predecesorii Lanei. Postul era oferit pe patru ani, dar majoritatea ocupanţilor plecaseră mai devreme.

Auzisem că Lana mergea la sigur, programând oameni aidoma ei, băieţi şi fete ameţite, *litteratéurs* cu un stil foarte personal, care scriau şi interpretau texte neinteligibile. Dacă derapau, nu-ţi puteai da seama. Numeau asta *l'art pour l'art*. După luni de plutire inofensivă pe astfel de excentricităţi apolitice, Lana a fost încurajată să organizeze un festival internaţional de poezie. Guvernului îi plăcea să dea dovadă din când în când de deschidere, iar ieşirea cu mândrie pe scena globală – sau măcar europeană – dădea bine pentru acel naţionalism funciar care încă mocnea cu o forţă surprinzătoare sub poleiala internaţionalistă a socialismului.

Unul dintre invitaţi era britanic: Jason Connor, laureat al Premiului Shelley pentru volumul său de debut. Nimeni dintre cunoscuţii mei nu mai auzise de acest premiu – nu era tocmai Nobel –, dar părea destul de important. Iar inima lui Shelley era pe stânga.

Laureatul avea douăzeci şi şapte de ani, era marxist în convingeri şi chipeş în persoană, i-a spus Lana mamei, încercând s-o câştige de partea ei în misiunea de a mă recruta. Avea nevoie de un traducător cu ceva glanţ pentru acest Shelley al secolului XX. Era singurul occidental adevărat de la festival. Nu putea îndura să facă de râs Palatul Tineretului lăsându-l pe britanic pe mâna

vreunui funcţionar mocofan de-al ei, oricât de fluent în engleză. Lingviştii ăştia de duzină n-aveau decât să le fie alocaţi socialiştilor arabi şi africani: rasismul era cât se poate de viu sub poleiala socialismului.

Mamei i-a plăcut foarte tare ideea. Nici măcar nu trebuia să-mi iau concediu, mi-a spus ea: Lana vorbise deja cu superiorii mei. Era misiunea cea mai scurtă, numai patru zile. Nimeni nu voia ca englezul să zăbovească mai mult decât era strict necesar.

Nu ştiu prea bine de ce am cedat. Omul părea o versiune occidentală a conceptului Lanei de *l'art pour l'artistes*.

— Numai dacă nu trebuie să vorbesc cu Lana Kovalska, i-am spus mamei.

Deschiderea festivalului fusese gândită să coincidă cu prima zi de primăvară, dar cu o noapte înainte, temperatura scăzuse de la cincisprezece grade Celsius la minus şapte. Cât a fost Jason Connor în aer, deasupra Europei, au căzut douăzeci şi cinci de centimetri de zăpadă deloc primăvăratică.

A trecut prin poarta de la sosiri într-un tricou galben şi o pereche de jeanşi decoloraţi, cu un rucsăcel uzat pe umăr. Tenişii lui, cândva probabil albi, aveau acum culoarea unei probe de urină. Era înalt şi subţire, cu o faţă îngustă, frumoasă şi o claie de păr blond-roşcat. Mâinile lungi i se bălăngăneau când mergea. Părea pliabil, ca un obiect pe care-l înghesui în fundul dulapului din bucătărie. Îmi amintea de marionetele făcute din perii de curăţat sticlele.

A dat mâna cu mine, apoi cu şoferul festivalului, apoi s-a uitat uluit prin geamul aeroportului. Ningea întruna. Un şir de maşini parcate în faţa terminalului aveau toate peruci albe, groase pe capotă. Foarte bine, m-am gândit, căci, dacă nu socotim Volgile şi ZiL-urile oficiale lucioase care se mişcau prea repede ca să capete un acoperiş de zăpadă,

vehiculele compatrioţilor mei erau bej sau gri – bej socialist sau gri socialist, nedistingându-se unele de altele –, culorile unei după-amiezi deprimante de duminică.

— M-am întors în timp? a întrebat Jason Connor. Cu trei luni sau cu treizeci de ani şi trei luni?

— Nostim, am zis. Sper din toată inima că ai o haină în rucsăcelul ăla al tău.

— Nu. *Niente*. *Nada*, a zis el, desfăcându-şi larg braţele, de parcă ar fi urmat să-l percheziţionez. Un pulover Aran[7] şi câteva cărţi. Plus o trusă de toaletă şi un schimb de lenjerie intimă, s-a grăbit să adauge, când a văzut expresia de pe faţa mea.

Şi-a dat seama imediat că era mai mult decât voiam să ştiu.

— Mă spăl pe dinţi, să ştii, a sporit el efectul, încercând să explice, dar călătoresc numai cu bagaj de mână. Numai bagaj de mână este o chestiune de principiu pentru mine, chiar şi în zboruri transatlantice.

— Dar ai nişte bani la tine? am întrebat, gândindu-mă să ne oprim undeva în oraş ca să-şi cumpere un hanorac ieftin.

Nu părea genul de om care să caute haine cu croieli fine – ceea ce era foarte bine, pentru că cel mai apropiat croitor aproape decent era în Budapesta. Mi-am dat seama, chiar înainte de a o sfârşi, că întrebarea mea putea fi greşit interpretată, că Jason Connor ar putea trage concluzia că întrebam de valută forte pentru propriile interese. N-avea de unde să ştie, dar a umbla cu bani străini era o infracţiune. Toată lumea avea nevoie de ei uneori, dar nimeni nu avea voie să-i deţină oficial. Era unul dintre modurile în care statul te controla: asigurându-se că eşti nevoit să încalci legea.

---

[7] Pulover tricotat cu model în relief, tipic irlandez.

El nu era tulburat de astfel de nuanţe. A scos o bancnotă mototolită de cinci lire din buzunar şi a fluturat-o ca pe o rufă udă pe care se pregătea s-o întindă.

Astfel, prima noastră după-amiază a trebuit să presupună o schimbare completă a programului. Cel de care trebuia să mă ocup nu avea bani, festivalul nu oferea diurnă pentru îmbrăcăminte de iarnă, iar eu în nici un caz nu aveam chef să-mi cheltuiesc banii pe un poet prost pregătit.

Am sunat acasă de la aeroport, cu gândul să-i cer sfatul mamei, dar mi s-a spus că-i ocupată. Mi l-au dat pe tata şi, când a auzit despre problema oaspetelui nostru occidental, mi-a venit în ajutor cu mai mult entuziasm decât m-aş fi aşteptat. Credea în superioritatea statului nostru asupra Marii Britanii, acel leagăn originar, dar acum depăşit al proletariatului industrial. Iată dovada. În loc să-i îmbrace în costume cum se cuvine şi pantofi decenţi în care să-şi reprezinte ţara, imperialiştii îşi trimiteau poeţii peste graniţă în zdrenţe. Nu aveau nici o ruşine. S-a oferit, pe jumătate bombănind, pe jumătate jubilând, să-i împrumute tânărului o haină de-ale lui. Avea o întreagă colecţie, în mărimi care au crescut uşor de-a lungul anilor, dar toate cu aceeaşi croială severă.

— Mama şi cu mine ieşim. Se pregăteşte de la trei după-amiază. E premiera montării ăleia noi cu *Vassa Jeleznova*[8], ştii? a zis tata, prea fără intonaţie ca să-mi dau seama ce părere avea despre piesă. Dacă veniţi aici, o să vă ajute Dara să găsiţi o haină potrivită.

Când a intrat în holul nostru, Jason Connor a scos un fluierat sonor. Casa avea acest efect asupra oamenilor, chiar şi asupra vizitatorilor de rang înalt, dar nu mă

[8] Piesă de teatru a dramaturgului rus Maxim Gorki, scrisă în 1910 şi revizuită în 1935.

aşteptasem la aceeaşi reacţie din partea unui occidental. Acceptasem să-l aduc numai pentru că ştiam că Dara era singura persoană pe care avea s-o întâlnească. Îi promisesem şoferului că stăm numai zece minute.

— Nu e proprietatea noastră, am zis abrupt. Doar locuim aici.

Statul la palavre nu are nimic bun şi nu aveam de gând să-i fac englezului turul casei. Am aşteptat să vină Dara să-l ia. Ea vorbea foarte bine engleza, dar când a observat că eram pe cale să dezvălui asta, şi-a mijit ochii şi a scuturat foarte scurt din cap.

Le-am ascultat paşii urcând, Dara rostindu-şi indicaţiile în franceza ei mai puţin ca perfectă, cu câteva cuvinte bolovănoase.

Când a reapărut în sfârşit, părea subţire ca un cuier în paltonul negru al tatei, chiar şi cu puloverul Aran pe dedesubt. Tenişii, cu accentele lor verzui, arătau ridicol cu paltonul, dar picioarele lui Jason erau cu patru numere mai mari decât încălţămintea tatei. Dara scosese şi o pereche de jambiere până la genunchi şi o vestă de piele de oaie: amândouă ale mele.

— Femeia aia stârneşte teamă. E mătuşa ta, sau ceva în genul ăsta? a zis Jason, făcând piruete în faţa oglinzii înalte cât peretele de lângă cuier, convins că Dara nu-l putea înţelege.

Ea a dat din cap în tăcere, în semn de *au revoir*, şi s-a îndepărtat fără să sugereze altceva.

— Promit că ţi le dau pe toate înapoi miercuri, la check-in, a adăugat el când a văzut că nu aveam de gând să-l luminez cu privire la rolul Darei. Paltonul nu e stilul meu, dar îmi plac celelalte accente folclorice. Oamenii voştri m-au trecut ca englez în programul festivalului, dar eu provin din ţărani irlandezi, mă simt în largul meu în genul ăsta de tunică. Dacă tunică e cuvântul. Nu vreau să jignesc.

— Poţi să păstrezi jambierele şi vesta, i-am spus. Cu complimentele mele. Şi n-ai decât să le numeşti cum vrei.

Era hilar că îşi închipuia că vesta mea fals rusească era făcută în ţară, dar dacă recunoşteam că provenea din atelierul parizian al lui Yves Saint Laurent, probabil că n-ar mai fi luat-o. N-o mai purtasem de când trecusem la negru. Îi scosesem eticheta cu mult timp în urmă, fiindcă – spre deosebire de Lana şi Mişa – eram de părere că numai ţăranii erau preocupaţi de mărci.

Erau puţine epitete mai rele ca „ţăran" în societatea noastră, în ciuda – sau din cauza – faptului că fuseserăm o ţară agrară, copleşitor de săracă (acum, probabil, eram doar săraci şi parţial industrializaţi). Dacă cercetai genealogia oricui, inclusiv a mea din partea tatei, găseai o origine ţărănească recentă. Eram *connaiseuri* în ale snobismului, şi îmi pare rău să recunosc că eu eram mai rea decât mulţi alţii.

Iată de ce am preferat să ignor povestea lui Jason despre rădăcinile lui de ţăran irlandez. Nu era nevoie să-l asculţi multă vreme ca să înţelegi că era de fapt o afectare narcisistă, ale cărei motive nu le ghiceam în totalitate. Părea cât se poate de englez. Ostilitatea irlandezilor faţă de Marea Britanie făcea ca Irlanda să fie o ţară destul de populară aici, având în vedere standardele relativ scăzute ale afecţiunii noastre oficiale faţă de Occident, adică. Atitudinea noastră faţă de tulburările din Irlanda de Nord era echivocă. Eram – în mod egoist – neliniştiţi să nu fim văzuţi ca încurajând nişte cetăţeni să ridice armele împotriva guvernului lor, mai ales acela al unui stat european cu care aveam relaţii corecte, chiar dacă reci, dar în esenţă tulburările erau văzute ca o manifestare a imperialismului britanic. Organizatorii l-ar fi trecut bucuroşi pe omul ăsta ca irlandez dacă asta era: ştiam că detaliile

adunate despre el ar fi putut umple o broşură întreagă chiar înainte de a fi invitat.

Eram sigură că dacă l-aş fi întrebat mi-ar fi explicat cu plăcere, dar nu mă interesa chiar atât de mult. În ţara noastră, dacă nu căutai un avantaj politic sau dacă poziţia nu îţi era ameninţată în vreun fel, nu stăteai să te lauzi cu rădăcinile tale umile, şi în nici un caz nu pretindeai că ai avea altă naţionalitate.

Nu voiam nici să sugerez că plecarea lui de miercuri era discutabilă. Ningea tot mai tare şi vremea ameninţa să închidă de tot aeroportul. Zborurile erau deviate spre Odessa.

Capitolul cinci
Spectacol

Poate că ţinuta lui Jason Connor nu făcea cine ştie ce impresie – blugii lui băgaţi în jambierele mele de lână semănau cu iţarii unui interpret de dansuri populare, iar vesta o purta pe dos, ca pe una de blană, peste tricou, ascunzându-i broderia fină –, dar spectacolul pe care l-a dat a fost răscolitor, electrizant, chiar. Poezia lui era neaşteptată. Scena locală era modernistă, versul liber, şi numai boşorogii se oboseau să folosească rima; el însă părea să fi reinventat cumva sonetul, făcând ca rima şi ritmul să pară sexy şi sofisticate. Am uitat, cât a durat lectura lui, că arăta ca artiştii de stradă fără adăpost pe

care-i văzusem în călătoriile mele occidentale. În ţara mea nu era permis să fii nici artist de stradă, nici fără adăpost.

Îl priveam din public. Citea în engleză, iar traducerea era proiectată deasupra scenei. Supratitrarea era lovitura de maestru a Lanei, concepută pentru a preveni improvizaţiile neplanificate. Artiştilor străini li se ceruse să-şi trimită scrierile cu câteva săptămâni înainte, chipurile ca să fie destul timp pentru cea mai bună traducere posibilă.

Această planificare mi-a făcut munca mai uşoară decât mă aşteptasem. Nu trebuia să-l însoţesc pe Jason Connor pe scenă în timpul sau după lectura lui: ăsta ar fi fost un inconvenient în plus din tot felul de motive legate de familia mea. Şi nu erau nici sesiuni de întrebări şi răspunsuri. Nu erau în tradiţia noastră nici înainte de comunism. Analiza publică a versurilor semăna prea mult cu o lecţie la clasă, iar întrebările personale nu erau considerate de bun-gust. De ce ai vrea să-l întrebi ceva pe un poet? Un poem care te-a impresionat ar trebui să vorbească prin sine.

După lectură, el şi cu mine am fost conduşi afară din sală şi ni s-a spus să ne aşezăm la o masă imensă, acoperită cu postav verde. Nu erau teancuri de cărţi de semnat sau de vânzare, dar se formase deja o coadă pentru autografe – un şir lung, ordonat, care împărţea în două holul din Palatul Tineretului. Fetele din faţă ţineau strâns în mâini volumul lui de versuri. Erau îmbrăcate în blugi decoloraţi, pulovere lălâi şi bocanci uzaţi. Ar fi putut fi luate drept studente sărace, dar eu le cunoşteam prea bine pe aceste fiice de nomenclaturişti. Când voiau o carte englezească, o primeau. Cei mai puţin privilegiaţi din spatele lor aveau în mână caiete, programe ale festivalului, pagini de ziar, biletul din seara aceea, orice putea fi cât de cât potrivit pentru a fi binecuvântat cu o semnătură Connor. Lipsurile făceau ca orice şi oricine era

occidental – inclusiv poeţii săraci – să capete o valoare inimaginabilă în lumea noastră.

Fetele din faţă erau exaltate, dar păstrau o distanţă disciplinată în timp ce Jason îşi scria numele, desenând un trifoi lângă el de fiecare dată. Unele aşteptau să le traduc mulţumirile, altele vorbeau engleza la fel de bine sau chiar mai bine decât mine. În timpul acestor schimburi de replici, cel care ne avea în grijă s-a bătut peste piept cu un pachet de ţigări, apoi a dispărut undeva să fumeze. Ştiam deja că-l catalogase pe „poetul meu” destul de inofensiv, pentru că-mi spusese asta în drum spre Palat. De fapt, Jason şi cu mine am fost lăsaţi să luăm maşina singuri după eveniment. Nu erau nici două sute de metri între hotel şi Palatul Tineretului, dar tuturor participanţilor li se trimisese un vehicul să-i ia. Era, probabil, un mod de a se asigura că ajungeau.

Coada pentru autografe la Jason era considerabil mai lungă decât cea din faţa unui poet din Uniunea Sovietică, deşi rusul trebuia să fie, prin reputaţie şi ţară de origine, starul serii. Era şi mult mai elegant decât Jason. Am văzut că i se acorda şi mai multă atenţie: aveam grijă la astfel de nuanţe ale protocolului. O uşă dublă mare separa holul în care stătea Jason de una dintre cele mai încântătoare librării din oraş – un loc mai potrivit pentru un mare poet dintr-o ţară socialistă înfrăţită.

Palatul Tineretului fusese înainte Clubul Regal de Cavalerie, iar librăria, popota ofiţerilor. Gresia ei în stil Art Nouveau era printre cele mai frumoase din Europa. Candelabrele erau supravieţuitoare a două războaie mondiale, precum şi ale câtorva lovituri de stat, şi scânteiau ca în ziua când părăsiseră atelierele din Baccarat – cel puţin la ocazii speciale, ca seara aceasta, când cineva hotăra să ignore restricţiile privind consumul de energie, care stipulau că orice obiect de iluminat cu

mai multe becuri poate folosi maximum un bec de 20 de waţi o dată. În timp ce Jason avea o masă simplă în hol, poetul rus stătea la un birou bogat sculptat, lângă un aranjament floral elaborat, pregătit pentru fotografii pe care nimeni altcineva în afară de fotograful oficial nu îndrăznea să le facă.

Rusul avea în faţa lui şi teancuri întregi de cărţi pe care să dea autografe, să le vândă sau să le dea cadou, după placul inimii, în vreme ce Jason nu primise nici una. A crezut că e vina lui, că ar fi trebuit să aducă exemplare de la Londra.

— O, Doamne, nu, am zis. În nici un caz. Ar fi scandalos să ne aşteptăm ca un autor să-şi care singur cărţile.

— Sunt obişnuit, a spus.

— Nu eşti membru al Uniunii Scriitorilor? l-am întrebat.

— Ce a scriitorilor? mi-a răspuns el cu o întrebare.

— Sau poeţii au propria breaslă?

— Propria brează?

— Nu-ştiu-cum Regală, sau aşa ceva?

— Societatea Regală de Literatură, vrei să zici? Cu siguranţă nu sunt membru şi nu mi-i pot imagina pe *ei* trimiţând cărţi undeva, oriunde. Editorii, da, poate, dar nu editorii de poezie. Lui Tristan, editorul meu, nu-i venea să creadă că ai voştri îmi plătesc biletul de avion şi hotelul. Am încercat să-l înduioşez pentru un taxi până la Heathrow. „Trebuie să fii nebun ca să mergi la aeroport cu altceva decât cu metroul”, a zis. E mult mai rapid. Şi biletul l-am plătit eu.

Luminile de pe stradă se stinseseră la zece, ca de obicei, şi cerul nopţii scânteia deasupra capetelor noastre în timp ce traversam piaţa centrală spre hotelul lui Jason. Urma să se servească o cină târzie pentru participanţii la festival. Cum cel însărcinat să ne supravegheze nu mai era

cu noi, i-am dat drumul şi şoferului: nu orice translator avea autoritatea mea. Ne-am oprit sub călăreţul de bronz din mijlocul pieţei, privind cum celelalte maşini ale festivalului treceau încet prin jurul nostru ca un fel de carusel suprarealist, doar pentru a se alinia în faţa intrării largi a hotelului. Parcarea era marcată printr-un şir de ghivece de beton conţinând petunii înflorite timpuriu şi înecate în zăpadă. Steaua roşie uriaşă de deasupra uşii hotelului strălucea puternic – sursele electrice cu adevărat esenţiale erau întotdeauna menţinute.

— Aşadar, e un hotel de o stea? a întrebat Jason.

— Mă tem că va trebui să raportez asta, am zis.

El a îngheţat.

— Am glumit, a fost o glumă infantilă, a spus el rugător, apucându-mă de mână.

M-am dat înapoi. Vedeam o expresie de oroare pe faţa lui. *Asta* era amuzant.

— Şi eu, am zis.

I-a luat ceva timp să se relaxeze şi să se alăture din nou tăcerii în doi.

Ne cunoşteam de o zi şi ceva şi, cu toate că nu vorbiserăm mult, Jason mi se părea deja o prezenţă familiară. Poate din cauza paltonului. Aroma aceea vagă de săpun de leşie şi ace de pin era în toate hainele tatei, până la uniforma din timpul războiului din valiza apărată de molii din fundul şifonierului său.

Zăpada îmi scrâşnea sub cizme. Jason înainta în alunecări scurte, ca un om care poartă patine nepotrivite. Probabil că picioarele îi erau ude şi îngheţate în tenişii ăia.

Am auzit cântări de la o bisericuţă din colţul îndepărtat al pieţei. Călăreţul nostru de bronz, cu capul acoperit de o *uşanka*[9] de zăpadă, arăta spre ea cu sabia ridicată, de

---

[9] Căciulă rusească, de obicei de blană, cu clapete pentru urechi.

parc-ar fi fost gata să traverseze piaţa în galop şi să taie o felie, ca dintr-un tort. Clădirea avea cel puţin un mileniu şi jumătate vechime: era una dintre primele biserici din Europa. Se cufundase adânc în pământ – sau mai degrabă pământul crescuse în jurul ei, spre a o înghiţi.

Când ne-am apropiat, creştetul lui Jason era aproape la acelaşi nivel cu cupola ei. Zidurile erau atât de groase, încât ferestrele înguste păreau nişte ambrazuri. Înăuntru pâlpâia lumina lumânărilor, refractată prin vitralii ca nişte explozii de artificii colorate.

— Putem să coborâm s-o vedem? Te rog, te rog frumos, a spus Jason.

În ciuda aşa-zisei mele autorităţi, nici măcar eu nu aveam voie să improvizez ocoluri nocturne, şi cu atât mai puţin în lăcaşuri de cult, dar nu puteam refuza un „te rog frumos”.

— Cinci minute, nu mai mult, altfel o să trimită patrula după noi, am spus.

Am împins uşa grea şi am păşit într-un spaţiu zumzăind de voci de călugări. Am fost uluită; habar n-aveam că atât de mulţi oameni mai alegeau acest stil de viaţă în ţara noastră şi eram surprinsă că li se permitea. Erau aprinse zeci de lumânări, înfipte în suporturi de metal perforat, care stăteau înşiruite de-a lungul pereţilor. Pesemne că era ajunul vreunei sărbători religioase.

Interiorul mirosea ca stupul unui apicultor, şi după cum arăta şi cum suna, părea că în aşa ceva intraserăm. Chipurile sfinţilor ne priveau din şirurile de fresce, cu ochii larg deschişi înăuntrul halourilor aurii scânteietoare. Iconostasul înalt era ca un fagure înnegrit, fiecare celulă expunând o imagine sacră. Jason s-a cutremurat, de parcă zumzăitul incantaţiei ar fi fost electric.

Mă tem că am fost un prost ghid turistic. Ştiam prea puţine despre Biserica noastră ortodoxă, de fapt despre

orice Biserică. Studiasem frânturi de istorie a arhitecturii la şcoală, dar nu şi gogoriţe ecleziastice.

M-am întors să mă uit la frescele ctitorilor, pe care mă aşteptam să le găsesc pictate lângă intrarea principală, după cum se descria în lecţiile noastre plate, neutralizate estetic, de istoria artei: imagini de conducători medievali, care ţin în mâini o machetă a clădirii pe care au ctitorit-o. Şi erau acolo un ţar şi ţarina lui, care priveau în jos la urmele zigzagate ale tenişilor lui Jason pe lespezile de piatră şi semnele de exclamare lăsate de încălţările mele mai solide. Urma se usca repede, ca pentru a sugera că omul acela şi cu mine nu aveam să mai găsim niciodată ieşirea din acest labirint al superstiţiilor.

Ţarul ţinea în mâini o replică în miniatură a clădirii sale ca pe o ofertă de pace. În stânga lui se afla sfântul căruia îi era dedicată biserica, un tânăr păstor înconjurat de turma lui. Purta o şubă albă şi o pereche de iţari albaştri-verzui uzaţi, arătând exact ca Jason. Părul lui sălbatic, nepieptănat era şi el ca al lui Jason, aceeaşi nuanţă de blond-arămiu, şi până şi faţa prelungă era straniu de asemănătoare.

Am ridicat mâna să-i atrag atenţia, dar nu era nevoie. Jason se holba deja la geamănul său, pictat cu secole în urmă. Mult deasupra păstorului, pe cerul albastru-verzui care se asorta cu iţarii, scăpăra o stea albă în haloul ei auriu, strălucitoare ca stelele de deasupra pieţei.

— Voi, celţii, am spus, înţelegând brusc. Toată Europa a fost a voastră, nu-i aşa?

Jason a întins mâna şi mi-a apăsat buzele cu un deget îngheţat.

Când ne-am întors la hotel, poeţii internaţionali îşi terminaseră deja gustarea şi atacau sarmalele şi piureul de cartofi. Sticle de vodcă Żubrówka cu iarba-zimbrului, un cadou de la delegaţia sovietică, erau trecute de la unii la

alţii. În fiecare era câte un singur fir de iarbă crescut în pădurile bieloruse. Se zvonea că acest alcool dulceag ar fi fost băutura preferată a lui Brejnev.

M-am alăturat mulţimii. Jason fugise direct sus, probabil ca să-şi scoată şosetele ude şi să lase paltonul tatei în cameră. Nu se grăbea. Am băut două păhărele în timp ce-i ţineam locul la masă, ronţăind un morcov murat între înghiţituri. Nu mă interesa să cinez cu piure şi pâine, singurele alte alimente pe care le puteam mânca.

Într-un târziu şi-a făcut apariţia îmbrăcat într-o uluitoare cămaşă est-europeană cu gulerul brodat cu cruciuliţe albe şi roşii. Când l-au văzut, mesenii au izbucnit în aplauze. Cămaşa i se potrivea de-ai fi zis că-i făcută la croitor, dar totodată scotea în evidenţă faptul că e străin, că nu aparţine locului.

— Un cadou de la poeta aia bielorusă, a spus el aşezându-se lângă mine. Femeia care a citit chiar înaintea mea. Mă aştepta într-un pachet la recepţie. Mi-au spus că ea a plecat. Oarecum brusc. Părea interesantă, speram s-o cunosc mai bine.

Am fost mai surprinsă de ghimpele de gelozie pe care l-am simţit când a spus asta decât de dispariţia femeii bieloruse. Cu o coadă împletită înconjurându-i capul ca un halou, avea o frumuseţe din aia slavă, trupeşă, ca de lăptărească. Când s-a ridicat să citească, şi supratitrarea poeziei sale a început să ruleze, femeia a recitat în loc un poem din secolul al XIX-lea. Era un cântecel pastoral inofensiv, a cărui semnificaţie naţionalistă Jason nu avea cum s-o sesizeze, chiar dacă ar fi putut înţelege cuvintele, dar autorul lui era pe lista poeţilor interzişi. Majoritatea celor din încăpere ştiau asta. Limba bielorusă aproape că nu se distinge de rusă, şi aici toată lumea înţelegea rusa. În afară de o dorinţă de a muri, nu-mi pot imagina ce-o posedase.

Am observat schimbul de priviri dintre Lana şi doi bărbaţi care şedeau la capătul primului rând în momentul în care bielorusa a început. Ştiam prea bine ce sunt. Deşi erau îmbrăcaţi în blugi şi pulovere pe gât şi trebuiau să se amestece printre participanţi, ar fi putut la fel de bine să fie şi în uniformă.

Unul din bărbaţi a dat din cap. Au lăsat-o pe femeie să-şi termine recitarea. Ea şi Jason şi-au strâns mâinile când el a urcat pe scenă, apoi am văzut-o plecând cu translatorul ei şi cu ataşatul cultural sovietic. Aproape că mi-era mai milă de ataşat decât de ea. Ea îşi alesese lectura, dar probabil că el îşi pierduse postul în seara asta; faptul că-şi încleştase fălcile nu avea să-l salveze.

Am fost mai impresionată de curajul decât de inteligenţa ei. Ca act de protest, recitarea ei era jalnic de opacă. Ca gest de indisciplină, putea distruge orice carieră pe care o avea în minte, şi nu numai atât. Acest act îi scurtase vizita, şi probabil că nu avea să mai călătorească niciodată. În cele din urmă, chiar putea să ajungă lăptăreasă, m-am gândit.

O observasem în holul de la Palatul Tineretului când am sosit eu şi Jason, stând în grupuleţul ei şi aşteptând să-i vină rândul. Era îmbrăcată într-o cămaşă brodată, atât de asemănătoare cu cea pe care o purta Jason acum, încât ar fi putut fi, de fapt, aceeaşi.

Se uita la Jason ca un căţeluş hipnotizat, şi m-am întrebat dacă în momentul acela luase hotărârea micului ei act de nesupunere. Poate că el era primul occidental pe care-l întâlnise vreodată, şi era un specimen atrăgător. Am simţit o neaşteptată împunsătură de posesivitate. Nu era frumos din partea mea, recunosc, dar nu regretam faptul că probabil era deja la aeroport, poate chiar în avion spre Minsk, sau în primul dintre multele trenuri pe care va

trebui să le ia – în compania unui gardian, fără îndoială – dacă aeroportul era încă închis.

Pesemne că Jason era flămând rău ca să vrea să consume şase sarmale cu umplutura lor de carne greţoasă şi orez. O tăia pe fiecare în două, apoi o demola în două îmbucături dezgustătoare. Tocătura gri îi cădea ca nişte pietricele din furculiţă pe fundul castronului. Mătura prin bălţi de sos de roşii apos cu bucăţi de pâine pe care încerca să întindă puţină margarină, până când i-am explicat că de fapt nu e tartinabilă. Dădea pe gât un păhărel de vodcă după fiecare înghiţitură. M-am oprit din numărat la şase. Măcar vodca era de cea mai bună calitate.

Când ruşii au început să cânte *Oci ciornîe* – „Ochi negri, ochi pătimaşi, / Ochi arzând, ochi frumoşi, / Ce mult vă iubesc, cât mă tem de voi...” – Jason li s-a alăturat zgomotos de la capătul opus al mesei, deşi era evident că nu ştia nici melodia, nici versurile. Ne-au trimis două sticle de vodcă.

— Vodcă cu şofran pentru frumoasa translatoare şi Moskovskaia pentru tânărul nostru Shakespeare, au spus ei.

Le-am ignorat complimentul. Ştiam că e acea etapă a serii când orice femeie e frumoasă.

După mai multe melodii slave, unul dintre ruşi s-a ridicat în picioare şi a strigat la „Shakespeare al nostru” să cânte un cântec popular englezesc. Jason a stat să se gândească la această cerinţă, apoi s-a lansat într-o interpretare cotcodăcită a lui *Yesterday*. The Beatles. Mi-am dorit ca podeaua de sub picioarele mele să se deschidă şi să mă înghită. Era greu de imaginat o alegere muzicală care să-l facă pe Jason să pară mai nesuferit decât sovieticii, şi totuşi iată-mă ascultând această alegere şi nevoită să zâmbesc.

Trei poeţi – doi ruşi şi un bulgar – i s-au alăturat şi au respectat melodia, dar cu câteva note mai jos, aplaudând tare la sfârşit. Translatoarele lor – toate femei – priveau drept în faţă, cu aceleaşi chipuri lipsite de expresie ca şi al meu. Supraveghetorii, adunaţi împreună la o masă din colţul cel mai îndepărtat al sufrageriei, păreau încântaţi de cele ce se petreceau. Nu mi se părea că ar putea pricepe măcar pe departe ce era în neregulă cu *Yesterday*; câtă vreme sovieticii erau fericiţi, era bine. Coloana de fum din jurul lor era atât de groasă, că părea un efect creat cu gheaţă uscată.

Jason a făcut o plecăciune. L-am tras de mâneca ridicolei lui cămăşi bieloruse, implorându-l să stea jos. Era împotriva codului translatorilor, ştiam, dar nu voiam un bis. Sau mai rău. Ar fi putut să înceapă să cânte *Yellow Submarine* şi să mă pună să-i traduc toate ambiguităţile. S-a prăbuşit pe scaun şi m-a luat de mână pe sub masă ca să-mi arate că a înţeles ce voiam de la el, apoi nu mi-a mai dat drumul. Nu m-am mişcat.

— Michelle, *ma belle*, a strigat un poet metafizic român, după care s-a uitat la mine şi a făcut cu ochiul, hotărât să-mi desăvârşească încremenirea.

Apoi s-a ridicat un poet cubanez, s-a întors spre Jason şi a propus, într-o rusă de baltă, un toast pentru prietenia anglo-sovietică. Nu puteam şti dacă era un alt creator de probleme sau un alt idiot. Translatorul lui de spaniolă şi-a dat ochii peste cap. Translatoarea de rusă s-a uitat în altă parte; nu era treaba ei. Am fost nevoită să intervin. Mă temeam că rusa mea, obligatorie la şcoală şi apoi rapid şi deliberat uitată, nu era nicidecum mai bună decât a cubanezului. Să vorbeşti perfect rusa, limba stăpânilor noştri absoluţi, era o umilire în sine. Jason Connor mă conducea senin într-un coşmar al stânjenelii.

— *Dziękuję ci*, a răspuns el fără să se ridice în picioare când i s-a tradus toastul, apoi a mai dat pe gât o vodcă, ţinând tot timpul paharul în mâna stângă.

Mi-am dat seama vag că probabil cuvintele sunt în polonă – Dumnezeu ştie de ce –, dar m-am bucurat că rostirea a fost atât de împleticită încât a sunat ca un *thank you, sir*.

— *Gracias, camarada*, am strigat spre cubanez, reuşind să par mai tâmpă şi mai beată decât oricare dintre ei. Întreaga adunare a izbucnit în râs.

Eram furioasă că fusesem făcută de râs. Jason încă mă ţinea de mână. Mi-a strâns-o şi a dat din cap în direcţia colţului rusesc, unde, sub un giulgiu de aburi de alcool, unul dintre poeţi încerca să-şi sărute traducătoarea. Fata se tot ferea, ca un boxer experimentat care parează loviturile, dar ştia prea bine că nu e cazul să protesteze. Toţi ceilalţi se prefăceau că nu observă.

Jason s-a aplecat spre mine.

— Ruşii pot să facă ce vor, am şuierat eu şi mi-am eliberat mâna înainte să apuce să se apropie prea mult. Tu nu poţi. Eşti englez.

— Dar, ştii, te iubesc, mi-a şoptit el în ureche.

Ai fi putut mura un morcov numai în respiraţia lui.

M-am uitat fix la el. Nu mă aşteptasem la această întorsătură a lucrurilor.

— Nu vorbeşte vodca din mine. M-am cam îndrăgostit de tine, Milena. Şi sunt irlandez, nu englez. Ţi-am mai explicat.

Probabil că şi eu eram mai ameţită decât credeam. Acel „cam”, deopotrivă englezesc şi amuzant, mi s-a părut mai mult decât enervant. Ne cunoşteam de o zi şi jumătate, dar învăţasem deja să mă aştept să sublinieze mereu că e irlandez ori de câte ori făceam referire la Anglia. Era ca şi cum ar fi preferat să fie orice, numai englez nu, păstrând

limba, dar abandonând naţionalitatea şi orice afiliere la ţara în care crescuse. Cu o zi în urmă, când l-am întrebat despre legăturile lui irlandeze, mi-a vorbit foarte pe larg despre familia Connor, însă a reieşit că experienţa lui în legătură cu Irlanda s-a rezumat la un weekend de beţie în Dublin şi o lectură publică în Cork.

— Cam, am repetat, şi cuvântul a sunat ridicol.

Nu avea corespondent exact în limba noastră. Însuşi faptul că putea însemna atât „foarte tare”, cât şi „moderat” părea – ei bine, părea cam englezesc. Furia mi-a scăzut, dar n-aveam de gând să-i permit să se apropie mai mult de-atât. Mi-am tras scaunul de lângă el.

Capitolul şase
A doua zi

Nu aveam nimic programat pentru ziua de după lectura lui. Jason ar fi trebuit să părăsească ţara. Vremea nu-l putea face să se răzgândească. Continua să bată un vânt îngheţat, apoi ieşea soarele şi pornea rapid un mare dezgheţ, numai ca temperaturile să scadă iar, şi toate suprafeţele să îngheţe. Straturi de zăpadă se deplasau peste straturi de gheaţă într-un *millefeuille* primejdios.

Am hotărât să-l duc să-şi cumpere pantofi. Era mai puţin solicitant decât sună – mai ales când alternativa propusă era un tur de trei ore al Muzeului Naţional. Erau doar douăzeci de magazine de pantofi la reduceri în oraş, aproximativ două de fiecare cartier, şi ofereau o gamă de

patru modele de pantofi bărbăteşti: negri şi maro; o versiune de vară şi una de iarnă din fiecare culoare. Scopul era să hotărâm care nonstil îi displăcea mai puţin lui Jason şi apoi să identificăm magazinul care avea numărul lui în stoc. Dara ne-a explicat procesul. Eu nu pusesem niciodată piciorul în astfel de locuri, darămite să-l încalţ cu unul dintre pantofii lor oribili.

Supraveghetorul nostru n-a protestat când l-am eliberat pentru ziua în curs. Partea oficială a vizitei se terminase, el nu avea instrucţiuni, iar Jason era în mod clar benign. Erau puţini bărbaţi de felul lui cărora să le placă să meargă la cumpărături. După cum spunea o glumă nu întâmplător răsuflată din regiunea noastră, ei se prefac că-l plătesc, el se preface că munceşte, dar nimeni nu putea pune la îndoială temeiul propunerii mele. Tenişii lui Jason arătau de parcă ar fi fost făcuţi din ziare ude. Nu mai rezistau încă o zi. Încălţările lui ajunseseră o chestiune de mândrie naţională. Nu puteam lăsa un englez să se întoarcă acasă desculţ.

Pe Mişa nu l-ai fi prins nici mort în aşa ceva, m-am gândit când am văzut ce modele erau la ofertă, înainte ca ironia expresiei să mă izbească. Lui Jason Connor îi plăceau toate. Voia să-şi cumpere toate cele patru perechi hidoase. A trebuit să-i amintesc că nu avea cum să le înghesuie în simulacrul acela de rucsac al lui.

Am început cu trei magazine situate central, inclusiv magazinul universal, cu cornişele lui elaborate şi geamuri care erau vestigii palide din *ancien régime*, deşi stocul lui prăpădit era exact acelaşi ca peste tot. În nici unul dintre ele nu erau clienţi. La fiecare tejghea lâncezeau patru sau cinci vânzătoare: femei de toate vârstele îmbrăcate în halate albastre, apretate şi purtând pantofi de sport albi, regulamentari, obligatorii pentru toţi cei a căror muncă presupunea statul mult în picioare. Numărul excesiv de

angajaţi, care asigura tuturor un salariu şi, mai târziu, o pensie, oricât de jalnice ar fi fost ele, era cu siguranţă o variantă mai bună decât flagelul capitalist al şomajului. Statul muncitorilor lua, de asemenea, în serios podiatria, punând-o înaintea ideilor burgheze despre eleganţă, chiar dacă nu era întotdeauna atât de blând când venea vorba de starea de bine fizic a supuşilor săi.

Jason le-a făcut ziua fericită vânzătoarelor – deceniul, chiar. Au alergat de colo-colo, aferate, deschizând cutii deformate şi uneori prăfuite, scoţând diferite numere din acelaşi model, măsurându-i iar şi iar piciorul ud, râzând timide când le spunea că poartă numărul 11, şi eu le traduceam fără să mă obosesc să transform în sistemul nostru de măsurare.

Te întrebai ce se întâmplase cu faimoasa lor morocănoşenie. Se înghesuiau în spatele englezului ca să-i vadă reflexia în oglindă, înăbuşindu-şi chicote în timp ce el îşi întorcea picioarele în stânga şi-n dreapta, făcând un *demi plié* ca la balet şi repetând *very nice, very nice indeed*, *thank you* şi, din când în când, *merci*. Fără alte *dziękuję*: fusese prevenit.

Mă aşteptasem ca pantofii să fie ieftini, dar preţurile mici tot ne-au şocat. O pereche costa aproape nimic, chiar şi la rata de schimb oficială. Am insistat să plătesc eu. Jason a refuzat. A scos aceeaşi hârtie de cinci lire mototolită din buzunăraşul blugilor. Am refuzat s-o iau. Ne-am ciondănit un pic. Eu am câştigat, spunându-i că nu am voie să umblu cu valută forte şi că dacă-i acceptam bancnota puteam să ajung la închisoare.

N-avea de unde să ştie că aveam o cutie de lemn plină cu mărci germane şi dolari americani – câteva mii în fiecare valută – ascunsă sub pat, în măsura în care putea fi ascuns ceva în casa noastră. Deşi buni comunişti, încrezători în triumful absolut al revoluţiei proletare şi

înfrângerea capitalismului în întruparea sa imperialistă, toţi preţuiam aşa-numita valută forte a adversarilor noştri burghezi.

Eram mânată mai degrabă de o senzaţie amăgitoare de intimitate decât de o nevoie de a ascunde ceva de valoare. Nu eram în pericol să fim jefuiţi şi nimeni n-ar fi fost surprins să-mi descopere comoara. În fiecare an cadoul de ziua mea de la mama venea într-un plic roz gros cu o felicitare kitsch, pe care scria „O mică atenţie pentru puiul meu”, şi totuşi nu mă lăsa niciodată să-mi cheltuiesc banii când călătoream împreună.

„O să-ţi fie de folos mai târziu”, spunea mama, fără să-mi explice niciodată la ce împrejurare anume se gândea.

— E prietenul tău? m-a întrebat o vânzătoare indiscretă când m-am dus să plătesc la casă.

A arătat din cap spre Jason. Era o întrebare impertinentă, nu în ultimul rând prin faptul că mă tutuia, dar ea n-avea de unde să ştie; moştenirea noastră ţărănească era percepută ca dreptul de a te băga public în treburile altora. În afară de asta, deşi însuşi faptul că mi se permitea să însoţesc un englez fără supraveghere semnala un anumit grad de privilegiere, magazinul nu prea era obişnuit cu vizite ale prinţeselor roşii, cum ne numeau unii.

Nu voiam să prelungesc experienţa, dar aveam nevoie de chitanţă ca să iau cutia de la colega ei din celălalt capăt al magazinului gol. I-a luat o eternitate s-o scrie, mobilizându-şi anii de pregătire la liceul comercial pentru a nota numărul şi culoarea de parcă ar fi fost vreun risc de a încurca ordinea în mijlocul mulţimii inexistente de clienţi.

Jason stătea lângă un grup de taburete de plastic, arătând spre o pereche de sandale şi apoi spre mine. Erau nişte pantofi decupaţi de damă, cu o fundiţă îmbulinată albastră cu alb în faţă şi un toc alb atât de solid, încât m-am văzut lovindu-l în fluierul piciorului cu el. Magazinele

erau destul de mari ca să ţină încălţăminte pentru toate anotimpurile şi toate profesiile. Mi-am zis că Jason e amuzat pesemne de această încercare patetică de a adăuga un detaliu drăguţ unor încălţări de vară în mod evident intenţionate pentru o femeie muncitoare, dar părea şi că-i plac sandalele.

I-am întins cutia lui împungându-l în coaste. A deschis-o şi s-a aşezat pe un taburet să-şi pună pantofii cei noi.

— Sunteţi atât de norocoşi, a zis el. În Vest, iluzia opţiunii ne omoară pe toţi. Provoacă anxietate şi competitivitate în loc să sporească solidaritatea muncitorească; e o distragere de la discursul raţional, a continuat, aparent serios, în timp ce-şi lega şireturile proaspăt achiziţionatei perechi de pantofi Derby negri, solizi, cu bombeul lor dur şi tălpile groase, prost lipite. Apoi şi-a ridicat de jos tenişii uzi şi o vânzătoare s-a grăbit să-i ofere o cutie pentru ei. A scuturat din cap.

— Un coş de gunoi, am explicat eu.

O altă femeie a alergat spre noi cu un coş de hârtii. Jason şi-a aruncat tenişii în el, stropind în jur.

— Gunoi occidental, i-a spus el fetei.

Nu m-am obosit să traduc. Îi putea interpreta singură expresia feţei, dar oricum n-ar fi înţeles comentariul. Pe când ieşeam, în zăpadă, m-am întors să-mi aranjez gluga ca să mă feresc de vânt şi am văzut-o pescuind tenişii din coş.

La recepţia hotelului era un plic albastru pentru Jason şi un bilet de la agenţia de turism de stat. Plugurile intraseră din nou în acţiune şi pistele erau curăţate. Îi fusese schimbat biletul pentru un zbor la Viena cu Austrian Airlines a doua zi dimineaţa, şi apoi la Londra, clasa business. Pesemne erau nerăbdători să-l scoată din ţară cât mai curând posibil dacă făceau o asemenea cheltuială.

Acum numai un viscol mai putea opri zborurile şi nu era aşteptat nici unul, ne-a spus recepţionista când am discutat cu ea reţinerea camerei lui Jason. Dimpotrivă, biroul de meteorologie sugera că temperaturile vor începe să crească abrupt în următoarele ore. Ştirea părea s-o întristeze. În mod vădit se bucura de prelungirea forţată a şederii lui Jason la hotel; venirile şi plecările lui îi făceau munca mai puţin anostă.

— Un mare dezgheţ, am zis, întorcându-mă spre Jason.

El deschisese plicul şi îi inspecta conţinutul. Mă aşteptam să văd tichetele de îmbarcare sau voucherele de transfer, dar el mi-a arătat două bilete la *Jenůfa* lui Janáček pentru seara aceea, la Opera Naţională.

— Trebuie să mergem? m-a întrebat. Diseară îmi fac bagajele. Urăsc opera. N-am fost la operă în viaţa mea. Nu vreau să încep să merg acum. Şi aş prefera să-mi petrec ultima seară singur cu tine.

Aveam o lungă tradiţie de constrângeri culturale. Opera Naţională îşi păstrase caracterul select în ciuda biletelor subvenţionate din greu, dar până şi şcolile din satele cele mai îndepărtate duceau clase întregi la spectacole din Palatele Poporului regionale. Am fost surprinsă de ideea că absolvise facultatea fără să fi văzut un singur spectacol de operă.

Scuza cu bagajele era slabă, iar preferinţele lui personale, irelevante. Deşi Janáček şi sumbra lui poveste despre un infanticid nu e cea mai bună alegere pentru un novice în ale operei, biletele ar fi putut veni la fel de bine împreună cu ordinul de partid în plic. Să laşi un occidental liber o zi întreagă nu era o opţiune. Mă miram că ne lăsaseră şi cât să cumpărăm pantofii.

Mai era un bilet care ne indica să ne prezentăm la operă cu o oră mai devreme. Profesorul Iaroslavski, de la

Academia Populară de Muzică, avea să ne poarte prin istoria spectacolului. Ţinuta: elegantă.

— Ei, cel puţin acum am pantofii potriviţi.

Jason părea resemnat când i-am tradus instrucţiunile. I-am urmărit privirea spre podea. Probabil că încerca să dea din degete; era imposibil să vezi ceva sub bombeurile întărite.

Pentru a evita încă o masă proastă la hotel, am hotărât să-l îmbrac pe Jason pentru *Jenůfa* mergând acasă şi făcând un nou raid prin şifonierul tatei. Am încercat să-l înveselesc promiţându-i caviar Osetra cu blinii din proviziile noastre. Jason habar n-avea despre ce vorbesc.

Abia când eram deja pe drum mi-am amintit că nici părinţii mei, nici Dara nu aveau să fie acasă. Tata plecase la un congres internaţional la Tbilisi în clipa în care se deschisese aeroportul, iar mama era la Minerva Terme, staţiunea ei preferată, la vreo două sute cincizeci de kilometri de capitală. Stătea la elegantul hotel cu acelaşi nume care fusese al familiei ei înainte de Al Doilea Război Mondial şi care acum era, ca toate celelalte, în mâinile statului. Membrii mai vechi ai personalului o cunoscuseră când era mică: era ca la ea acasă, mai acasă decât acasă. Când tata era plecat, deseori dispărea acolo să se tăvălească în băile de nămol faimoase în lume, aşa cum făcuseră şi mama, şi bunica ei în deceniile trecute. Dara ceruse două zile libere ca să-şi viziteze sora mai mică, o creatură cvasimitică pe care n-o văzuse nimeni niciodată.

Jason s-a înveselit şi a uitat de *Jenůfa* când ne-am urcat în troleibuz. Era o introducere deliberată în culoarea locală pentru oaspetele meu marxist. Mă gândeam că experienţa va fi atenuată, căci trecuse deja mult de aşa-zisa oră de vârf, când mase uriaşe de lucrători ieşeau sau intrau în nenumăratele blocuri cenuşii, ca nişte degete grosolane care păreau că ţin în strânsoarea lor părţile mai vechi ale

oraşului: cimitire de arhitectură, cum le numea Mişa. Iar troleibuzul pe care-l luam era oricum unul dintre cele mai puţin populare. Nu avea capătul într-un cartier-satelit, ci într-o suburbie interbelică plină de verdeaţă şi slab populată, din care anumite părţi erau chiar închise pentru nonrezidenţi.

Când ne-am urcat noi, erau numai cinci sau şase pasageri, care citeau sau priveau ninsoarea pe fereastră. Probabil că ne auziseră toţi vorbind englezeşte, dar numai unul, un bătrân cu căciulă de astrahan, s-a întors să se uite. Mi-a zâmbit foarte scurt, apoi şi-a îngropat capul într-un volum imens care semăna cu o enciclopedie medicală.

Nu mergeam niciodată cu troleibuzul şi am fost surprinsă când am realizat că oamenii îşi fereau privirile intenţionat, de teamă să nu se trezească în vreo situaţie nepotrivită. Un bărbat şi o femeie care vorbesc englezeşte şi stau atârnaţi de bară în loc să se aşeze pe unul dintre numeroasele scaune libere puteau fi descrişi ca nişte deviaţionişti care îşi forţează norocul: de evitat.

Noutatea folosirii transportului nostru public ne făcea pe amândoi foarte veseli şi cu chef de râs, cu atât mai mult cu cât trebuia să ni-l înăbuşim. Nu remarcai niciodată cât de tăcute erau locurile noastre publice până nu spărgeai acele tăceri.

Măcar ştiam că trebuie să-ţi cumperi bilet de la chioşc înainte de a te urca în vehicul, şi m-am prins cum să-l validez băgându-l într-un mic aparat galben care stătea ca un melc pe bara verticală de lângă uşă. Ceea ce a fost foarte bine, fiindcă după câteva staţii a apărut de nicăieri un controlor şi a venit direct la mine şi la Jason, cu carnetul pregătit, ca şi cum s-ar fi aşteptat să dea o amendă zdravănă.

Probabil că ne urmărea cineva, nu aveam nici o îndoială, de la o distanţă mai discretă decât supraveghetorii alocaţi

oficial care erau acolo, chipurile, ca să ajute cu aranjamentele pentru festival. Poate era şoferul maşinii albe care rămăsese la o distanţă constantă în spatele troleibuzului, sau unul dintre pasagerii din troleibuz, poate femeia cu eşarfă portocalie care-şi ferea cel mai ostentativ privirea. Nu aveam nici iluzii, nici probleme în legătură cu faptul că am fi fost urmăriţi; făcea parte din pachet.

O să dau socoteală pentru această excursie neautorizată la mine acasă, când o să se întoarcă tata, mi-am zis. Avea cel puţin trei sacouri de seară pe care nu le mai putea încheia, deşi silueta lui era mai degrabă aceea a unui ţăran solid, mâncător de cartofi decât a unui burghez umflat. Dispreţuia aceste articole de îmbrăcăminte cu implicaţiile lor reacţionare, dar accepta, bombănind, că ele erau necesare în ocazii oficiale, chiar dacă un frac, care amintea prea tare de înfăţişarea capitaliştilor în propaganda bolşevică, ar fi fost un pas vestimentar prea departe. Ori de câte ori i se făcea un nou sacou pentru a se potrivi cu talia lui în schimbare, cel vechi era umplut de naftalină şi pus la păstrare în debaraua imensă a casei, pentru a nu mai fi îmbrăcat niciodată. Copilăria lui pauperă făcuse ca tata să nu fie în stare să arunce nici măcar o batistă.

Casa noastră era pe terenul limuzinelor, la o distanţă de zece minute de capătul troleibuzului, pe care rareori o străbătea cineva pe jos. Mai întâi era un spaţiu mic, inofensiv, numit Piaţa 29 Februarie 1944, în mod clar o dată revoluţionară de rangul al doilea, care-mi scăpase atât mie, cât şi multora dintre compatrioţii mei. Era împodobită cu statuia lui Nepomuk cel Mare, pe lângă care întorceau troleibuzele pentru a reveni în oraş. Apoi o cabină de pază marca intrarea pe o alee care era privată.

Cele trei vile la care ducea erau la o distanţă măricică una de alta, mascate de mai multe şiruri de copaci maturi.

Clădirile aparţineau Partidului sau, de fapt, dar nu conform legii burgheze a proprietăţii, unora dintre cei mai importanţi membri ai Biroului Politic. Mai departe, şi mai ascuns în pădure, era palatul prezidenţial, casa conducătorului nostru, care voia să se bucure de lux şi securitate pentru el şi dinastia lui în devenire fără să se zgâiască publicul la el, cum se zgâise la monarhii noştri în vechiul palat din centru.

Deşi personalul de bază era, probabil, la datorie, nu mă aşteptam să dau peste cineva acasă. Pe lângă şofer, mai erau o menajeră şi un bucătar, şi deseori şi unul sau doi dintre numeroşii asistenţi ai tatei, nişte tineri severi, selectaţi atent, cu doctorate în marxism-leninism. „Servitori” era un termen pe care-l evitam cu grijă. Crezusem cândva că era o chestiune ideologică, o evitare având ca substrat respectul nostru faţă de demnitatea muncii, dar aveam să aflu în călătoriile mele că şi occidentalii aveau aceeaşi atitudine. Nu intenţionam să-i explic toate astea lui Jason. Am tras de lanţul de lângă poartă, aşteptând să sune undeva înăuntru.

— Ai zis că părinţii tăi nu sunt acasă, a spus Jason privind faţada largă, pe care o vedea pentru prima dată la lumina zilei. Nu ai cheie?

De fapt, aveam cheile în geantă, dar nu mai ţineam minte când le folosisem ultima oară. Chiar şi când eram mică şi veneam de la şcoală eram învăţată să nu mă strecor niciodată înăuntru, de parcă aşa ceva ar fi fost posibil.

Am aşteptat un timp, dar n-a răspuns nimeni. Când am luat mănunchiul de chei, mi-a trebuit un moment să-mi amintesc care e cea de la poartă, şi Jason m-a privit încercând mai întâi una greşită. Am fost uşurată să constat că încuietoarea nu fusese schimbată.

Nu ştiu prea bine de ce l-am condus pe Jason în debaraua tatei şi de ce l-am încurajat să încerce uniforma lui din război, când a observat valiza cu husă specială, cu fermoar, şi a întrebat ce e. Era o formă de bravadă, dorinţa de a-i demonstra acestui bărbat că eram independentă, deşi nu avea nici un motiv să creadă altceva, şi mai trebuia şi să arăt că sunt mai bună decât recepţionista de la hotel şi femeile de la magazinul de încălţăminte; că dorinţa mea de a-l impresiona izvora din atracţia lui; şi asta nu pur şi simplu datorită farmecului său, ci faptului că era ceva rar.

Străinii, cel puţin cei occidentali, erau puţini în ţara noastră. Cei câţiva care se nimereau totuşi printre noi deveneau obiect al curiozităţii şi etern subiect de discuţie, iar cartierul ambasadelor funcţiona ca o grădină zoologică cu străini în cuşti. Să întâlneşti un vizitator chipeş şi educat din Occident – şi nu vreun academician şleampăt sau vreun sindicalist tâmp venit într-un turneu fratern – avea calităţile ademenitoare ale unui basm.

Până şi faptul că intram în încăpere era un sacrilegiu: Ce făceam de fapt? Crezusem că impulsul meu rebel murise odată cu Mişa. Într-adevăr, ajunsesem să-mi urăsc vechiul sine pentru ipocrizia de a muşca mâna care mă hrănea, deşi continuam să mă las hrănită atât de generos.

Totuşi, când Jason a desfăcut fermoarul valizei şi a scos vestonul şi pantalonii tatei, am fost surprinsă să simt şi să răspund unui fior familial, ca un înotător de ocazie care se cufundă într-un bazin după o perioadă de pauză. Trebuie să-l fi simţit şi Jason. Am văzut că ezită, apoi acţionează într-o posibilă combinaţie de exhibiţionism nativ şi sentimentul că vede o ocazie unică. Pentru un occidental, era pesemne ca şi cum ar fi încercat vestonul lui Felix Dzerjinski, mi-am zis. Sau al lui Mao. Habar n-aveam care erau eroii marxişti ai lui Jason.

Cunoşteam destul de bine Occidentul, cu siguranţă mai bine decât cunoştea majoritatea occidentalilor lumea mea, dar nu puteam ghici cu uşurinţă cum se putea simţi un bărbat din Occident în camera asta, care aparţinea unuia dintre singurii compatrioţi de-ai mei de care auziseră mulţi occidentali. Probabil că intrase cu o mie de prejudecăţi. Pentru mine, spaţiul era în anumite privinţe esenţa nu a Estului, care era o categorie abstractă şi schimbătoare, ci a Europei înseşi, aşa cum o poţi găsi oriunde între Escorial şi Palatul de Iarnă. Indiferent de pe ce insulă ar fi venit, britanică sau irlandeză, Jason era poet, destul de diferit şi el ca să intuiască această esenţă. Eram numiţi estici, dar asta era o negare voită a ceva vital din sufletul continentului. Regimul nostru era un vlăstar al Iluminismului, oricât de controversată ar fi fost versiunea noastră. Eram la fel de europeni ca Franţa sau Italia, mai europeni decât penitenta Germanie de Vest.

Ceva s-a schimbat în atmosferă. Jason s-a dezbrăcat, cu o surprinzătoare lipsă de inhibiţie, apoi a început să-şi tragă pantalonii tatei peste o pereche de boxeri în pătrăţele. Îi tremurau mâinile. Mă întrebam dacă vreo emoţie oferită de Occident putea rivaliza cu bucuria acestei mici infracţiuni.

Albeaţa trupului său în întuneric a fost mai puţin şocantă decât înfăţişarea lui – atât de evident occidental – îmbrăcat în vestonul cenuşiu făcut celebru într-un milion de fotografii de către pe atunci tânărul meu tată stând lângă cel mai bun prieten al lui, Preşedintele, în vremurile lor de partizani. Era o imagine ultracunoscută care împodobea fiecare spaţiu public din ţară şi – în Vest – fiecare articol ostil despre ea. Tata era destul de vanitos ca să ţină albume cu orice tăieturi din ziarele occidentale de care putea face rost, şi era mândru mai ales de cele antagonice faţă de el personal. *The New York Times*, *Daily*

Telegraph, *Le Figaro*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*: apăruse în toate. Cu cât îl descriau mai nefavorabil, cu atât mai bine. Dacă veneau de la capitalişti, invectivele erau dulci ca mierea.

Revista *Time* i-a dat fotografului una dintre legendarele ei coperte şi şi-a dat osteneala s-o şi coloreze, probabil pentru a face stelele roşii cât se poate de ţipătoare. Nuanţa vestonului le-a ieşit greşit – prea verde –, dar tăietura era inconfundabilă. Imaginea înrămată – chenarul roşu al revistei era, de data asta, cum nu se poate mai potrivit – era atârnată pe peretele din spatele lui Jason.

Vestonul nu mai fusese purtat de ani buni. Nu-l mai încăpea pe tata. Îşi păstrase silueta tinerească, spuneau adesea oamenii, dar asta era adevărat numai în comparaţie cu alţi conducători ai Partidului, inclusiv Preşedintele însuşi, care îşi compensau cu toţii stresul anilor petrecuţi în funcţii de răspundere prin excese culinare.

Uniforma îi venea atât de bine lui Jason, de-ai fi zis că fusese croită special pentru el. Gulerul înalt arăta ca şi cum ar fi fost făcut să fie purtat cu rubaşca aia bielorusă pe care o dăduse jos la început, apoi, răzgândindu-se, o extrăsese la loc din mormanul umed de haine mototolite de la picioarele lui. Deşi vestonul acoperea cămaşa, se mai vedea o exotică dungă roşie a marginii brodate în jurul gâtului.

Numai chipiul kaki stătea stângaci pe buclele lui încurcate, dar şi asta putea face parte din farmec, o versiune puerilă, de cinema, a unui luptător de gherilă: un coleg spilcuit de-ai lui Che. Mi-am dorit să fi avut un aparat de filmat, apoi m-am întrebat, având în vedere că probabil eram oricum filmaţi, dacă aveam să văd vreodată aceste cadre.

Cu patru veri în urmă, străbătusem pe motocicleta lui Mişa toată ţara, de la un capăt la altul. Am depăşit toate limitele de viteză existente şi în cele din urmă am fost arestaţi, aproape de graniţa de nord. Am fost ţinuţi câteva ore într-o secţie de poliţie provincială, plină de muşte. Mişa era încătuşat, fiindcă refuzase să-şi arate buletinul. Amândoi aveam acte cu un cod care deschidea orice uşă – un adevărat *passe-partout* –, dar lui Mişa începuse să-i fie ruşine să-l arate. La vremea aceea nu-i înţelegeam motivele, dar acum le văd ca pe primele semne ale unei afecţiuni. Mi-a şuierat că mă părăseşte dacă-mi arăt actele, şi la început am rezistat. Era foarte cald în ziua aceea, şi mi s-a făcut sete. Era stupid să pretindem că nu eram cine eram, am zis. Mişa a refuzat să vorbească cu mine pe drumul de întoarcere. Tata a avut pozele de la poliţie pe birou înainte ca eu să ajung acasă.

Medaliile tatei stăteau într-un şir de cutii cu pluş roşu pe un raft separat. Tuburi de piele cu certificate rulate stăteau drepte în spatele lor, fiecare având sigiliul de ceară roşie al Prezidiului. Jason a luat cutia cea mai apropiată şi a deschis-o. Era gata să-şi completeze ţinuta.

— Nu! am ţipat. Nici să nu-ţi treacă prin cap să te atingi de astea.

Tata îşi câştigase decoraţiile pentru acte de curaj sinucigaş împotriva germanilor. Nimeni nu făcea haz de asta, nici măcar eu.

Emailul scânteia preţios, în roşu, alb şi albastru, pe panglica lui roşie de mătase, trădând acea măiestrie fină de dinainte de război care mai stăruise o vreme după triumful socialismului. Acele medalii de la sfârşitul anilor ’40 erau mult mai impresionante decât cele ieftine, produse în masă, care se dădeau acum.

Jason mi-a acoperit gura cu mâna stângă, încă ţinând cutia în dreapta. L-am muşcat de deget. A scos un mic scâncet, a închis cutia şi a pus-o la loc, lângă celelalte.

— Am găsit-o, a zis el.

— Ce-ai găsit? am întrebat.

— Limita ta, a spus. Începusem să cred că n-ai nici una.

Am tăcut amândoi. S-a apropiat de mine. Am simţit mirosul de ulei de cedru pe care-l folosea Dara împotriva moliilor; un vag damf de tutun îngropat în ţesătură.

— Îmi pare rău că te-am muşcat, am zis.

Eram scindată, trup şi minte. Unul admitea deja dorinţa; cealaltă era calmă, întrebându-se care era următoarea mişcare. Poate că asta voise să spună Lana atunci, demult, când mă făcuse căţea fără suflet: că puteam fi două lucruri în acelaşi timp. Oamenii spun că şi-au pierdut capul ca alibi pentru a-şi declina responsabilitatea pentru dorinţa lor.

Cum o fi sexul cu un bărbat occidental? m-am întrebat. Nu mai avusesem nici un iubit de când murise Mişa. O să-l am pe ăsta, am hotărât, şi Jason mi-a simţit şi ezitarea, şi hotărârea. Şi-a scos vestonul şi l-a aruncat peste şirul de costume gri pe umeraşe de mahon, apoi mi-a întins mâna. I-am luat-o şi l-am dus în dormitorul tatei.

Era un amant bun, un amant tandru. Nici mai bun, nici mai rău decât Mişa: altfel. N-am avut alţii cu care să-i compar. Jason era ca mine, se putea controla chiar şi când părea posedat de dorinţă. Asta era un pic iritant, un pic nou.

— Îţi place? E bine aşa? mă tot întreba, oprindu-se.

Mişa nu întreba niciodată nimic, nu dădea niciodată vreun semn că s-ar putea opri. Poate că să pună o întrebare ar fi sugerat fie că nu era destul de pasionat, fie că nu ştia ce face – deloc în acord cu concepţiile noastre patriarhale. Şi în cea mai mare parte a timpului, Mişa era

atât de tăcut, că puteai auzi alunecarea pielii pe piele. Venea probabil din acelaşi sentiment că eşti urmărit, dar eu eram obişnuită cu tăcerea aia.

Cu Jason, sexul era o conversaţie. Folosirea unei limbi străine era şi ea ceva nou, faptul că vorbeam engleza într-un moment intim. La un moment dat am spus *darling* şi cuvântul m-a făcut să mă simt ca şi cum aş fi dat audiţie pentru un rol într-un film. Oare vorbitorii nativi de engleză spun *darling* cuiva pe care abia îl cunosc? Dacă nu *darling*, atunci cum? Cursurile mele de engleză nu acoperiseră această situaţie.

Şi apoi am terminat.

— *Wow*, a zis Jason, din poziţia lui de flotare, cu faţa roşie, cu o secundă înainte să se rostogolească alături de mine pe o pătură ţepoasă, cu mâna aşezată posesiv pe curba şoldului meu.

Patul de metal al tatei arăta de parcă ar fi fost salvat dintr-un spital de campanie, şi probabil chiar aşa era. Era şi o noptieră la fel şi, pe suprafaţa ei zgâriată, o scrumieră de tablă deformată şi un pahar cu o lumânare şi o cutie de chibrituri.

Nu mai remarcasem până atunci ciudăţenia acestui mobilier spartan în această cameră bogat lambrisată. Eram atât de obişnuită cu contrastul, încât părea la locul lui, frumos, chiar: ca şi cum tata campa într-un palat. Camera mamei, de alături, era elaborat ornamentată ca un tort de nuntă – şi tot atât de hidoasă.

— Pur şi simplu *wow*, a repetat Jason.

„Wow” e un cuvânt stupid, deloc demn de un poet. De altfel, nici nu ştiu prea bine la ce se referea: la corpul meu palid încă marcat de rumeneala post-coitală, la cum făcuserăm dragoste sau la cu totul altceva. Nu eram goi, doar descheiaţi peste tot. Goliciunea a venit mai târziu. În Anglia.

— Te iubesc, a spus Jason. Am fost năucit de când am dat cu ochii de tine în aeroportul ăla oribil. Am fost făcuţi unul pentru altul, Milena. Am luat ninsoarea drept un semn. Păreai atât de intensă, cu o frumuseţe atât de atemporală, ca o tânără Maria Callas.

Nu credeam în destin. Nimeni nu e făcut pentru nimeni.

— Of, taci, Jason, am spus. Parcă ziceai că nu-ţi place opera.

N-aş fi putut spune dacă un smoching de la sfârşitul anilor ’40 peste o rubaşcă brodată se califica drept ţinută elegantă, dar o ţinută neconvenţională nu avea să ne salveze de la a vedea blestemata aia de *Jenůfa*.

Smochingul la fel de ridicol al profesorului Iaroslavski era acoperit de o spuzeală de mătreaţă, care nu reuşea să-i ascundă croiala oribilă şi poalele inegale, făcându-l să semene cu o caricatură crudă a cuiva pentru care muzica clasică e mai importantă decât toate lucrurile materiale. Îşi tot scutura firimiturile albe în timp ce-şi rostea interminabila prezentare a lui Janáček. Discursul lui era prea specializat şi prea solicitant pentru engleza mea, şi deja eram distrasă.

Eram într-un vis erotic în care *Jenůfa* nu figura. Imagini ale după-amiezii îmi tot apăreau nechemate în minte, blocând realitatea. Era o experienţă atât de intensă, încât nu voiam decât s-o repet. Încercam să urmăresc conferinţa, dar nu mă puteam concentra pe traducere.

Bătrânul Iaroslavski îşi dădea seama că am probleme. Se tot oprea să-şi şteargă lentilele groase ale ochelarilor ca să-mi permită să-l ajung din urmă. Ori de câte ori observa că-mi pierdusem şirul, intervenea cu franceza şi germana lui trunchiate, limbile vechii gărzi culturale de la noi, ceea ce mă încurca şi mai mult. Am început să vorbesc aiurea, punctându-mi discursul cu cuvintele

Janáček, *Jenůfa* şi operă. Jason nu părea să remarce. Era la fel de pierdut în gânduri ca mine.

— Sunteţi extrem de norocoşi că aveţi prilejul să ascultaţi *Jenůfa* în limba originală, ceha, zicea Iaroslavski entuziasmat. Kostelnička e interpretată în această seară de marea Magdalena Jakubova. Tovarăşii noştri cehi ne-au împrumutat-o pe celebra lor divă pentru a ne ajuta să sărbătorim a optzecea aniversare a operei. N-o să uitaţi niciodată această zi.

De asta, cel puţin, eram sigură. Jason a ridicat ochii, ca pentru a studia tavanul, zâmbind. Îmi plăcea noua noastră intimitate nerostită.

Bătrânul a urmărit privirea lui Jason, apoi a explicat, dintr-o suflare:

— E opera acelui artist legendar, Aşot Tamaian. Secolul al XVIII-lea. Tamaian a studiat la Erevan, Viena şi Paris.

S-a întors spre mine şi a aşteptat să traduc.

— Tamaian, lucrătorul în ipsos, a repetat el când a văzut că habar nu aveam despre ce vorbeşte acum. Stucaturile.

Şi-a ridicat degetul arătător gras şi păros spre tavan. Mâna îi era pe două treimi acoperită de manşeta colorată în gri a cămăşii. Mi-am înălţat privirea şi am văzut o mulţime de heruvimi goi care ţineau o cunună de trandafiri, plutind în aer ca nişte păsări colibri, cu puţicile lor minuscule atârnând deasupra noastră.

— Ăia sunt şerpi? a întrebat Jason.

Ignora heruvimii, concentrându-se în schimb pe basorelieful oval din interiorul cununii. Părea o aglomerare de mere şi frânghii, dar era greu de spus de atât de departe. Am ameţit în timp ce traduceam.

— Şerpi, da, sau mai precis un şarpe, a spus Iaroslavski. Compoziţia reprezintă probabil Grădinile Edenului. Dar să ne întoarcem la *Jenůfa*: mai sunt doar patruzeci şi cinci de

minute până la spectacol şi încă multe de explicat. Vă rog, tovarăşă Milena, să continuăm.

— Şi corul de îngeri de dedesubt? Nu heruvimii, ci îngerii aceia adevăraţi, adulţi, l-a întrerupt Jason din nou. De ce stau toţi pe nori dacă au aripi?

Capitolul şapte
Dezgheţul

Ruritania nu e Anglia.
—Anthony Hope, *Prizonierul din Zenda*

Peste noapte, temperatura a crescut cu douăzeci de grade. A trecut de la minus două la plus optsprezece. Am ştiut în ce clipă a început dezgheţul: nu puteam să dorm. Nu aveam regrete în legătură cu ceea ce făcuserăm, dimpotrivă, dar eram uşurată că Jason pleacă, ca să pot evalua singură urmările faptului că făcuserăm dragoste, fără declaraţiile lui stupide de dragoste eternă. Nu-l credeam. Nu eram o adolescentă. Şi nici nu aveam nevoie să fiu iubită ca să fac dragoste.

Pe la trei dimineaţa a fost o singură rafală de vânt, atât de puternică, încât a zguduit casa. Am auzit un fâşâit atotputernic, de parcă pomii ar fi fost gata să fie smulşi din rădăcini, apoi pe cineva manevrând scripeţii storurilor noastre exterioare grele. Probabil se întorsese Dara cât fusesem eu la operă. Pocnetele plăcilor de lemn coborâte într-o cameră după alta au continuat o vreme.

Mi-am pus papucii şi am mers pe urmele zgomotelor. Am găsit-o pe Dara în dormitorul mamei, un spaţiu atât de scăldat în parfum Shalimar, încât uneori simţeam că mă doare capul chiar înainte de a ajunge acolo. Am urmat-o pe Dara prin uşile care dădeau în camera tatei. S-a oprit şi s-a întors spre mine când a văzut că uşa de sticlă era deschisă, iar draperia de mătase udă şi prinsă în balustrada balconului. Aerul care venea de afară era cald, şi zăpada cădea de pe acoperiş în bucăţi mari, moi. Pătura tatei, care alunecase pe jumătate de pe pat, a hotărât să-şi urmeze traiectoria în timp ce ne uitam la ea.

— O să am o vorbă cu echipa de igienizare, a spus ea. Tovarăşul Urbanski ar fi putut să se întoarcă şi să-şi găsească dormitorul ca...

S-a oprit.

— Ca după o orgie, vrei să spui, am zis.

S-a uitat la mine în timp ce întindea la loc pătura pe patul tatei. Am încercat, fără succes, s-o ajut să o îndrepte. Am observat că era complet îmbrăcată pe sub halatul gros în pătrăţele. M-am întrebat dacă dormise vreun pic, dacă halatul era un semn că îşi ţinea apartamentul de la subsol neîncălzit. Nu mai ţineam minte de când nu mai coborâsem acolo. Mama numea locuinţa Darei, înfiorându-se în glumă, „bârlogul colonelului”.

— Tu de ce nu dormi, Milena? m-a întrebat. Credeam că ai treabă dimineaţa. Nu trebuie să-l conduci pe englezul acela la aeroport? Tovarăşa Gertruda o să se întoarcă pe la prânz. Probabil că o să-i vezi maşina la terminal.

— Da, am zis. Abia aştept să scap de stupidul ăla. Să revină viaţa la normal – porumb, etc.

— Credeam că-ţi place poezia engleză.

Dara m-a şocat spunând asta în engleză. Mă ajutase, câteodată, la lecţiile de engleză în trecut, dar n-o mai folosise niciodată în conversaţii private. În parte, pesemne,

pentru că cuvântul „privat” nu avea de fapt sens în lumea noastră.

O nouă rafală a zguduit casa şi câţiva ţurţuri mari au alunecat de pe acoperiş cu un zgomot de sticlă spartă. A tras obloanele, apoi a închis fereastra.

— Când e iarnă-afară, mai poate fi departe primăvara?[10] a spus ea.

Mi-a luat câteva clipe să-mi dau seama că era un citat.

— Ah, Dara, Jason Connor nu e tocmai Shelley, am zis.

— Mă bucur că măcar recunoşti poezia, a răspuns ea.

— Am luat opt pentru un referat despre Shelley şi Revoluţia Franceză, am zis.

— Acum te dai mare, a spus Dara.

Poate că-i lipsea simţul umorului, dar accentul ei englezesc era mai bun decât al meu. Deşi nu vorbea niciodată despre asta, toată lumea ştia că stătuse cinci ani într-un pension de fete de lângă Bristol. Asta era în anii ’30, înainte de Războiul Popular de Eliberare. Tatăl ei a fost diplomat în slujba vechiul regim. S-a împuşcat în 1941, când ţara a capitulat în faţa lui Hitler. La vremea aceea, Dara era deja roşie până-n măduva oaselor. Pensionul a făcut-o comunistă, ne-a spus ea odată mie şi mamei.

— Slavă Domnului pentru Anglia, a răspuns mama. Unde-am fi fost fără ea?

Când am ajuns să-l iau pe Jason de la hotel, zăpada se topise. Oraşul era deodată şi mai cenuşiu, şi mai urât, cu petice întunecate de umezeală ca nişte subsuori pătate de sudoare sub streşinile clădirilor prost întreţinute. Peste tot erau pârâiaşe de apă noroioasă, şi rămăseseră doar

---

[10] Vers de Percy Bysshe Shelley din poezia „Odă vântului de apus”, traducere de Petre Solomon, în *Poeme*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1957.

câteva urme albe murdare prin rigole, ca pentru a dovedi că strălucirea impecabilă a zilelor anterioare nu fusese un vis.

Am rezolvat cu hârtiile lui Jason la recepţie, apoi l-am aşteptat în hol. Acum mai trebuia numai să-şi predea permisul temporar de şedere în oraş ca să i se returneze paşaportul, şi gata. Supraveghetorul nostru aştepta afară cu colegii lui; treaba lui era aproape terminată. Din sala de mese venea un miros atotpătrunzător de ouă prăjite şi crenvurşti fierţi şi zgomot de scaune trase de colo-colo de ospătari supracalificaţi.

Am auzit tropăitul greu al noilor pantofi ai lui Jason pe podeaua de marmură, cu două etaje mai sus. Am văzut că femeia de la recepţie radia anticipându-i venirea. Avea acest efect asupra compatrioţilor mei.

A apărut în tricou şi blugi, exact aşa cum îl văzusem prima dată, cu rucsacul pe umăr, acum umflat de vesta mea şi de rubaşcă, am presupus. Ţinea pe braţ paltonul tatei, smochingul şi pantalonii – trei veşminte negre, grele. Părea proaspăt ieşit dintr-o perioadă de doliu, în drum spre curăţătorie.

— Bănuiesc că n-o să am nevoie de astea la aeroport, a spus el. Putem să le lăsăm în maşină până mă conduci? Sper că mă conduci, da?

A accentuat cuvintele *sper* şi *mă conduci*, şi eu am încercat să-i evit privirea, încheind inutil paltonul tatei. Îmi dădeam seama că ceea ce trebuia să fac acum avea să ne rănească pe amândoi.

Un hamal a dat fuga să ne ajute, a luat hainele de pe braţul lui Jason şi apoi a rămas lângă noi, aşteptând instrucţiuni. L-am rugat să-i dea hainele supraveghetorului şi am făcut semn din cap spre trei bărbaţi care stăteau afară, lângă uşa rotativă. Bănuiala mea era că o modalitate de a rezolva problema forţei de muncă în exces

era ca fiecare persoană angajată să fie urmărită de o altă persoană angajată.

— Tovarăşul în haină maro, i-am explicat. Cu fular albastru şi ras în cap.

În clipa în care hamalul s-a îndepărtat, Jason s-a apropiat de mine. Prea tare.

— Ţi-ai adus paşaportul, aşa cum am vorbit? a şoptit el.

Acum vedeam că ochii îi erau roşii, larg deschişi. Stând atât de aproape de mine, arăta ca un lemurian dement. Nu dormise mai mult decât mine.

— Trebuie să fii nebun, am zis, fără să fac vreun efort de a coborî vocea.

Rostisem fraza de mai multe ori în ultimele patruzeci şi opt de ore, şi începeam să vorbesc serios.

În seara precedentă, în cea de-a doua pauză de la *Jenůfa*, când Iaroslavski a dispărut la toaletă pentru a treia oară, mi-am dat ochii peste cap şi am spus în glumă că prostata le presează vezica bolşevicilor şi burghezilor deopotrivă. Jason m-a întrerupt, panicat, parcă, pentru a-mi împărtăşi un plan pe care-l concepuse în timpul primelor două acte.

Trebuia să-mi aduc paşaportul la aeroport. Avea o sută de lire ascunse în rucsac, şi încă o sută în moneda locală, o sumă pe care o primise pentru lectură de la Lana Kovalska. Bănuia că era destul pentru a-mi cumpăra biletul de avion spre Londra la aeroport. Bănuia şi că avionul lui o să fie gol – nu va fi o problemă să facă rost în ultima clipă de un loc. Nu aveam nevoie de viză pentru Marea Britanie, mi-a explicat el.

Ştiam asta prea bine. Noile aranjamente, simplificate, privind vizele fuseseră făcute într-un acord bilateral cu Edward Heath la începutul anilor ’70, când Preşedintele vizitase Marea Britanie împreună cu tatăl meu. Etern

perfizii britanici încercau să ne îndepărteze de stăpânii noştri sovietici, în timp ce noi, cu voie de la aceştia, ne îmbunătăţeam profilul ca satelit, arătând că lucrurile bune nu li se întâmplă numai unor renegaţi ca Iugoslavia sau România.

Înainte de dineul oficial cu Regina, o trataţie paradoxală pentru oamenii care juraseră să termine cu orice burghezie, aristocraţie şi monarhie, cei doi s-au întâlnit cu primul-ministru şi au semnat tratatul, cât se poate de conştienţi de faptul că beneficiile nu sunt nicidecum echivalente. Teoretic, compatrioţii mei puteau primi o viză britanică atunci când intrau în Regatul Unit, şi la fel şi britanicii la graniţa noastră – ambele guverne rezervându-şi, fireşte, dreptul de a refuza intrarea persoanelor indezirabile. Procedura fusese apoi simplificată, dar numai din partea britanicilor, chiar în acel ianuarie: au fost eliminate toate vizele de intrare, ceea ce însemna că – ironia ironiilor –, compatrioţii mei erau liberi să călătorească în Marea Britanie cum doreau. Era un gest de prietenie al guvernului Thatcher: un şarpe care făcea o ofertă unui iepure.

Jason îşi zicea marxist. Îi ura pe conservatori şi o ura pe Margaret Thatcher mai tare decât pe restul partidului ei, dar partea asta era în regulă. Ea pavase drumul pentru fuga mea. Aveam să merg la Londra şi să mă mărit cu el. Trebuia. Atât de simplu era. Un fel de răpire din dragoste. Apoi... fericiţi până la adânci bătrâneţi.

Jason a stat tăcut şi îmbufnat tot drumul până la aeroport. Eu am asigurat un comentariu continuu, vorbind fără oprire despre influenţa lui Le Corbusier asupra suburbiilor noastre şi apoi, când oraşul a rămas în urmă şi în faţa noastră s-a deschis priveliştea neîntreruptă a câmpului arat, despre producţia de porumb. Câmpurile prin care treceam erau mai negre decât cărbunele şi

printre cele mai fertile din lume. Şi eu ştiam atâtea despre hibrizi!

Aş fi vrut ca Jason să mă ia de mână, s-o strângă şi să-mi arate că înţelege cât de greu îmi e, dar el refuza să facă vreun gest. L-am privit. Se uita pe fereastra maşinii. Am încercat să-i ating degetele; şi-a retras mâna.

— Trebuie să fii nebun, am repetat în timp ce ne apropiam de clădirea aeroportului. N-am stabilit nimic.

Amantul meu englez, relaţia mea de o după-amiază, pătrunsese nu numai în mine, ci şi în lumea mea şi acum se întorcea în a lui, inconştient de prăpastia dintre ele, tocmai fiindcă pentru el călătoria era atât de insuportabil de uşoară. Dacă eşti britanic, am citit undeva, poţi să mergi până-n India sau Australia ca să te regăseşti. Râsesem de ideea occidentală că sinele e ceva ce trebuie căutat, deşi invidiam posibilitatea de a călători atât de departe în căutarea lui şi a te întoarce totuşi.

Biletele luate în ultima clipă şi căsătoriile din impuls erau posibile în lumea lui Jason, dar în a mea ele nu erau o opţiune. Nu aveam nici timpul, nici dorinţa de a-i lămuri că n-oi fi avut eu nevoie de viză ca să intru în Marea Britanie, dar aveam nevoie de o viză de ieşire ca să plec din propria ţară, şi asta era mult mai complicat. N-avea cum să înţeleagă. Aceste vize de ieşire nu erau chiar imposibil de obţinut, dar dacă nu plecai într-o excursie organizată, dura săptămâni întregi şi presupunea proceduri de aprobare complicate, chiar şi pentru oameni ca mine, oameni cu cele mai bune relaţii posibile. Dacă fiica lui Stalin a putut să fugă, putea oricine, presupunea guvernul, şi nu fără temei.

În acest context, oferta lui Jason de a-mi cumpăra biletul era irelevantă – înduioşătoare, dar naivă. Şi cine ar fi avut inimă să-i explice că onorariul lui echivalent cu o sută de lire valora circa zece lire pe piaţa neagră? Numai Lana

Kovalska putea fi atât de tâmpită încât să-şi plătească oaspeţii în cash în ultima zi de şedere. Cash trebuia să fie, căci noi nu aveam transferuri bancare funcţionale între ţări, dar ar fi trebuit să le dea banii poeţilor în prima zi, şi apoi să-i ducă la un shop de stat. Aşa, banii nu erau niciodată cheltuiţi şi, teoretic, valuta locală nu putea fi scoasă din ţară (de fapt, de ce ar fi vrut cineva care e în toate minţile s-o scoată?). Era posibil ca Lana să fi primit instrucţiuni în sensul acesta. Nu era nimic rău în a avea un pretext pentru a-i percheziţiona şi hărţui pe oameni în timp ce-ţi luai rămas-bun de la ei.

— N-am nevoie de paşaport ca să intru în clădirea asta. Şi mai departe de-atât nu merg astăzi, am spus clar, fără să cobor vocea.

Supraveghetorul nostru trecea prin uşa rotativă a terminalului cu câţiva paşi în faţa noastră, uitându-se la ceas. Atât de ostentativ nu s-a întors – aşa cum ar fi făcut oricine mi-ar fi auzit tonul –, încât m-am întrebat dacă chiar nu ştia deloc engleză.

— Şi ăsta-i ultimul tău cuvânt? a întrebat Jason.

— Ăsta-i ultimul meu cuvânt.

— Nu mă iubeşti?

— Ăsta-i ultimul meu cuvânt.

M-am uitat pe panoul cu lamele pe care erau anunţate plecările. Arăta întregul orar de douăzeci şi patru de ore: zboruri spre Viena, Moscova, Varşovia şi Tripoli. Ştiam că Viena era singurul zbor din ziua aceea cu mai mult de o mână de pasageri. Vreo treizeci de oameni aşteptau la check-in, mulţi dintre ei cu valize legate cu grijă, destul de mari ca să conţină toate posesiunile lor lumeşti. Pentru ai noştri, călătoria era o chestiune serioasă, îndelung premeditată.

Era un mic grup de familie în care, când m-am apropiat alături de Jason, am recunoscut o cunoştinţă de la

universitate, o fată slabă şi mohorâtă, care-mi împrumutase exemplarul ei din *Middlemarch* pentru examenul de literatură victoriană. Am luat examenul, dar n-am terminat niciodată romanul, cu sentimentul de vinovăţie atenuat de presupunerea că englezii nu citesc nici un roman de-ale noastre din secolul al XIX-lea. Fata era prea bătută-n cap ca acest argument să i se pară amuzant când i-am dat cartea înapoi, dar acum m-a salutat cu ceea ce, după standardele ei, era un mare val de entuziasm.

— Unde pleci, Rivka? am întrebat-o, mimând veselia.

— La Tel Aviv, a zis ea. Mă bucur că te văd, Milena.

Nu mi-a întors întrebarea, dar s-a holbat la Jason. Tatăl ei – un chirurg cunoscut – a tras-o lângă el, prefăcându-se c-o îmbrăţişează.

— O să fie minunat la mare în perioada asta, am spus şi am trecut mai departe.

Ştiam că nu e cazul să stau la palavre. Ţara mea vindea evrei şi germani de câţiva ani, şi toată lumea bârfea despre asta; li se dădea voie să emigreze în schimbul unor sume plătite în valută forte. Sovieticii şi românii făceau acelaşi lucru. Era corect, spuneau oamenii, pentru că educaţia lor ne-a costat mult şi pentru că Germania şi Israel au atâţia bani, că nu mai ştiu ce să facă cu ei. În plus, aceste două ţări credeau că cineva e german sau evreu chiar dacă acea persoană venea dintr-o familie care trăise în ţara noastră, sau în altă parte, secole întregi. Să plătească.

Această abordare mercantilă mă întrista cu toate acestea, pentru că-i făcea pe compatrioţii noştri să-şi inventeze rădăcini germane sau evreieşti. Şi chiar atunci când rădăcinile erau destul de reale, eram de părere că aceşti germani şi aceşti evrei erau de-ai noştri – în măsura în care eram şi eu. Mă certam cu mama şi tata în legătură

cu asta. Simţeam că îi stânjeneşte faptul că apără unul dintre acele compromisuri cu care trebuie să se împace membrii oricărui regim. Cel puţin, în cazul germanilor, exista cicatricea permanentă lăsată de atrocităţile din timpul războiului şi pagubele economice pe care le provocaseră, şi nu puţini dintre etnicii noştri germani fuseseră de partea invadatorilor nazişti. În cazul evreilor noştri, nu exista nici măcar scuza asta; discriminarea lor îşi avea rădăcinile în prejudecăţi străvechi. Acum, văzându-le pe Rivka şi pe sora ei mai mică, în paltonaşele lor identice, cu gulere de catifea, mă simţeam mai înrudită cu ele ca oricând.

La coada pentru business-class era doar un bărbat în vârstă într-o tunică gri bordată cu verde şi purtând o pălărie de fetru cu o pană de fazan care tresărea când el mişca din cap. Bărbatul era agitat, nu se ştie de ce, aşa că pana tresărea des. Avea părul alb, faţa roşie şi ochii albaştri: genul care te făcea să vrei să spui bancuri despre război. Vorbea ruseşte cu femeia de la biroul de check-in – o rusă stricată, cu un puternic accent german – şi m-am întrebat unde învăţase limba.

— *Achtung. Achtung*[11], i-am spus lui Jason, încercând să înveselesc atmosfera.

Nu-i ardea de asta. Stăteam chiar lângă el dar, când pana de fazan a trecut mai departe, el s-a dus imediat spre biroul de check-in. Limbajul trupului său sugera că nu voia să-l urmez. Nu mai avea nevoie de traducător. Şi-a scos actele din buzunarul din faţă al pateticului său rucsac şi le-a fluturat, apropiindu-se de femeie. Ea şi-a îndreptat spatele şi a zâmbit. Rujul îi era atât de roşu, încât uneori buzele îi păreau desprinse de faţă, oglindind insigna roşie

[11] „Atenţie” (în germ., în orig.).

în formă de avion de pe boneta uniformei. Am rămas în spate şi i-am privit.

După ce a completat hârtiile, i le-a întins lui Jason, cu un zâmbet şi mai larg. În mod vădit era principalul ei eveniment din săptămâna aceea.

El a trecut mai departe, repede, ca şi cum ar fi fost în pericol să piardă avionul, deşi mai erau trei ore până la decolare.

— Ai mare noroc că ţi s-a schimbat biletul la business-class, am rostit spre spinarea lui Jason, mergând în urma lui.

Încercam, fără succes, să ţin pasul cu el în aceşti douăzeci sau treizeci de metri înainte de a-l pierde pentru totdeauna.

— Străinul tău e grăbit, a zis supraveghetorul.

Mă urmărea urmărindu-l pe Jason.

— Lasă-l să plece. Tu ţi-ai terminat treaba.

I-am făcut semn să mă lase în pace. M-a surprins, pricepând şi îndepărtându-se.

— Nu vreau să ne despărţim supăraţi, am continuat eu să vorbesc cu spinarea lui Jason, acum ceva mai tare. Am observat că rucsacul lui avea o insignă de la University College London şi câteva pete de cerneală pe buzunar. Cu siguranţă nici tu nu puteai să crezi că aş fi gata să las totul şi să-mi părăsesc ţara aşa, deodată; pur şi simplu nu e posibil. Pentru tine e aşa de uşor! Trebuie să înţelegi că eşti într-o ţară străină şi noi aici facem altfel lucrurile. De ce graba asta nebună să treci de porţi? Probabil că n-o să mă mai vezi niciodată.

S-a întors, băgându-mă în sfârşit în seamă.

— Ştiu că tu crezi că sunt un idiot, Milena, mi-a zis. Ai şi spus-o. Bănuiesc că regreţi ce s-a întâmplat ieri după-amiază. Sper, cu fiecare atom din fiinţa mea, că nu eşti însărcinată. Mi se rupe inima să te las în locul ăsta

îngrozitor. Te iubesc. Nu cred că o să te uit prea curând. Apoi s-a apropiat de mine, coborând vocea. Şi în caz că ai alt motiv pentru reţinerea de a veni cu mine acum, ceva ce nu înţeleg, dar care s-ar putea schimba, tipul ăla galez de la Biblioteca Consiliului Britanic care a venit la lectura mea, Huw. Ştiu că te cunoaşte. Când eşti pregătită, caută-l şi spune-i că ai vrea să împrumuţi volumul meu de poezii. Am un prieten la Consiliul Britanic din Londra, cineva care a ajutat la organizarea acestui spectacol tâmpit; o să-l rog să-i spună lui Huw că ăsta e un semnal. Huw o să mă poată contacta fără ca oamenii voştri să afle. O să te poată ajuta. Bănuiesc că a mai făcut aşa ceva şi până acum. Dar fă-o curând, Milena, te rog. Nu mă lăsa să aştept.

Şi-a rostit discursul dintr-o suflare, apoi s-a întors din nou cu spatele şi a pornit înainte, fără să aştepte răspuns. L-am privit traversând podeaua lucioasă de marmură. În faţa lui era graniţa internaţională şi, deasupra ei, steagul nostru şi acel portret al Preşedintelui cu tata, îmbrăcat în uniforma pe care o purtase Jason în după-amiaza precedentă. Cei doi bărbaţi păreau foarte tineri, foarte frumoşi şi plini de speranţe. Dacă a observat poza, Jason nu s-a întors să-mi arate asta.

„Proletari din toate ţările, uniţi-vă”, spunea lozinca de dedesubt într-o pletoră de limbi, începând cu spaniola, din cine ştie ce motiv abscons, şi terminând cu câteva rânduri de ideograme.

L-am privit întinzând paşaportul ofiţerilor de la vamă şi răspunzând la câteva întrebări în timp ce doi bărbaţi în uniformă i l-au răsfoit, mai întâi unul, apoi celălalt. L-am privit scoţând vesta mea din rucsac. L-am privit pe unul dintre ofiţeri băgând mâna în rucsac şi scotocind în el. Apoi un al treilea bărbat a ieşit dintr-un birou de alături, a

spus ceva şi Jason i-a urmat pe cei trei în această cameră de alături. Nu s-a întors spre mine în nici un moment.

Supraveghetorul a venit din nou la mine şi mi-a cerut permisiunea să părăsească aeroportul.

— Fă ce vrei, i-am spus fără să mă întorc.

Stăteam cu ochii aţintiţi asupra uşii închise. Voiam să-l văd pe Jason ieşind din camera aia.

— Poţi să iei maşina. Nu vreau să-l las pe şofer să aştepte. Maşina noastră o să ajungă curând s-o ia pe mama, am adăugat, aruncându-i o privire scurtă.

A dat din cap când am pomenit de familia mea şi a plecat. Am rămas şi m-am uitat la uşă cu o panică crescândă încă zece, douăzeci de minute, întrebându-mă ce să fac, pe cine să sun. Poliţia de frontieră avea propriii translatori dacă era nevoie. Oricare ar fi fost motivul pentru care-l luaseră pe Jason în camera aceea, eu nu-l mai puteam ajuta cu nimic; nu puteam decât să stau şi să aştept.

După o eternitate, am zărit capul blond prin geamul mare care separa holul de la plecări de zona de îmbarcare. A intrat în micul magazin duty-free, apoi, cinci minute mai târziu, a ieşit cu o sticlă de ceva. Abia atunci s-a uitat spre mine. Ştiam că mă vede stând acolo. I-am făcut cu mâna. N-a zâmbit. Nu mi-a făcut şi el cu mâna, n-a dat nici un semn că mă vede. Parcă eram, din nou, complet străini unul pentru celălalt.

Capitolul opt
Staţiunea

Sângeram. În ţară era criză de tampoane intime. Nici o farmacie nu mai avea în stoc. Toate importurile de obiecte de lux străine fuseseră oprite şi aveai noroc dacă găseai măcar sulurile aspre de vată cenuşie învelite într-o plasă precară produse de Fabrica de Obiecte de Igienă pentru femei Krupskaia. Trecea totul prin ele cât ai zice „ciclu”. Dacă am fi avut aceeaşi problemă cu vreun obiect de care să depindă bărbaţii, autorităţile ar fi luat măsuri pentru a importa anumite cantităţi din el ca să evite revoltele, dar femeile răbdau.

Până în martie, primeam cutii roz cu tampoane din Italia fără să fie nevoie să cer. Stocul din baia mea se împrospăta singur. Acum aveam în faţă un raft gol în fiecare dimineaţă. Nu ştiu sigur unde şi de ce se întrerupsese acest lanţ de aprovizionare, şi nu îndrăzneam să întreb. Cineva trebuie să fi observat că, între sfârşitul lui martie şi iunie, nu mai folosisem nici unul, aşa cum probabil ghiciseră că acum aveam din nou nevoie de ele. Când a dispărut şi ultimul din mica rezervă, am ştiut că neîmprospătarea stocului era un mod de a mă pedepsi.

Eram nevoită să înmoi prosopele de faţă în bideu, să le spăl de mână şi să le usuc pe calorifer, apoi să le rulez transformându-le în tampoane improvizate. Menajera primise clar instrucţiuni să-mi ignore eforturile. Intra zilnic în apartamentul meu ca să şteargă şi să lustruiască fiecare suprafaţă, dar se făcea întotdeauna că nu vede că bideul meu era plin de o supă rozalie, cu miros dulceag, în care pluteau prosoape de faţă ca nişte pătrate de burtă de vită.

Cu numai o săptămână în urmă, fusesem dusă la Minerva Terme sau, mai precis, la vastul complex de sănătate de acolo. Echipa medicală de renume mondial crease un elixir al tinereţii, un preparat făcut din placente de femei tinere, care se injecta apoi în obrajii femeilor mai în vârstă. Nici un ziar nu pomenise vreodată de acest

tratament, dar vestea se răspândise în mod evident. Femei care se bucurau de privilegii, singura monedă globală total convertibilă, veneau din toate colţurile lumii, fie ele comuniste sau capitaliste. Preţul tratamentului pentru oaspeţii internaţionali – cei cu paşapoarte capitaliste – era astronomic. Pentru soţiile tovarăşilor sau femeile aflate în funcţii înalte din ţările-surori era gratuit. Le făcea faţa la fel de netedă precum chipul îmbălsămat al lui Lenin în mausoleul lui.

Călătoria mea nu avea nimic de-a face cu preţul sau efectul acestor proceduri. Eu nu aveam nevoie de un elixir al tinereţii; aveam nevoie de o întrerupere de sarcină.

Avortul era singura metodă de contracepţie sigură în paradisul nostru proletar, şi era disponibil. Pentru mine existau şi alte opţiuni, bineînţeles, dar trăiam cast la vremea întâlnirii mele neaşteptate cu Jason, şi în orice caz acele alte opţiuni presupuneau întotdeauna ca nişte oameni să ştie – o perspectivă deloc atrăgătoare.

Nimănui nu-i păsa că avortul era mai degrabă post- decât contracepţie. Feminismul încă nu abordase cu seriozitate problema. În schimb, echilibrul dintre nevoile sexuale ale proletarilor şi metodele contraceptive esenţiale (aproape nimeni nu avea mai mult de doi copii; nu numai că asta era convenţia, dar ar fi fost greu să creşti mai mulţi în micile noastre apartamente de stat) era realizat într-un mod total funcţional, procedura chirurgicală exemplificând socialismul ştiinţific.

În România avortul fusese scos în afara legii pentru a spori natalitatea. Clase întregi de femei trebuiau să se supună unor controale ginecologice regulate pentru a dovedi că nu ascund sarcini. Statul nostru era unul civilizat. Dacă aveai peste optsprezece ani, procedura putea fi realizată prompt într-o clinică locală, fără a fi nevoie de consimţământul altcuiva. Nici o parte a acestei

fraze nu mi se aplica mie. Făcusem un test de sarcină, dar tata aflase rezultatul înaintea mea.

Discuţia iniţială a fost mai mult decât laconică. Mama şi tata luau micul dejun. Eu sorbeam ginseng îndulcit cu lăptişor de matcă. Tata nu s-a obosit să facă o introducere. Nu avea de gând să vorbească despre viaţa mea sexuală sau să mă întrebe ce am de gând. Exista o singură opţiune – aşa că nu era tocmai o opţiune, a spus el, precis ca întotdeauna, fără să se uite la mine, ci la oul fiert moale din faţa mamei, de parcă s-ar fi aşteptat la un răspuns din partea gălbenuşului. Nu era atât împotriva procedurii – ce altceva poţi face? a spus el, clar îndurerat –, ci împotriva ideii de a o face aici. Ca beneficiar recent tocmai al unei astfel de abateri etice din cauza mea, ştia că respectul pentru confidenţialitate nu era ceva pe care puteai conta în serviciile noastre de sănătate.

Muşchii feţei îi tresăreau. Spre deosebire de a mamei, faţa lui nu era obişnuită cu expresivitatea, dar eu îl împinsesem atât de departe, că era gata să o capete.

— Cât ai zice peşte, o să vorbească tot oraşul că fiică-mea îmi face un nepot, a zis el, strângând din buze atât de tare, de-ai fi zis că i se oferă o înghiţitură de mătrăgună.

Sexul şi părinţii. Stânjeneala supremă produsă de acest subiect era probabil aceeaşi în toată lumea. Cine ştie dacă tata nu călca strâmb când era plecat de acasă? Ocazii sigur erau, deşi ştiam că puritanismul lui sec nu era simulat. Cu toate acestea, edificiul public – şi chiar şi pentru mine, cel mai apropiat observator din afară, privat – al căsniciei părinţilor mei era la fel de solid ca socialismul. Trebuia să fie.

Cu siguranţă compatrioţii mei şi-o trăgeau – gama formelor de distracţie alternative disponibile era limitată. Chiar şi aşa, aventurile publice, despărţirile, ceea ce încă se numea ilegitimitate... toate astea se întâmplau, dar

erau considerate ruşinoase. Sub carapacea socialismului, societatea noastră rămânea una tradiţionalistă. Nu ne dădea toleranţa afară din casă.

Voiam avortul ăla, bineînţeles că-l voiam. Orice altă soluţie era de neconceput. Ideea de a fi mamă singură nu era recunoscută drept o posibilitate, cel puţin nu în termeni neutri. De aceea cuvântul „nepot” suna bizar în gura tatei. Până în momentul acela îmi imaginasem că ceea ce creştea în mine nu era altceva decât un căluţ de mare palid în miniatură, parţial eu, parţial Jason, dar sortit în final să nu fie nimic. Jason nu avea să ştie niciodată.

Procedura în sine nu avea să fie mare lucru, bănuiam eu, deşi nu din experienţă. Mişa ştia cum să nu lase o fată însărcinată, şi el fusese singurul meu alt amant. Cunoştinţele mele de la universitate făcuseră destule avorturi ca să nu-şi mai bată capul să ţină asta secret. Nu era mai ruşinos să faci unul decât să iei o pilulă contraceptivă, dacă pilula ar fi fost disponibilă.

Dar aceste fete lipsite de griji nu-l aveau pe tata: să dicteze, să organizeze totul, şi apoi să se poarte ca şi cum nimeni nu avea să mai pomenească de asta vreodată, păstrând însă informaţia pentru un viitor uz nespecificat, ca pe o fiolă de otravă, până când ajungeai să te gândeşti că ar fi fost mai uşor să vezi detaliile publicate pe prima pagină a tuturor ziarelor.

Treisprezece săptămâni cel mult, a spus doctorul Petroffski. Părul lui cărunt sârmos era doar pe jumătate acoperit de mica bonetă albă care-i făcea pe medicii noştri să arate ca nişte extratereştri dintr-un film ştiinţifico-fantastic, şi halatul de aceeaşi culoare era descheiat, dezvăluind o decoraţie pe reverul costumului gri. Decoraţiile mă făceau să mă simt stânjenită şi furioasă pe tata. O fi fost deviza lui „numai ce-i mai bun pentru fata

mea”, dar nu aveam nevoie să se ocupe un erou naţional de chiuretaj. Şi îi spusesem lui Petroffski data exactă a conceperii – aş fi putut specifica şi ora –, dar el a preferat să mă ignore şi să demonstreze superioritatea ştiinţei lui medicale asupra jalnicei mele certitudini. A scos o fâşie de carton alb dintr-un recipient cu urina mea, ca pe un băţ de amestecat dintr-o cană cu ceai de tei, şi o ţinea, cu cele două liniuţe albastre ale lui, în faţa mea, confirmând ceea ce ştiam deja.

— Am avut ghinion, tovarăşe doctor! Mai ţineţi minte frigul ăla crunt din martie... am zis, ca pentru a sugera că am fost fertilizată de zăpadă, ca Danae de ploaia de aur. Şi a fost doar atunci, o singură dată.

Tonul plângăreţ neaşteptat al propriei mele voci străduindu-se să umple golul conversaţional era umilitor. Puţin îmi păsa de părerea lui Petroffski, şi totuşi părea că încerc să-l conving că nu eram o stricată. Oricum nu mă asculta. Fusesem dezbrăcată şi înfăşurată într-un halat de spital înainte încă de a intra în cabinetul lui, iar acum el se încheia la halat, apoi îşi lega un şorţ peste el, în timp ce îmi spunea să mă urc pe masa de naşteri şi îmi arăta cum să-mi trec picioarele goale prin suporturile reci de metal.

Halatul de spital s-a desfăcut sub mine. Nu mi s-a oferit demnitatea unei acoperitori. O asistentă a venit cu un aparat de ras şi un vas în formă de rinichi plin cu apă şi săpun. A început să-mi radă părţile genitale, până sus, atingându-mă cu bruscheţe, dar la fel de intim cum doar cei doi iubiţi ai mei şi poate, cu mult timp în urmă, dădaca mea mă mai atinseseră, dar fără să se uite măcar o dată în ochii mei, nici măcar când a zis: „Gata. Eşti pregătită?”

Suna ca o întrebare, dar s-a întors spre Petroffski înainte să apuc să spun ceva.

— Pacienta e gata, domnule doctor.

Era criză de mănuşi de latex, şi adusesem câteva cu mine, cum li se cerea tuturor pacienţilor, dar acum vedeam că nu sunt mărimea potrivită. Mâinile ei erau mult prea mari. Marginea îi tăia încheietura, şi degetele ei ţinând vasul arătau ca un şir de cârnăciori Nürnberg din ăia de care găseam câteodată la shop. Încercam să nu mă gândesc la cârlionţii de păr pubian care pluteau în apa cu săpun. Nu puteai să creşti în ţara asta fără să înveţi să nu vezi ceea ce nu trebuie să vezi.

A plecat cu trusa de ras şi s-a întors împingând un cărucior de spital cu un şir de instrumente de oţel aranjate de parcă ar fi fost un cărucior cu deserturi oribile. Aveau forme ciudate. Unele arătau ca nişte linguriţe împrumutate de la o gelaterie, altele mai sinistru, ca nişte unelte simbiotice bizare, cuţit, lingură şi furculiţă la un loc. Pe raftul de dedesubt era un teanc de prosoape cenuşii uzate, ca pentru a admite, pentru prima dată, că procedura putea să nu fie atât de rutinată cum pretinsese Petroffski.

Nu mi s-a oferit nici o anestezie, nici măcar locală. Nu i se făcea nici unei femei, mi s-a spus. Doctorii ziceau că trebuie să suportăm durerea pentru binele nostru, pentru a diminua riscul perforării uterine. Înghiţisem, fără mare convingere argumentul, dar, privind în urmă, nu prea ştiu cum aş fi ştiut să spun dacă carnea mi-a fost ruptă sau doar scobită.

Încercam să nu mă gândesc la ce se petrece înlăuntrul meu, să nu-mi fac griji că aş putea leşina şi m-aş putea înfige într-o chiuretă. Încercam să mă uit dincolo de coapsele mele şi să mă concentrez pe tavan şi pe ce se întâmpla acolo. Era acoperit de o frescă vastă care conţinea grupuri de heruvimi plutind pe cer. Feţişoarele lor bucălate, încadrate de aripi minuscule, păreau ameninţătoare. Aripile arătau ca nişte urechi: şi ei ascultau.

Şi de ce voiseră strămoşii noştri să picteze atâţia bebeluşi înaripaţi peste tot? Spitalul era o clădire istorică, protejată, construită special ca unul dintre primele spitale din această parte a lumii. Deşi de la război încoace probabil că fuseseră avortaţi mii de fetuşi aici, în mod clar nu fusese destinat operaţiei prin care treceam eu. Tavanele fuseseră pictate într-o epocă în care avortul era o crimă, şi medicii nu erau tovarăşii nimănui.

— Gata, a zis Petroffski, scoţându-şi mănuşile însângerate cu o plesnitură. N-a fost aşa de rău, aşa-i?

M-am ridicat de pe masă, simţindu-mă de parcă oasele pelviene nu aveau să mi se mai întâlnească niciodată, şi totuşi asistenta a sugerat că o să pot să mă întorc în capitală mai târziu, în aceeaşi zi. Nu ţinuse cont de Gertruda. Mama făcuse rezervare pentru noi în apartamentul ei obişnuit de la hotel pentru trei zile de odihnă şi recriminare. Aş fi preferat o tură într-o mină de cărbuni, chiar aşa sângerândă cum eram.

Şaptezeci şi două de ore mai târziu eram din nou acasă, şi mama a rămas mai hotărâtă ca oricând să-mi aranjeze viaţa.

— Sunt doi ani de când ai absolvit, Milena, mi-a spus ea la micul dejun, văzând cum mă mut de pe o bucă pe alta.

Oribila poveste cu tampoanele îmi provoca dureri. Nu exista o poziţie confortabilă.

Se prefăcea că nu observă. Faţa îi era acoperită de o mască vâscoasă albastră şi avea capul înfăşurat într-un prosop imens. Lăsase cercuri largi, curate, în jurul gurii şi al ochilor, care o făceau să pară permanent speriată. Masca se usca şi crăpa de-a lungul ridurilor. Mă temeam că o să-i cadă bucăţele din ea în caşa fermentată, ca tencuiala care cade de pe o faţadă veche. Lua câteva linguri din terciul de hrişcă, apoi ridica un pahar, ţinându-l de suportul de argint elaborat lucrat, şi sorbea dintr-un

lichid fierbinte cu nuanţe de urină şi particule verzulii. Mirosea puternic a oţet. Micul dejun părea mereu menit să creeze un cordon sanitar în jurul ei.

Era şi tata acolo, şi cu toate că era duminică dimineaţa, era complet îmbrăcat: costum, cravată, cămaşă albă, un exemplar din ziarul Partidului pe masă, în faţa lui. Mânca un sendviş cu şuncă sau, mai degrabă, îl ataca muşcând îmbucături uriaşe şi apoi înghiţindu-le pe nemestecate. Zgomotul – înghiţiturile lui, sorbiturile ei, foşnetul hârtiei – era insuportabil.

— Mestecă de treizeci şi şase de ori fiecare îmbucătură, Stanislav, te rog, ţine minte, a spus mama. Procesul de digestie începe în gură. Într-o zi o să-mi mulţumeşti că-ţi tot spun.

El n-a băgat-o în seamă.

— Doi ani, a revenit ea la mine.

— Aşa, şi?

Şovăiam, neştiind prea bine încotro se îndrepta conversaţia.

— Aşa, şi? Asta-i tot ce poţi să spui? Părea consternată. Doi ani în institutul ăla groaznic. Toate prietenele tale sunt măritate. În curând o să rămâi singura care mai locuieşte cu părinţii – o fată bătrână.

Misoginismul era la fel de răspândit la femeile noastre – în orice caz, la cele din generaţia mamei – ca şi la bărbaţii noştri. Lua o formă proprie, cu o concentrare continuă, caustică, critică pe înfăţişarea, perspectivele de măritiş şi fecunditatea dezirabilă a femeilor tinere. Faţă de toate acestea, orice idee de împlinire de sine era secundară.

Nu ştiam prea bine la cine se referă pomenind de prietenele mele. Mă distanţasem de ultimele la moartea lui Mişa. El şi cu mine făceam parte dintr-un cerc mic. În afara lui, descopeream că oamenii fie deveneau servili, fie arătau o ostilitate abia mascată, deseori amândouă în

acelaşi timp: nevoie şi ură, împreună, dar distincte, ca apa şi uleiul.

— Am douăzeci şi trei de ani. Despre ce Dumnezeu vorbeşti, mamă?

— Nu vreau să spun că n-ar trebui să locuieşti cu părinţii tăi. Dimpotrivă. Mă aştept – *vreau* – ca tu şi viitorul tău soţ, oricine va fi el, săracul, să locuiţi aici, cu mine şi cu tata. Nu există casă mai bună ca asta în oraş. Palatul lui Konstantin, de pildă, e prea rece, prea mare, cu toate gărzile alea, care mişună peste tot ca nişte furnici zburătoare. Şi turlele alea hidoase. Ce vreau să spun e că fertilitatea unei femei începe să scadă rapid la vârsta ta şi, chiar şi înainte de acest dezastru recent, ovulele tale…

— Truda, pentru Dumnezeu!

Tata s-a întrerupt din citit când ea a pomenit de Preşedinte, iar când s-a ajuns la ovulele mele a trântit ziarul pe masă. Din gură i-au sărit fâşiuţe groase de şuncă. O bucăţică roz a aterizat pe obrazul mamei şi a rămas acolo, roz pe albastru, culorile vechiului nostru drapel regal. Eu nu mâncam nimic, doar sorbeam dintr-o cafea. Nu îndrăzneam să-l întreb pe tata unde se duce îmbrăcat aşa. În nici un caz la biserică, în ciuda exclamaţiei de adineaori.

— Păi tu te-ai măritat la treizeci şi trei de ani, mamă, şi fertilitatea ta a fost fenomenală, am zis.

Mă născusem la şase luni şi jumătate după nunta lor.

— Da, dar erau alte vremuri. Mi-a ignorat sarcasmul. A fost război, apoi şcoala de canto. Aveam doar cinci ani de scenă când l-am cunoscut pe tatăl tău.

— Cunoscut, am zâmbit eu ironic. Vi s-au încrucişat privirile într-o cameră plină de lume.

Tata a convocat-o după ce a văzut-o într-un spectacol cu *La Traviata* – aşa cum alţi bărbaţi comandă mâncarea la restaurant, mi-a povestit mama cândva, când era supărată

pe el. Uluitoare nu era atât convocarea, cât ideea că el ar asculta Verdi. Îmi era cu neputinţă să mi-l închipui pe tata la operă.

— Numai atunci, a zis el, de parcă mi-ar fi citit gândurile. Dar asta nu înseamnă că ceea ce spune Truda e mai puţin adevărat, Milena. Tu stai acasă luni de zile cu lucrările tale de agricultură, şi apoi deodată... întâlneşti un bărbat – un străin, un străin absolut nepotrivit – şi ce se întâmplă? Nici un fel de respect de sine, nici un fel de morală.

Mi-am trântit ceaşca pe masă şi m-am şters la gură cu mâna.

— Duceţi-vă naibii amândoi! Măcar el e un marxist adevărat, nu ca voi! am spus, în timp ce Dara intra cu croasanţi şi un castron cu unt amestecat cu miere şi scorţişoară. Mi-a zâmbit cu buzele strânse.

Tata şi-a terminat sendvişul, a dat pe gât ceaiul negru dintr-o înghiţitură, apoi a zis că trebuie să plece la un eveniment la Statul-Major al Armatei. Primea o delegaţie, ne-a spus el. Cuvântul „delegaţie” era un cuvânt codat; nu puteai să mai pui vreo întrebare.

— Eu plec la biserică, i-am spus mamei în clipa în care am auzit maşina lui demarând.

Masca de pe faţă i s-a umplut de fisuri.

— Biserică? Asta ne mai lipsea! Îţi recomand Muzeul Ateismului. Se deschide la unsprezece. Vindecă-te de orice chestiuni legate de Dumnezeu până nu prind rădăcini.

— Ateismul e şi el o chestiune de religie şi credinţă, am zis, lăsând-o cu caşa ei înainte să mai apuce să spună ceva.

La poalele dealului pe care se afla casa noastră era o mânăstire ale cărei clădiri vechi supravieţuiseră multor războaie şi revoluţii. Trecusem pe lângă ea de un milion de ori, dar habar n-aveam când e deschisă ori când se ţin

slujbe. Voiam să mă plimb ca să scap de părinţii mei şi de oricine ne-ar fi ascultat, şi nu sunt sigură de ce mi-am amintit de acest mănunchi de cupole ca de o posibilă destinaţie, deşi era tentant s-o las perplexă pe mama, aşa cum o făcusem. Dacă excludeam o vizită la Capela Sixtină în timpul unei călătorii de cumpărături la Roma, singura dată în memoria mea conştientă când păşisem într-o clădire religioasă funcţională fusese acea primă seară cu Jason.

Biserica mânăstirii era aproape goală, doar câteva bătrâne stăteau adunate în faţa unui preot şi mai bătrân. Arătau ca o adunare de căpiţe: el în veşmintele lui scânteietoare în mai multe straturi, ele înfăşurate în şaluri închise la culoare peste nişte fuste şi şorţuri imense. Una dintre femei stătea în genunchi. Când am intrat, a înaintat pe genunchi, apoi s-a plecat şi mai mult, ca să sărute picioarele preotului. Am văzut că el purta galoşi de cauciuc pe sub sutană. A pus palmele pe capul femeii şi a spus ceva. Eu stăteam în uşă, aşteptând să văd ce se mai întâmplă. Întunericul punctat de lumânări de sub cupolă mirosea a ceară topită şi a tămâie. Auzeam fluturarea de aripi a păsărilor din clopotniţă.

După ce preotul a făcut semnul crucii, toţi, inclusiv femeia aflată încă în genunchi, s-au întors spre mine. Cea mai mică dintre căpiţe s-a apropiat şi m-a întrebat dacă vreau să cumpăr lumânări.

— Da, vă rog, am spus, şi am urmat-o la tejgheaua din dreapta, unde erau expuse precar câteva obiecte: cărţi poştale, calendare, mătănii, ilustraţii cu sfinţi pe hârtie lipită pe lemn, o serie de lumânări de diferite grosimi şi, în mod surprinzător, câteva borcane cu miere în care pluteau cruci de lemn.

— Câte? m-a întrebat femeia, apoi, simţindu-mi ezitarea, a arătat spre un stand pentru lumânări pe două

niveluri din colţul opus. Tava de sus e pentru vii, cea de jos pentru morţi, mi-a explicat ea.

— Şi pentru cei nenăscuţi? Ei unde sunt? am întrebat.

N-a părut să înţeleagă.

A aşteptat să-i explic, apoi şi-a dat seama ce vreau să spun, măcar în parte.

— Ah, îmi pare rău, draga mea. Crede în mila Domnului. Corpul tău e puternic şi eşti tânără. O să-i faci fii soţului tău, nu te teme.

A ridicat mâna să-mi atingă obrazul, dar m-am dat înapoi, sub pretextul că scotocesc în portofel după monede. Am cerut două lumânări, apoi le-am aprins: una jos, una sus. Am stat şi am privit cum pâlpâie flăcările şi se topeşte ceara. Simţeam că femeia se uită la mine de la tejgheaua ei amărâtă, în timp ce se scurgea sângele din mine. Îmi era dor de Jason şi mă întrebam ce să fac cu acest dor: să mi-l asum şi să fac ceva în legătură cu el, sau să-l ignor şi să lipsesc de hrană acea flacără până când se stingea?

Capitolul nouă
Lacul

Mi-am petrecut vara singură lângă Lacul Antai, în una dintre casele de vacanţă pentru membrii Biroului Politic şi familiile lor. Părinţii mei nu mergeau niciodată acolo. Detestau simplitatea ei Art Déco luxoasă. Albul pereţilor şi accesoriile cromate erau prea spartane pentru mama. Asta

ar fi trebuit să fie pe placul tatei, dar nu era. Casa era prea confortabilă, minimalismul ei prea evident amestecat cu opulenţa, pentru gustul lui – tocmai aspectul care mie mi se părea relaxant. Erau mult prea multe orori neogotice în capitală.

Vila noastră a fost construită iniţial pentru un industriaş la începutul anilor ’30, aproape de casele de vacanţă ale altor sprijinitori plutocraţi ai fostului regim monarho-fascist. Ca să-şi salveze viaţa, familia lui a donat-o Partidului cu numai cincisprezece ani în urmă. N-a prea ajutat la nimic: industriaşul a fost împuşcat, iar familia lui închisă, apoi exilată şi lăsată în sărăcie. Casa le-ar fi fost luată oricum.

Căminul visurilor lui încă scânteia ca un miraj deasupra lacului. Terenurile lui şi ale vilelor din preajmă erau veşnic pustii, cu excepţia câte unui ospătar care ducea o tavă în umbra adâncă a pergolelor. Ceştile, carafele şi ceainicele fragile în care mi se servea ceaiul supravieţuiseră ca prin miracol războiului. În mod la fel de miraculos, nu fuseseră furate de germanii care se retrăgeau sau de sovieticii eliberatori – cu siguranţă fuseseră cruţate tocmai datorită simplităţii liniilor lor. Erau create de acelaşi arhitect elveţian care făcuse şi casa.

Petreceam ore întregi prefăcându-mă că citesc într-un şezlong umbrit de pergole. Cu cât Jason Connor se retrăgea mai mult în trecut, cu atât mă gândeam mai des la el, şi nu mă aşteptasem la asta. La început am încercat să explic aceste gânduri ca pe nişte urmări hormonale ale sarcinii. Îmi era dor de conversaţiile noastre, de engleza lui, de felul lipsit de griji în care spunea ce gândeşte sau ce vrea, care-l făcea să pară o creatură de pe altă planetă. Îmi era dor de trupul lui în ciuda, sau datorită, faptului că îl posedasem o singură dată. Îmi doream să-l ating din nou şi-mi spuneam că e pentru a-mi testa amintirea despre el:

era într-adevăr atât de deşirat şi de luminiscent în paloarea lui nordică pe cât începea să pară?

Nu simţeam nici o remuşcare în legătură cu avortul, dar circumstanţele lui mă făceau să mă simt şi mai claustrofobă ca înainte. Deşi patria noastră îmi păruse mereu o extensie a tatei, până acum asta nu mă deranjase atât de mult. Erau unele avantaje. Nu era nevoie să-mi petrec vara la Lacul Antai ca să ştiu că eu, o umilă traducătoare, nu aş fi găsit în altă parte nivelul de confort şi protecţie de care mă bucuram în ţara mea, cel puţin atât timp cât tata îşi păstra poziţia – ceea ce nu era niciodată sigur.

Confortul şi protecţia îşi aveau însă preţul lor, şi asta era acum dezolant de limpede. După intervenţia doctorului Petroffski, începuse să mi se pară că nu mai beneficiam nici măcar de o fărâmă de încredere.

În dimineaţa aceea, când am coborât în hol, de pildă, majordomul a aruncat o privire neliniştită spre ţinuta mea de jogging şi m-a întrebat dacă aveam de gând să fac o tură completă de lac. Se anunţase ploaie pentru ora unsprezece, mi-a spus el. Sunt sigură că-mi imaginam doar că primise un telefon de la tata, cu instrucţiuni să se asigure că mă întorceam înainte de ora unsprezece, dar era de ajuns şi să-mi imaginez.

Încercam să mă consolez. Uite ce frumos e, îmi ziceam, coborând pe o potecă spre malul apei. Lacul era neclintit ca sticla sub soarele dimineţii. Singurul lucru care se mişca erau aburii de ceaţă care se ridicau de la suprafaţa lui, evaporându-se la fel de repede cum se formau. Aerul era proaspăt şi parfumat. În Vest fi trebuit să fiu miliardară ca să mă bucur de această combinaţie de lux şi singurătate.

Şi ştiam despre ce vorbesc. Stătusem în hotelurile mizerabile de patru şi chiar cinci stele ale capitaliştilor, cu corpuri înghesuite ca sardinele în jurul piscinelor şi în

centrele de înfrumuseţare, cu încercările lor patetice de a-şi asigura un petic de plajă acoperindu-l cu un prosop sau cu o saltea, cu miros de transpiraţie străină şi loţiune de plajă, cu voci. Nu era o întâmplare că reclamele lor arătau întotdeauna aceste zone de agrement foarte puţin populate – ca şi cum asta ar fi putut să fie vreodată posibil. Eu aveam metri întregi de nisip, apă translucidă, un nor de brazi argintii de o parte a lacului şi o mie de nuanţe de verde ale foioaselor de partea cealaltă, rod al intereselor arboricole ale fostei familii regale, totul numai pentru mine.

Aşadar, ce dacă mă supraveghea cineva în fiecare clipă? Oamenii sunt supravegheaţi şi în Occident.

Gândeam în cercuri, cu tot mai puţină claritate pe măsură ce vara se termina. Studiam biblioteca vilei, care părea să fi fost plivită temeinic, dar niciodată adusă la zi. Cu excepţia unei noi ediţii lituaniene din *Condiţia clasei muncitoare în Anglia*, cu o dedicaţie ilizibilă pentru tata, cel mai recent volum era un roman de Romain Rolland publicat la Paris în 1935. Înăuntru, era o carte poştală cu fotografia autorului alături de Stalin. Era imposibil să-ţi dai seama dacă fusese băgată în carte de unul de-ai noştri ca să arate că Rolland era de încredere sau, ca o ironie a istoriei, fusese lăsată acolo de fostul proprietar al vilei.

Am citit operele complete ale lui Turgheniev foarte, foarte încet. Am început, şi am abandonat, *Război şi pace*. M-am bucurat că am studiat literatura engleză, chiar dacă dusese unde dusese. Seara mergeam la concerte unde unii dintre cei mai buni muzicieni ai noştri cântau pentru un public de cinci-şase oameni. Dormeam, uneori de la nouă la nouă, şi din nou după-amiaza. Făceam masaj şi înotam. Mâncam cele mai proaspete fructe pe măsură ce se coceau: cireşe, apoi zmeură, apoi pepeni galbeni şi verzi, apoi piersici, apoi struguri şi, în sfârşit, primele mere

ale toamnei. În vilele învecinate veneau şi plecau alţi oaspeţi, nu mulţi.

La sfârşitul lui august am cerut să mi se dea de tradus de la Institut. Oficial, nu mai eram în concediu. Ceaţa dimineţii se limpezea mai încet. Serile deveneau mai răcoroase şi frunze galbene pluteau pe suprafaţa lacului. Pluteam şi eu cu ele, privind dealurile din spatele meu.

— Bucuraţi-vă cât mai puteţi. Ajunge să plouă o dată, mi-a spus grădinarul-şef într-o zi, şi apoi temperatura o să scadă sub douăzeci de grade, şi aşa o să rămână până în aprilie viitor.

— Apa deja se răceşte, am răspuns. La suprafaţă e bună încă, dar simţi straturile reci ridicându-se de la fund.

— Am înotat aseară, târziu...

S-a oprit la mijlocul propoziţiei. Personalul nu avea voie să facă asta.

— Alea sunt crengi de zmeur? am întrebat, ca să-l ajut să iasă din încurcătură.

Îl observasem, în jur de unsprezece, unsprezece şi jumătate, înotând la lumina lunii. Mă trezise un pleoscăit şi ieşisem pe balcon, de unde văzusem un cap alb făcând cercuri în apă, o salopetă şi o pereche de sandale lăsate pe mica plajă palidă, în formă de semilună.

Avea noroc că erau atât de puţini oaspeţi. Că numai vila noastră avea balcon deasupra coroanelor copacilor. Altcineva ar fi alertat administraţia, m-am gândit, simţindu-mă virtuoasă pentru că nu eram eu acea persoană. Apoi m-am simţit vinovată pentru că mă simţisem virtuoasă.

Măcar nu mai trăiam în anii de început ai socialismului. Acum şi-ar fi putut pierde slujba, dar nu libertatea sau viaţa pentru o astfel de abatere.

— De zmeur, da. A fost mare zmeura anul ăsta, aşa-i?

Când apa s-a răcit de tot, am început să merg la *bania* rusească înainte de înotul de seară. Deşi iniţial aparţinuse vilei noastre, *bania* era împărţită acum cu vilele alăturate. Tata permisese asta, într-un act de generozitate faţă de colegii lui cei mai apropiaţi, ştiind probabil că el şi mama nu aveau s-o folosească mai mult decât o dată la trei sau patru ani.

Era un spaţiu decorat, o construcţie exotică în care arhitectul elveţian îşi permisese în mod neaşteptat un vis al Rusiei orientale cum numai un occidental putea nutri. Consta din patru camere consecutive, căptuşite cu plăci de marmură, ale căror culori variau de la roz pal la roşu închis, în funcţie de temperatura setată în încăpere. Cabinele erau umplute cu cantităţi crescânde de abur, şi toate erau, de obicei, goale la ora aceea înaintată, când puţinii rezidenţi de pe malul lacului se îmbrăcau pentru cină.

Ultima cameră era de obicei atât de plină de abur, încât nu vedeai la mai mult de jumătate de metru în faţă, şi atât de fierbinte, că nu puteai sta înăuntru mai mult de cinci minute. Chiar în faţa ei, unde uşa grea de la *bania* se deschidea spre o seră cu un bazin turcoaz în centru, era un cazan, umplut permanent cu zăpadă adusă din munţi. Bazinul era umplut cu apă minerală carbogazoasă menţinută la patru grade Celsius. Luai zăpadă în mâini şi te frecai pe tot corpul cu cristalele ei chiar în timp ce te aruncai în apă, iar pielea ţi se înroşea şi te pişca. După ce depăşeai bariera iniţială de durere, procedeul dădea dependenţă. Deseori îl repetam de mai multe ori într-o şedinţă.

Mă obişnuisem să fiu singură în timp ce făceam aceste alternări de fierbinte şi rece, dar de data asta am observat conturul unei femei masive pe o bancă din colţ, în camera cea mai fierbinte. Inspira şi expira zgomotos. Am auzit-o

respirând chiar înainte s-o văd. Deşi eu eram goală, cu excepţia unui şorţuleţ care-mi acoperea zona genitală, cum era obiceiul la *bania*, femeia părea să poarte un costum de baie negru şi o cască de înot albă. Faţa îi era un cerc blurat de carneol, încadrat de cauciucul palid.

Din câte ştiam, doar trei alte femei mai stăteau în vile în această perioadă târzie a sezonului: una cu soţul ei, două singure. Le cunoşteam vag pe toate, femei de vârsta mamei, mai degrabă cunoştinţe decât prietene. Şi, de asemenea, probabil că şi ele mă ştiau. Singurele prietenii adevărate pe care le legau aceşti oameni erau în cadrul clanurilor lor familiale, iar mama nu avea nici o prietenă. Din cauza trecutului pătat al tatălui ei, relaţiile ei fie dispăruseră, fie fuseseră avertizate să se ţină departe.

Încercam să ghicesc care dintre cele trei femei era aceasta. Bănuiam că era soţia cuiva din Biroul Politic. Biroul Politic nu consta exclusiv din bărbaţi – se presupunea că eram o societate egalitaristă şi Partidul trebuia să demonstreze această egalitate chiar de la vârf –, dar femeile care erau membre munceau de două ori mai mult decât bărbaţii. Nu le-ai fi prins gâfâind şi pufnind la *bania* decât la vreo sărbătoare naţională importantă, şi probabil nici atunci dacă erau parade şi evenimente sponsorizate de stat la care trebuiau să participe. Trebuia să fie câte o femeie pe fiecare platformă, şi erau atât de puţine femei în Biroul Politic, încât agendele lor erau probabil pline până la refuz.

— Bună seara, tovarăşă, am spus.

Era mai bine să rup tăcerea decât să simt privirea femeii sondându-mi sufletul. Intenţionam să stau numai cât era necesar ca să nu pară că plec din cauza ei. Speram că nu avea să-mi strice rutina de seară făcându-şi un obicei din a folosi *bania* la ora aceea.

— Bună seara, Milena, mi-a răspuns femeia cu voce gravă, de fumător înrăit.

Am aşteptat, sperând că se va prezenta, dar presupunea că o cunosc.

— Cum a fost vacanţa până acum? a întrebat ea.

— Nu sunt în vacanţă. Adică nu mai sunt, am zis. Lucrez.

Dacă a reacţionat, nu i-am putut vedea expresia.

— Dar a dumneavoastră? am întrebat.

— Ah, a fost cel mai prost an din viaţa mea, a spus ea cu familiaritate, dar fără vreo emoţie aparentă. Mai întâi atacul cerebral al lui Ivan, apoi accidentul. Îţi aminteşti, probabil.

Habar n-aveam despre ce vorbeşte.

— Ce să-mi amintesc? am întrebat.

— Păi, eram la Minerva în acelaşi timp cu tine, în iunie. La centrul medical, nu la staţiune, mi-a explicat ea. Eram cu mama mea, pentru tratamentul ei gastric. Gertruda ţi-a spus, precis, dar ştiu că aveai lucruri mai importante pe cap. Apoi idiotul de şofer al lui Ivan a venit să ne ia pe mine şi pe mămica şi, pe drumul de întoarcere, a lovit maşina. A intrat într-un copac căzut pe un drum deschis. Închipuie-ţi! Nici măcar n-a fost brusc. L-am văzut de atât de departe, încât m-am întrebat, când lunaticul ăla n-a încetinit, dacă era beat sau hotărât să ne omoare.

Am scos un icnet corespunzător.

— N-a oprit nici când am ţipat, şi apoi a fost mult prea târziu, a continuat ea. Dacă n-aş fi atee, aş zice că numai Dumnezeu ne-a salvat. De fapt, a fost tehnologia sovietică. Ambulanţa ne-a dus pe mămica şi pe mine direct înapoi în staţiune.

Părea să aibă vreo şaizeci de ani, ceea ce însemna că mămica avea cel puţin optzeci. Mă întrebam dacă mămica semăna şi ea cu o morsă.

Începeam să-mi amintesc zvonuri despre incidentul pe care-l descria. Soţul ei, Ivan, era ministrul producţiei de grâne. Îl vedeam, şi-l evitam cu succes, ori de câte ori vizita institutul. Avea corpul unui băiat de nouă ani şi se zicea că e rău cum numai băieţeii pot să fie. Soţia lui l-ar fi putut mânca la micul dejun, m-am gândit.

— Şi şoferul? am întrebat.

Ea s-a holbat la mine, surprinsă că pomenesc de el.

— Păi habar n-am, rănit, mort, puţin îmi pasă. Era inconştient când l-au scos de acolo. Tot ce pot să spun e că de condus, n-o să mai conducă. Dar tu?

A făcut o pauză, apoi a continuat, deşi eu nu m-am obosit să răspund.

— Înţeleg că tatăl era englez. Poetul ăla foarte chipeş care a venit la festivalul fetei lui Kovalski, mi-a spus mămica. Occidentalii ăştia sunt nestatornici. Am văzut destule în filmele lor, şi se presupune că filmele sunt o imagine idealizată a realităţii. Ne-a părut rău să vedem că ai fost nevoită să treci prin asta.

— V-a spus ma…

— Nu, draga mea, sigur că nu. Gertruda n-ar face aşa ceva.

Vedea că mă înfurii, aşa că a făcut o pauză mai lungă.

Se făcea prea cald, dar căldura nu părea s-o deranjeze. Amuţită de indiscreţia ei, eu aşteptam primul prilej de a pleca.

— Bănuiesc că-i vina lui Stanislav, a zis ea în cele din urmă.

Abia când a continuat mi-am dat seama că dădea vina pe tata pentru avort, nu pentru zvonuri.

— Suntem în secolul XX, a spus ea, pe un ton indignat de data asta. Ar fi fost atât de interesant să-l păstrezi, să vezi cum arată copilul. Şi mămica crede la fel.

Nu mai puteam îndura căldura. Nu mai puteam îndura vocea gâfâită, aberaţiile sau ideea că femeia asta – şi până şi „mămica” femeii ăsteia – ştia atâtea despre mine. În timp ce eu mă credeam singură şi liniştită lângă lac, ea şi alte neveste îşi omorâseră pesemne plictiseala bârfindu-mă, jelindu-mi căluţul de mare pe jumătate englez în timp ce-i insultau tatăl, un bărbat mai atrăgător decât toţi bărbaţii la care visaseră vreodată, pentru că nu aveau să afle niciodată despre culoarea părului său.

Poate pentru că era una dintre noi, din spaţiul nostru privat, mă simţeam mai expusă în faţa acestei femei decât mă simţisem când stăteam legată de masa de naşteri a lui Petroffski, cu picioarele desfăcute. Îmi amintea cât de claustrofobică era lumea noastră mică, izolată. De când te năşteai, trăiai într-un fel de familie extinsă, toate realizările, eşecurile şi abaterile tale devenind cunoscute de toată lumea. Nu aveai cum să scapi, decât dacă alegeai soluţia radicală şi plecai de tot. Şi, ca să pleci, riscai tot ce aveai – până şi viaţa.

M-am ridicat şi am ieşit încet din *bania*. Când uşa s-a închis în urma mea, am luat câteva mâini de zăpadă şi, frecându-mi pieptul cu ele, am trecut în fugă pe lângă bazin, ieşind din seră şi alergând în continuare până la lac. Am ajuns la marginea pontonului şi am sărit în apă cu atâta elan, că am avut nevoie de toate puterile să trag aer în plămâni când am ieşit iar la suprafaţă. Îmi bolboroseau, parcă dezumflaţi de impact, refuzând să lase oxigenul să intre.

— Tovarăşă Urbanska? Aveţi nevoie de ajutor? a strigat grădinarul-şef din hangar.

Am înşfăcat un prosop din teancul alb ca zăpada care mă aştepta întotdeauna pe ponton şi mi-am îngropat capul în el, făcându-mă că mă şterg pe faţă, când de fapt ce-mi doream cel mai tare era să urlu. Poate că mă bucurasem

de toate privilegiile din lume, dar nu avusesem niciodată luxul de a-mi arăta emoţiile în public. Mă pricepeam atât de bine să-mi reprim furia şi durerea, încât deseori nu le recunoşteam gustul metalic, umilitor. Când Mişa îmi vorbea despre asta, îl consideram un papă-lapte. Acum nu mai era aşa. Ceva atinsese miezul în cele din urmă: mi-am dat seama că sunt îndrăgostită.

Începând din seara aceea, mi-am luat toate mesele citind *Război şi pace*, toate cele trei sute şaizeci de capitole, şi lipsind de la concertele cu atât de puţin public. Nu mai voiam s-o întâlnesc pe femeia aia, să fiu nevoită să recunosc, fie şi tacit, că discuţia noastră avusese loc vreodată. Acea scufundare în lac a fost scurtă, ochii mi-au rămas larg deschişi ca să văd nisipul şi iarba mătăsoasă de pe fund, dar ieşirea la suprafaţă a fost suficient întârziată cât să iau o hotărâre care avea să-mi schimbe viaţa.

Capitolul zece
Purtată de balauri

De balauri am fost eu purtat
Peste ţări, peste mări şi uscat,
De-ntâmplare ori de ce mi-a fost dat.

O, da, să fiu eu îmi doream.

În oglinzi, jeluind, eu toastam,
Şi adânca-mi prostie-o vedeam.
—Czesław Miłosz, „Oraşul fără nume”

M-am întors în oraş hotărâtă să-l părăsesc. Ori de câte ori se întâmpla să mă văd într-una dintre oglinzile de acasă, îmi imaginam că amprenta hotărârii mele era atât de vizibilă, ca şi cum mi-ar fi crescut o pereche de coarne sau mi-aş fi vopsit părul în verde-aprins. Îmi era greu să cred că nimeni nu bănuia nimic, nici măcar Dara, care de obicei era atât de atentă la înfăţişarea mea, încât vedea dacă-mi lipsea un cercel sau un nasture la bluză înainte chiar să intru în cameră.

Ştiam că-l iubesc pe Jason. Voiam să fiu cu el dacă mă mai iubea, dar bănuiam că va trebui să aştept până părăseam ţara ca să aflu. Îmi ziceam că merită riscul. Şi dacă pierdeam totul, dar nu-l căpătam pe Jason, măcar aveam să încetez să fiu doar fata răsfăţată a lui Stanislav Urbanski. Nu aveam să pot fi niciodată eu însămi în ţara asta, mă gândeam, fără să mă opresc să mă întreb ce înseamnă de fapt „să fiu eu însămi”. Prostuţa, toanta de mine.

Biblioteca Consiliului Britanic îşi organiza expoziţia anuală de noi scrieri astfel încât să coincidă cu târgul nostru de carte din octombrie. Ştiam prea bine că nu trebuie să mă aştept ca acest efort să constea în mai mult decât nişte panouri cu reproduceri. Spre deosebire de sovietici şi de americani, britanicii rareori cheltuiau bani pentru promovarea literaturii lor: eram prea puţin importanţi ca ţară, chiar dacă ei pretindeau altceva, şi

oricum britanicii rareori căutau să concureze cu superputerile.

Ştiam şi că o să găsesc o urmă a lui Jason la expoziţie. El era motivul pentru care mă aflam acolo. Toţi scriitorii britanici care ne vizitaseră ţara fără să-şi păteze dosarul politic apăreau în aceste prezentări. Biblioteca se străduia să rămână în echilibru pe linia subţire dintre a vrea să celebreze realizările britanice şi să susţină cauza democraţiei occidentale, şi a nu vrea să fie închisă de autorităţi. Pentru că atât de puţini scriitori britanici ne vizitaseră de-a lungul anilor, ne flatam declarându-i mai mari decât erau la ei acasă. Scriitorii se bucurau de laudele exagerate, iar Consiliul ne peria, la rândul lui, susţinându-ne iluziile. În definitiv, era în interesul lui să pretindă că-i aduce pe cei mai mari. În acest context, Jason era destul de promiţător.

Când am intrat, faţa lui radia într-o fotografie alb-negru mărită considerabil, cea mai îndepărtată de mine dintr-o procesiune de portrete fotografice expuse pe nişte panouri în holul bibliotecii. Primul meu gând a fost că scriitorii britanici erau, în ansamblu, remarcabil de urâţi. Al doilea: dar nu Jason, în nici un caz Jason.

Fotografia era veche de cel puţin câţiva ani. Avea o tunsoare dulce, cu buclele reduse la o promisiune, ca lâna unui miel de astrahan, şi fruntea mai alungită decât mi-o aminteam. Ochii îi erau la fel de strălucitori ca atunci când s-a aplecat deasupra mea pentru prima dată în după-amiaza aceea înainte de *Jenůfa*. La cine se uita?

Mi-am coborât privirea: gulerul cămăşii îi era descheiat şi i-am văzut claviculele, şi am recunoscut umbra aceea unde pielea i se întindea pe os, apoi se curba spre gât. Era ca întoarcerea într-o vale pe care ai vizitat-o cândva şi nu vrei s-o mai părăseşti niciodată.

— *Hello, hello, miss* Urbanska, am auzit familiarele vocale galeze şi intonaţia cântată. Mă bucur tare mult că aţi ajuns, fie şi în ultima zi. Nu aţi răspuns la invitaţia noastră pentru deschidere, dar eu nu mi-am pierdut speranţa.

— A fost un vernisaj? am întrebat.

Invitaţia cu siguranţă nu fusese predată la Lacul Antai şi nu vedeam ce era de vernisat aici. Participarea mea la orice eveniment public organizat de o instituţie străină ar fi avut, oricum, nevoie de aprobare. Nu sunt sigură că tata ar fi aprobat vreodată.

— Îmi pare rău, am fost plecată în vara asta, am zis. Dar vă mulţumesc că v-aţi gândit la mine.

— Minunatul nostru prieten de aici, a zis Huw, stând acum lângă mine şi privind în sus, spre portretul lui Jason. El a insistat să includem în prezentarea lucrărilor lui o poezie recentă, dar încă nepublicată. Trebuie s-o citiţi, *miss* Urbanska, a adăugat el, folosind corect – spre deosebire de majoritatea străinilor – forma feminină a numelui meu de familie. E încântătoare.

Nu vedeam despre ce vorbeşte Huw. Lângă fotografia lui Jason era o scurtă biografie, care menţiona festivalul de poezie al Lanei şi cita câteva rânduri de complezenţă despre frumuseţea capitalei noastre, pe care îmi amintesc că Jason i le servise unui jurnalist local în timpul vizitei lui. Chiar sub biografie era un sonet pe care-l recunoşteam din lectura lui publică.

— Ştiu poezia asta, i-am spus galezului. Mi-o amintesc bine.

— Nu, nu aia, a zis Huw. Expunerea continuă pe partea cealaltă. Dacă ocoliţi, o s-o vedeţi, pe acelaşi panou.

Ne-am dus în spate, şi acolo era o altă procesiune de autori, şi din nou numele lui Jason, aceeaşi fotografie, acum mai mică, şi o poezie intitulată „Hotelul de o stea”.

Înainte de a citi orice altceva, am zărit ultimul vers: „Încă, aştept.”

— Ce inteligent, să folosiţi ambele părţi, am spus, străduindu-mă să-mi păstrez un ton egal şi aerul princiar al unei fiice de nomenclaturist care arăta un interes politicos faţă de ceva neimportant. Probabil că aţi redus cheltuielile.

— E o virgulă bizar plasată, nu-i aşa? a spus Huw, urmărindu-mi privirea şi acoperind virgula aceea cu degetul mare, în timp ce fiecare atom al corpului meu răspundea cuvintelor lui Jason, imaginii lui.

Situaţia era ridicolă – galezul ăsta, căruia i se înroşea degetul de tare ce apăsa cu el pe un semn de punctuaţie, expoziţia asta, ca dintr-o şcoală gimnazială locală, panoul cu poezii, cel mai absurd dintre locurile conspirative de schimbat mesaje codificate –, dar îmi primisem răspunsul.

Dacă voiai să călătoreşti în străinătate, cel mai probabil era să ţi se acorde o viză de ieşire pentru o excursie organizată, mai ales dacă excursia presupunea vizitarea unei republici socialiste prietene. Eu aveam de întâmpinat un obstacol în plus. Nici un birocrat n-ar fi îndrăznit să-mi semneze pentru eliberarea documentelor de călătorie fără să se consulte cu tata, iar tata era mai greu de convins decât Ministerul de Interne. Cuba la sfârşitul lui decembrie – paradisul tropical al comunismului – părea mai plauzibilă decât alte opţiuni. Havana era un oraş frumos, insula promitea temperaturi de vară exact când iarna era mai cruntă acasă, iar Marea Caraibilor arăta divin, chiar şi în fotografiile alb-negru ale căror margini se curbau în vitrinele pline de muşte ale biroului nostru de turism.

Am început să-mi arăt interesul faţă de plajele lui Castro, adunându-mi în secret documentele. Mama a văzut în asta un semn că reveneam la ceea ce, în cazul meu cel puţin, trecea drept comportament normal.

— Întoarce-ţi faţa către soare, şi umbrele vor cădea în spatele tău, a spus ea, care nu rata niciodată să împărtăşească proverbe populare şi sfaturi banale. Nu te închide în casă precum o fată bătrână. Du-te la unul dintre hotelurile acelea frumoase din Varadero, care sunt ocupate integral de Tururile Proletariatului Internaţional în sezonul de vârf. O să te nimereşti, foarte probabil, lângă un tânăr promiţător la masa comună, sau să dansezi cha-cha-cha cu el pe sub palmieri. Hotelurile astea au şi plaje proprii: fără occidentali beţi şi vulgari.

A fluturat în aer nişte castaniete imaginare.

N-aveam de gând s-o corectez pe mama în legătură cu dansurile cubaneze sau orice altceva. Vacanţele organizate or fi fost ele conduse de o organizaţie numită Tururile Proletariatului Internaţional, dar ştia prea bine cum stau lucrurile ca să presupună că aceasta ducea peste Atlantic mai mult decât vreun miner sau muncitor metalurgist, şi asta rar.

Cel mai relevant detaliu practic despre Cuba era că nu existau zboruri directe până la Havana. Majoritatea itinerarelor cubaneze presupuneau schimbarea avionului în Moscova. O altă posibilitate era Viena: biletele erau mai scumpe şi mai greu de găsit, dar cursele erau destul de frecvente ca să sune plauzibil. Speram că, odată ce-l conving că am nevoie de o vacanţă de iarnă chiar şi după unsprezece săptămâni de vară la Antai, tata va vedea avantajele escalei în Viena.

Ştia cât de mult îmi plăcea să beau un *Einspänner* în cafeneaua aeroportului şi să-mi cumpăr *Mozartkugeln* de la duty-free. La aeroportul Şeremetievo din Moscova nu erau. Speram că nu se va împotmoli în faptul că la Viena puteam să pierd zborul următor, întârziind într-unul dintre magazinele scumpe ale aeroportului în timp ce numele, din fericire fără nici o sonoritate pentru majoritatea celor

care l-ar fi auzit, îmi era rostit în mod repetat la difuzoare. Nu prea avea rost să fug la Moscova, unde orice avion de legătură ar fi aşteptat până aş fi fost găsită şi urcată în el, oricât ar fi durat, cu consecinţe socialiste fraterne.

De când mă întorsesem de la Antai spumegam de furie, abia reuşind să mi-o ascund. În loc să mă simt odihnită, ţipam sau plângeam la cea mai mică provocare.

„Istericale”, o auzisem pe mama că-mi descrie stările când vorbea la telefon cu o aşa-zisă prietenă de-ale ei. Ridicasem receptorul unui telefon din altă cameră ca să sun la institut şi o prinsesem într-una din interminabilele ei discuţii de la suflet la suflet.

Ştiam bine că nevestele celor din Biroul Politic îşi făceau confidenţe una alteia despre copiii lor – soţii erau de neatins, era prea riscant să vorbeşti despre ei chiar şi în cercul intern –, dar amintirea femeii grase din *bania* era prea recentă şi prea neplăcută ca să mai suport ceva de felul ăsta. M-am dus în camera mamei, am scos cablul din priză şi am aruncat telefonul prin fereastra închisă. Ea n-a încercat să mă împiedice şi era prea înţeleaptă ca să-i spună tatei. Geamul a fost înlocuit şi s-a instalat un soi de armistiţiu.

Mai fusesem în situaţii dificile şi le acceptasem cu o detaşare rece şi câteodată crudă, dar slăbiciunea mea pentru Jason – dacă poţi numi dragostea o slăbiciune – era nouă şi dureros de intimă. Simţeam că aş fi putut omorî pe oricine i-ar fi rostit numele.

Dara a fost singura care l-a rostit.

— Voiam să vorbim un pic, Milena... mi-a spus ea într-o dimineaţă, când m-a găsit în bibliotecă, ştiu că a fost un an greu pentru tine.

Ţineam în poală un dicţionar de termeni botanici. Traduceam un articol cu deosebire obscur despre rolul mătăsii de porumb în procesul de polenizare. Ea ţinea în

braţe unul dintre volumele acelea luxos legate pe care tata le primea cadou, prefăcându-se că-i caută un loc pe raft. Am dat din cap, mimând atenţia.

— Despre Jason Connor, adică, a zis ea. Despre urmări. Mama ta e emotivă şi rareori o străbate vreun sentiment fără s-o arate. Pe tine te cunosc de când erai un prunc şi ştiu că tu eşti altfel, semeni mai mult cu tatăl tău sau cu mine, eşti ca o carte închisă.

Spunând asta, a bătut uşurel cu mâna în volumul pe care-l ţinea. Avea aerul că-şi cere scuze, poate din cauza clişeului pe care tocmai îl folosise vorbind despre tata sau fiindcă pornise o discuţie atât de personală. Nici una din noi nu era obişnuită cu genul ăsta de conversaţie personală. Începea şi ea să mă enerveze. Cred că simţea, dar în loc să se retragă, cum ar fi făcut mama, mi-a prins privirea şi mi-a susţinut-o: faţă de mama, care părea de mătase, Dara era de oţel.

— Poate că acum ţi-e dor de el. Nu face nimic prostesc sau precipitat. Orice-ai simţi pentru englez o să treacă. O să treacă, îţi promit.

Nu ştiu de ce, dar în ciuda faptului că vorbeam întruna despre plajele tropicale, în momentul acela presupuneam că prin „nu face nimic prostesc şi precipitat” înţelegea să nu-mi fac rău. Ceea ce mă enerva peste măsură însă nu era asta, ci siguranţa ei că ceea ce simt pentru Jason o să treacă.

— Ce ştii tu? i-am răspuns. Tu ce crezi că faci irosindu-ţi viaţa în casa noastră şi aranjând cărţile tatei pe rafturi? Uită-te la tine!

Nu s-a obosit să-mi răspundă. A pus volumul pe standul rotativ de lângă ea şi a ieşit din cameră.

Am simţit imediat remuşcare, fireşte, dar am aşteptat câteva zile înainte să-mi cer scuze. Dara le-a acceptat cu eleganţă, dacă nu cu iertare, dar era în regulă. Nu meritam

iertare: nu poţi să-ţi iei vorbele înapoi după ce le-ai rostit cu atât de vădită convingere.

Eram prea egoistă şi prea preocupată, mai întâi de propria-mi nelinişte, apoi de amănuntele tehnice ale fugii, ca să mă gândesc la situaţia părinţilor mei sau a oricui altcuiva. Singurul lucru care conta pentru mine era conştiinţa faptului că Jason aştepta un semn de la mine, un răspuns la mesajul lui. Ori de câte ori mă duceam la Biblioteca Consiliului Britanic, şi indiferent pentru ce carte mă duceam, Huw continua – din proprie iniţiativă – să-mi recomande *Întoarcerea acasă* de Jason Connor. Ajunsesem să-i ştiu cele mai bune strofe, precum şi muzica accentului galez al lui Huw când le recita.

— Intenţionez să o iau curând, i-am spus într-o zi, şi chipul i s-a luminat. Vacanţa de Anul Nou e perioada cea mai bună pentru citit poezie.

În zelul lui de a o face pe Cupidon, vedeam doar prietenia lui cu Jason. La vremea aceea, nu mă gândeam la mine ca la o captură, ca la un potenţial trofeu pentru Marea Britanie, deşi Marea Britanie era unul dintre principalii căpcăuni, depăşită poate doar de vărul lui transatlantic mai periculos în acea colecţie de ţări care alcătuiau inamicul nostru ideologic, lumea capitalistă putredă. A recunoaşte asta ar fi însemnat a recunoaşte posibilitatea că – până şi în Occident – s-ar putea să rămân în primul rând fiica tatălui meu.

Încă discutam avantajele de a face escală la Viena cu părinţii mei, când Lana Kovalska s-a întrupat de nicăieri ca să joace din nou rolul Destinului. Eram în salonul VIP al biroului de turism, răsfoind o broşură cubaneză, când a intrat ea cu Agnes, cea mai bună prietenă a ei *du jour* şi singurul copil al ministrului nostru de externe. Erau însoţite de două consiliere de turism.

— Ce mă bucur că te văd, Mimi! Şi se pare că mergem toate în acelaşi loc, a zis ea, aruncând o privire spre ce citeam. Trei prietene împreună sunt mai bune decât două.

Vedeam că deja coace un gând şi m-am întrebat ce anume o să-mi ceară. Tonul prietenesc o dădea de gol. Lana era o aiurită, dar o aiurită oportunistă. Ori de câte ori o făceam nebună pe vremuri, fratele ei rânjea. Da, nebună ca o vulpe, zicea el.

Eu şi Lana nu fuseserăm prietene înainte de moartea lui Mişa, şi după aceea nici atât. Festivalul ei a fost o scurtă excepţie, dar, chiar şi atunci, eram mai mult colege decât prietene. Acum m-am uitat fix la ea până când şi-a schimbat expresia.

— Trei sună mult mai bine. Agnes şi cu mine n-o să te deranjăm în Cuba, Mimi, a adăugat ea cu un oftat.

Începusem să-mi fac griji că urma să propună o cameră de trei locuri.

— Părinţii mei n-o să mă înţeleagă niciodată, a continuat ea, netulburată de prezenţa consilierelor, care o flancau neclintite ca nişte stâlpi.

Noi, fetele de nomenclaturişti, eram de două feluri în ceea ce privea comportamentul în public: unele se purtau ca şi cum însoţitorii lor nu erau acolo, ca Lana, fără nici un efort de a fi discrete, altele deveneau tăcute şi neprietenoase, ca mine.

— E şi mai opresiv de când a murit Mişa. Ei cred că o să mă schimb, dacă o să-mi fac un prieten potrivit. N-o să le mai pot suporta aranjamentele matrimoniale multă vreme.

— Mie-mi spui! am oftat, încercând să pun capăt conversaţiei.

Presupuneam că ştie de avortul meu, de vreme ce toată lumea ştia.

— Eu şi Agnes zburăm prin Moscova. Ea are mai mulţi prieteni artişti pe care vrea să-i viziteze acolo. Poţi să vii

cu noi, dar n-o să mă supăr dacă nu vrei. La întoarcere însă, avem de gând să ne oprim în Londra, a spus Lana. Aşa, nu mai e nevoie să ne cărăm cumpărăturile până la Varadero şi înapoi. Şi neapărat vreau să vizitez nişte galerii de artă modernă cât suntem acolo.

— Au aşa ceva? am întrebat, mimând ignoranţa. Credeam că englezii se pricep să picteze numai cai.

Agnes a chicotit.

— Cai fără penis, dacă-mi amintesc bine cursurile noastre de pictură. Trăiască Puritania, mi-am dus eu gluma fără umor mai departe.

Nu voiam ca Lana şi Agnes să creadă că aveam vreun plan legat de Anglia.

Una dintre consilierele de turism a pufnit când am pomenit de penis. M-am uitat la ea, şi a îngheţat. Lana a râs şi ea, dar fără tragere de inimă, numai ca să-mi facă mie plăcere. Ea era anglofilă, ca răposatul ei frate.

— Nu-ţi dai seama că sunt mai mulţi comunişti adevăraţi în Londra decât în Moscova? Şi arta lor e avangardă adevărată, nu ca mâzgălelile noastre provinciale. O să schimb asta destul de curând. Mă gândesc la o bienală, o Veneţie a Estului aici.

— Ca să concurezi Leningradul? am întrebat. Sovieticilor le plăcea să-şi numească cea de-a doua metropolă Veneţia Nordului. Fabrica aia de bere de pe canal ar fi un început.

Sub patronajul (relativ) tânărului nostru ministru al culturii, un aparatcic ambiţios care a studiat scurtă vreme la Manchester, o cooperativă meşteşugărească ancorase o gondolă în apele mâloase ale canalului industrial al oraşului nostru. Cupluri tinere care n-aveau să vadă niciodată Veneţia îşi făceau poze cu pălării de paie şi tricouri dungate pe fundalul arcadelor neogotice. Era ironic şi dureros în acelaşi timp.

— Ce-ar fi să vii cu noi la Londra, Mimi? a zis Lana deodată. Nu era clar dacă abia atunci îi venise ideea sau nu. Să mai faci o schimbare faţă de Austria aia plicticoasă? N-au mai făcut nimic nou de la Klimt încoace. Vizitele mele la galerii sunt finanţate: e vorba de cercetare, înţelegi. Ai putea să faci ceva bani de buzunar, să fii translatoarea mea.

Îşi dorea să se revanşeze parcă, nedeclarat. Vorbea şi ea destul de bine engleza. N-am spus nimic, încercând să-mi dau seama pe loc dacă invitaţia asta era o veste bună sau proastă.

— Spui că eşti absolventă de engleză, dar din câte ştiu n-ai pus piciorul în Anglia până acum, a enunţat Lana argumentul final.

— Ai dreptate, am recunoscut. E ridicol.

Lana cunoştea bine Londra, şi în ultima parte a adolescenţei petrecuse o lună la Cambridge, la un curs de limba engleză. Eu nu fusesem niciodată în Insulele Britanice. Pentru că tatei nu-i prea plăcea să mă lase să călătoresc în străinătate singură – pe bună dreptate, după cum mă pregăteam să dovedesc, mergeam numai cu mama, şi ei îi plăceau capitalele europene vechi şi culturale, cum le numea ea. Metropola britanică pătată de ploaie, cu o arhitectură eclectică, captivă pe insula ei învăluită în ceaţă, populată de necrofagi culturali care se hrăneau cu gloria trecută a muzicii şi artei continentului şi perpetuau cea mai proastă bucătărie din lume, nu era una dintre acestea. Ar fi fost oripilată să audă că fiica ei plănuia să trăiască acolo.

Mama vizitase Londra o singură dată, cu compania ei de operă, înainte de a se mărita. Probabil că vizita nu fusese un succes. În anii ’70, când tata l-a însoţit pe Preşedinte în vizita oficială în Marea Britanie, şi Partidul a hotărât ca ambele neveste să rămână acasă, a părut uşurată.

În dorinţa ei de a crea o perdea de fum pentru luna ei de miere caraibiană cu Agnes, Lana reuşea să pară atât de entuziasmată că va călători împreună cu mine, că era imposibil să spun nu. Evident că oricum n-aş fi vrut să refuz, decât de teamă că o deviere bruscă spre Londra ar fi putut ridica suspiciuni acasă. Şi aş fi vrut să plec de la început prin Londra, nu să petrec atâta timp cu cele două toante tranzitând Moscova.

Când m-am întors în sfârşit spre ele, consilierele de turism s-au însufleţit imediat, dornice să-şi arate cunoştinţele despre lume, oricât de teoretice erau ele, probabil. Au sugerat că schimbarea avionului la Londra era la fel de uşoară ca la Viena – de fapt, mai uşoară. Deşi zborurile spre Heathrow din capitala noastră erau doar bisăptămânale, Londra avea o conexiune mai simplă cu Havana. Şi dacă se întâmpla să vreau să rămân o vreme, ca să am parte de o experienţă şi mai odihnitoare, vizavi de Muzeul Britanic era o încântătoare pensiune a sindicatelor. În timp ce vorbeam, răsfoiau cu vădită plăcere volume uriaşe cu orarele avioanelor: ocazia de a organiza itinerare individuale nu apărea prea des.

— Cu camere private, bineînţeles. Şi câteva mai confortabile la ultimul etaj: sunt numite „camerele din cer”, s-a grăbit să explice una dintre consiliere, pentru cazul în care ideea de pensiune a sindicatelor sugera priciuri. Practic, un hotel de patru stele, plin de tot acel farmec englezesc. Dar de fapt o să aveţi nevoie de un hotel? Reşedinţa ambasadei e chiar lângă Hyde Park.

— O să vă anunţ, am zis.

Când a pomenit de amplasarea reşedinţei, a clipit din ridicolele ei pleoape vopsite în culoarea safirului cu un aer de cunoscător şi pe un ton de linguşire: nu ştia toată lumea. Şi în ciuda linguşirii ei, nu aveam de gând să încep să-i explic detaliile. Nu eram obişnuită să mă ocup eu

însămi de astfel de chestiuni agasante; realitatea nerostită, pe care nici unuia dintre noi nu ne plăcea s-o admitem, era că inferiorii noştri le făceau întotdeauna cu recunoştinţă în locul familiei noastre. Motivul pentru care mă aflam în persoană în agenţia de turism era ceva la care nu puteam nici măcar să fac aluzie.

Pe mama n-a părut s-o deranjeze atât când i-am vorbit de Londra, cât ideea de a călători cu Lana şi Agnes. Pentru că se presupunea că-i place Lana, n-a reuşit să-mi explice. A zis ceva de prietenii nesănătoase, de parcă aş fi putut să iau vreun microb de la ele două.

— Nu contează, a zis ea. Tu o să ai companie în Cuba. Am auzit că fiul lui Lipski merge în aceeaşi excursie.

— Ei, ăsta e un tânăr promiţător, a intervenit tata.

Până atunci păruse că nu ascultă pălăvrăgeala mamei, dar nu s-a obosit să mimeze măcar surpriza la auzul numelui lui Lipski, ceea ce m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva îi ordonase băiatului să viziteze Cuba.

— O să ajungă cel mai bun cardiolog al ţării. Orice familie are nevoie de unul, a zis el. Şi nici nu-i urât, a adăugat, ca şi cum ar fi făcut o concesie superficialităţii mele.

Tatăl lui Lipski era un coleg de-ai lui aflat într-o funcţie înaltă. Ca mulţi alţi fideli ai Partidului, îşi îndrumase fiul spre o carieră mai lipsită de riscuri.

— Mă întrebam, tată, dacă n-ar trebui să zbor prin Londra şi la dus, şi la întors. Mă uitam la el, străduindu-mă să par şovăitoare, în timp ce-i serveam un discurs pregătit dinainte. Să plec mai devreme şi să-mi iau câteva zile la fiecare drum. În definitiv, am studiat engleza, şi totuşi n-am fost niciodată acolo. Mai ţii minte cât de mult ţi-a plăcut Sala de Lectură de la Muzeul Britanic când ai fost în vizită oficială? Sunt atâtea de văzut! Apoi, la întoarcere, o

s-o ajut pe Lana cu arta şi cumpărăturile ei, o să fac şi eu cumpărături...

— Ce, Roma nu mai e bună? m-a întrerupt tata.

Când am început părea că ezită, dar la ultima frază ochii i s-au aprins, ca şi cum în sfârşit îşi dăduse seama ce joc făceam.

Tata îşi petrecuse cei mai buni ani din viaţă luptându-se cu nemţii alături de unele dintre cele mai curajoase femei de pe planetă, dar această experienţă nu-i schimbase convingerea că femeile sunt mai consumeriste din fire decât bărbaţii. Că era nevoie să fie târâte, dând din picioare şi ţipând, într-un viitor comunist strălucitor, fără proprietate.

De la fiecare după capacităţi, fiecăruia după nevoi: sexul frumos, credea tata, va abuza întotdeauna de ultima parte a devizei comuniste. Era suspicios faţă de orice spuneam, pentru că suspiciunea era a doua lui natură, şi totuşi pomenirea cumpărăturilor se potrivea atât de bine cu concepţia lui despre lume, încât, pentru o clipă, a uitat să-mi pună cuvintele sub semnul îndoielii.

Deşi grija mea principală era să-mi construiesc o acoperire, mai târziu mi-am dat seama că probabil tata nu şi-ar fi făcut oricum griji în legătură cu Jason în contextul planurilor mele de călătorie. Să mă arunc la picioarele englezului ar fi fost de neconceput, ar fi însemnat o înjosire prea mare. Dacă-l dezonorasem o dată îndrăgostindu-mă de un om fără onoare – căci ce altfel de om mi-ar fi putut face ce îmi făcuse Jason? –, cu siguranţă că nici măcar eu nu aveam să-l dezonorez şi a doua oară, nu aveam să mă cobor atât de mult încât să fug după cineva atât de lipsit de merite în ochii lui.

Fusesem evazivă în trecut, dar acum ţeseam o pânză elaborată de invenţii, minţind cu adevărat pentru prima dată. Mult după aceea, când mă simţeam vinovată pentru

numeroase lucruri care aveau de-a face cu părinţii mei, această înşelătorie anume mă apăsa mai mult decât celelalte. La momentul acela, încă eram convinsă că-i urăsc pe amândoi.

La Londra, cu Jason, puteam să duc o viaţă mai adevărată, mai autentică, voiam eu să cred. O astfel de viaţă, o viaţă fără minciuni, merita un sacrificiu. Dacă libertatea cu care se lăudau cei din Occident însemna ceva, cu siguranţă era libertatea de a nu fi nevoit să disimulezi.

— M-am săturat să fac cumpărături în Italia cu mama, am prins eu momentul să-mi consolidez avantajul. Nu din cauza ta, mami, bineînţeles, ci pentru că aici toată lumea poartă aceleaşi haine de la aceleaşi buticuri din Roma. Parc-am trăi într-un imperiu cultural italienesc.

— Bine, a zis tata. Am auzit bătaia de aripi a destinului. Bine. De ce nu?

Mama părea să fi străbătut aceeaşi gamă de emoţii, dar în sens opus. Încurajatoare la început, a devenit vizibil agitată când el a fost de acord cu planul meu, dar ştia că dacă i s-ar fi opus tatei odată ce se pronunţase n-ar fi făcut decât să scadă considerabil şansele ca el să se răzgândească. Era destul de realist să-şi dea seama că încercarea de a mă ţine prizonieră ar fi fost nepractică, ba chiar contraproductivă. Că era Londra sau orice alt loc nu conta: în momentul în care ajungeam de partea cealaltă a Cortinei de Fier nu mai puteam să fiu controlată direct. Intuiţia maternă o făcea pe mama să se teamă de consecinţele libertăţii pe care el tocmai mi-o acordase.

— Milena trebuie să stea la ambasadă, Stanislav, a spus ea. Lekovici o s-o conducă peste tot.

— Ah, mami, te rog! Boşorogul ăla îngrozitor! O să stau într-un hotel englezesc, să mă simt şi eu bine. Ca unul din alea din Varadero de care ziceai.

— Da, înţeleg, draga mea. Nu e vorba că n-am încredere în tine. Dar Cuba e altfel: cubanezii sunt decenţi. În Anglia o să ţi se dea băuturi alcoolice sau droguri care arată ca bomboanele, şi apoi...

Ideile ei despre ce mi s-ar putea întâmpla pe străzile Londrei erau bazate pe romane poliţiste.

— Truda, a întrerupt-o tata, Milena e adult. Las-o în pace! Dar sunt de acord că nu trebuie să fie orice hotel. Cei de la Tururile Proletariatului o să aranjeze ceva potrivit.

L-am încurajat pe tata să creadă că ideea îmi surâdea foarte mult. Câtă vreme nu presupunea ca bătrânul Lekovici să mă aştepte la aeroport, eram gata să accept orice, chiar şi să dorm pe mormântul lui Karl Marx.

Câteva zile mai târziu aveam toate detaliile itinerarului meu: trei zile în Londra, într-o „cameră din cer” la pensiunea sindicatelor, urmate de circuitul „Cultură Cubaneză, Delicii Cubaneze”, apoi alte patru zile în Londra cu Lana şi Agnes, de data asta într-un hotel de cinci stele din spatele unui mare magazin universal, unde fiecare noapte costa mai mult decât salariul unui angajat de-ai noştri pe un an. Bineînţeles, Lana nu se cobora să stea la pensiunea sindicatelor. Patru stele, oricât ar fi fost de încântător locul, pur şi simplu nu erau de ajuns.

Am ascultat doar cu o ureche argumentele ei pentru hotelul acela, aproape atât de galerii, cât şi de cele mai bune locuri de cumpărături din oraş. Singura parte a itinerarului pe care intenţionam s-o onorez era prima etapă: de fapt, primele patru ore din prima etapă. Ştiam că în cele din urmă Lana avea să afle. Ştiam şi că va fi prea agitată când va auzi despre dispariţia mea ca să rămână supărată pe mine, dar asta oricum nu conta. Nu aveam s-o mai văd vreodată.

Îndată ce tata a fost de acord cu planul meu, m-am dus la Biblioteca Consiliului Britanic ca să împrumut *The Blue Guide to London* – şi *Întoarcerea acasă*. Era un fel de ironie că instituţia pe care tata o primise în ţară, şi pe care totuşi o detesta, era cea care înlesnea fără să ştie fuga fiicei lui.

Majoritatea ţărilor din Blocul de Est nu găzduiau în mod oficial Consiliul Britanic – doar câţiva reprezentanţi ai lui lucrau ca ataşaţi culturali, fără biblioteci care să-i sprijine. Relaţia noastră privilegiată era produsul acelui scurt dezgheţ din anii ’70, la care tata participase direct, şi pe care Kremlinul îl sancţionase cu cinism, menit să spună lumii că sateliţii nu erau cu totul în puterea Moscovei-mamă.

Din fericire, nu erau alţi cititori în bibliotecă atunci când am ajuns acolo. Nu mi-aş fi închipuit că faţa placidă a lui Huw putea radia entuziasm atât de expresiv în timp ce ieşea din cabina lui de sticlă. Presupuneam că locul era înţesat de microfoane, dar mă rugam să nu fie şi camere de luat vederi.

— În sfârşit, a zis el, în felul lui excesiv de familiar.

Îmi ura oare bun-sosit printre galezi? Am încercat să nu trag concluzii pripite.

— Cartea asta o să vă schimbe viaţa, o să vedeţi.

— Supraestimaţi puterea versului, am zis fără nici o intonaţie.

Nu voiam să creadă că sunt disperată să plec din ţară. Şi nici n-aveam nevoie de părerea lui. Era ca femeile alea de la biroul de turism: în momentul în care le accepţi serviciile, încep să-şi imagineze că s-ar putea împrieteni cu tine.

Doar câteva zile mai târziu, în drum spre Tururile Proletariatului, cu actele completate, am returnat cartea lui Jason la bibliotecă. Am zăbovit lângă rafturi câteva minute până când l-am văzut pe Huw, ca să-i înmânez

personal volumul subţire. Ora şi data sosirii mele la Londra erau scrise pe un semn de carte vârât înăuntru: 13 45 20 12.

— Citiţi repede, a zis el.

Zâmbea larg, dar atitudinea lui era din nou aproape impertinentă. Aveam nevoie de ajutorul, nu de opiniile lui. A scos semnul de carte, l-a examinat, apoi mi l-a dat înapoi.

— Ăsta trebuie să fie al dumneavoastră, a spus.

— Ah, ce zăpăcită sunt! am zis. Mă întrebam dacă puteţi să vă uitaţi după *Orlando*. Pare să nu fie la raft. Îl căutam, aş vrea să rezerv un exemplar. Îmi puteţi da un telefon, vă rog, când soseşte?

În dimineaţa următoare Huw mi-a telefonat. Dara mi-a întins receptorul de parcă ar fi fost o batistă udă, plină de muci.

— Bună dimineaţa, *miss* Urbanska. Vă sun să vă spun că *Orlando* vă aşteaptă, a zis el. Am găsit exemplarul.

Când ne întâlneam vorbeam în engleză, dar, la telefon, Huw a folosit limba mea maternă, aşa, rudimentar, cum o ştia. Accentul galez făcea ca vocalele ei deschise să sune şi mai deschis. Foloseam persoana a doua plural, şi mă temeam că acest formalism, comparat cu felul direct în care vorbea Huw englezeşte, făcea să pară că vorbeam codat, şi bineînţeles că aşa şi era.

— Îmi place mult Virginia Woolf, am spus, gândindu-mă la cei care ne ascultau, ştiind că suna ca într-o piesă pedant scrisă. O să am şi eu ceva de citit în vacanţa mea cubaneză. Ne vedem când mă întorc.

Mi s-a părut util să am o referire la Cuba înregistrată, pentru cazul că-i trimiteau transcrierea tatei.

— Nu e tocmai teritoriul nostru, a zis Huw, dar avem *Omul nostru din Havana*.

— Sunt sigură că-l aveţi, dar nu, mulţumesc, am răspuns. Nu recunoşteam titlul, dacă era într-adevăr un titlu. *Orlando* mi-ajunge.

Partea a doua
Londra
Pâinea străinului

Călătorule, ţi-e calea întunecată,
Pelinul e pâinea străinului.
—Anna Ahmatova,
„Nu sunt dintre aceia ce ţara şi-au lăsat”

Capitolul unsprezece
Arta de a trăi

Decembrie 1984

Tot ce-i de ştiut din arta de a trăi
Am aflat din şoapte dulci de aşternut.

—Osip Mandelştam, „Tristia”

Amintirea sosirii e încă proaspătă în mintea mea. Avionul s-a învârtit deasupra Londrei vreme de patruzeci de minute, în bucle tot mai joase. Un *holding pattern*, a spus pilotul. A folosit expresia englezească. Ea n-ar fi avut nici un sens în limba mea maternă. Ideea de oră de vârf pe cer nu-mi era deloc familiară. Aeroportul din care decolaserăm avea patru zboruri pe zi; nu era nevoie să ţii pe nimeni în aer.

Mi-am completat fişa de aterizare, mi-am potrivit ceasul pe ora Marii Britanii şi am aşteptat, cu centura legată şi spătarul scaunului drept, privind cum de sub aripa cenuşie împodobită cu o stea roşie comunistă începe să se vadă pământul. Am mers de-a lungul Tamisei, deplasându-ne cu câţiva kilometri în susul râului cu fiecare buclă. Prin norii destrămaţi, am bifat Turnul, catedrala St Paul, Big Ben şi ceea ce am presupus că era Hyde Park. La un moment dat am zărit un stadion de fotbal, apoi am privit şiruri de case de suburbie desfăşurându-se sub noi ca nişte panglici, aparent nesfârşite. Încercam să nu mă gândesc la Jason venind spre terminal, sau deja acolo, lângă vreo barieră, studiind chipurile oamenilor care ies, aşteptându-l pe al meu. Pentru o fracţiune de secundă, m-am temut nebuneşte că n-o să-l recunosc.

Am studiat harta Londrei zile în şir înainte de acest zbor. Nimic nu mi se părea nou în afară de lipsa de culoare. Nimic nu mă pregătise pentru asta. Cu trei ore şi două fusuri orare mai devreme, acasă – căci încă se numea acasă –, echipajul mă întâmpinase la bord cu solicitudinea datorată unei aristocrate socialiste şi mă tratase cu deferenţă pe tot parcursul zborului. Ştiau a cui fiică e Milena Urbanska – şi nu la mama se gândeau. Antecedentele ei de mare burgheză puteau fi un detaliu

picant pentru cunoscători, dar rămâneam o societate profund patriarhală. Toată lumea îl ştia pe tatăl meu proletar. Nimeni nu ştia, deşi aveau să afle destul de curând, că Milena nu avea să se întoarcă.

Zburam – în toate sensurile cuvântului.

Avionul decolase aproape gol. Eu stăteam, probabil, în zona business-class. Deşi la avioanele din flota naţională nu era o despărţire concretă, locurile erau mai distanţate în faţă: fumători de o parte a culoarului, aer curat de cealaltă – teoretic. Cu câteva rânduri în spatele meu era un grup de bărbaţi de vârstă mijlocie în costume de proastă calitate, cu paşapoartele roşii ieşindu-le din buzunarele de la piept, ca nişte pătrate asortate. Aveau expresia concentrată a unor câini de vânătoare care adulmecă afaceri comerciale cu lumea capitalistă, plecaţi să vândă materie primă, pesemne, căci la vest de Cortina de Fier nimeni nu voia produse finite de la noi.

Bărbaţii ăştia fumau mult şi vorbeau puţin, spionându-se unii pe alţii şi pe mine, fără îndoială, abia aşteptând să le povestească asociaţilor tatei despre paharul de hârtie plin cu coniac albanez pe care-l ţineam în mână în timp ce Iliuşinul tăia aerul în diagonală deasupra Europei la minus cincizeci şi două de grade Celsius. Treceau spre toaleta din faţă şi se holbau la exemplarul din *Orlando* care stătea nedeschis pe măsuţa mea. E posibil să fi interpretat faptul că aveam în posesie o carte de Virginia Wolf ca pe un act de disidenţă, dar mai probabil habar n-aveau ce e. Copertele portocalii subţiri făceau orice roman englezesc să pară literatură de duzină.

Orlando nu avea să se întoarcă nici el la Biblioteca Consiliului Britanic. Era puţin probabil ca Huw să-l urmărească pe tata pentru plata amenzii.

Ori de câte ori trecea pe lângă mine unul dintre aceşti aparatcici, îmi întorceam privirea de la culoar şi mă uitam

în jos, la peisajul european care se dezvăluia treptat: câmpuri acoperite de zăpadă conturate de linii fine, păduri străvechi, colţi de stâncă străpungând straturile de zăpadă, dealuri peste dealuri, kilometri întregi de depresiuni, apoi doar o mare cenuşie şi nemişcată.

În cele din urmă, s-a ivit o altă bucată de uscat – o insulă. Am observat un râu întunecat izvorând din câmpiile inundate. Părea că apa curge în amonte, marea decantându-se într-o pâlnie. Încet, mi-a venit în minte că era probabil Tamisa, acel bizar râu cu flux despre care citisem, o apă care putea inunda străzile pe lângă care trecea. Ne îndreptam spre izvorul ei, în inima Angliei.

Acolo, în aer, deasupra Tamisei – în timp ce sesizam disjuncţia dintre faima ei imensă şi dimensiunea mică, descoperind că era mult mai modestă decât râurile largi din patria mea –, mi-am dat seama că s-ar putea să nu-i mai văd niciodată pe mama şi tata.

Mai spre centrul avionului era un mic grup de turişti englezi destul de proşti sau destul de săraci ca să înghită promisiunea soarelui de iarnă pe coasta noastră mizeră. Îi observasem în clădirea terminalului înainte de plecare. Îşi cheltuiseră ce le mai rămăsese din valuta noastră fără valoare pe sticle verzi-neon de vin moldovenesc acru, care se vindea la chioşcul de ziare de lângă controlul paşapoartelor, singurul loc din aeroport unde se primeau bani în moneda locală. Probabil că băuseră alcoolul pe loc, fiindcă au urcat în avion împleticindu-se, deşi nu cărau nimic altceva decât propria greutate.

Hainele le erau croite la fel de prost ca şi costumele tovarăşilor, dar erau considerabil mai subţiri şi mai colorate. Nuanţele de verde, roşu şi galben viu nu le flatau deloc tenul nordic palid, după cum nici zecile de cuvinte imprimate pe haine nu flatau nici siluetele lor, nici mărcile pe care le numeau aceste cuvinte. Oamenii aceştia – care

curând aveau să devină compatrioţii mei, m-am gândit, cu un soi de mirare – erau acoperiţi de sloganuri publicitare de parcă i-ar fi plătit cineva să-i poarte hainele.

Cunoşteam acest gen şi în versiunea lui estivală. Se ardeau, se cojeau şi beau galoane întregi de bere ieftină cu egală uşurinţă, şi îi făceau pe localnici să se simtă superiori occidentalilor. Nu şi pe mine. Poate că eram chiar mai snoabă decât ceilalţi, dar simţeam că oamenii ăştia sunt relaxaţi cum compatrioţii mei n-ar fi putut să fie niciodată. Bărbaţii glumeau şi râdeau, şi femeile ţipau peste şirurile de scaune goale. Nu te-ar fi acuzat nimeni dacă ai fi presupus că se aşezaseră atât de departe unii de alţii numai pentru a comunica într-un mod special, prin ţipete ascuţite.

Am fost surprinsă când am observat că nu se bucurau de întoarcerea în Anglia. Cu cât ne apropiam mai mult de Heathrow, cu atât deveneau mai tăcuţi. Când s-au stins luminile pentru aterizare, era linişte.

Apoi au apărut sub noi pistele, o Stea a lui David din asfalt, cu o mulţime de avioane adunate în fiecare colţ. Mi-am luat geanta în clipa în care motoarele s-au oprit şi am coborât în grabă din avion, alergând prin labirintul de pereţi-armonică care duceau în inima terminalului. Ochii de ciclop ai camerelor de luat vederi se holbau la mine din când în când, direct şi neascunşi, spre deosebire de cei de acasă. Am stat o veşnicie la cozi elaborate, mergând în zigzag alături de zeci de alţi oameni, până când am ajuns în sfârşit la graniţa acestei insule ciudate.

De ce vizitez Marea Britanie? Pentru cât timp? Ce să văd? Unde o să locuiesc? Avusesem destul timp ca să mă pregătesc pentru acest interogatoriu. Ofiţerul de imigrări avea un turban albastru, barba acoperită îngrijit de o plasă neagră şi nişte ochi de un negru luminos precum petrolul:

primul meu sikh[12]. Stătea la un pupitru înalt, pe un scaun care se rotea uşor la dreapta şi la stânga, în timp ce eu îi răspundeam la întrebări.

Cultură şi cumpărături. Patru zile, în drum spre Cuba – am scos din geantă biletul pentru următorul segment de drum, l-am pus pe pupitrul înalt din faţa mea ca să-mi susţin spusele –, apoi încă patru zile la întoarcere. Muzeul Britanic, am recitat, minunata voastră Galerie Naţională, Piccadilly, Coloana lui Nelson, Podul Londrei: mi s-a părut preferabil să nu-mi spun poezia la perfecţie.

— Şi, bineînţeles, am spus cu genul ăla de zâmbet pe care îi auzisem pe englezi adăugându-l ca pe un sos la orice, Harrods. Cumpărături.

Mizam pe probabilitatea ca părerile unui sikh despre femei să coincidă cu ale tatei. Nu era destul. S-a uitat din nou la paşaportul meu, apoi a continuat, obositor, cu întrebările, şi eu am continuat să-i răspund.

Da, prima vizită. Am numit hotelul. De ce aş vrea să caut de lucru în Marea Britanie? Am o slujbă şi o familie acasă. Traducătoare. Da, din engleză. Institutul de Stat pentru Cercetarea Porumbului.

Părinţii? Tata: administrator. Mama: cântăreaţă de operă. Pensionată.

Mă întrebam dacă-mi recunoscuse numele. N-aş fi vrut.

Şi tot nu terminase. Mă întrebam dacă în excursiile noastre anterioare mama fusese aceea care emana un soi de autoritate care mie îmi lipsea atât de evident acum. Împreună, nu fuseserăm niciodată chestionate în felul ăsta. Acest inconvenient era şi el o premieră, m-am

[12] Adept al sikhismului, religie monoteistă apărută în secolul al XV-lea şi răspândită în India şi Pakistan care respinge politeismul hindus şi intoleranţa musulmană. Poartă de obicei un turban de o formă specială (dastar) şi părul şi barba lungi, bine îngrijite.

gândit, un alt aspect neplăcut, dar m-am consolat că era de dragul lui Jason.

Sikh-ul m-a pus apoi să-i demonstrez că am cu ce să mă întreţin pe timpul şederii în Marea Britanie, deşi plătisem în avans nu numai pentru camera de la pensiunea sindicatelor, pe care nu aveam intenţia s-o folosesc, ci şi pentru două săptămâni inutile pe plaja din Varadero.

Mă deranja dacă-i arătam conţinutul portofelului meu? N-am ştiut dacă să mi se pară amuzant sau umilitor. L-am deschis. Erau bani mai mult decât suficienţi, în bancnote de o sută de mărci germane – valuta preferată a tovarăşilor –, ca să stau câteva luni la Ritz.

Mi-a luat din nou paşaportul şi s-a uitat nedumerit la puzderia de ştampile. Tipul de paşaport pe care-l aveam vedea rareori aşa ceva pe el.

Cine eşti? aproape că-l auzeam gândind. Cine eşti?

Mă străduiam să nu-mi arăt nerăbdarea. Ştiam că în ţara mea nu are încredere, nu în mine, deşi eu eram mincinoasa aici. M-a rugat să aştept şi s-a dus într-un birou din apropiere, despărţit de hol printr-un geam-oglindă. M-am văzut în el aşa cum avea să mă vadă Jason curând. Faţa, nemachiată, îmi părea mai palidă ca de obicei. Paltonul negru de lână era tivit cu blană de samur de cea mai întunecată nuanţă disponibilă pe piaţă, aleasă iniţial ca să se asorteze cu părul meu. Era un palton foarte călduros, cu tivul neostentativ, atât cât putea să fie samurul, cu o croială simplă. „Dacă nu ştii, nu-ţi dai seama”, îmi comentase mama alegerea, dezamăgită. Ea prefera ca oamenii să ştie.

Oglinda nu m-a descumpănit defel. Eram obişnuită cu ele.

Sikh-ul s-a întors câteva minute mai târziu, fără paşaportul meu, s-a aşezat şi mi-a cerut, foarte politicos, să mă dau la o parte şi să mai aştept un minut.

Am simţit o împunsătură de vinovăţie. Îl păcăleam pe omul ăsta şi nu mai făcusem niciodată asta ca să trec o graniţă. Ştiam şi că puteam să rămân în Londra dacă ceream azil politic atunci, pe loc. N-aş fi avut nevoie să le arăt banii, n-aş fi avut nevoie de Jason. Eram încă Fiica, la urma urmelor.

Dar am păstrat tăcerea asupra acestui fapt. Voiam să trăiesc cu Jason, să-l aud spunând *E bine aşa?* iar şi iar, nu să-mi distrug părinţii. Dacă era să ai un copil fugar, o proastă romantică era mai puţin dăunătoare decât o proastă politică. Şi nu să rămân în Londra mă interesa. Părăseam totul pentru Jason – familie, patrie, o existenţă privilegiată. Nu voiam Londra fără el. La Heathrow aflam, în mai multe feluri, ce înseamnă să fii la mila cuiva.

Minutele au început să mi se pară prea lungi. Chipurile din spatele meu veneau şi plecau în timp ce eu mă uitam în oglindă. Acum îmi doresc ca ofiţerul acela de imigrări, omul acela cu turban şi barba acoperită îngrijit cu o plasă neagră, care arăta ca un soldat credincios al Indiei Britanice, să mă fi salvat de mine însămi, aşa cum făcuse tata mereu, să mă urce în avion şi să mă trimită înapoi. Era impresionant sikh-ul, mult mai frumos decât banalii lui conaţionali englezi din stânga şi din dreapta. Am avut o presimţire de-o clipă că povestea asta nu avea să se termine bine: nu acolo, nu atunci, ci mult mai târziu. Am alungat gândul, spunându-mi că e o consecinţă a modului abrupt în care mă dezrădăcinasem.

Într-un târziu, un funcţionar englez în costum, cu trăsăturile din topor ale unui Viaceslav Molotov, a ieşit din spatele oglinzii cu paşaportul meu. S-a uitat la mine, apoi la fotografia mea, după care m-a întrebat, ah, atât de politicos, dacă pot să mai aştept un moment până se mai făceau nişte verificări de rutină; nimic îngrijorător, absolut

nimic, a spus el, apoi a dispărut. Părea o rutină fără rost, menită să mă tulbure. Pentru prima dată în viaţa mea nu-mi puteam permite să mă supăr.

Am văzut cum tovarăşii din avion îşi arată paşapoartele şi trec mai departe, fiecare întorcându-se să se uite bine la mine în timp ce se îndrepta spre banda de bagaje. Eram în Marea Britanie, şi totuşi nu eram. Vedeam oameni adunaţi afară, aşteptându-i pe cei care soseau.

N-am aflat niciodată ce a fost în spatele acelei întârzieri. Molotov s-a întors, cu un zâmbet crispat pe faţă şi cu paşaportul meu în mână, chiar în timp ce trecea un turist japonez cu o geantă de voiaj ridicolă pe care scria Providence cu litere mari, roşii. Moneda destinului aterizase.

— Bun venit în Marea Britanie, a spus ministrul de externe al lui Stalin şi mi-a întins documentul.

— Şedere plăcută, mi-a urat ofiţerul sikh, parcă uşurat de deznodământ.

Permis de şedere pe şase luni. Fără drept de muncă.

Eu cerusem numai opt zile.

Jason aştepta într-o hărmălaie de şoferi, mai înalt decât toţi, cu părul la fel de ciufulit cum mi-l aminteam. Un zeu nordic, mă gândisem prima dată când îl văzusem în acea primăvară înzăpezită, când rolurile noastre erau inversate: el sosea, eu îl aşteptam. Un zeu nordic, m-am gândit din nou. Apoi s-a luminat la faţă şi a ridicat la bărbie o foaie de hârtie cu numele meu scris cu litere mari, de parcă ar fi fost vreun pericol să nu-l recunosc. Probabil că temerile lui fuseseră mult mai asemănătoare cu ale mele decât aş fi crezut că-i posibil, sau avea un simţ al umorului mai copilăresc; dar faptul că îmi putea anunţa sosirea atât de public, chiar şi pentru cele câteva secunde cât i-a luat să ridice foaia şi apoi s-o lase în jos când m-am apropiat, vorbea despre lumile noastre diferite.

Am observat o expresie de groază pe faţa lui Jason când am trecut drept pe lângă el fără să dau cel mai mic semn de recunoaştere. Nu aşteptam pe nimeni de la ambasadă. Părinţii mei îmi acceptaseră, oricât de reticentă fusese mama, argumentul că rostul călătoriei la Londra era să fiu lăsată s-o explorez singură. Celebrele taxiuri negre şi autobuze cu etaj făceau parte din această experienţă, insistasem eu, până când promiseseră să mă lase de capul meu.

Ştiam că tata nu va risca să-şi calce cuvântul – şi că îşi dădea seama că un control excesiv ar fi atât contraproductiv, cât şi, până la urmă, ineficient –, dar nu puteam să am încredere în mama că nu va cere pe la spatele lui să fiu supravegheată discret.

Am urmat indicatoarele pentru autobuzul spre centrul Londrei, fără să îndrăznesc să verific dacă Jason mă urmărea. Am auzit zgomotul paşilor săi în spatele meu când mă apropiam de autobuz şi m-am întors numai cât să zăresc hidos de familiarii pantofi Derby ai zeului nordic pe asfalt. Abia când am văzut că, în afară de şofer, mai era doar un grupuleţ de turişti evident occidentali şi nimeni altcineva în preajma autobuzului m-am întors ca lumea şi am văzut chipul lui Jason chiar în spate, deasupra mea, roşu, zâmbind conspirativ.

— Bun venit în Lumea Liberă a lui Thatcher şi Reagan! Adio capitalismului de stat! a şoptit el în sfârşit.

M-a lipit strâns de trupul lui, strivindu-mi rucsacul de o bară şi cufundându-mi faţa în reliefurile familiarului pulover Aran mirosind a lanolină şi o vară petrecută cu bile de naftalină.

Lumea Liberă: habar n-avea!

Ne-am aşezat la etaj, deasupra şoferului, ţinându-ne de mână tot drumul, refăcând traseul pe care tocmai ce-l privisem din aer – două ore de Londra, numai că acum de

la vest la est. Autobuzul era mult mai încet decât metroul, dar aveam tot timpul din lume.

Cu excepţia noastră, etajul era gol. Rucsacul meu stătea în stânga, pe scaunul din faţa noastră, ca un turist care călătorea cu noi. Luminiţele de Crăciun scânteiau în burniţă, devenind tot mai prezente pe măsură ce intram în oraş. Ghirlandele triste de becuri atârnate în zigzag deasupra şoselei de suburbie bordată de restaurante asiatice şi staţii de benzină au făcut loc unor elaboraţi fulgi de zăpadă electrici şi, în cele din urmă, unei explozii de lumini, ca nişte artificii încremenite în aer.

Locul pentru picioare era mic şi banchetele înguste, dar Jason se pliase lângă mine cu o mişcare rutinată, cu genunchii sub bărbie, umplând cu trupul lui spaţiul dintre mine şi culoar parcă pentru a mă împiedica să fug. În timpul ambuteiajelor care se formau din când în când alternam între săruturi şi conversaţie.

— Acum, iubita mea, trebuie să-mi povesteşti totul. Nu te ascultă nimeni în afară de mine, a spus el.

Ştia că întotdeauna mizam pe ascultători invizibili şi nu-l credeam nici măcar acum. În colţ, lângă fereastră, era o oglindă convexă, care ne proiecta imaginea în jos, printr-un fel de periscop. Dacă mă uitam în ea, puteam să văd creştetul şoferului.

Am deschis gura de mai multe ori, dar bucuria prezenţei lui Jason, frumuseţea acestui oraş nou şi străin, sentimentul că scăpasem de urmăritori, poate pentru prima dată în viaţa mea, şi un soi de sindrom al decalajului orar – deşi diferenţa de oră nu era nici pe departe suficientă ca să justifice această senzaţie – mă făceau incapabilă să încep. Ca întotdeauna, m-am închis în mine. Cu cât simţeam mai multe cuvinte înlăuntrul meu, cu atât mai puţine puteam rosti, şi apoi, folosirea englezei ca

limbă a intimităţii – şi nu pentru a discuta despre tehnicile de cultivare a porumbului – era încă un teritoriu nefamiliar.

Erau prea multe de spus ca să-mi fie uşor să vorbesc, şi orice conversaţie începeam era crispată şi inconfortabilă, umbrită de o copleşitoare dorinţă fizică, acutizată de brusca noastră apropiere.

Jason a văzut că mă chinuiam. A pus un deget pe buzele mele, cum făcuse în ziua aceea, în debaraua tatei.

— Îmi pare rău, nu trebuie să te epuizez. Sunt sigur că o să avem multe să ne povestim. O să-mi spui totul când o să poţi, a zis el.

Pe Oxford Street m-am abandonat unui soi de oboseală extaziată, în timp ce autobuzul abia se târa. Fusesem în prea multe excursii de cumpărături în locuri ca Viena sau Milano ca să mai fiu impresionată de un şir de magazine universale, dar nu mai văzusem niciodată asemenea valuri de oameni de toate rasele, înaintând cu miile, înghesuindu-se la intrările magazinelor de parc-ar fi fost la Palatul de Iarnă. Tot deschideam gura să spun ceva, ca un peştişor prostuţ în spatele geamului din faţă al unui autobuz etajat.

— Sunt dezgustătoare toate astea, a rupt Jason tăcerea. Urăsc Crăciunul.

M-a băgat pe furiş în căminul în care locuia. Nu mai pusesem piciorul niciodată într-un cămin studenţesc – de ce-aş fi făcut-o? Acasă, acestea erau pentru copiii săraci din provincie. Aici erau camere doar pentru băieţi, mai mici decât cabinele de pe vapoare, cu paturi de mărimea unor sicrie, duşuri la comun, toalete la comun: e posibil să fi fost chiar mai spartan decât în cele de acasă.

Jason se prefăcea că lucrează la o teză de doctorat pentru că avea nevoie de bursa de la Academia Britanică pentru a continua să scrie poezie, aşa cum curând va fi nevoit să se prefacă a-şi lua o slujbă ca să demonstreze că

era în stare să mă întreţină, mi-a spus. Mi-am dat seama că deja studiase litera legii, se gândise la căsătoria noastră, şi asta mi se părea mai important decât faptul că folosise de două ori verbul „a se preface”.

— Dar numai pentru un timp, a adăugat el.

Era singur că îmi voi găsi de lucru îndată ce-mi rezolvam cu actele, mi-a explicat el, şi că voi fi mai bună decât el la a păstra o slujbă cu normă întreagă.

— Tu ai experienţă şi eşti mai calificată, a zis el. Eu nu cred că aş putea să lucrez de la nouă la cinci şi să şi scriu. Nu sunt Eliot.

Am dat din cap, ascultându-l numai pe jumătate. Mi se părea prea devreme pentru genul ăsta de conversaţie, prea curând pentru detalii tehnice. M-am aşezat pe pat şi m-am uitat în jur. Camera lui Jason avea postere cu Yeats, Beckett, Joyce şi Che Guevara prinse pe pereţi cu pioneze, ca a unui adolescent. Nu şi Eliot: pesemne costumul ar fi putut transmite inspiraţii greşite. Imensitatea mişcării pe care o făcusem era cumva revelată de micimea camerei.

— Toţi irlandezii ăştia, Jason, am zis.

Îl iubeam şi eram hotărâtă să nu mă tem.

El a chicotit, de parcă abia atunci şi-ar fi dat seama. Mi-a pus din nou un deget pe buze. L-am muşcat, tare.

Se considera irlandez, ştiam asta dinainte. Era doar pe sfert, din partea tatălui, aşa cum era, practic, jumătate din Anglia, după cum aveam să aflu. În acea primă zi în Londra, caracterul lui irlandez părea exotic, mai exotic chiar decât a fi englez, şi nu ceva pe care-l adopţi şi îl porţi ca pe un pulover Aran. Am zâmbit ironic spre Che, întrebându-mă dacă Jason ştia că şi Che era parţial irlandez.

Holurile dădeau spre grădina fostei case a Virginiei Woolf. Mi-aş fi imaginat că o snoabă ca ea locuise într-o

zonă mai evident grandioasă. Încă nu mă pricepeam să citesc Londra.

— Inima Bloomsbury-ului, am spus, arătând cu capul spre o curticică mohorâtă, cu un copac golaş. Câteva căsuţe pentru păsări atârnau de crengile lui precum globurile de la Crăciunul trecut.

— Bloomsbury, a oftat Jason începând să mă dezbrace, de parcă l-ar fi plictisit simpla rostire a cuvântului. Femeia aia oribilă a locuit peste tot. Sunt plăci comemorative ca pojarul în tot oraşul, şi nu numai.

Am făcut dragoste vreme de două ore londoneze până să mă deranjez să despachetez, până să se lase noaptea, până să-mi dau seama că-mi mâncasem stroganoff-ul cu ciuperci undeva deasupra Austriei, cu nouă ore mai devreme, că eram moartă de foame. Jason vorbea despre un restaurant asiatic vegan numit Hare Krishna. Nu suna mai bine decât ciupercile comuniste.

Pielea lui era lăptoasă în lumina lunii şi arămie ziua, cum îi şade bine unui celt. În acea primă noapte, după cina de la Krishna, am încercat să-i sărut fiecare pistrui, ca un astronom nebun care stabileşte harta unei noi porţiuni de cer. Nu puteam şti atunci că Londra avea să fie un oraş al suferinţei pentru mine. Acum mă gândesc la momentul acela şi nu văd decât veacuri de tristeţe ridicându-se spre buzele mele.

Capitolul doisprezece
Căminele Londrei

A doua zi dimineaţa, târziu, l-am lăsat pe Jason în camera lui, gol, ciufulit şi aplecat deasupra unui birouaş de sub fereastră, ca Bartleby Copistul, cu erecţia lui aparent permanentă ascunsă vederii de paginile mâzgălite cu versuri. Mi-am trecut o mână peste spatele lui cu claviatura coastelor la vedere, i-am depus un sărut pe umăr şi m-am încheiat la palton. Ştiam din noaptea precedentă cât de nepotrivit era acest obiect de îmbrăcăminte pentru iarna londoneză, cu stofa lui în acelaşi timp prea groasă pentru temperaturile blânde şi prea poroasă pentru a proteja de vânt şi ploaie. Venisem dintr-un loc în care iernile pot fi atât de aspre, încât nu era neobişnuit să vezi oameni cu degetele sau lobii urechilor căzuţi pradă degerăturilor, şi totuşi zilele de iarnă erau deseori nebunesc de însorite, chiar dacă era soare cu dinţi. Acea primă dimineaţă la Londra era întunecoasă şi umedă. Nu-mi dădeam seama dacă chiar ploua, dar vedeam că totul e ud.

Ieşeam singură pentru prima dată. Jason nu avea telefon în camera lui, şi cel public de la parter era numai pentru urgenţe. Chiar dacă n-ar fi fost aşa, n-aş fi vrut să vorbesc cu părinţii mei de la el. Nu voiam să audă cineva conversaţia pe care urma s-o am. Prin „cineva" înţelegeam posibilii trăgători cu urechea, căci nu stătea în puterile mele să-l împiedic pe securistul care era de serviciu acasă. În momentul acela nu mă gândeam încă la posibilitatea să fie doi, un duo al spionilor, conversaţiile telefonice dintre ţara mea şi Marea Britanie fiind destul de rare ca să fie monitorizate în mod curent de la ambele capete ale firului.

Coridoarele erau goale, cu excepţia câtorva arabi sau asiatici care bântuiau singuratici între camere cu sufertaşe de mâncare caldă. Portarul era în cabina lui, citea *The Sun*. Felicitările de Crăciun de pe panourile de plută, alături de instrucţiuni privind paza împotriva incendiilor şi turele la

curăţenie, precum şi căciula de Moş Crăciun care stătea într-o rână pe capul omului semnalau sărbătorile iminente. Am trecut repede pe lângă el înainte să se întrebe ce caută o femeie în căminul bărbaţilor. Nici măcar nu şi-a ridicat ochii din ziar, probabil deliberat, tolerând o fată de dragul veseliei festive, ca pe o sticlă de bere caldă strecurată înăuntru sub paltonul unui student.

Mă întrebam dacă faţa mea purta, ca a lui Jason, strălucirea inconfundabilă a unei nopţi de dragoste fără pic de somn pe un pat îngust. Nu eram genul poetic, dar înţelegeam impulsul lui Jason de a se revărsa pe hârtie în dimineaţa asta. Trupul îmi era încă atât de îmbibat de muzica mişcărilor noastre comune, încât mi se părea nefiresc să stau în picioare, să merg.

— Cu acest trup te iau în căsătorie, spusesem cu câteva ore mai devreme, pe când primele raze de lumină slabă răzbăteau prin perdelele neasortate din camera lui Jason.

Încercam să-mi amintesc cuvintele din jurământul de cununie englez din filme şi cărţi. Îl ţineam strâns, copleşită de revelaţia că aceste cuvinte nu erau o metaforă, ci adevăruri absolute, fizice. Renunţasem la tot ce aveam, traversasem continentul, ca să fiu cu acest bărbat. Nu exista întoarcere, dar părea în regulă.

— Ai greşit, dragostea mea, a spus Jason. Se zice „cu trupul meu te venerez”. Şi eu asta fac. Lasă-mă să-ţi mai dovedesc o dată.

Afară, în lumina nehotărâtă a zilei, era burniţă. Piaţa din faţa mea ar fi putut apărea într-o fotografie alb-negru, cu excepţia unei mănuşi roşii de copil agăţată sus, pe o balustradă, care părea că flutură în semn de salut. Mai târziu aveam să aflu că fularele legate în jurul felinarelor şi jucăriile puse pe cutiile poştale nu reprezentau semnale bizare, că englezii erau cumsecade în acest sens şi dădeau

obiectelor pierdute o şansă în plus să se reunească cu proprietarii lor.

Undeva în dreapta, câteva pieţe mai jos de a noastră, era Muzeul Britanic şi, aproape de el, acea cameră nefolosită din pensiunea sindicatelor. M-am întors din instinct cu spatele, ca şi cum ar fi fost vreun pericol ca un portar să mă recunoască drept un oaspete lipsă care trece pe stradă. Doar câteva cvartale mai la est de căminul lui Jason zona devenea mult mai urâtă, şi mi-am dat seama, după gheretele cu sendvişuri, magazinele mici şi amărâte care vindeau suveniruri şi hărţi, hotelurile ieftine şi grupurile de pietoni împovăraţi că mă aflu probabil aproape de o gară nevăzută.

Am mers cinci sau zece minute, încercând să memorez repere pentru drumul de întoarcere, dorindu-mi din instinct şi mai multă intimitate decât aş fi avut sunând de la cabina telefonică cea mai apropiată de cămin. Am găsit una câteva străzi mai încolo, înghesuită în colţul unei alte piaţete îmbibate de apă, cu forma aceea bine-cunoscută pe care o văzusem în fotografii de când eram mică, cu roşul ei comunist cerând o seceră şi un ciocan galbene pe acoperişul rotunjit. Înăuntru era alunecos şi mirosea a urină şi a ziare ude. În jurul telefonului erau zeci de cartonaşe care ofereau un meniu al dragostei în diferite variante de engleză stricată: un fel de Naţiunile Unite ale prostituatelor.

Am inserat vreo zece monede nefamiliare în fantă şi am mai pus alte câteva zeci în patru turnuleţe precare pe telefon. Jason mă avertizase că va fi o convorbire scumpă şi îşi devalizase tot mărunţişul pentru mine. A durat ceva până să se facă legătura, după o serie de hârâituri şi păcănituri, şi în sfârşit ţârâitul distinctiv al soneriei, care acum îmi părea îndepărtat şi ireal. Cineva a ridicat receptorul. În momentul în care s-a făcut legătura am auzit

monedele căzând în pântecul maşinăriei. Am mai băgat un turnuleţ de monede.

Am auzit vocea Darei, profundă ca a unui bărbat, şi – în clipa în care trăgeam aer în piept ca să răspund – ţipătul mamei de altundeva din casă.

— Unde eşti? răcnea ea de la celălalt capăt al Europei.

Am auzit-o pe Dara punând jos receptorul ei.

— Ador Londra, mami! E atât de frumoasă, atât de frumoasă! am minţit eu, uitându-mă prin geamul cabinei în interiorul unui mic şi trist restaurant asiatic cu tapet de catifea sângerie şi aplice galbene. Cu excepţia unei zeiţe de bronz cu patru braţe din fereastră, decorul s-ar fi putut potrivi oricărui restaurant de la noi de-acasă. Am simţit un junghi în capul pieptului.

— Ah, Mimi, sunt atât de uşurată să te aud, dar unde eşti, draga mea? a repetat mama întrebarea, acum parcă şi mai agitată. Am sunat la hotelul tău aseară şi ne-au spus că nu te-ai înregistrat. Cei de la linia aeriană ne-au spus că ai aterizat la timp. A fost o prostie să nu insistăm să vină o maşină după tine la Heathrow. Nu mai facem asta niciodată. L-am sunat pe Lekovici. Nu ştia de unde să înceapă. Tâmpit incompetent! I-am spus că hotelurile trebuie să aibă registre cu oaspeţii străini. Câte hoteluri pot să fie în Londra? Chiar dacă sunt câteva mii, ce-i cu asta? Pune mâna pe telefon, i-am spus idiotului bătrân.

Am încercat s-o întrerup de mai multe ori, fără succes, tot încercând să mă hotărăsc ce să-i spun. Sunasem cu gândul să mă prefac că sunt unde se presupunea că sunt, în rahatul meu de „cameră în cer”, şi să cânt osanale locurilor vizitate. Fuseseră mai rapizi şi mai neliniştiţi decât crezusem eu că vor fi, şi crezusem destul de mult.

— Stau la un prieten, mami. N-ai de ce să-ţi faci griji.

— Prieten? Ce prieten? a icnit ea. N-ai prieteni în Londra.

Îi auzeam neliniştea scurgându-i-se din voce, înlocuită apoi de revelaţie, apoi de o ură vag reprimată, şi în sfârşit de un soi de falsă îmblânzire. Faptul că reuşise să înghesuie atâtea emoţii în opt cuvinte era o performanţă impresionantă. Mama mea, diva. A mai căzut o serie de monede.

— Ba am un prieten, am spus, inutil acum. Am tras aer în piept cât de adânc am putut. Nu mă întorc, mamă. Te rog să nu-l trimiţi pe Lekovici după mine. N-o să schimbe nimic. Îmi...

Eram pe cale să spun „îmi pare rău”, dar am auzit ceva greu căzând la capătul celălalt al firului, apoi sunetul mai slab al receptorului care se lovea de ceva, un fâsâit de ţesătură care se rupe, apoi linişte, urmată de două serii de bipăituri electronice şi în cele din urmă zăngănitul ultimelor mele trei sau patru monede care îmi erau date înapoi.

A leşinat, m-am gândit. Mama a leşinat. Am mai stat în cabina telefonică un minut sau două. M-am trezit scoţând un şir de mici scâncete în gol. Scena – leşinul ei, lacrimile mele – părea falsă, teatrală, şi totuşi dincolo de ea era ceva real şi profund, ca şi cum nota falsă nu era dată decât de neştiinţa noastră de a regiza dialogul. Dacă într-adevăr asta îmi doresc, mi-am zis – bărbatul ăsta şi oraşul ăsta –, de ce mă doare atât de tare? Apoi mi-am amintit noaptea precedentă şi îndoiala mi-a dispărut. Nu cunoşteam pe nimeni în Londra, numai pe Jason, dar Jason îmi ajungea. El o să fie căminul meu, m-am gândit.

Când m-am întors la cămin, Jason era complet îmbrăcat. Mânca un măr în timp ce vorbeam, reuşind cumva să producă multipli decibeli la fiecare muşcătură.

— Ai tăi, a zis el, le-ai spus? Cum au reacţionat?

Îmi dădeam seama că e neliniştit, dar ştiam şi că el nu-şi poate imagina adâncimile dramei pe care o

dezlănţuiserăm. Mama. Tata. Statutul lui. Controlul aproape bolnav pe care familiile din patria mea erau obişnuite să-l exercite asupra copiilor.

— Nu prea bine, am zis. Hai să plecăm din Londra azi. În după-amiaza asta. O să avem timp s-o vizităm mai târziu.

Planificaserăm o zi la muzee. Părinţii lui îl aşteptau abia în Ajunul Crăciunului. Nu eram sigură că ştiau de mine, dar eu ştiam că dacă, având în vedere răceala pentru care englezii erau faimoşi, obiectau faţă de un musafir în plus, aveam bani să ne ducem la o pensiune. Dorinţa mea de a pleca imediat era iraţională. Presupuneam – speram – că Lekovici nu poate să mă răpească, deşi faptele serviciilor noastre de securitate peste hotare erau subiectul unor zvonuri suculente, dar îmi părea rău că-i spusesem mamei cu cine sunt. Erau o mie de minciuni mai oportune decât adevărul.

Capitolul treisprezece
În afara Londrei – o călătorie în inima întunericului

La o oră şi ceva după ce am ieşit din Londra, am schimbat trenurile. Garnitura de legătură care a intrat zdrăngănind în gară era desprinsă direct din *Scurtă întâlnire*[13], filmul atât de drag mamei, cu compartimente

[13] *Brief Encounter,* film britanic lansat în 1945, în regia lui David Lean, după piesa de teatru *Still Life* din 1936, de Noël Coward.

separate, ale căror uşi dădeau direct pe peron. N-a coborât nimeni, iar de urcat, am urcat doar noi doi. Cu fiecare sută de kilometri cu care te îndepărtezi de Londra te întorci în timp cu zece ani, a comentat Jason.

Îmi plăcea totul la această linie secundară: mirosul de lemn şi stofă prăfuită, alternarea dintre aerul fierbinte suflat de sistemul de încălzire şi curenţii reci care se strecurau prin ferestrele lăsate deschise de-a lungul vagonului, plasele pentru bagaje de deasupra banchetelor, micile fotografii cu locuri pitoreşti atât de asemănătoare cu pozele din călătoriile de acasă.

Afară, câmpuri întunecate se întindeau ude ca nişte pături de alge spre o mare invizibilă, în razele slabe ale lunii care reflectau intermitent apa iernatică ce acoperea iarba. Era cea mai scurtă zi a anului, la mijlocul după-amiezii, şi deja nu se mai puteau discerne decât oile, ca nişte pete palide, şi din când în când ferestre luminate în depărtare. Am trecut printr-un şir de halte care nu aveau nici măcar un chioşc de bilete pe peron. Oamenii coborau din tren, trânteau uşile în urma lor şi se pierdeau în întuneric. Aş putea îndrăgi această Anglie şi zilele ei scurte de decembrie desfăşurându-se în mijlocul pustiei, m-am gândit.

O oră şi vreo cincizeci de kilometri mai târziu, am coborât.

— Anii ’20? l-am întrebat pe Jason.

— De fapt, anii ’60 ai secolului trecut, a zis el. Gotic veneţian, ca toate gările adevărate de pe linia asta. Mici, dar perfect formate, ca tine. Uită-te la arcele alea.

Îşi uitase gluma despre călătoria în timp. Crezuse că întreb despre arhitectura gării.

Clădirea, supravieţuitoare din timpuri mai măreţe, era nepopulată. Am ocolit-o, pe lângă un şir de standuri pentru biciclete. În curtea din faţă, lângă o maşină, ne aştepta o

copie a lui Jason: cu vreo patruzeci de ani mai bătrân, cu câţiva centimetri mai înalt şi cu o coamă de păr mai degrabă alb decât blond, ca pentru a scoate în evidenţă faptul că faţa lui ridată fusese biciuită şi înroşită de vânt. Purta un pulover Aran identic cu al lui Jason, dar cu o gaură de molie pe piept, ca o rană de glonţ în inimă. O pelerină bizară de muşama şi o pereche de cizme de cauciuc pline de noroi îl protejau de burniţă. Mirosea a oaie de la câţiva metri. Lângă el stăteau de pază doi câini, un labrador auriu şi un cocker spaniel foarte gras, alb cu cafeniu, dând din coadă în ritmuri diferite.

— Hei, băiete, aici, a strigat omul, făcând cu mâna ca să atragă atenţia asupra lui, ca şi cum n-ar fi fost singura persoană care aştepta, şi noi doi n-am fi fost singurii sosiţi.

Labradorul a venit în fugă să ne întâmpine. Jason a depus un sărut umed pe botul lui într-un mod deopotrivă adorabil şi dezgustător.

— Bună, Charlie, l-a salutat el pe spanielul care ne dădea roată mai reticent, ca un copil timid.

Auzisem de englezi şi câinii lor, cum că erau un fel de substitut pentru relaţiile de familie mai apropiate cu care eram noi obişnuiţi. Ca şi oamenii, câinii pot fi calzi şi tactili. Sunt şi mai blănoşi. Spre deosebire de oameni, pot fi posedaţi. Acasă, dacă oamenii ţineau câini, aceştia trăiau, nesărutaţi, în curţi, legaţi cu lanţul şi arătându-şi colţii spre trecători.

— Ce mai faci, Pater? a zis Jason în sfârşit, dându-i tatălui său un pumn în gaura de glonţ, în joacă.

Tatăl ca un concurent prietenos, un fel de frate mai mare: o altă diferenţă culturală. Am încercat, fără succes, să mă imaginez făcându-i asta lui Stanislav.

Abia apoi s-au întors amândoi spre mine. Bărbatul mai în vârstă aştepta. Am văzut că Jason cumpănea la modul cel mai bun de a mă prezenta. Telefonase din Charing

Cross ca să-şi anunţe părinţii că venea mai devreme, dar, după cum bănuisem, omisese să le spună că aduce şi un oaspete.

— Şi tu cine oi fi? a spus bărbatul în vârstă pentru a rupe tăcerea, încercând, la rândul lui, să priceapă cum stau lucrurile.

Tonul îi era prietenos. Era mai degrabă amuzat decât îngrijorat de prezenţa mea neaşteptată.

— Milena Urbanska, am zis, întinzând mâna. În engleză ar fi Urbanski, dar în limba mea maternă versiunea feminină are un „a”.

A repetat, pronunţând corect Milena, dar pocind numele de familie. Ar fi trebuit să-l scutesc de această lecţie de gramatică.

— Paddy Connor, a zis el.

— Mă bucur să vă cunosc, domnule Connor.

— Pe tata îl cheamă de fapt Aeson. Poţi să crezi, Millie? Ai mai întâlnit vreodată un Aeson?

Jason a izbucnit în râs, deşi eu n-am înţeles gluma, dacă glumă era.

— Ee-son, ai zis? am întrebat, încercând să reţin toate numele.

Presupuneam că e vreo variantă irlandeză ciudată, un geamăn celtic al lui Jason, ca Alistair şi Alexander, şi am aşteptat să-mi spună cum se scrie, ceea ce era nimic faţă de felul în care se pronunţa: Aoiseoinn, sau aşa ceva. Deja ţineam pasul cu decorativul caracter irlandez al acestei familii, mi-am zis, mulţumită de mine. Mă simţeam mai bine că-l sâcâisem cu sufixele acelea enervante.

— A-e-son, a silabisit Paddy diftongul. Şi ştiu cum sună. Mă tem că bunicul lui Jason a fost un clasicist. Avea o chestie cu Lâna de Aur. Şi încă am scăpat mult mai uşor decât fraţii mei. Dar toată lumea mi-a spus Paddy încă din

şcoală, şi aşa trebuie să-mi spui şi tu, draga mea. Nu umblăm cu „domnule Connor” aici.

A dat la o parte câteva perechi de cizme înnoroiate şi un coş de pisică gol, ne-a băgat genţile în portbagaj, apoi a deschis uşile maşinii lui stropite de noroi. Labradorul a sărit în faţă. Jason l-a luat pe Charlie în braţe pe bancheta din spate. Interiorul maşinii era uniform murdar. Te izbea mai întâi mirosul de noroi care se usucă şi de câine ud, apoi de pisică şi de oaie, aşa cum se dezvoltă buchetul unui vin complex. O materie neidentificabilă îmi scrâşnea sub picioare şi din fiecare suprafaţă părea să crească păr. Mi-am scos un os mare de plastic de sub fund.

— Facem un ocol să-i arătăm prietenei tale faimoasele noastre luminiţe de Crăciun, Jay? a întrebat bărbatul mai în vârstă.

Fără să mai aştepte răspuns, a trecut printr-o poartă medievală, intrând pe o stradă pietruită, apoi a încetinit. Deasupra noastră, pe o frânghie suspendată între o cârciumă şi o ceainărie, atârnau mai multe becuri multicolore. A încetinit şi mai mult.

— A, OK, metropolitani răsfăţaţi ce sunteţi. Nici o reacţie, după cum văd. Trebuia să-mi imaginez.

S-a întors spre noi, conducând în continuare. Charlie a dat din coadă.

— Încântător, am murmurat eu tardiv, când mi-am dat seama că tocmai văzuserăm luminile.

Restul orăşelului părea abandonat. Am făcut slalom printr-un labirint de alei înguste, apoi am trecut printr-o altă poartă medievală şi am mers de-a lungul şinelor de cale ferată, ieşind în câmp deschis.

— Milena nu e londoneză, Pater. E logodnica mea, a spus Jason, ca şi cum cea de-a doua calitate o excludea pe prima.

Am fost uluită de bruscheţea afirmaţiei lui.

Paddy Connor s-a uitat la mine în oglinda retrovizoare. Maşina a ras un gard viu şi el a îndreptat volanul, privindu-mă în continuare. Nimeni n-a mai spus nimic vreo două-trei minute. Mirosul de câine sporea pe măsură ce li se usca blana.

M-am uitat peste umărul lui Paddy la indicatoarele slab luminate de pe bord, care luceau în întuneric de parcă am fi fost în cabina unui avion în timpul unui zbor de noapte. Acul care indica nivelul benzinei era periculos de jos.

Obişnuită fiind cu ideea că maşinile sunt posesiuni rare şi preţioase, mi-am dat seama că asta era mai nouă şi mai scumpă decât aş fi crezut. Era rablagită mai degrabă pentru că fusese neglijată şi folosită prost decât pentru că ar fi fost veche.

— Nu, cu siguranţă nu sunt, am zis, reluând conversaţia.

— Londoneză sau logodnică? a întrebat Paddy, apoi a râs.

Vedeam că era un râs uşurat, şi m-am întrebat de ce anume.

— Nici una, nici alta, am zis. Mai întâi trebuie ca fiul dumneavoastră să mă ceară în căsătorie, şi apoi o să vedem şi cu logodna.

Jason s-a lovit cu capul de spătarul scaunului tatălui său, mimând exasperarea. Labradorul a lătrat scurt.

Interiorul maşinii se încălzea treptat şi geamurile s-au aburit. Paddy a zis că erau vreo minus cincizeci de grade afară, ceea ce era fie fără sens, fie absurd. Eu estimam că erau vreo opt. Răceala asta, însoţită de umezeală, începea să-mi devină familiară. Eram în ţară de două zile, dar deja mă gândeam la opt grade ca la o „temperatură englezească”.

Într-un târziu, Paddy a cotit pe o alee de pietriş, fără să semnalizeze, şi, după o sută de yarzi dinăia englezeşti de care tot pomenea Jason, a oprit în faţa unei case rurale

lungi, primitive, cu acoperiş de trestie. Alţi câţiva câini au lătrat de undeva dinăuntru când am coborât din maşină.

Mama lui Jason era aproape la fel de înaltă şi cu părul la fel de alb ca soţul ei, şi subţire ca Jason. M-a primit cu atâta naturaleţe, că m-am întrebat câte foste prietene mai sosiseră neanunţate în acelaşi fel.

— Jay, vrei să duci bagajul musafirei tale în camera galbenă? Dă-mi haina, draga mea. Paddy, aduci, te rog, o sticlă bună din pivniţă înainte să intri? Uşa de la pivniţă s-a înţepenit iar. Mersi frumos.

A spus toate astea pe tonul unui ofiţer, ultima replică în timp ce se apleca să mângâie spanielul cel gras, şi tot timpul cu faţa la mine, zâmbindu-mi numai cu buzele. Purta o fustă lungă în carouri, apoi mai multe straturi de haine de lână şi deasupra o vestă de schi roşie-aprins, toate pline de păr de animal. Părul îi era prins într-un coc anarhic, creat parcă pentru a expune cerceii elaboraţi, cu diamante, din urechi. Nu semăna cu nici o femeie din ţara mea, unde echivalentul ei căuta să-şi îmbălsămeze trăsăturile şi să-şi vopsească părul, transformându-l într-un coif roşcat. În lumea mamei mele, nici o femeie nu-şi lăsa părul nevopsit înainte de a împlini cel puţin nouăzeci de ani, şi majoritatea nici atunci. Mama lui Jason putea să fi avut la fel de bine şaptesprezece sau şaptezeci de ani, dar, având în vedere vârsta fiului ei, pesemne că avea cincizeci şi ceva.

— Eu sunt Clarissa. Mama lui Jay, a spus ea ca şi cum ar fi rostit un gând întârziat. Dar probabil că ai ghicit deja.

Capitolul paisprezece
Un repas anglais[14]

Am urmat-o pe Clarissa înăuntru şi ea mi-a aruncat paltonul pe o scară, chiar în dreapta intrării. Era îngustă şi abruptă. Alături se afla un congelator vechi acoperit de lese pentru câini şi cataloage de comenzi prin poştă şi, ceva mai încolo, pe perete, o uriaşă fotografie alb-negru înrămată înfăţişând câţiva bărbaţi mustăcioşi în costum şi cu pălărie grupaţi în jurul unui mozaic antic, scena părând să sugereze o conferinţă a unor vânzători de covoare. Pe podea, sub fotografie, se afla un şir dezordonat de cizme de cauciuc cu şosete de lână murdare îndesate înăuntru şi, în faţa acestui şir, o trăgătoare de cizme de fier forjat în formă de gândac cu coarne şi glazurat cu noroi, ca un comandant care conduce o armată delabrată într-o bătălie noroioasă.

Clarissa a aşteptat până am admirat fotografia – mozaicul reprezenta doi cerbi într-o încleştare a coarnelor –, dar nu s-a obosit să-mi dea vreo explicaţie despre ea. Apoi m-a condus, printre multe alte accesorii pentru câini, în bucătărie. Tavanul era destul de jos ca să-l atingi pur şi simplu ridicând mâna, şi mult prea jos pentru gazdele mele. O imensă masă rustică ocupa cea mai mare parte a spaţiului. Era deja pusă pentru trei persoane.

Vreo două pisici au sărit de pe un aragaz la fel de disproporţionat faţă de cameră ca şi masa. Am traversat Europa ca să mă trezesc într-o pictură de Bruegel, mi-am zis. Până şi aparatura casnică modernă – aragazul,

---

[14] „O masă englezească” (în fr., în orig).

frigiderul, radioul – păreau ondulate şi vechi, de parcă ar fi fost proiectate în secolul al XVI-lea.

— Vrei să-ţi pudrezi nasul înainte de cină, draga mea? m-a întrebat Clarissa.

— Milena, am spus. Milena Urbanska. Jason îmi spune Millie, dacă vi se pare mai uşor. Uitasem să mă prezint cum se cuvine, şi de data asta am sărit peste explicaţiile cu genul gramatical. Şi nu, mulţumesc, am adăugat.

Nu aveam pudră şi mi se părea că e ciudat să se aştepte asta de la mine.

— Păi, bine, atunci poate ai vrea să te aşezi aici, a zis ea arătând spre scaunul din dreapta şi punând un al patrulea tacâm pe latura cealaltă a mesei. Îmi pare rău că vă grăbesc pe toţi aşa. Ar fi fost plăcut să bem un pahar de sherry sau un G&T tare la început, dar mâncarea stă de prea mult timp în cuptor şi de obicei nu mâncăm atât de târziu. Şi apoi Jason ne-a cam luat prin surprindere. Nu mă refer la tine, Milena, draga mea – mă refer la faptul că a sosit astăzi. Îl aşteptam de ajun.

A râs stingherită. Felul în care-mi pronunţase numele era fără cusur.

— Îmi pare tare rău, am spus. E numai vina mea, doamnă Connor. Eram nerăbdătoare să ies din Londra. Şi nu beau sherry sau gin tonic. Eram mândră că recunoscusem ce voia să spună prin G&T, dar mi-am dat seama că părinţii lui Jason nu erau obişnuiţi să vorbească cu străini. Un pahar cu apă ar fi minunat, am adăugat, având grijă să pronunţ clar cuvintele.

— A, te rog, nu-ţi face griji, draga mea. Îţi înţeleg dorinţa de a pleca din Satanopolis. E atât de murdar, atât de aglomerat, mai ales în preajma Crăciunului, a spus Clarissa, fără să-mi dea apă. E destul loc în casă şi destulă mâncare pentru douăzeci de oameni. Bărbaţii Connor mă îngrijorează pe mine, după cum vei afla curând. Sunt

sigură că Paddy v-a dus într-un tur al luminilor de Crăciun. Dar am avut prevederea să nu pregătesc sufleu pentru cină.

— Mmmm, bun. Clarissa face cel mai bun sufleu din ţară.

Paddy a intrat în cameră cu o sticlă prăfuită. Eticheta părea să fi fost încercată de rozătoare.

— Doar Pauillac, mă tem, a spus el. Am băut ultima sticlă de Pomerol.

Mă jucam cu şervetul de in imprimat cu un jucător de polo, se pare, şi îl ascultam pe Jason bocănind prin casă deasupra capetelor noastre. Chemările repetate nu însemnau nimic pentru el.

— Cina, Jay! a strigat Clarissa de mai multe ori.

Mama şi tatăl lui Jason erau complet diferiţi de ce mă aşteptam. Totul în casă era diferit de ce mă aşteptam, şi totuşi, cumva, mi-l explica pe Jason. În comparaţie cu părinţii lui, părea un model de ordine şi organizare.

Apa mea n-a mai venit. Vinul era printre cele mai bune pe care le-am încercat vreodată, dar mâncarea era dezgustătoare. Clarissa a scos o serie de atrocităţi din cuptoarele ei multiple: o găluşcă grasă, lucioasă, care s-a spart, dând la iveală un amestec maroniu cu vagul miros de urină al rinichilor, o movilă sulfuroasă de verze mici şi verzi în miniatură şi cartofi copţi care arătau de parcă i-ar fi tăiat cu toporul şi care erau apoşi înăuntru. Muream de foame, şi totuşi a trebuit să fac un efort să mănânc ca să nu-mi ofensez gazdele, plimbând materiile nonvegetale prin farfurie. Numai morcovii, dacă treceai peste cele câteva pete de noroi nespălat, erau delicioşi. Nu ştiam cum să mai cer morcovi fără să mai capăt câte o porţie din toate celelalte.

Paddy şi Clarissa se holbau la mine în timp ce mâncau, şi îmi descriau tot ce atingea furculiţa mea cu grija unor

ospătari de lux. Engleza mea se îmbogăţea – varză „de Bruxelles” (o delicatesă belgiană de care nu mai auzisem niciodată?) şi pudding de carne şi rinichi cu seu, care e aparent un soi de material de construcţii englezesc folosit şi în scopuri culinare –, deşi speram cu ardoare că n-o să mai am nevoie de aceşti termeni vreodată. Mai târziu aveam să-mi dau seama că adevărata stăpânire a limbii engleze presupunea cunoaşterea numeroaselor sensuri foarte diferite ale cuvântului *pudding*. Deocamdată, mi-am zis, dacă asta înseamnă pudding, atunci mai bine aş uita şi cuvântul ăsta.

— Aş putea să mai iau nişte morcovi, vă rog? Şi un pahar mic cu apă, am izbucnit în cele din urmă.

Toţi trei au râs, dar numai Jason şi-a dat cu mâna peste frunte cu oarecare forţă.

— Ah, Ma, doamne! Doamne, Ma, Millie e vegetariană. Am uitat să-ţi spun.

Părinţii lui m-au privit îngroziţi. Clarissa a tras rapid puddingul de carne şi rinichi de lângă mine şi mi-a dat o farfurie curată, apoi a îngrămădit pe ea o duzină de morcovi la cuptor. Am refuzat verzele de Bruxelles. Cartofii, mi-a explicat ea, erau copţi în untură de gâscă.

Eram salvată.

— De ce nu ne-ai... a început ea, neştiind cum să termine întrebarea politicos, şi s-a uitat cu semnificaţie la Jason, fără îndoială ştiind că atunci când devenea exuberant, consideraţia pentru ceilalţi i se evapora.

Părea dezamăgită, dar şi foarte amuzată. Îmi dădeam seama că asta avea să devină anecdota lor despre Crăciun în anii următori. A pus vechea mea farfurie pe podea, hrănind câinii cu puddingul meu cu carne. Dolofanul spaniel s-a ales cu cea mai mare parte.

— În ţara mea am fost obişnuită să nu fac caz de vegetarianism – pur şi simplu mă descurc cu ceea ce se serveşte. N-am vrut să fiu dificilă.

După cină, Clarissa a declarat că scoate câinii, în timp ce Paddy a spălat vasele şi Jason le-a şters, iar eu am sorbit alternativ din vin şi apă, după ce toate ofertele de ajutor mi-au fost refuzate. Nu mai spălasem niciodată vase până atunci, dar eram sigură că felul în care Paddy cufunda farfuriile în chiuveta cu apă cenuşie şi apoi i le dădea fiului său să le şteargă fără să le fi limpezit ar fi oripilat-o pe Dara.

Apoi Jason şi cu mine ne-am retras în ceea ce se numea bibliotecă, să coacem castane şi să terminăm vinul, a spus el. Încăperea lungă conţinea mii de volume. Între rafturi erau poze cu catedrale şi câteva pânze cu cai. Nu aveam chef să privesc operele de artă, deşi Jason mi-a oferit un tur ghidat. Dincolo de micul semicerc de fotolii şi pufuri uzate de lângă şemineu, camera era îngheţată şi mirosea a igrasie. Ne-am aşezat pe jos, în timp ce el a aţâţat focul, iar eu am ţinut tigaia deasupra flăcărilor.

— Nu e încântător? a întrebat el.

Obrazul dinspre foc îi era roşu. Părea la fel de imun faţă de frig cum mi-l aminteam din martie trecut. Mie reuşea să-mi fie prea cald şi prea frig în acelaşi timp. Acasă, oamenii asudau fără să se plângă de verile noastre pârjolitoare, fără să cunoască ventilatoarele (şi în nici un caz aerul condiţionat) în apartamentele lor cu tavanul jos. Acum aflam cum camerele de zi din Anglia rurală erau menite să-şi transforme locuitorii în eschimoşi prăjiţi.

Pe la nouă şi jumătate a apărut Clarissa cu două sticle cu apă fierbinte, urmată de patru câini uzi şi murdari. Pe lângă animalele pe care le întâlnisem deja, mai erau un ogar ciocolatiu şi un câine dolofan, cu blana tărcată, care arăta de parcă picioarele îi fuseseră legate la naştere

pentru a crea nişte butuci de patru centimetri. Nu mai văzusem niciodată o rasă atât de urâtă. Botul îi era disproporţionat faţă de corp, ca o faţă de bărbat adult pe un trup de bebeluş. Se legăna în urma Clarissei ca o raţă grasă.

Clarissa s-a aplecat să-l sărute pe Jason pe creştet, mi-a întins una din sticlele cu apă fierbinte şi ne-a urat noapte bună. Cei patru câini păreau hotărâţi s-o urmeze la culcare, ca o ceată canină care-şi urmează Flautistul Fermecat.

— Neville e un corgi, a zis Jason. Pacificatorul haitei; din când în când, trebuie să-i mai tăiem din pretenţiile regale.

Sau cel puţin asta mi s-a părut că a spus. Prea mulţi morcovi, prea mult vin, prea puţină apă: mă simţeam beată.

Am aflat destul de curând la ce-mi trebuia acea sticlă cu apă fierbinte. Dormitorul meu era într-o aripă a casei de obicei nelocuită. Conţinea trei radiatoare electrice vechi, care emiteau o strălucire portocalie plăcută, dar nici un pic de căldură. Nu se zărea prezenţa unor metode alternative de încălzire în afară de un şemineu în care era un vas de aramă cu un buchet de flori uscate şi prăfuite, cu o pană de păun în mijloc. Coşul trăgea, cu siguranţă, în sus orice rămăşiţe de căldură. Camera era atât de rece, încât făcea ca biblioteca să pară aproape plăcută prin comparaţie.

Am luat un prosop de pe suportul de lemn de lângă unul dintre cele două paturi, l-am înfăşurat în jurul sticlei cu apă fierbinte şi am dus-o în baie ca pe un prunc înfăşat. Singurul mijloc de încălzire de acolo, la fel de ineficient ca în dormitor, era o rezistenţă electrică fixată deasupra uşii. Scălda baia cu strălucirea agreabilă a filamentului său, dar trebuia să stai pe vârfuri şi să ridici mâna ca să confirmi că nu era doar o lumină obişnuită.

Baia avea covoare groase şi, la început, m-a cam nedumerit. Nu părea să aibă un closet, dar l-am găsit ascuns sub capacul unei *chaise percée* franţuzeşti. Cada de aramă era magnifică, dar avea două simulacre amărâte de robinete. La început, n-am ştiut cum să mă spăl. Apa dintr-unul din robinete era clocotită, din celălalt practic curgeau cuburi de gheaţă. Apoi am văzut un dispozitiv albastru de cauciuc pe spatele uşii şi l-am folosit pentru a crea un duş improvizat. Mi-am rezumat ablaţiunea la minimum. Igiena era în mod evident o experienţă sumară în casele englezeşti iarna, şi dacă nu puteai să umpli cada aia cu apă caldă înainte de a suferi efectele expunerii la frig, nu aveai cum să combini spălatul cu confortul.

Măcar pasta de dinţi pe care am găsit-o era cea mai puternică cu care avusesem de-a face până atunci. Roşie ca sfecla şi groasă, părea, după gust, un concentrat al celei germane, cu dungi roşii pe care o foloseam acasă, şi era imposibil de clătit. Mi-am zâmbit în oglindă, ca cineva care dă audiţie pentru o fantezie gotică.

Patul îngust era aproape o copie a patului tatei. N-am reuşit să adorm multă vreme. Deşi mă aşteptasem să împart camera cu Jason, singurătatea era binevenită. Am meditat la întâlnirea mea bulversantă cu familia. Fusesem întâmpinată destul de călduros de către părinţii lui Jason, dar în vreme ce ai mei ar fi pornit un interogatoriu, ai lui n-au arătat nici un fel de curiozitate în privinţa mea. Am discutat mai mult despre diferenţa dintre pudding şi plăcintă decât despre istoria mea sau despre contextul acestei vizite neaşteptate.

Cum nu mi-au pus nici o întrebare personală, am simţit că nici eu nu pot să pun nici una. Paddy şi Clarissa păreau bine educaţi, şi totuşi cumplit de săraci. Ghicisem destule la prima noastră întâlnire în martie ca să nu mă aştept ca Jason să provină dintr-o familie foarte bogată, dar situaţia

era mult mai rea decât mă aşteptasem. Nu-şi puteau permite încălzire centrală, pilote, un duş decent. Făcătura aia de cauciuc tot aluneca de pe robinete şi reuşisem să mă opăresc. Cei mai săraci muncitori din ţara mea aveau case călduroase, chiar şi la minus treizeci de grade, şi eu aici îngheţam la mult peste zero. Poate că faptul că temperatura rămânea în general la nivelul acela însemna că încălzirea nu fusese niciodată o necesitate existenţială, dar acum înţelegeam de ce oamenii de felul părinţilor mei ridiculizau ideea de standarde de viaţă înalte în Occident – dincolo de luxul de care se bucura o elită mică, de exploatatori.

Mă întrebam, de asemenea, cum îşi câştigau soţii Connor traiul. Tatăl părea destul de bătrân ca să fie pensionar, dar mama era prea tânără, şi totuşi îmi era imposibil să mi-o imaginez făcând naveta undeva de aici. Teoria marxistă descrie alienarea prin izolare şi distanţă: asta era? Încercam să nu mă gândesc cât de şocaţi ar fi tata şi mama dacă m-ar vedea într-o casă rurală cu acoperiş de trestie în mijlocul pustietăţii, îmbrăţişând strâns o sticlă cu apă fierbinte sub mai multe straturi de pături, atât de aspre, că mă înţepau prin cearşaful de in. Mi-am adus aminte de Mişa, şi nu mă mai gândisem la el de luni de zile. Avea convingerea stupidă că toată lumea din Vest trăia mai bine ca noi, presupunând mereu că e adevărat doar opusul propagandei taţilor noştri. Dar dacă minţeau numai în legătură cu viaţa de acasă, şi spuneau adevărul gol-goluţ despre capitalism?

În mijlocul nopţii s-a auzit un ciocănit slab în uşă şi Jason a intrat în cameră. S-a strecurat sub pături lângă mine, sau mai degrabă pe jumătate peste mine, căci patul nu ne permitea să stăm unul lângă altul. Sticla mea cu apă fierbinte a emis un pleoscăit. El era îmbrăcat doar cu

boxerii. Întregul lui corp era rece, dar picioarele îi erau de-a dreptul îngheţate, şi încerca să şi le bage între ale mele.

Am chicotit, şi el mi-a acoperit gura.

— Nu e încântător?

A repetat întrebarea pe care o pusese şi mai devreme, şi a ridicat mâna de pe gura mea ca pentru a mă lăsa să vorbesc, dar apoi mi-a acoperit-o la loc cu sărutări: aceeaşi pastă de dinţi roşie. Ochii îi străluceau în lumina portocalie a celor trei radiatoare. Părea şocat că le lăsasem aprinse – o fi existat vreo tradiţie kamikaze englezească şi-mi scăpase mie?

Era aproape insuportabil de frumos. Am râs, fără zgomot. O să muncim, m-am gândit, în timp ce mâinile lui reci îmi cuprindeau şoldurile cu pielea ca de găină. O să muncim amândoi. O să câştigăm. N-o să fim nevoiţi să trăim aşa.

Când m-am trezit, nu mai era acolo. Camera era la fel de rece ca în seara precedentă, dar acum măcar era scăldată în soare. Din pat, vedeam o turmă de oi în jurul unui jgheab cu apă pe câmpul din faţă. Visasem că mă aflu într-un teatru sovietic îngheţat şi privesc *Lacul lebedelor.* Toate balerinele purtau veste din blană de oaie peste tutuuri, şi zgomotul făcut de pantofii lor de satin cu poante atingând scena era aproape la fel de tare ca muzica lui Ceaikovski. Acum înţelegeam ce stârnise probabil visul: bocănitul înăbuşit de paşi pe pământul îngheţat, venind de afară, suna la fel ca paşii de pe scenă.

M-am sculat şi m-am dus la fereastră, cu o pătură înfăşurată strâns în jurul meu. Grădina fusese uşor atinsă de gheaţă peste noapte şi scânteia în lumina iernii, dovedind că opt grade era temperatura constantă din timpul zilei pe această insulă. Era imensă, mult mai mare decât mă aşteptasem, mai mare decât orice grădină privată pe care o văzusem vreodată, dacă nu socotim

terenurile din jurul palatului prezidenţial. Era împărţită de garduri vii şi ziduri de ilex în camere separate, cu diferite tipuri de plante în fiecare sezon. Paddy şi Clarissa erau amândoi afară, lângă sera din dreapta mea. El tăia crengi de ilex, iar ea le aduna într-un coş. Probabil a simţit că era privită, căci a ridicat capul, m-a văzut şi mi-a făcut cu mâna îmbrăcată într-o mănuşă galbenă de grădinărit. A arătat spre cealaltă aripă a casei, la circa şaizeci de grade de a mea, apoi a îndreptat degetul arătător spre un şir de ferestre casetate de sub trestie, a aplecat capul şi a închis ochii, ca pentru a-mi spune prin limbajul semnelor că Jason doarme încă, apoi mi-a făcut semn să vin jos cu gestul cuiva care soarbe dintr-o băutură caldă.

Am găsit un halat vechi de casă în carouri pe spatele uşii, mi l-am aruncat pe umeri şi am coborât în bucătărie. Pisicile erau acolo, în aceeaşi poziţie ca şi în seara precedentă, torcând pe sobă. Clarissa a intrat, şi-a lăsat coşul pe masă şi a aruncat mănuşile galbene şi o foarfecă de grădină pe mormanul de ilex. Mirosea a crini: parfumul acela ca de săpun, cu o singură notă, care le plăcea femeilor bătrâne de la mine din ţară.

— O să facem nişte decoraţiuni de Crăciun mai târziu. L-am aşteptat pe Jason ca să le fac, a spus ea. E bine Earl Grey? Am două ceainice pregătite. Lui Paddy îi place ceaiul indian tare la prima oră a dimineţii.

— Earl Grey e foarte bine dacă e mai uşor, am spus. Deşi preferam bergamota în fursecuri, şi nu în ceaşca de dimineaţă, nu voiam să fiu considerată fiţoasă după dezastrul de la cină. Serios, orice vă e la îndemână.

Clarissa a umplut un ceainic uriaş de tinichea cu apă, a gonit pisicile, a ridicat capacul de pe un ochi al aragazului şi a pus ceainicul pe suprafaţa metalică, apoi s-a aplecat deasupra lui şi a aşteptat să fiarbă apa. Nu avea să fie rapid.

— Ai dormit bine? m-a întrebat.

— Da, am spus. Mai mult decât bine. E atâta linişte aici!

— Şi nu ţi-a fost frig, sper?

— Deloc, am minţit.

— Nu vrem să ne punem încălzire centrală, a spus ea, e prea scumpă şi face rău la mobilă.

Nu ştiam ce să răspund la asta. Era mobila mai importantă decât proprietarii ei? Sau dacă încălzirea ar fi fost mai ieftină ar fi meritat să strice mobila? Dacă nu era dăunătoare pentru mobilă, costurile ar fi exclus-o totuşi? Casa era atât de mare, şi părea că de obicei erau doar ei doi în ea. Părea ciudat să se simtă bine doar pisicile. Majoritatea compatrioţilor mei ar fi dormit în bucătărie în aceste circumstanţe.

— Voi aveţi încălzire centrală la voi în ţară? a întrebat Clarissa.

Era prima întrebare de acest fel, şi mă aşteptasem la multe. M-am întrebat ce fel de loc îşi imaginează.

— Da, avem, am spus. La noi căldura merge chiar prea bine, cred. Oamenii ţin ferestrele deschise chiar şi în miezul iernii.

— Ce e, gaz sau cărbune? a zis ea.

M-am întrebat dacă i se părea că asta e o conversaţie normală cu noua prietenă a fiului ei.

— Sunt termocentrale care aprovizionează întreg oraşul, am spus. De la începutul lui octombrie până la începutul lui mai. Mă tem că habar n-am cu ce funcţionează. Conducte din URSS, cred.

— Ai dreptate. De ce ar trebui să ştii? Dar cu ce te ocupi? a întrebat ea pe un ton de scuză, de parcă ar fi trecut o graniţă invizibilă.

— Sunt traducătoare. Engleză. Lucrez la Institutul de Stat pentru Cercetarea Porumbului.

— Ah, cât de fascinant! a zis ea. Trebuie să-i spunem şi lui Paddy.

Era evident că nu-i mai venea în minte nici o întrebare.

— Dar dumneavoastră? am întrebat.

A tăcut, ca şi cum nimeni nu se mai gândise s-o întrebe asta.

— Am fost profesoară, a spus ea, înainte să-l am pe Jay. La o şcoală de fete. Am studiat engleza la universitate, ca şi tine, presupun, dar nu cred că sunt la fel de deşteaptă ca tine. Engleza ta e groaznic de bună.

— Şi acum? am întrebat.

Nu i-am mulţumit pentru complimente. Nu eram sigură că sunt complimente.

I-a luat un moment să-mi înţeleagă întrebarea.

— A, nu, nimic acum. De când l-am avut pe Jay, a zis ea. Generaţia mea nu era prea interesată de slujbe. Tinerele femei – femeile de vârsta ta – lucrează acum. Eu am fost fericită să fiu doar mama lui Jay.

A sunat telefonul. S-a scuzat şi s-a dus în hol, unde am văzut un aparat din bachelită stând ca o broască ghemuită pe un scrin la fel de vechi, lângă un teanc de scrisori pregătite să fie luate în ziua aceea.

— Edenholme doi-zero-trei, a spus Clarissa, apoi, după o pauză mai lungă: Da. Sunt mama lui. Mă tem că încă doarme. Dar cine sunteţi? Înţeleg, a spus ea după o altă pauză lungă, cu glas ceva mai puţin cântat.

A deschis cu piciorul uşa de legătură. Am văzut îngrijorare pe faţa ei când a arătat spre mine şi apoi spre receptor, încercând să-mi sugereze ceva, apoi renunţând.

— Da, da, a spus, înţeleg. Da, Milena e la noi. Dar trebuie să verific dacă e în casă. N-am văzut-o în dimineaţa asta. Ştiţi, e cumplit de devreme pentru telefoane.

Am simţit un fior când am văzut-o punând receptorul lângă telefon şi venind spre mine.

— E un bărbat. Un bărbat străin. Spune că e unchiul tău, mi-a şoptit ea la ureche. Vrea să vorbească cu tine.

Nu aveam nici un unchi, dar cam bănuiam cine poate fi.

— Tovarăşe Lekovici, am spus, luând receptorul, fără să aştept să aud că el era. Cărui fapt îi datorez această neplăcere? Şi de unde aveţi numărul ăsta?

Deja era ciudat să mă aud vorbindu-mi limba maternă. Clarissa stătea în prag şi asculta, uitându-se neliniştită la mine. Deşi eram sigură că nu înţelege o iotă, tonul nu era cel al unei conversaţii amiabile.

— Bună dimineaţa, dragă tovarăşă Milena. N-a fost aşa de greu, a spus Lekovici. Tovarăşa Gertruda mi-a spus că staţi în Londra cu poetul. Am sunat la el la cămin. A pronunţat ultimul cuvânt cu vădit dezgust. Mi-au spus că a plecat ieri, a continuat el. Cererea lui de viză de primăvara trecută avea nu numai adresa lui, ci şi numele părinţilor şi al bunicilor, datele de naştere şi adresele. Lucrăm temeinic, după cum ştiţi. Gazdele dumneavoastră sunt în cartea de telefon.

— Dar cu ce vă pot ajuta? l-am întrerupt în cele din urmă.

Părea prea mulţumit de sine.

— Tovarăşa Gertruda vrea să vorbească cu dumneavoastră. Vrea să ştie când poate să vă sune. Vă rog să nu ne spuneţi că nu poate, pentru că o s-o facă. M-am oferit să vă sun eu primul numai ca o curtoazie, ca să stabilim o oră reciproc convenabilă. Nu că fiica ei s-ar da peste cap să facă ceva convenabil pentru cineva.

Ce tupeu, m-am gândit. O să te rezolve tata. Apoi mi-am amintit că acum Lekovici era de partea tatei, iar eu nu eram.

— Peste două ore, ce ziceţi? Unsprezece a.m., ora Angliei, am spus şi i-am trântit telefonul în nas.

Ceainicul a scos un fluierat lung.

Capitolul cincisprezece
Un teren străin

— Nu te recunosc, Mimi, s-a smiorcăit mama. Faci o greşeală imensă. Englezul ăla nu e potrivit pentru tine. Am auzit de el – nu numai de la Lana Kovalska. Şi nici n-aveam nevoie să aud ceva: mi-a fost de-ajuns să văd cum s-a purtat cu tine. E slab. Tu ai nevoie de un bărbat puternic, un bărbat adevărat – un bărbat ca tatăl tău –, ca să aibă grijă de tine. Şi Mişa era slab, dar ne-am gândit că o să te saturi de el, şi măcar aici ne aveai pe noi toţi să te protejăm. În Anglia o să fii singură şi, în loc să te protejeze, englezii o să se bucure dacă eşuezi, pur şi simplu pentru că eşti una dintre noi. Cu englezul ăla, o să ai grijă de el mereu, ca de un copil. Sau o să te lase baltă, nu pentru că o să vrea să te lase baltă, ci pentru că e slab. Nici nu ştiu care din două e mai rea. Deja ţi-a dat viaţa peste cap. Nu-l lăsa să ţi-o distrugă. Vino înapoi.

— Mamă – aveam de gând s-o las să-şi termine discursul, dar nu mai puteam s-o ascult. Opreşte-te. Hotărârea mea e luată.

— Dar nu e prea târziu să te răzgândeşti. Întoarce-te la Londra, distrează-te, petrece câteva nopţi într-un hotel de lux, apoi ia avionul ăla spre Cuba exact aşa cum aveai în

plan, şi nimeni n-o să ştie nimic. Oriunde ai fi, Lekovici o să vină să te ia, o să te ducă la Londra cu maşina ambasadei, şi apoi la Heathrow. Îmi spune că eşti undeva la ţară.

A pronunţat cuvântul „ţară” cu un asemenea dezgust, că n-am putut decât să râd sec ca răspuns.

— Râzi de mama ta, Mimi. Râzi de tatăl tău. N-a mai dormit de când am aflat că ai fugit. După tot ce am făcut pentru tine.

— Adică după ce m-aţi controlat toată viaţa.

— Controlat? Mimi, ce spui? Ţi-ai făcut toate capriciile de când ai învăţat să mergi. Noi n-am făcut decât să adunăm cioburile la sfârşit. Să facem curat după tine. Dar acum eşti prea departe ca să fii salvată de noi, copil prostuţ. Prea departe. De data asta trebuie să te salvezi singură.

A început să plângă. Puteam să fac faţă argumentelor ei, dar nu şi lacrimilor.

— Nu plânge, mami, am rugat-o.

Voiam să-i promit că o să vin în vizită într-o zi, curând, dar asta era imposibil. Dacă aş fi trecut din nou graniţa, mi-ar fi luat paşaportul şi m-ar fi reţinut acolo. Nu era neobişnuit ca fugarii să fie judecaţi *in absentia*, să primească condamnări la ani mulţi de închisoare, uneori chiar şi la moarte, deşi în ultima vreme acestea din urmă erau de regulă comutate. Dar nu aveam de ce să mă gândesc la aceste scenarii cumplite. Eu nu fugeam, părăsisem ţara legal, mă căsătoream: ăsta era motivul.

Rugămintea mea de a nu plânge a avut efectul contrar asupra mamei. A început să hohotească atât de tare, că în holul în care stăteam se auzea ecoul vocii ei.

— E totul în regulă?

Jason se uita la mine din capul scărilor.

— Ascultă şi el? Mama simţise pesemne o schimbare în atmosferă mai degrabă decât să-i fi auzit şoapta. Nu pot

să cred că-l laşi să asculte, a spus ea, cu o jumătate de hohot pe care trebuie să-l fi învăţat la Academia de Muzică, apoi tonul i-a devenit un recitativ de oţel. Nu eşti fiica mea. Vă blestem pe amândoi, şi blestemul unei mame...

— Truda...

Acum îl auzeam pe tata la capătul celălalt al firului. Spre deosebire de Jason, el ascultase, de fapt, tot timpul.

— Blestemul unei mame? am zis. Ce replică de operă, mamă. Tu eşti atee. E ciudat că crezi în blesteme.

A trântit telefonul. Tata a rămas pe fir. Îi auzeam respiraţia. Aşteptam fiecare ca celălalt să-i recunoască prezenţa.

În cele din urmă a vorbit, fără preambul.

— Eşti prostuţă, fetiţa mea, dar tinerii sunt aşa adesea. Ai patruzeci şi opt de ore să te răzgândeşti, să continui spre Cuba şi să te bucuri de vacanţa asta, care e deja plătită. Îţi vei fi avut mica excursie şi, când te întorci, n-o să mai pomenim niciodată de episodul ăsta. Ţine minte însă, în timp ce-ţi cântăreşti opţiunile în orele următoare, că n-o să mai găseşti niciodată în altă parte viaţa asta, libertatea pe care o ai aici, cu noi. Anglia e îmbibată de sângele şi sudoarea milioanelor de oameni pe care i-a înrobit. Nimeni nu e fericit acolo. Nimeni. Nici cei săraci, nici cei bogaţi. Până şi familia regală e nefericită. I-am întâlnit. Acum ia un pix şi o foaie de hârtie şi o să-ţi dau numărul privat al lui Lekovici.

N-aveam nici un chef să mă cert cu el. N-avea rost. M-am prefăcut că notez numărul.

— La revedere, Milena. Ştiu că o să-ţi placă în Cuba: e un loc superb, mai ales în perioada asta a anului. Ne vedem peste trei săptămâni, când o să fii bronzată, a spus tata punând jos receptorul înainte să apuc să-mi iau rămas-bun.

Am auzit un clic, apoi altul, o secundă mai târziu, şi apoi linia a amuţit.

Jason stătea acum lângă mine, cu paltonul meu şi lesele a patru câini pe braţ. Purta aceeaşi combinaţie de haine – până la acei stupizi pantofi negri – pe care îmi aminteam că le purtase la sfârşitul festivalului de primăvară din martie, dar acum avea şi o geacă gri ponosită şi destul de murdară din bumbac, care părea să fi fost frecată cu untură sau ulei. Căciula dungată de lână de pe capul lui avea clapete pentru urechi şi un ciucure galben imens în vârf, ca un articol împrumutat de la un prezentator de emisiuni TV pentru copii.

— E timpul pentru plimbare. Alege-ţi câinele, Millie.

Am trecut printr-o pădurice din spatele casei şi apoi am urcat pe o cărare calcaroasă care străbătea câmpul. Câinii gâfâiau în faţa noastră. Douăzeci de minute mai târziu am ajuns pe culmea unui deal şi peisajul s-a deschis pe kilometri întregi de jur împrejur. Sate şi turle de biserică şi ferme erau presărate ca nişte pietricele printre valurile pe care le făcea valea. Am văzut livezi, o mică podgorie şi parcele de câmp arat şi, deşi englezii m-ar fi contrazis poate, mi s-a părut că peisajul are ceva aproape atavic european, ceva ce în mare măsură fusese şters de colectivizare şi de ravagiile războiului în ţara mea. Păsărele se împrăştiau, apoi se adunau în nori pointilişti pe fundalul soarelui de iarnă. În depărtare scânteia o întindere de apă.

— Marea? am întrebat, surprinsă.

Eram mai aproape de ea decât îmi imaginasem.

— Millie, mi-ai promis. Încă aştept. Jason s-a oprit şi s-a întors spre mine, ignorându-mi întrebarea. Mi-am spus că trebuie să aştept câteva zile, să te las să vezi că ei nu te mai pot atinge înainte să te întreb din nou. Mi-ai promis că-mi povesteşti.

Era un ghid prost. Abia dacă ştiam unde ne aflăm. Bănuiam că Franţa era undeva la sud, Londra în spatele nostru, la nord.

— Ce-am promis că-ţi povestesc?

— Despre cele nouă luni lipsă în Hades. Ce s-a întâmplat după ce am plecat, în martie? Huw mi-a spus că aţi ţinut legătura, şi că asta trebuie să fi fost riscant pentru tine. De ce te-ai hotărât în sfârşit să vii în decembrie? Ce s-a schimbat? Nu mă înţelege greşit – sunt fericit mai mult decât pot spune. Mă bucur că eşti aici mai mult decât de orice altceva, dar vreau să ştiu. Dacă au fost probleme politice care te-au întârziat, poate că trebuie să ştiu şi asta.

Ar fi trebuit să-i spun de sarcină din momentul în care am sosit. În autobuzul ăla, de la Heathrow, probabil. Cu cât amânam mai mult, cu atât îmi era mai greu. Îmi dădeam seama că dacă nu vorbesc curând, o să iau secretul cu mine în mormânt. Asta ar fi fost mai uşor din anumite puncte de vedere, dar să am secrete ar fi însemnat să fiu mereu în pericol de şantaj, să nu fiu liberă. Am învăţat lecţia asta devreme în viaţă. Prea mulţi oameni ştiau deja, după cum aflasem la lac; dacă femeia aia ştia, cu siguranţă ştia şi Lekovici. Faptul că eram în Anglia nu schimba nimic în această privinţă.

Şi, oricum, nu voiam ca noi doi să avem secrete unul faţă de celălalt. Eu şi Jason nu ne vom minţi niciodată unul pe altul, nu ne vom preface. Altfel, ce rost are o căsătorie? Ce rost are iubirea, fără încredere?

— Haide, Millie. Ce-am făcut eu ştim. Ţi-am spus. Am scris şi am aşteptat să te hotărăşti să vii. Am studiat cârciumile din Bloomsbury seara. Nu sunt sigur de ce, dar am ştiut mereu că o să ajungi aici în cele din urmă. Am ştiut asta înaintea ta.

— În martie, la aeroport, când am văzut că te-au luat deoparte, mai ţii minte? l-am întrebat.

Vorbeam, dar încă mă întrebam cum să formulez asta exact. Accentul meu suna mai dur şi mai străin în aer liber decât în întunericul patului. R-urile mele erau ca nişte formaţiuni stâncoase.

— Nu sunt sigură dacă era poliţia de graniţă sau vama. Au închis uşa în urma ta şi am fost mai mult moartă decât vie până te-am văzut ieşind din camera aia pe partea cealaltă, în duty-free. M-am gândit: n-o să-l mai văd niciodată pe omul ăsta, dar măcar îl lasă să plece acasă. Eram îndrăgostită de tine, am ştiut asta de la început, dar atunci înţelegeam că era poate cea mai pură, cea mai lipsită de egoism formă de dragoste din câte cunoscusem.

— A, da, a spus Jason. Îl vedeam potrivindu-şi amintirile cu ale mele. Îmi aduc aminte. M-au întrebat dacă am la mine valută locală. Echivalentul a zece lire, atâta aveam, dar am fost prost şi l-am declarat. Mi-au luat banii, mi-au dat o chitanţă, apoi mi-au făcut o însemnare în paşaport, lângă viză, cu litere de mână microscopice. Pentru călătorii viitoare, au zis. Puteam să-i primesc înapoi când reveneam în ţară. Tu nu mi-ai spus că nu am voie să scot banii ăia.

— Ba ţi-am spus, am zis. Te-am avertizat în maşină, de mai multe ori, să-ţi goleşti buzunarele. Dar erai atât de obsedat de planul tău nebunesc, că nu mă ascultai. În fine, ai luat avionul ăla şi, deşi te iubeam, m-am gândit că dragostea o să se diminueze în absenţa ta, că o să te uit. Nu s-a diminuat şi nu te-am uitat. În schimb, curând după aceea, aproape că am reuşit să mă conving că te urăsc. Ai avut dreptate, eram însărcinată.

S-a luminat pentru o fracţiune de secundă şi s-a uitat în jos în direcţia vagă a abdomenului meu, ca şi cum, împotriva raţiunii, mai putea încă să trăiască şi să se

dezvolte ceva acolo, ceva care să fi trecut neobservat în ultimele trei zile. Apoi faţa i s-a prăbuşit.

— Ce s-a întâmplat? m-a întrebat el.

— Ce putea să se întâmple? i-am întors întrebarea.

A înţeles. S-a răsucit brusc pe călcâie şi s-a îndepărtat de mine. Câinii au urmat pomponul care sălta. L-am urmat şi eu. Apoi el s-a oprit şi s-a întors din nou cu faţa la mine.

— Cum ai putut, Millie? Nu ştiu ce să spun. Trebuie să mă gândesc la asta.

— La ce să te gândeşti? am întrebat. Poate că ai o viziune exagerată asupra avortului. La noi e singura metodă contraceptivă disponibilă. Ai fi supărat pentru conţinutul unui prezervativ aruncat? Dacă nu, de ce n-ai folosit unul? De ce nu le foloseşti acum?

Un cuplu care urca dealul spre noi a părăsit brusc cărarea şi a intrat pe câmp.

— Dacă avea cineva un motiv să se simtă rănit, eu eram aceea... am insistat, tropăind cu câţiva paşi în urma lui.

— Da, poate că am o viziune exagerată, cum zici tu. Dar am crezut că nu avem secrete unul faţă de altul. Altfel, ce rost are?

Era un ecou al gândurilor mele.

— Ştiu şi sunt de acord. De-asta îţi spun, am zis.

— Dar abia acum, când nu mai pot să fac nimic. Şi e şi copilul meu. Cu siguranţă eu... s-a întrerupt.

— Un copil? am spus. Câte celule constituie un copil? Pentru un futai, Jason. Pentru un singur futai.

Mă străduiam să ţin pasul cu el, iar el se străduia să fugă, acceleraţia pantei şi furia făcându-ne pe amândoi să gâfâim. Înţelegeam de ce mă consideră egoistă, dar, în acel moment precis, şi eu gândeam la fel despre el. Iată-l şi pe el afirmându-şi, ca şi părinţii mei, dreptul de posesiune asupra corpului meu. Furia mi-a dat suficient

elan ca să-l prind din urmă, chiar să-l depăşesc pentru puţin timp, dar mi-a luat-o înainte, grăbind iar pasul.

— În sfârşit, Jay, am zis, strigându-l pentru prima dată pe numele pe care-l foloseau părinţii lui şi renunţând la efortul de a încerca să-l conving că făcusem ceea ce trebuia, n-ai decât să crezi ce vrei! Am îndurat această suferinţă. La început am fost supărată pe tine pentru că mi-ai produs-o, luându-ţi plăcerea fără să te gândeşti la consecinţe. Apoi mi-am dat seama că era preţul dorinţei mele pentru tine. Şi am mai plătit un preţ renunţând la tot, şi venind aici, şi oferindu-mă ţie. Ştiu că sună pompos. Ia-mă sau părăseşte-mă. Hotărăşte. Nu mă face să aştept prea mult.

A mers mai departe fără să se întoarcă, dar am observat că încetinea.

Capitolul şaisprezece
Mutarea căminului

1985

În ajunul Anului Nou, Jason le-a spus lui Paddy şi Clarissei că avem de gând să ne căsătorim cât mai curând posibil. Toastam în cinstea noului an după cină, schimbând câteva mici discursuri inofensive despre vremurile glorioase care ne aşteaptă, nevrând nici să stăm treji până la miezul nopţii într-o casă rece, nici să ne ducem la culcare prea devreme. A fost o pauză, apoi Paddy a spus:

— E chiar minunat.

A urmat o pauză şi mai lungă, după care Clarissa a adăugat:

— *Toutes mes félicitations*.[15]

Le-am înţeles greşit reacţia întârziată drept nemulţumire şi franceza Clarissei drept sarcasm. Am presupus că era mai puţin decât încântată să-şi vadă singurul copil căsătorindu-se cu o femeie dintr-o ţară comunistă obscură şi îndepărtată, cu siguranţă o ţară înapoiată; că spera că nu ne vom grăbi, ca Jason să aibă timp să se răzgândească. Dar mai târziu, în aceeaşi seară, când am coborât în bucătărie să-mi umplu sticla cu apă fierbinte, mi-a făcut semn să mă apropii şi mi-a şoptit:

— Eşti sigură, draga mea?

Încă îi înţelegeam greşit atitudinea. N-am ştiut ce să-i răspund.

— Chiar îl iubesc pe Jason, am spus.

— Şi eu îl iubesc pe Jason, a zis Clarissa. Toată lumea îl iubeşte pe Jason. Vrea să fie iubit. E un băiat minunat, dar nu asta vreau să spun. Pentru tine îmi fac griji. El n-o să fie în stare să te întreţină mult timp, poate chiar deloc. Şi mă tem că se va dovedi un om pe care nu te poţi baza, în toate privinţele posibile. Când m-am măritat cu Paddy aveam bani moşteniţi. Acum sunt foarte puţini, în ciuda a tot ce vezi în jurul tău.

— Dar Jason e talentat, e un mare poet, am spus slab, întrebându-mă ce anume se presupunea că văd în jurul meu.

— Poet, a zis Clarissa. Tocmai. Aş vrea să nu fi câştigat premiul ăla: n-a făcut decât să-l încurajeze. În ţara asta nu poţi să-ţi ungi pâinea cu poezie, sper că ştii. Şi e prea devreme pentru amândoi. Tu eşti prea tânără, dar Jason e imatur, şi asta-i altceva. N-o să se maturizeze decât după

---

[15] *Felicitările mele* (în fr., în orig.).

ce o să aibă de înfruntat greutăţi şi suferinţe. Viaţa e prea bună cu el, dar, fiind mama lui, fireşte că nu-mi pot dori altceva.

N-am mai spus nimic. Presupuneam, şi acum îmi dau seama că era un tipar de gândire condiţionat de lunga experienţă cu tacticile părinţilor mei, că încerca să mă îndepărteze, că voia ca fiul ei să se însoare avantajos, să găsească pe cineva înstărit şi de familie bună, englezească; că eu nu corespundeam. Nu mi-aş fi putut închipui niciodată o mamă vorbind atât de deschis despre slăbiciunile fiului său, luând partea mea. La noi cordonul ombilical nu era niciodată tăiat complet, aşa că asta era o formă de ură de sine inimaginabilă. Trebuie să fie o stratagemă de a scăpa de mine, m-am gândit.

A doua zi dimineaţa, Paddy a reluat conversaţia la obişnuitul lui castron cu porridge sărat de cereale, suplimentat cu un pahar zdravăn de whisky irlandez. Eu nu mâncam, doar sorbeam dintr-o cană cu ceai tare. Jason spunea că nu ne propuneam o ceremonie fastuoasă, că nu aveau să fie cheltuieli – doar noi, ei şi câţiva prieteni. Părinţii mei nu vor putea veni, am spus eu, fără alte explicaţii.

— Îmi pare rău, a zis Paddy. Pentru ei, adică. Bănuiesc că nu au voie să călătorească.

Mă pregăteam pentru alte întrebări, dar ele n-au venit. Clarissa stătea în picioare, cu spatele la aragaz, ţinând o pisică la piept şi, alternativ, mângâind cealaltă pisică şi ridicând şi coborând o ceaşcă de ceai cu mâna liberă.

— Şi unde aveţi de gând să locuiţi după ce vă căsătoriţi, porumbeilor? a întrebat Paddy, pe un ton doar pe jumătate serios, poate pentru a lăsa o portiţă de scăpare în cazul în care discuţia devenea neplăcută. Nu e treaba mea, Milena, şi te rog să mă ierţi, dar vreau doar să aflu dacă Jay ştie că

băncile nu oferă credite ipotecare pe baza burselor studenţeşti.

Mi-am dat seama că asist la o nouă reflexie a diferenţelor noastre culturale, dar încă nu mă prindeam care era diferenţa asta. Cum se poate ca locuinţa unui fiu să nu fie treaba tatălui său? Acasă, căsătoriile între studenţi erau ceva obişnuit. Tinerele cupluri se mutau cu părinţii unuia dintre parteneri, deseori continuând să locuiască cu ei toată viaţa. De fapt, părinţii îşi doreau coabitarea mai mult decât cuplurile, întrecându-se pentru acest privilegiu cu cuscrii rivali. Premiul era compania unei familii extinse şi îngrijiri gratuite la bătrâneţe.

Ştiam destule despre Occident ca să nu contez pe aşa ceva când am venit la Londra, dar, chiar şi aşa, am fost surprinsă de cinismul lui Paddy şi al Clarissei. Acum, stând în bucătăria asta cu tavanul jos, în inima acestei case inconfortabile în mijlocul pustietăţii, realizam că presupusesem că lucrurile se vor rezolva pentru că întotdeauna se rezolvaseră în trecut. Mai mult, pentru că eu credeam că se pot rezolva mult mai uşor în Vest, mă gândisem chiar mai puţin la chestiuni concrete decât Jason. Studiasem harta Londrei, dar nu ştiam absolut nimic despre englezi.

Ai zburat ca gâsca-n ceaţă, a ajuns la mine vocea mamei, rostind o veche zicală.

— Pater, eu speram că o să ne ajutaţi, a zis Jason. Când o să iau banii lăsaţi de bunicul, o să vi-i dau înapoi, promit. Avem bursa mea pe încă un an, dar nu ne ajunge ca să închiriem mai mult decât o garsonieră, şi noi speram la un mic apartament. Millie o să-şi găsească o slujbă îndată ce rezolvăm cu actele ei.

Clarissa s-a uitat la mine.

Paddy şi-a pipăit buzunarul de la piept ca şi cum ar fi fost convins şi avea de gând să-şi scoată carnetul de

cecuri. A deschis gura să vorbească, dar Clarissa a venit lângă masă şi şi-a pus ceaşca pe ea cu un clinchet intenţionat.

Înainte să spună ceva, am ştiut că avea să refuze cererea fiului ei.

— Paddy, a spus ea, am convenit că o să ne recompensăm financiar copiii abia când o să fie pe picioarele lor, altfel n-o să înveţe niciodată să aibă grijă de ei. Sunt sigură că Jay o să fie de acord că aşa e corect. E pentru binele lui, cu însurătoare sau fără. Şi nu vrem să fim nevoiţi să vindem acţiuni acum. E un moment foarte prost.

Părea ciudat că vorbeşte despre copii, când aveau unul singur. Poate că era o hotărâre pe care o luaseră demult, înainte de naşterea lui Jason – nimic personal. Sau, mai probabil, voia să sune astfel. Simţeam că, spre deosebire de părinţii mei, şi mai ales de tata, ei încercau să evite confruntarea directă.

— Deşi suntem de acord că Jason n-ar putea găsi o soţie mai bună ca tine, Milena, a spus Clarissa întorcându-se spre mine.

N-am ştiut dacă să iau asta drept un compliment.

— A, bine, a zis Jason. Nu-i nimic. Lăsaţi-o baltă.

A pus o banană mâncată pe jumătate pe masă, vizavi de ceaşcă, şi s-a uitat fix la mama lui.

— Millie are o grămadă de bani, a spus el.

Era o afirmaţie surprinzătoare, copilărească, dar modelul era familiar. Deseori regresam şi eu în acelaşi mod când vorbeam cu părinţii mei.

— Sunt convinsă că are, a spus Clarissa. Şi nu pot s-o împiedic pe Milena să-i cheltuiască neînţelept. Tot ce pot să fac e s-o sfătuiesc să păstreze o parte din ei pentru zile negre.

Jason a scos un oftat lung de frustrare care a sunat ca un fluierat.

— Ce să zic, mersi, Ma şi Pa, a zis el. Mă bucur să văd că vă arătaţi încrederea în mine, ca de obicei. Nu prea ştiu ce-am făcut ca s-o merit.

— Tocmai, nimic, a spus Clarissa. Ai douăzeci şi opt de ani şi – ce? Ai trăit patru ani din ajutor social, după ce ai absolvit: scriind, zici tu, iar apoi, când te-am presat noi, ai avansat – dacă ăsta e cuvântul – la trei ani de Yeats. Patru ani în Brixton, într-un apartament împărţit cu alţii, risipind un capital destul de important. Ţi-a povestit, Milena?

Nu ştiam ce să spun. Era clar că făcea acest rezumat pentru urechile mele.

— Şi acum ce-ai împotriva lui Yeats? a zis Jason.

— Yeats e în regulă. Iar un doctorat e mai mult decât în regulă, a spus Clarissa. Doar că nu înţeleg de ce-l faci, dacă nu vrei o slujbă universitară.

— Un singur cuvânt: bursă. Tu ai spus, când am început, că o bursă e mai bună la CV decât ajutorul social.

— E o prostie, Jay, a spus Clarissa. Nici nu ştiu de ce avem iar conversaţia asta.

— Tu crezi că Yeats e o idee bună? s-a întors Paddy spre mine.

Am fost atât de surprinsă de ridicolul întrebării, încât o înghiţitură de ceai mi s-a dus pe nară.

— Va trebui să afle, nu-i aşa? a răspuns Clarissa în numele meu, apoi s-a întors spre ceasul de deasupra aragazului. Atâta e ora? Mă tem că nu pot s-o ratez pe Sue MacGregor.

Şi-a luat ambele pisici cu ea, câte una sub fiecare braţ, şi a ieşit din bucătărie. Am auzit-o urcând la etaj, apoi am auzit sunetul a ceea ce ea numea wireless.

Jason şi cu mine ne-am întors la Londra trei zile mai târziu: trei zile în care toţi patru ne-am prefăcut că anunţul

despre căsătorie nu fusese făcut. În cazul bărbaţilor, faţada jovială era atât de convingătoare, încât era evident, după cum stăteau şi sporovăiau, că mai fusese o serie de conflicte similare în trecut. Clarissa era retrasă şi îşi vedea de câinii şi pisicile ei. Nu eram sigură dacă să mă simt rănită de refuzul de a ne ajuta financiar sau flatată de grija ei pentru mine, nu eram sigură care era mai autentică, aşa că n-am spus nimic. Nu era greu să eviţi discuţiile, pentru că ea nu vorbea decât cu animalele ei. I-am întins mâna la despărţire, dar m-a tras spre ea şi m-a îmbrăţişat.

Pe 2 ianuarie, în timp ce ne pregăteam să ne întoarcem la Londra, Jason a petrecut mai multe ore la telefon, căutând o locuinţă sub pretextul că-şi sună diverşi prieteni să le ureze un An Nou fericit. Majoritatea erau colegi de şcoală, a explicat el: era puţin probabil ca amicii de la universitate şi tovarăşii de poezie să poată livra ceva. Într-un târziu, cineva i-a oferit un apartament în Minford Gardens, la un cvartal de Shepherd's Bush Green[16], şi acolo ne-am mutat într-o duminică ploioasă, la numai trei săptămâni după ce sosisem în Londra. Deja mi se părea un secol.

Denumirea bucolică a zonei mă putea păcăli doar pe mine, o ingenuă a Londrei. Locuinţa s-a dovedit a fi un subsol adecvat fungiculturii: întunecos, jos, cu tapet gri-bej zgrunţuros şi covoare gri-bej asortate în fiecare cameră, inclusiv în toaleta atât de mică, încât trebuia să intri mergând în lateral.

Intrai într-o grădină mohorâtă minusculă, mai degrabă doi sau trei metri pătraţi de beton murdar decât ceva cu vreo tentă horticolă, apoi coborai nişte trepte şi intrai direct într-o bucătărie fără ferestre. Asemenea unei scene de teatru absurd, bucătăria avea câte o uşă pe fiecare

[16] Literal, „Parcul Tufişul Păstorului”.

perete. În afară de baie, mai era o cabină de duş mică, bizară, care adăpostea un raft ticsit de încălţăminte sport şi bocanci de munte, şi un dormitor cu un şifonier încastrat şi singura fereastră adevărată din întreg apartamentul. Între ele, un pat dublu mare şi o oglindă care se întindea pe tot tavanul.

Aşa am ajuns să-l cunosc pe Will, proprietarul, prin priorităţile sale în materie de decoraţiuni interioare. Jason îmi spusese că era bancher; oglinda sugera că şi el era un bărbat-copil.

Ne-am lăsat bagajele în noul apartament şi am ieşit să căutăm ceva de mâncare. Shepherd's Bush era diferit de Bloomsbury, mai rezidenţial, dar nu mai puţin urban. Zona avea un aer dezordonat, deşi străzile din jur, cu casele lor pentru familii, păreau mai bine îngrijite. Părea opusul unei zone turistice, şi totuşi pe strada principală una din două clădiri era hotel. Această senzaţie de tranzitoriu ar fi putut explica jerpeleala. Hotelurile evocau fie părţi mai însorite din Europa, fie gloriile imperiului, ambele doar cu numele: hotelurile Elen, Acropolis şi Adriatica se înşirau pe strada principală, alături de Imperial, Victoria şi Raj. Nu erau hoteluri de mai multe stele; puteai doar să speculezi despre ce gen de oameni stăteau acolo.

Zeci de cafenele de pe strada principală ofereau un mic dejun englezesc complet pe mai nimic, şi această masă de dimineaţă părea că se servea toată ziua, dar aproape peste tot era închis – aşa am făcut cunoştinţă cu Sabatul englezesc. Spre încântarea lui Jason, numele lor trădau aceeaşi ironie ca ale hotelurilor: am trecut pe lângă un Ritz, un Astoria şi un Savoy. De la distanţă, un local cu peşte şi cartofi prăjiţi de vizavi de mica zonă verde părea de un alb strălucitor cu iluminarea lui puternică, ca un OZN aterizat pe iarba plouată, dar strălucirea făcea ca mâncarea expusă înăuntru să pară şi ea extraterestră:

chestii alb cu verde pluteau în nişte borcane – să fi fost versiunile engleze SF ale murăturilor de acasă? – şi cârnaţi roz se odihneau sub sticlă, în pături de un galben viu.

Am hotărât să luăm la pachet de la un local care vindea kebab vizavi de Hammersmith Broadway: Jason, o lipie urât mirositoare umplută cu carne tocată şi varză, iar eu, un con cu falafel delicios de crocant, pe care mi le-a recomandat ca versiune vegetariană. Sucul de portocale era proaspăt stors. Mi-am amintit cum o chestiona mama pe Dara despre provenienţa portocalelor, aşa că i-am pus şi eu vânzătorului aceeaşi întrebare, în glumă.

— Din însorita Anatolie, mi-a spus el şi, când i-am spus că nu-l cred: Eşti turcoaică? Pari turcoaică.

Când ne-am întors în noua noastră casă, Jason a pus muzică, apoi ne-am aşezat să mâncăm. Mi-a spus că compatrioţii lui numesc această zi Epifania.

În prima mea dimineaţă – prima noastră zi de luni – în apartament, m-am trezit simţind o pereche de ochi aţintită asupra mea. Jason dormea dus sub o pilotă de culoarea ciupercilor. M-am uitat în oglinda de pe tavan şi am văzut reflexia noastră, a ferestrei de la capul nostru şi, în cadrul ei, a pisicii grase tărcate, care ne privea cu capul în jos. Unghiul era atât de derutant, încât a trebuit să mă ridic în capul oaselor şi să întorc capul ca să văd faţa pisicii prin grilajul ferestrei şi, în spatele pisicii, o curte împrejmuită de ziduri pe care se prelingea ploaia şi partea de jos a şase tomberoane de gunoi.

Nu mai avusesem experienţa sărăciei până atunci, şi aceasta părea o sărăcie considerabil mai mare decât cea a părinţilor lui Jason, dar eram fericită. Să primim apartamentul atât de repede şi gratis până la sfârşitul lui februarie, când proprietarul urma să se întoarcă de la Val d’Isère, era deja o bucurie – un semn. Will era liber două luni numai pentru că îşi schimba slujba, mi-a explicat

Jason. În mod normal, ar fi fost norocos dacă ar fi primit două săptămâni la rând. Iar ziua lui de muncă era undeva între douăsprezece şi şaisprezece ore.

Aşa se explică de ce locul arată ca un vestiar, mi-am zis. Proprietarul lui îl vizita doar noaptea. Slujba lui nu semăna cu nici o slujbă din ţara mea. Părea un mod de viaţă trist.

— City-ul londonez îşi devorează copiii cu aceeaşi poftă cu care-i devorează revoluţia pe ai ei. Foarte mulţi dintre colegii mei de liceu şi de facultate s-au dus acolo. E cariera momentului. Salariile sunt atât de bune, încât dau dependenţă. Aşa că, deşi poate ajungi să deteşti munca, devii proprietatea lor, a zis Jason, citindu-mi gândurile. Pe mine n-o să mă prinzi acolo.

Lekovici a sunat la uşă la zece minute după ce Jason plecase la Biblioteca Britanică pentru prima dată după Anul Nou. Eu eram încă la micul dejun, savurând, în acelaşi timp, noutatea radioului englezesc. Se vorbea mult prea mult pe toate posturile, şi era o democraţie a bombănelii – toată lumea părea să se plângă de toate –, dar asta pria vocabularului meu. N-am recunoscut soneria imediat: suna destul de rar.

Tovarăşul tatălui meu stătuse probabil afară, în maşina lui de ambasadă, aşteptând plecarea lui Jason. Am deschis uşa, aşteptându-mă să văd poştaşul, apoi am trântit-o în faţa lui Lekovici. În acea fracţiune de secundă i-am înregistrat dezgustul la vederea încăperii din spatele meu, dar o clipă mai târziu vocea lui, de partea cealaltă a uşii, şi-a recăpătat unsuroşenia obişnuită.

— N-am venit să vă fac să vă răzgândiţi, tovarăşă Milena, cu toate că ştiţi că e încă posibil să vă întoarceţi acasă fără să ştie nimeni nimic despre ce s-a întâmplat. Mă aflu aici ca să am grijă de dumneavoastră. Părinţii dumneavoastră m-au rugat să vă analizez situaţia.

— Şi ce-o să le spuneţi, exact?

Nu ştiu prea bine de ce continuam să vorbesc.

— N-o să-i îngrijorez. Au avut parte deja de suficientă durere şi teamă, dar noi înţelegem. Credem că suferiţi o traumă întârziată şi că o să vă reveniţi. Socotim că vina e a băiatului ăluia, Kovalski. Şi vă rog să nu credeţi că sunt deranjat de ceea ce văd aici. Ştiţi, înainte de război am studiat Dreptul la Zürich. Bârlogurile mele din Elveţia fac ca Minford Gardens să pară Mariendbad.

Comparaţia era hilară prin ceea ce sugera. Salariul din City al proprietarului era mare, şi Jason îmi spunea ce norocos era Will că-şi permitea locuinţa asta la vârsta lui. Începeam să înţeleg câte ceva despre Londra, despre faptul că nu existau echivalări facile.

— Şi ce dacă nu-i Marienbad? am zis. Sunt fericită aici. Puţin îmi pasă de bârlogurile dumneavoastră din Elveţia.

Pentru a-mi demonstra punctul de vedere, am deschis larg uşa, expunând bucătăria din spatele meu: masa care servea drept bar de mic dejun la un capăt şi birou pentru Jason la celălalt, hainele noastre întinse pe toate scaunele, ca un fel de comitet de primire fantomatic; chiuveta străjuită de şiruri de castroane şi căni neasortate, aşteptând un moment când vreunul dintre noi avea să decidă că deranjul de a le spăla devenise mai mic decât urâţenia acumulării. Jason şi cu mine eram încă atât de lacomi unul de celălalt, încât orice altceva părea o pierdere de timp.

Nu-mi era ruşine de mizerie, dacă asta era. Nu aveam nimic să-i demonstrez acestui om şi credeam că situaţia noastră, ca şi oraşul însuşi, avea să se schimbe curând. Începeam deja să-mi dau seama că e îngrozitor de costisitor şi doar să exişti într-un oraş care face eforturi să nu mai fie o localitate vag decrepită, învăluită în ceaţă, acostată lângă Europa. Micul televizor al lui Will era stins în cea mai mare parte a timpului, dar m-am uitat la ştiri de

câteva ori şi am auzit-o pe Margaret Thatcher tot promiţând poporului ei că în curând va deveni *nec plus ultra* al oraşelor de pe glob, capitala financiară a lumii. Avea ceva din tata, deşi erau duşmani aprigi. Will era unul dintre soldaţii ei, şi eram norocoşi că stăteam în casa lui.

Lekovici stătea afară, în ploaie, ca o bucată din patria mea teleportată pe W14. Haina şi pălăria lui, şi mustaţa subţire, îngrijită i s-ar fi potrivit cuiva din anturajul lui Neville Chamberlain în acel zbor fatidic de la München. Simţul socialist al proprietăţii păstra la el ceva din estetica aceea, ca într-o buclă temporală. Am simţit o împunsătură de compasiune pentru el – un neaşteptat junghi de dor de casă, combinat cu tristeţea că tatăl meu îi ordonase această treabă anume –, dar nu l-am invitat să intre. Nici nu l-am întrebat cum mă găsise. Îmi dădusem seama deja că avea să mă găsească ori de câte ori va dori. Mă întrebam, de asemenea, cât le va lua omologilor săi englezi să dea de mine. Dacă n-o făcuseră deja, începeam să bănuiesc că urma să se întâmple şi asta.

— Aşadar? am întrebat.

Voiam să plece şi să nu se mai întoarcă niciodată.

— Aşadar, tovarăşă Milena. Ştiţi unde e ambasada. Ştiţi că sunt la dispoziţia dumneavoastră câtă vreme sunt acolo.

Şi-a ridicat pălăria şi am văzut o dungă acolo unde îi presase părul cărunt, ca o bandă de elastic. A bătut din călcâie, apoi s-a întors şi a început să urce treptele. Când mai avea puţin şi ajungea la poartă, şi o dungă subţire, verticală de pe şosetele lui negre a scăpărat mai mult sau mai puţin la nivelul ochilor mei, s-a oprit, s-a întors şi s-a uitat de sus la mine.

— Ai grijă de tine, Milena, a zis el, renunţând la partea cu „tovarăşa”, uitând că trebuia să mi se adreseze cu „dumneavoastră”. Să nu subestimezi niciodată perfidia

englezească. O să te înjunghie în spate, o să te trădeze când te aştepţi mai puţin. E în firea lor, n-are rost să ne plângem de asta: e ca şi cum ai cere ploii să nu cadă.

A închis poarta cu grijă. Eu am trântit uşa de la intrare şi m-am întors în bucătărie. M-am aşezat la capătul mesei care era biroul lui Jason, am rupt o foaie de hârtie din blocnotesul lui şi am început să scriu o listă de cumpărături: „2 piepţi de pui. Usturoi. Tarhon.” Amândouă proaspete, dacă se poate, m-am gândit. Puţin probabil la Presto’s, dar la Georgiou’s ar putea să aibă. „Unt, nesărat. 2 lb cartofi (= aprox. 1 kg?). Salată verde. Oţet din vin alb. Ulei de măsline – sau floarea-soarelui: preţ? Vin.”

Jason avea o pasiune pentru vinurile de poeţi care miroseau a motorină şi îţi dădeau dureri de cap trei zile. Taţii noştri se pricepeau mai bine. Nu trebuie să cheltuiesc mai mult de trei lire şi nu trebuie să cumpăr vin bulgăresc sau Blue Nun, marca pentru studenţi a supermarketurilor locale, mi-am zis. Ştiam deja cât de greu va fi să găsesc o sticlă care să se potrivească acestor criterii.

Mă familiarizam cu magazinele din împrejurimi de numai câteva zile, dar îmi plăcea să mă joc de-a gospodina experimentată. Mesele noastre de seară – orice se întâmpla să fie în meniu, fie că găteam eu sau Jason, ori cumpăram mâncare chinezească – aveau mereu ceva festiv în ele. Stingeam lumina şi aprindeam lumânări, ca dezordinea din apartament să dispară şi să se mai vadă doar un cerc mic în jurul nostru. Puneam o casetă în casetofon. Jason îşi etichetase casetele de compilaţii „Muzică pentru studiu”, dar sunetele erau făcute pentru seducţie, nu pentru a te gândi la Yeats. Ele înăbuşeau paşii şi roţile maşinilor de afară şi amplificau răpăitul ploii.

Apoi, într-un târziu, ne retrăgeam în patul acela imens, unde uneori făceam dragoste şi alteori pur şi simplu stăteam întinşi unul lângă altul, privindu-ne propriile

contururi întunecate în oglinda de deasupra până când ne cufundam în somn. Iar Jason câteodată se ridica brusc, ca un iepure speriat, aprindea veioza, apuca un blocnotes pe care-l ţinea sub pat şi scria.

— Călătoria argonauţilor, a spus el într-o noapte, când l-am întrebat despre ce scrie şi, dimineaţa, nu eram sigură că nu visasem.

Capitolul şaptesprezece
Ziua nunţii

Se spune că ploaia în ziua nunţii aduce noroc. E cât se poate de potrivit că a noastră a fost orbitor de însorită. Cred că a fost prima zi fără nori de când venisem în Anglia.

Ne-am căsătorit într-o marţi dimineaţa, la începutul lui februarie: cel mai devreme posibil când a putut fi strecurată ceremonia, la cele douăzeci şi nouă de zile statutare de când am depus actele. Mireasa era în negru, ca de obicei, mirele în denim, *sans*[17] Aran pentru această ocazie specială. Ne-am dus la oficiul stării civile cu autobuzul. Era mai ieftin decât metroul.

La cererea lui Jason, nu i-am invitat pe Paddy şi Clarissa. Încă era supărat pentru că refuzaseră să-l sprijine. Aveam numai doi oaspeţi, în dublă calitate de martori şi cavaleri de onoare: prieteni de-ai lui Jason de la serile de poezie din cârciumile londoneze. Băieţi din Glasgow, care locuiau undeva la sud de Tamisa, ne aşteptaseră la registratură,

[17] Fără (în fr., în orig).

beţi cu mult înainte de eveniment şi amuzaţi că, prin virtutea semnăturilor lor, făceau posibilă o căsătorie. S-au hlizit tot timpul scurtei ceremonii, şi starea lor de spirit i-a molipsit şi pe miri. Fiecare jurământ pe care ni l-am făcut a sunat ca o glumă.

Primăria consta dintr-o serie de clădiri brutaliste, care ar fi făcut de ruşine Minskul. Oficiul stării civile era găzduit într-o prelungire a acestor clădiri – ca şi cum dragostea şi căsătoria erau un gând tardiv –, cu o parcare în curtea din faţă. Cele câteva fotografii pe care le-am făcut – înainte şi după – păreau toate supraexpuse, atât de puternic reflecta betonul lumina. Cavalerii de onoare erau o pereche de roşcaţi. Blondul lui Jason îl făcea să pară o fantomă. Eu atârnam de braţul lui, dar topită în fundal ca o ectoplasmă gata să dispară: cu faţa albă, părul ca un nimb întunecat, ochii mijiţi ca două liniuţe negre.

Am luat autobuzul înapoi spre Shepherd's Bush. Au urmat câteva ore de băut în subsolul nostru: Crémant de Loire pentru mireasă, şase baxuri de bere Belhaven pentru mire şi prietenii lui scoţieni, cu o mulţime de deplasări ca de crab, zgomotoase, în toaleta noastră minusculă. N-am mâncat decât fulgi de cartofi toată după-amiaza, sfâşiind pungile albastre cu aceste nesatisfăcătoare gustări industriale care i-ar fi tulburat pe compatrioţii mei şi dând pe gât pumni întregi, plini de grăsime, ca să meargă mai bine băutura. Sare şi oţet: gustul acru era mai potrivit pentru un sfârşit decât pentru un început.

Nu am nici un regret pentru cum s-au petrecut lucrurile, ci numai pentru evenimentul central al zilei.

Era nunta unui poet pauper, spectaculos de nenupţială. Din fericire, nimeni n-a recitat poezii. O încercare de a porni un concurs de limerick-uri improvizate a fost zădărnicită de faptul că eu nu reuşeam să înţeleg accentul cavalerilor de onoare. Momentul culminant al zilei a fost

când pasiunea lui Jason s-a reafirmat şi i-a împins afară din apartament, în sus pe scări şi afară, pe stradă, iar noi ne-am retras în dormitorul nostru pentru luna de miere.

A doua zi dimineaţa vremea a revenit la normal. Am deschis uşa, încă pe jumătate adormită, când s-a auzit soneria, şi am văzut un chip indian tânăr, acoperit de picături de ploaie şi încadrat de o glugă de nailon albastru. O bicicletă se rezema precar de gardul de deasupra, gata să o ia din loc cât de repede posibil.

— Doamna Connor? a întrebat indianul.

Numele era atât de neaşteptat actualizat, încât am presupus că era un curier de la ofiţerul stării civile.

Mi-a întins o foaie de hârtie udă prinsă pe un clip-board. În locul unei semnături încă neexersate, pixul meu a lăsat o urmă neagră, mânjită.

A fost un şoc să văd emblema roşie a ambasadei în stânga adresei, apoi să găsesc în plic o bancnotă de o mie de mărci germane prinsă de o foaie volantă: o telegramă tăiată astfel încât să fie îndepărtate orice detalii: *sper să te ajute stop gertruda şi stanislav stop.*

M-am holbat la acel şir de litere mici: nici tu felicitări, nici tu dragoste, nici tu urări de bine, nici măcar „mama” şi „tata”. Îmi era imposibil să cred că aflaseră de nunta mea atât de rapid după eveniment, dar deja ştiam cât de bun e Lekovici în meseria lui. Am fost surprinsă de junghiul de adâncă frustrare pe care l-am simţit. Să trimit banii înapoi necesita un efort mult mai mare decât eram dispusă să fac. Şi aveam nevoie de ei.

Eram supărată pe Jason, cu adevărat supărată pentru prima dată de când sosisem în Anglia, inflamată de indiferenţa lui crescândă faţă de aspectele practice ale existenţei noastre şi de disponibilitatea de a depinde de subvenţii de la părinţii mei, din ţara mea obscură, săracă.

— Şi dacă e să fie cel mai rău, bârlogul meu din Brixton e tot acolo, spunea el vesel când îndrăzneam să-mi fac griji pentru unde vom locui în viitor. O să-ţi placă, Millie. Picturile murale îţi iau minţile.

Ştiam că mă mărit cu un student, bineînţeles, dar nu mi-aş fi putut imagina încrederea lui aparent nelimitată în faptul că statul o să-l întreţină. Ironia era că în Anglia capitalistă el putea spera să depindă de mărinimia publică. Eu aveam încredere doar în mine însămi şi în plasa de siguranţă a familiei mele, acum pe veci pierdută.

Atunci mi-am amintit că supărarea pe Jason era, probabil, efectul pe care ar fi vrut părinţii mei să-l producă cu cadoul lor, aşa că mi-am direcţionat mânia spre ei.

El a intrat în bucătărie, şi-a lipit corpul de spatele meu şi şi-a strecurat mâna pe sub capotul meu. M-am uitat în jos şi i-am văzut picioarele goale, cu degete lungi. Nu voiam să mă întorc, nu voiam să-mi vadă faţa.

— O, Millie, a zis el. Îi iubesc pe părinţii tăi. Aş vrea să fie şi ai mei ca ei.

Acea primă iarnă a devenit un cocteil dulce-amar de sărăcie şi extaz. Nu cunoscusem nici una, nici alta înainte să mă mut la Londra.

Am urcat trei etaje, de data asta în calitate de chiriaşi plătitori, după ce Will s-a întors din Val d’Isére şi a reclamat subsolul. N-am avut mare lucru de mutat. Însemnările lui Jason. Mult Yeats. Posterele din camerele lui de cămin, rulate. Jason abia dacă avea haine să umple rucsacul acela familiar, atât de plimbat. Eu trăiam dintr-o singură valiză.

A fost o revelaţie să întâlnesc un coleg de şcoală de-ai soţului meu. Deşi reprezentau un model de contraste fizice – Will era scund, îndesat, cu părul brunet tuns perie şi pielea bronzată după săptămâni de schi, dar şi natural închisă la culoare –, cei doi păreau făcuţi în aceeaşi

fabrică, iar şcoala le aplicase un finisaj identic. Vorbeau, râdeau şi se mişcau la fel, şi acest comportament similar avea un efect neaşteptat. Cu cât te uitai mai mult la ei, cu atât păreau mai asemănători unul cu celălalt.

Will ne-a adus o sticlă de absint şi o ladă de şampanie, ca dar de nuntă întârziat. Cadoul lui a sosit la timp ca să sărbătorim ziua Sfântului Valentin în garsoniera noastră de la mansardă. *Moarte după-amiaza*: aşa numeau cei doi cocteilul. Will procurase absintul de la o distilerie ilegală din Franţa, unde se ocolea legea etichetându-l drept lichior de fenicul şi pelin. Suna dezgustător.

M-am limitat la şampanie. Era o marcă pe care o ştiam, una care, susţinea mama, relaxa corzile vocale până la nivelul precis necesar pentru coloratură. Am băut, dar nu am testat să văd dacă era adevărat ce spunea. Bărbaţii au experimentat până când au găsit proporţia perfectă dintre alcool şi efervescenţă.

Noua noastră locuinţă era doar ceva mai puţin gri decât subsolul şi avea o vedere mai bună, deşi ştacheta nu fusese pusă prea sus. Închirierea a fost o altă premieră pentru mine în Londra, la fel ca ideea de a-ţi face un buget şi vaga anxietate care i se asocia. Ori de câte ori schimbam o bancnotă vest-germană într-un mic şi puturos birou de schimb din scuar, simţeam un junghi gândindu-mă la rezerva mea care se diminua.

Chiria era mică, mi-a spus Jason – deşi mie nu mi se părea mică –, pentru că baia era separată de restul apartamentului, de partea cealaltă a holului şi două trepte mai sus, un aranjament pe care n-am putut să-l înţeleg niciodată şi care avea şi mai puţin sens dacă te uitai la clădire din afară. Cine făcuse împărţirea acestei case, cândva destinată unei singure familii, în şase apartamente micuţe trebuie să fi ştiut că geamul de la cea mai bună

lucarnă va trebui să fie mat pentru a pune o baie dedesubt.

Chiar sub acea deschidere mătuită era o bucată de acoperiş dreaptă şi, mai târziu în anul acela, când vremea s-a îmbunătăţit, am folosit-o ca balcon. Tot intram şi ieşeam din baie ca să ajungem acolo, Jason cu o sticlă de vin, eu cu două pahare, sau trei atunci când venea în vizită Will. Grădinile din spate ale hotelurilor de pe Shepherd's Bush Road ne făceau din când în când câte o surpriză: un damf de mimoze, miros de fripturi la cuptor şi rozmarin, acorduri de rembetiko[18], ca nişte mesaje codate din locuri mai luminoase.

Deşi Jason îşi avea cercurile lui de poeţi, Will era singura persoană cu care socializam amândoi. Mi se părea deopotrivă prostuţ şi fascinant. Dacă Jason nu vorbea niciodată despre bani, Will nu prea vorbea despre altceva, dar întotdeauna o făcea în termeni abstracţi, bizari. Îi tot dădea cu milioane şi miliarde, lingouri, opţiuni şi contracte *futures*, şi îşi condimenta discursul cu nume precum Warburg şi Rothschild, Schroders şi Chase. Eu credeam că primul e un fabricant de automobile. Jason se prefăcea că înţelege. Râdea la glumele lui Will, aşa că râdeam şi eu.

— Cineva trebuie să continue s-o facă, spunea Will, cu o emfază numai pe jumătate autoironică. Destul nu e niciodată destul. După cum atât de înţelept a spus primul-ministru, nimeni nu şi-ar aminti de Bunul Samaritean dacă el ar fi avut doar intenţii bune. Avea şi bani.

Făceau glume tot timpul – era modul lor de a conversa –, dar singurul lucru care mi se părea cu adevărat amuzant erau sentimentele lascive pe care le nutrea Will faţă de Margaret Thatcher. Vorbea întruna despre acei zori de zi

---

[18] Muzică populară grecească apărută în Asia Mică şi răspândită apoi în întreaga Grecie.

din toamna trecută când ea ieşise din molozul unui hotel din Brighton bombardat de IRA, salvată de la moarte ca prin minune, cu perle şi fără un fir de păr clintit. Stăpânirea ei de sine era admirabilă, dorinţele lui Will, nu tocmai. Ea avea ceva din severitatea şi hotărârea Darei, o Dara augmentată cu perle şi lavalieră, şi era destul de în vârstă ca să-i fie mamă lui Will sau, poate mai pertinent, dădacă, sau directoare la şcoala aia la care fuseseră el şi Jason.

În cele din urmă, Will se ridica, îşi lua rămas-bun, declara că se duce la un club de noapte din West End, apoi intra pe fereastră în baie, şi de acolo, afară. Noi aşteptam până când reapărea în canionul urban de dedesubt şi îi făceam cu mâna în timp ce se îndrepta spre şirul de taxiuri de vizavi de staţia de metrou.

În acele zile de început la Londra multe lucruri nu se legau: taxiuri scumpe, sărăcie, şampanie, aspect jigărit. Costumele lui Will erau făcute pe măsură şi călcate impecabil. Cum să asociezi luxul cu văgăuna în care locuia el?

În acea primă zi de Sfântul Valentin, ne-am dus toţi trei pe palierul dintre apartament şi baie pentru o petrecere improvizată, dezbătând cât de lăptoase trebuie să arate cocteilurile cu absint şi vorbind într-o şoaptă sonoră ori de câte ori apărea un alt chiriaş la etajele de dedesubt. Noaptea era senină. Mă uitam la avioanele care treceau întruna prin faţa grilajului de plumb al ferestrei de la casa scării – de la stânga la dreapta, cu luminile clipind.

— Asta e o schimbare faţă de vinul bulgăresc, am spus, ridicând paharul.

— Aşadar, eşti din Bulgaria? a întrebat Will.

— Bineînţeles că nu, a râs Jason. Am cumpărat un vin bulgăresc pe sub mână acum câteva seri, la un preţ foarte bun, 1,99 lire sticla, un vin absolut fabulos, şi ea a zis: „Nu

pot să cred că a trebuit să bat drumul până la Londra ca să gust pentru prima dată un vin bulgăresc.”

— Era bun. Nu-l gustasem niciodată acasă, m-am grăbit să adaug, ca Will să nu mă creadă o snoabă.

Nu prea ştiu de ce m-am obosit. Snobismul era ultimul lucru care l-ar fi deranjat pe Will. De fapt, snobismul i se părea lăudabil, pentru că era un sentiment autentic. Ceea ce nu putea suporta era inversul snobismului.

Jason nu se plângea niciodată nici de vin, nici de nimic. Nu era nici un snob sincer, nici unul prefăcut. Ştiam deja că marxismul lui era la fel de decorativ ca şi identitatea irlandeză – nu avea consecinţe practice şi nu cerea nici un fel de angajare la acţiune, dar egalitarismul lui era destul de sincer. În termeni marxist-leninişti, era un oportunist autentic, atât în ce privea vinul, cât şi orice altceva. Bea orice i se punea în faţă cu scopul de a se îmbăta, ca muncitorii de la noi de-acasă, dar măcar n-o făcea tot timpul. Will, în ciuda palatului său rafinat, părea periculos de aproape de a deveni alcoolic.

— „*Ground Control to Major Tom*”[19], a cântat deodată Jason. Ajunsese cu băutura în acel moment în care totul i se părea amuzant. Picioarele i se bălăbăneau între barele balustradei şi, din când în când, le ridica în aer, ca şi cum toţi trei am fi fost pe un scrânciob. Purta şosete galben-muştar până la genunchi. Will stătea rezemat cu spatele de balustradă şi cu capul întors ca să ne vadă pe amândoi. Eu tot alungam clipind o viziune cu el căzând printre bare, cu poalele jachetei fâlfâind.

— Doamne, pentru tine singura direcţie e în sus, Jay Connor, a spus Will, arătând spre streaşina victoriană murdară de deasupra capetelor noastre. Băiatul ăsta e atins de magie. Ştiam asta la şcoală, a continuat el

---

[19] Vers din *Space Oddity*, piesa din 1969 a lui David Bowie. (N. red.).

adresându-mi-se, ca şi cum i s-ar fi părut că am nevoie să fiu liniştită în privinţa soţului pe care mi-l alesesem. Toţi profesorii îl adorau. Dacă voiam să se strecoare cineva în oraş să cumpere ţigări pentru noi, ceilalţi, îl trimiteam pe Jay al nostru, ştiind că el n-o să fie prins niciodată. Îi ziceam Norocul Norocos. Dacă scăpa el o felie de pâine, nu ateriza niciodată pe partea cu unt.

— Şi apoi am devenit nu ştiu cum Fututul Norocos, a zis Jason. Uram şcoala aia.

— Toţi o uram, nu-i aşa? În fine, sper că în seara asta o să fiu eu Fututul Norocos.

Will s-a ridicat, s-a încheiat la haină, şi-a îndreptat-o, şi-a tras manşetele ca să stea cu un centimetru în afara mânecilor, apoi şi-a descheiat la loc nasturele de jos. Când s-a întors şi a început să coboare, i-a tras lui Jason şoseta din picior, a fluturat-o scurt, apoi i-a aruncat-o înapoi peste balustradă, unde a rămas atârnată puturos sub nasul meu. Am văzut că avea o etichetă cu iniţialele şi numele de familie ale lui Jason într-o mică buclă pe margine: la douăzeci şi opt de ani, încă mai purta şosete de şcolar.

— Sunt prea bune ca să le arunc, a zis Jason, ghicindu-mi gândurile. Am o grămadă de haine rămase din clasa a şasea. Practic indestructibile. Mai ţii minte tenişii ăia de anul trecut? Mi-a părut groaznic de rău că a trebuit să-i arunc.

Am ascultat paşii lui Will, zgomotul uşii de la intrare deschizându-se şi închizându-se, apoi zgomotul metalic al porţii, zăvorul căzând.

— Fututul Norocos. Să nu zici că n-ai fost avertizată, a repetat Jason. La mulţi ani de Sfântul Valentin, Millie.

— Îmi place Will, am spus doar ca să spun ceva. Omul nici nu-mi plăcea, nici nu-mi displăcea. N-am mai cunoscut un bancher până acum.

— N-aş lua profesia de bancher a lui Will prea în serios, a zis Jason. E de aceeaşi vârstă cu mine şi deja a schimbat trei meserii. S-a înrolat în regimentul tatălui său, a plecat mai rapid decât ai zice Hong Kong, apoi a intrat în MI6. Serviciile de informaţii plătesc prost, mi-a spus. Te şi întrebi. Le-a părăsit prompt pentru City, unde acum şi-a schimbat iar slujba.

N-am înţeles prea bine ce mi-a spus Jason aici. Ştiam ce-i MI6, dar eram prea beată ca să întreb dacă era poliţia secretă internă sau externă, sau ambele. Tata ştia lucrurile de genul ăsta. Mă mira că Jason şi Will puteau să vorbească public despre munca în serviciile secrete.

— Will nu pare făcut pentru spionaj, am spus. Ai fi zis că e mai curios în legătură cu mine. Nu cred că ştie din ce parte a lumii vin. Am băut de atâtea ori împreună şi abia dacă ştie cum mă cheamă.

— Just, a zis Jason de parcă acum şi-ar fi dat seama. Aş fi fost un spion mai bun decât Will. Sau tu, mai ales, Mata Hari. Te-ar adora, sunt sigur de asta.

Capitolul optsprezece
Vizita Clarissei

La începutul lui martie, Clarissa şi-a anunţat o vizită la Londra. Jason a găsit ilustrata ei, o reproducere după *Moartea lui Chatterton*[20], în căsuţa lui poştală de la

[20] Tablou al pictorului prerafaelit Henry Wallis (1830–1916), înfăţişându-l pe poetul romantic Tomas Chatterton mort.

Universitate. Din câte ştiam, ea şi Paddy nu ştiau că nunta noastră avusese loc şi aveau doar o idee vagă că stăm în locuinţa unui prieten undeva în vestul Londrei. Asta făcea succesul lui Lekovici în a ne da de urmă şi mai impresionant.

Dacă părinţii lui Jason aveau numărul nostru, şi nu sunt sigură că-l aveau, nu ne-au sunat niciodată. Ştiam de la şederea mea la ţară că, spre deosebire de ţara mea natală, unde era practic gratis, în Anglia telefonul era considerat extrem de scump şi prin urmare nu prea era folosit, părinţii lui Jason aşteptând cu religiozitate orele la care tarifele erau mai scăzute ca să facă până şi apeluri scurte, de curtoazie. Poşta Regală, pe de altă parte, era accesibilă şi părea un miracol al eficienţei. Corespondenţa ne era livrată de două ori pe zi şi o scrisoare ajungea rareori în mai mult de douăzeci şi patru de ore.

Îi spusesem de câteva ori lui Jason să le scrie părinţilor lui, apoi am renunţat, presupunând că încă era supărat pe ei. Mi-am dat seama, după reacţia lui la ilustrata Clarissei, că nu era atât de supărat pe cât crezusem. Critica şi respingerea erau lăsate rapid în urmă de Norocul Norocos. Când şi-a amintit în sfârşit să pomenească de asta, părea mulţumit că mama lui îi scrisese.

Nu reuşeam să înţeleg relaţia dintre ei, alternările de căldură şi atitudine distantă, aşa cum nu-mi dădeam seama dacă alegerea ilustratei de către Clarissa era o întâmplare sau o glumă.

„Dragă băiete”, scria ea, „sper că această ilustrată te găseşte – şi pe Milena (?) – bine. Anul ăsta ai căzut de pe marginea Pământului mai mult ca de obicei. Vin la Londra pe 8 martie. Stau la Louise, în Camden. E o comemorare a sufragetelor vineri, apoi, sâmbătă, un spectacol cu *Îmblânzirea scorpiei* jucat numai de femei. Lou a creat

costumele. E un pic *de trop*[21] pentru tatăl tău, aşa că o să vin singură. Mă întreb dacă vrei (vreţi?) să luăm prânzul împreună duminică, la L'Escargot. La unu? După aceea poţi să mă conduci la Charing Cross. Anunţă-mă şi fac rezervări. Cu drag, Ma."

Ilustrata a stat peste plicul ei rupt neglijent, printre hârtiile lui Jason de pe masă, vreo trei sau patru zile. Nu voiam să creadă că mă interesa prânzul într-un sens sau în altul, aşa că n-am întrebat nimic. N-am ştiut nici că mama lui avea o soră în Londra până mai târziu, când el mi-a explicat cine era Louise. Semnele de întrebare ale Clarissei arătau că nici faţă de ea nu fusese mai generos cu informaţiile.

— O, Millie – ştiam de ea. I-am spus deja lui Mater, a zis el când am renunţat să mai aştept să-mi pomenească de ilustrată şi am sugerat că nu m-ar deranja s-o văd pe mama lui. De ce ar obiecta cineva la un prânz gratis? a adăugat el.

Mă aşteptasem să le întâlnesc pe ambele surori la L'Escargot, dar era doar Clarissa, izbitoare în verde şi mov pe fondul pluşului roşu al banchetelor. S-a ridicat când ne-a văzut, a venit să mă sărute întâi pe mine, apoi pe Jason. Era ţinuta ei de paradă, mi-a spus când m-a văzut admirându-i rochia. A atins tivul verde al gulerului de marinar. Părul ei alb i se îngrămădea la fel de neglijent ca întotdeauna pe creştetul capului, ca un nor englezesc, făcând-o să pară aproape la fel de înaltă ca Jason.

Nu mai văzusem interiorul unui restaurant adevărat din Londra până la acel prânz, şi acesta era un început opulent. Mâncarea era la fel de luxoasă ca decorul. Jason a mâncat doisprezece melci flambaţi într-un lichior de anason, folosind cea mai bună parte a unei baghete ca să

---

[21] „Prea mult" (în fr., în orig.).

cureţe băltoacele de unt din jurul lor, apoi a comandat o porţie uriaşă de cassoulet.

— Mâncare simplă, ţărănească, a spus Clarissa, privindu-l pe ospătar cum îi filetează peştele.

Mă surprindea bucuria vădită pe care i-o provoca pofta de mâncare a fiului ei şi încântarea ei când a auzit că-mi place salata de gălbiori şi barba-caprei. Era prima dată când ceva din Anglia îmi amintea de mâncarea de acasă. În ţara mea, nu mergem la restaurant pentru cea mai bună mâncare, i-am spus, şi a râs.

Mama şi fiul au stat de vorbă ca şi cum cearta din ajunul Anului Nou nu avusese loc. Jason a reuşit să discute despre viitoarea lui lectură la etajul al şaselea de la Royal Festival Hall înainte de a-şi aminti să-i spună Clarissei că ne-am căsătorit. Eram atât de obişnuită cu secretele cu părinţii mei, că am presupus că omisiunea lui era deliberată, dar felul în care şi-a lovit fruntea cu palma când şi-a amintit să împărtăşească vestea a sugerat altceva. Dacă era un gest care-l reprezenta pe soţul meu, ăsta era.

— Felicitări, draga mea, a spus Clarissa, întorcându-se spre mine fără să clipească măcar. Fiul meu e un bărbat foarte norocos.

— A fost un eveniment restrâns. Am fost nevoiţi, pentru actele mele, după cum probabil vă amintiţi.

— E plăcut să te simţi atât de iubit, a zis Jason. Mersi, Mills.

— Se cere un toast. Abia aştept să-i spun lui Paddy, l-a întrerupt Clarissa.

Eram sigură că mă place, că voia să facă ceea ce trebuie, dar părea un pic prea bucuroasă. S-a consultat puţin cu somelierul şi a comandat o sticlă de şampanie. Nu era de mirare că erau atât de săraci. Era exact ca Will. Numai sticla aia costa probabil cât mâncarea noastră pe o

săptămână, m-am gândit, apoi mi-am dat seama cât de apăsată eram de astfel de griji în noua noastră viaţă. În trecut nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap aşa ceva.

Ori de câte ori pomeneam de bani, Jason schimba subiectul.

— Şşt, Millie, nu strica momentul, spunea el, deşi momentul pe care-l stricam putea fi ceva atât de prozaic precum dusul aşternuturilor la maşina de spălat.

Spălam cearşafurile o dată la două zile: nu în fiecare dimineaţă, cum ar fi preferat Dara, dar aproape. Aveam un singur set şi trăiam în ele.

— Gândeşte-te la păsările cerului, spunea Jason când îndrăzneam să sugerez că s-ar putea să rămânem fără bani.

— Ce vrei să spui? îl întrebam. Lasă metaforele pentru poezie. Fii şi tu serios o dată.

— Lucrurile o să se rezolve, spunea el. Nu e cazul să-ţi faci griji. Mereu se rezolvă.

Soţul meu avea încredere în norocul lui. O vreme, norocul acela am fost eu. Nu mă deranja, şi totuşi acum nu-mi pot explica de ce am ascuns bancnota de o mie de mărci germane pe care mi-o trimiseseră părinţii mei, chiar şi atunci când încă mai trăiam din acele numeroase sute pe care le adusesem cu mine la Londra. Deşi era în poziţia bizară de a fi întreţinut de valută forte din ţara mea cu valută slabă, Jason habar n-avea câţi bani mai aveam. Nu întreba niciodată fiindcă nu voia să ştie.

Şi pentru o vreme mai îndelungată – cu excepţia întreruperilor create de Will – ne-am fost de ajuns unul altuia. Jason pleca dimineaţa – lua metroul pe linia centrală spre Muzeul Britanic sau spre Senat – şi se întorcea la ore foarte diferite, uneori aducând baghete şi pateu pentru un prânz timpuriu, sau o bucată de brânză Cheddar şi roşii

olandeze palide şi reci, care aveau doar gust de apă şi frigider; alteori, la ora ceaiului, depunând, cu un oftat adânc, pagini cu notiţe scrise de mână la capătul mesei noastre multifuncţionale care-i servea şi de birou, ca pentru a spune: „Uite, lucrez.” Îşi numea doctoratul o schemă, o şmecherie pentru a-şi încasa în continuare bursa de student ca să poată scrie poezie, dar îl lua destul de tare în serios.

În timp ce el studia, şi când nu umpleam sau goleam maşina de spălat cu uscător, exploram oraşul de una singură – nu eram încă londoneză, dar nici turistă nu mai eram. Mergeam pe urmele unor adolescenţi francezi şi italieni în vizite cu şcoala la Galeria Naţională, ascultând şi înţelegând doar parţial ce le explica ghidul despre elementele de bază ale Impresionismului. Vizitam acele galerii de artă modernă pe care le avea Lana pe listă, gândindu-mă că ea era probabil printre puţinii oameni care deja ştiau exact ce făcusem, dar întrebându-mă dacă înţelegea. Întrebându-mă dacă şi ea ar fi ales dragostea în detrimentul luxului.

— Cum ţi-a mers azi? îl întrebam pe Jason, sau mă întreba el pe mine seara, şi ne spuneam poveşti lungi, amănunţite despre întâmplări neînsemnate.

Ne îmbătam cu vin ieftin sau unul cu altul, apoi, noaptea târziu, ne uitam la filme la un televizor pe care-l cumpăraserăm de la un electrician de pe Shepherd’s Bush Road care vindea ilegal aparate recondiţionate. Puteţi s-o numiţi fericire, dacă vreţi.

Ne duceam la lecturi publice destul de regulat, ca să mă obişnuiesc cu faptul că ceea ce trecea drept scenă poetică în Marea Britanie avea prea puţin în comun cu echivalentul ei de la mine de-acasă. Stăteam în cârciumi subterane întunecoase, unde urmăream mici adunări de entuziaşti care citeau, dar nu întotdeauna se ascultau unii pe alţii,

dând la schimb disponibilitatea de a fi plictisiţi pe dreptul de a plictisi, într-o atmosferă de entuziasm fabricat, orchestrat chiar de impresarii scenei poetice. Simţeam tristeţea outsiderului, alinată doar de recurenţa acelei transformări miraculoase la care asistasem prima dată când îl văzusem pe Jason pe scenă – priveliştea unui delfin care înoată în ape deschise. Părea parcă mai real când îşi citea poeziile, chiar şi pentru mine, soţia lui.

Şi era diferit de ceilalţi: avea o calitate pe care puteam, chiar şi în vremuri critice, şi chiar şi acum, după tot ce s-a întâmplat, s-o numesc geniu. Am înţeles ceva despre natura darului său de la bun început, dar nu puteam fi sigură cât de mult putea – el, şi, probabil, mai mult, cât de mult puteam eu – să depindă de asta. Sau câte sacrificii datoram pentru asta. În ţara mea, lucrurile ar fi fost mai simple pentru el; ar fi fost onorat sau întemniţat, dar tot ce-ar fi trebuit să facă vreodată ca să-şi câştige existenţa ar fi fost să scrie versuri.

Capitolul nouăsprezece
Cetăţenie britanică

În ziua în care l-am primit, am trimis o copie a certificatului nostru de căsătorie la Ministerul de Interne, împreună cu paşaportul meu. Jason mi-a spus că va dura o eternitate până să le primim înapoi. Nu aveam nevoie de paşaport, pentru că nu aveam bani să călătorim. Chestiunea mai urgentă era că nu aveam drept de muncă

până nu mi se confirma permisul de rezidenţă. Aveam nevoie şi voiam să lucrez. Era vorba de bani, dar nu numai. Mă săturasem să mă plimb prin ploaie, mă săturasem ca Will să fie singura mea cunoştinţă în Londra. Speram că nu va dura o eternitate. Aveam încredere în eficienţa britanică.

Patru zile mai târziu, a sunat telefonul. Bărbatul de la capătul firului şi-a spus numele şi funcţia şi mi-a spus că avea actele mele în faţa lui şi că vrea să le proceseze rapid. Mi-a pus câteva întrebări scurte despre sosirea mea în Marea Britanie şi istoria relaţiei cu Jason. A spus *da* sau *da, sigur* la toate, ca şi cum n-ar fi avut nevoie decât să audă ceea ce vedea deja în faţa lui. Apoi m-a întrebat care este numele complet al tatei.

— Stanislav Urbanski, am spus. E şi în formular. Şi în certificatul de căsătorie.

— *Acel* Stanislav Urbanski? a întrebat el, arătând clar, cu acea ah-atât-de-englezească-ipocrizie, că mima ignoranţa. Probabil clipeam pe radarul lor cel puţin de la Heathrow, dacă nu de mai devreme.

— Mai sunt şi alţii? i-am răspuns eu. Numele sunt într-o paletă îngustă în partea mea de lume. Erau o mulţime de Urbanski, şi, cum Stanislav era un prenume comun, cu siguranţă combinaţia nu era unică, dar nu avea rost să-l derutez.

Vocea i s-a însufleţit, de parcă până la acel punct conversaţia fusese doar un schimb de amabilităţi şi, confirmând numele tatei, eu îi dădusem permisiunea să-i schimbe cursul. Deşi acum mă aşteptam la întrebări, nu a venit nici una. „Procesul obişnuit” britanic era mai bulversant decât cruzimile previzibile ale birocraţiei noastre.

— Procedura aceasta durează de obicei câteva luni, a spus omul, dar poate fi grăbită în cazuri ca al dumneavoastră.

— Mă bucur să aud asta, am spus, bănuind, dar neştiind sigur ce vrea să spună cu „cazuri ca al dumneavoastră”.

— Mă tem că va trebui să programăm un interviu oficial. Am fi foarte bucuroşi să vă facem o vizită acasă, dacă nu vă deranjează.

— Dacă asta e procedura uzuală, atunci, da, sigur, am spus.

Nu-mi puteam imagina că e.

— În mod normal, ar fi trebuit să faceţi cererea din afara ţării, trimiţând toate actele în avans, a spus omul, evitând un răspuns direct, deşi înţelegem că ar fi fost complet nepractic din ţara şi în poziţia dumneavoastră. Avem datele sosirii dumneavoastră.

A avut eleganţa să nu sugereze că îmi enunţasem fals intenţiile la Heathrow, dar amândoi ştiam asta, aşa cum amândoi ştiam că eram la mâna lui.

— Obişnuim să facem vizite mai târziu ca să stabilim că e o căsătorie încheiată cu bună credinţă, a continuat el. Sunt sigur că în acest caz va fi o formalitate...

— Adică să verificaţi dacă nu e o căsătorie de faţadă? l-am întrerupt.

— Da, cred că da, deşi e o formulare mai abruptă decât am face-o noi, a zis. Aţi fi surprinsă de numărul de cazuri în care una din părţi e plătită ca să se căsătorească cu cealaltă. Dar nu ne închipuim nici o clipă că e cazul dumneavoastră... sau că cineva ca dumneavoastră ar avea nevoie vreodată de aşa ceva. Doar o formalitate, cum v-am spus.

Părea aproape prea liniştitor ca să mă simt în siguranţă. Ştiam că aderarea la formă este doar o parte a adevărului, că oricum căsătoria mea e secundară. Ştiam că până şi

acum, până şi aici, în Londra, eram înainte de toate Fiica. Nu aveam nevoie de un soţ ca să rămân în Marea Britanie.

Omul mi-a confirmat asta şi mai limpede când am întrebat dacă era nevoie să fie prezent şi Jason la acest interviu.

— Nu, de fapt, nu, a spus el. Dar e binevenit, fireşte. Cum preferaţi dumneavoastră, doamnă Connor.

Nu era vorba despre căsătoria mea. Era vorba despre tata. Dacă nu se temeau că eram deja spioană, bănuiam că le-ar fi plăcut foarte tare să mă recruteze ca să devin.

După ce am stabilit întâlnirea, am ieşit din casă, distrată. Avusesem de gând să mă duc la Muzeul Britanic – poate să-l surprind pe Jason la Camera de Lectură şi să mă ofer să-l scot la prânz la un restaurant italienesc ieftin pe care-l descoperisem pe Sicilian Avenue –, dar mi-am dat seama că trecusem de staţie abia când metroul a oprit la Saint Paul. La Bank, am urcat şi m-am trezit pe stradă între bărbaţi în costume dungate, cu umbrele închise în mână. Unul, un anacronism între anacronisme, purta chiar genul ăla de melon pe care crezusem că oamenii îl poartă doar în *Răzbunătorii*[22]. Era printre primele – şi ultimele – seriale cumpărate din Marea Britanie după vizita tatălui meu: o prevestire a unui dezgheţ care s-a dovedit a fi orice altceva. În schimb, a fost urmat de un război şi mai rece.

„...Am crezut că devin mai deschişi, că-şi recunosc slăbiciunea”, îmi amintesc că ne spunea tata, în timp ce mama şi cu mine ne uitam la actorii care jucau roluri de oameni bine hrăniţi, care arătau ca cel mai groaznic coşmar capitalist al lui, „dar ne-am dat seama curând că era un complot menit să ne înfrângă. Noi ne propunem să eliberăm proletariatul, iar ei continuă să-i ţină pe muncitori în lanţuri, şi aceste două viziuni nu vor coexista niciodată”.

---

[22] În original *The Avengers*, serial britanic de spionaj creat în 1961.

Îmi uitasem ghidul acasă. Voiam să mă întorc în Bloomsbury şi credeam că merg spre vest. City-ul era ameţitor – alei ciudate, încă aranjate de parcă ar fi reprezentat amprente ale unui oraş medieval dezordonat, şi străzi principale cu ziduri intimidante, uşi grele şi aproape nimic la nivelul ochiului, ca în Cartierul Prezidiumului de la mine de-acasă – iar simţul orientării era, la mine, în cel mai bun caz slab.

După circa o milă din aia englezească a cărei lungime îmi tot băteam capul s-o reţin, m-am trezit în mijlocul unei aglomerări care semăna atât de mult cu lumea în care crescusem, încât m-am întrebat, în timp ce porneam pe un trotuar suspendat, cine ar locui de bunăvoie într-un loc ca ăsta. Am presupus că sunt locuinţe de stat. Erau o grămadă în Londra, cutii de chibrituri construite adesea, ca şi acasă, în locurile în care bombele germane pătaseră peisajul.

Şi, exact ca schemele de locuinţe de stat de acasă, avea un Palat al Artei în centru. Paralela mergea mai departe decât m-am aşteptat, căci am văzut că găzduia o expoziţie de artă contemporană din Republica Democrată Germană. Am fost surprinsă că trebuia să plăteşti, căci ştiam că e disponibilă gratuit o artă mult mai bună în multe alte părţi ale Londrei, dar am plătit, apoi am rătăcit prin sălile goale. Întreaga zi părea să capete sens, chiar dacă unul care era undeva dincolo de mine.

În timp ce examinam obiecte şi reproduceri familiare, am auzit alţi paşi, şi apoi, pentru prima dată de când venisem la Londra, sunetul limbii mele materne. Am văzut un cuplu de vreo şaizeci şi ceva de ani. Hainele de ploaie foşnitoare şi pantofii solizi, în culori deloc rezonabile nu ar fi putut fi cumpărate decât din Anglia, aşa că am presupus că erau imigranţi, şi totuşi m-am temut că mă vor recunoaşte. Teama mea era iraţională. Cu sau fără tata,

nu aveam o faţă celebră: nu se prea poartă familiile de celebrităţi la noi. Am încetinit şi am aşteptat să treacă mai departe.

Şi tot restul zilei am avut impresia că mă urmăreşte cineva, un sentiment familiar, dar unul pe care nu-l mai avusesem în Marea Britanie. Tot identificam posibili suspecţi, tineri îmbrăcaţi atât de conservator, încât nu mă puteam hotărî dacă erau trimişi de Lekovici sau de britanici. M-am întrebat cât de liberă eram, cât de liberă puteam fi vreodată, oriunde. Mă simţeam singură. Dacă soţul meu nu-şi lua doctoratul în serios, aşa cum pretindea, de ce mă lăsa singură atât de des?

Totuşi, când a venit ziua interviului, l-am făcut pe Jason să plece de acasă, pentru a purta discuţia singură. Presupuneam că ea va fi în mare măsură despre tata. Nu credeam că ştiu lucruri relevante despre el, lucruri pe care serviciile de informaţii engleze, Ministerul de Interne sau cine-or fi fost cu adevărat oamenii ăştia să nu le ştie deja, şi nu aveam nimic de ascuns, dar exista posibilitatea ca ei să vrea să-mi ofere vreun târg şi voiam să aud despre ce e vorba fără Jason. Nu mă simţeam neloială pentru că insistasem să-şi petreacă ziua la bibliotecă; mă gândeam că nu fac decât să evit capcanele pe care le-ar fi reprezentat deja cunoscutul lui entuziasm poetic pentru orice se putea obţine gratis. Nu mi-a trecut niciodată prin cap că s-ar putea găsi singur într-o poziţie în care să aibă el însuşi de înfruntat diferite capcane. Mi se părea transparent ca un pahar cu apă.

Capitolul douăzeci
Interviul

Bărbatul pe care l-au trimis era la fel de tânăr ca Jason, cel mult treizeci de ani. Am apăsat pe butonul interfonului ca să-i dau drumul în clădire, apoi l-am privit urcând câte două trepte odată şi, în sfârşit, întinzându-mi mâna, care a strâns-o viguros pe a mea. În loc să-l facă să pară mai în vârstă, costumul gri şi cravata cu dungi albe în diagonală, vestigiu al unei uniforme de şcoală englezeşti, avea efectul opus. Poate contribuia şi modul energic în care urcase scările – inimaginabil pentru un reprezentant al autorităţilor în ţara mea. Îmi vorbea limba la perfecţie.

— Sunt impresionată, am spus. Cât de mare e Biroul de Imigrări, ca să aibă o asemenea specializare în limbi străine?

Mi-a ignorat ironia şi m-a urmat înăuntru. Pasul îi era la fel de ferm ca strângerea de mână. S-a aşezat pe scaunul pe care i l-am oferit, în mod ostentativ neuitându-se în jur, apoi a scos nişte însemnări dintr-o servietă de umăr neagră şi le-a răsfoit cât am făcut eu două ceşti de cafea instant.

În următoarele cincisprezece minute am repetat conversaţia pe care o avusesem deja la telefon cu colegul lui: unde lucrasem în ţară, cum plecasem spre Marea Britanie, aterizarea la Heathrow, activităţile mele în Londra. Întrebările erau mai puţin inchizitoriale decât mă aşteptasem, aproape la fel – dacă ignorăm precizia lui şi faptul că lua notiţe – ca întrebările puse de un tovarăş de drum întâmplător dintr-un tren, ca să treacă timpul mai repede. Mă tot aşteptam să mă întrebe care e muzeul meu preferat.

Am văzut o foarte vagă umbră de zâmbet ironic când a notat că Jason era student la zi la UCL. Ştia câţi ani are Jason.

— Asta ar putea fi o problemă, a spus el, faptul că soţul dumneavoastră trăieşte dintr-o bursă doctorală standard şi prin urmare – în mod limpede – nu vă poate întreţine. Nu vă puteţi baza pe fonduri publice.

Ştiam deja destule ca să-mi dau seama că era o prostie să menţionez că Jason era poet, dar am menţionat totuşi. Omul nu părea să fi auzit de editorul lui şi n-a dat nici un semn de recunoaştere când am pomenit de Premiul Shelley. S-a scuzat, presupunând că era mai important pentru mine decât era de fapt. El avea studii de istorie, mi-a spus, ca pentru a-şi explica ignoranţa. Mai citea din când în când din Larkin, a adăugat, dar nici asta foarte des. Nici unul din noi n-a simţit nevoia să continue acea conversaţie adiacentă.

Tonul i s-a schimbat uşor când m-a întrebat de primele mele impresii despre Londra. M-am uitat la vrafurile de hârtii ale lui Jason de pe masă, am lăsat jos cana, acum pe jumătate goală, am declarat că oraşul era încântător, am pomenit câteva muzee pe care le vizitasem. M-a întrebat cum era faţă de alte oraşe pe care le cunoşteam, cum era faţă de oraşele din ţara mea. A mâzgălit ceva în blocnotes. Nu cred că avea ceva de-a face cu peregrinările mele turistice.

— Spuneţi că nu aveţi prieteni de naţionalitatea dumneavoastră în ţara asta, nimeni din Societatea Prieteniei, de pildă, a spus el după ce am mai vorbit un pic. Spuneţi că nu doriţi câtuşi de puţin să schimbaţi acest lucru, dar sunteţi în Londra abia din decembrie. Compatrioţii dumneavoastră din Societate sunt foarte de ajutor nou-veniţilor din ţara dumneavoastră, şi sunt extrem de puţini nou-veniţi. Pentru ei ar fi o mană

cerească să vă cunoască. Nu e nimic politic. Sunt conferinţe despre moştenirea dumneavoastră culturală, folclor, genul ăsta de lucruri. Nu v-ar plăcea? Să fiţi implicată, adică. Ar putea fi un prim pas în a vă face un rost aici.

— Sunt impresionată. Sunteţi surprinzător de bine informat pentru cineva care se ocupă de probleme de rezidenţă, l-am întrerupt.

Un zâmbet fugar i-a traversat faţa.

— Sunt aici de numai patru luni, am continuat, dar n-aş fi zis că e o idee bună ca cineva ca mine să contacteze Societatea. Oamenii aceia au venit în Anglia cu fostul nostru rege, să formeze un guvern în exil al cărui scop era – este încă, din câte ştiu – să anuleze revoluţia la a cărei conducere a participat tatăl meu.

M-am oprit, dându-mi seama că până la urmă eu eram prima care pomenea de tata în ziua aceea.

— Încă mai participă, m-am corectat, simţindu-mă acum uşurată de faptul că-l adusesem în discuţie pe tata fără ascunzişuri, cu totală deschidere. Tata vrea ca revoluţia să fie permanentă. El şi Societatea Prieteniei ar fi duşmani de moarte, chiar dacă ar cădea de acord asupra frumuseţilor folclorului nostru.

— Tatăl dumneavoastră da, dar nu şi dumneavoastră. Bănuiesc că vederile dumneavoastră nu sunt identice. Sunteţi o femeie independentă şi, la urma urmei, aţi ales să veniţi aici. Cei din Societate v-ar plăcea foarte tare, a zis. Şi ar putea să fie interesant pentru dumneavoastră – şi pentru noi – să stabiliţi nişte contacte acolo. Noi suntem imparţiali, nu-i preferăm pe ei tatălui dumneavoastră.

— Sunt convinsă că sunteţi, am spus.

N-am întrebat ce însemna *noi*.

— Şi sunt sigur, mai mult decât de orice altceva, că ar fi încântaţi să audă despre viaţa în ţara dumneavoastră la

prima mână. Între noi fie vorba, sunt bătrâni şi desprinşi de realitate, a continuat, chipul lui tineresc încălzindu-se la gândul propunerii pe care se pregătea să mi-o facă, ca şi cum chiar atunci îi venise ideea. Vă văd ţinând conferinţe publice chiar dincolo de Societatea Prieteniei. Cred că aţi fi foarte căutată. Nimic cu care să nu fiţi în largul dumneavoastră, bineînţeles, doar poveşti despre viaţa de acasă. Despre educaţia dumneavoastră, despre vacanţe, despre serbarea zilelor de naştere, chiar. Lucruri pe care le-aţi văzut. Nici măcar nu e nevoie să pomeniţi numele tatălui dumneavoastră. Nu ştiu dacă vă daţi seama ce mare e interesul aici. Sunt organisme care se ocupă cu transmiterea de informaţii despre ţara dumneavoastră în Marea Britanie, sunt reviste. Vorbesc despre muncă, înţelegeţi, despre a vă crea o profesie potrivită cu experienţa dumneavoastră. Îmi închipui că aţi prefera să nu trebuiască să aşteptaţi luni de zile un permis de muncă, şi nici cinci ani paşaportul britanic. Toată lumea s-ar bucura să vă audă impresiile despre ţară cât sunt încă proaspete. Cu cât mai proaspete, cu atât mai bine.

— N-am nici o grabă să primesc paşaportul britanic, am spus. Nu peste rând. Am nevoie de un permis de şedere pe durată nedeterminată şi unul de muncă. Şi dacă pomenesc sau nu numele tatălui meu e irelevant, după cum ştie toată lumea. Dificultăţile pe care le-am avut – şi n-am avut multe – au fost toate private, nu ideologice. Nu sunt o persoană politică. Am dus o viaţă destul de fericită acasă.

— Bineînţeles. Fericită. Nu m-aş aştepta să spuneţi altceva. Şi ştiu că nu sunteţi politică, a spus el. Dar... am fost acolo de câteva ori. Pare un loc atât de cenuşiu, de sărăcăcios comparat cu Londra, după cum sunt sigur că veţi fi de acord. Şi îngheţat, nu numai literal, ci şi în timp. Până şi Rusia o să-şi revină curând. E conducătorul ăsta

nou la Moscova, Gorbaciov. E abia de-o lună, dar deja sunt semne că lumea se va schimba.

S-a uitat pe fereastră, peste acoperişurile de pe Shepherd’s Bush. N-aveam de gând să spun nimic. Să neg frumuseţile Londrei ar fi însemnat să fiu neloială faţă de Jason, deşi priveliştea din apartamentul nostru nu făcea nici un serviciu oraşului; să fiu de acord cu cenuşiul de acasă n-ar fi fost numai fals, ci şi neloial faţă de părinţii mei. Şi deja fusesem destul de neloială.

Iar despre Gorbaciov nu ştiam nimic. Îl văzusem la televizor, dar nu mă impresionase. Bizarul lui semn din naştere, accentul sudic pronunţat şi, da, relativa lui tinereţe: arăta ca unul dintre inginerii agronomi care vizitau Institutul Porumbului. Mă gândeam că-i doar un locţiitor. Sovieticii aveau să scape de el curând. Mă aşteptam ca următorul conducător să continue revoluţia.

— E mult mai multă suferinţă decât vă puteţi imagina, a zis omul mai departe. Foamete, chiar, în ciuda bogăţiei pe care Dumnezeu şi natura au hărăzit-o patriei dumneavoastră. Şi e ciudat, nu-i aşa, că până şi copiii membrilor de partid de rang înalt au o asemenea incidenţă a sinuciderilor şi fugii din ţară; ei, care ar trebui să fie cei mai fericiţi.

— Mişa a fost un prost, am spus, fără a mă obosi să explic cine era Mişa, căci era clar că nu e nevoie, şi furioasă acum că omul ăsta spunea nişte minciuni atât de grosolane despre ţara mea.

Ştiam că nu e cazul să-l întreb ce făcea el acolo, un mic funcţionar de la Ministerul de Interne. Îmi amintea de femeia aia îngrozitoare din băile de la Antai, care se prefăcea că mi-e prietenă, că-mi vrea binele. Voiam să plece din casa mea.

— Şi nu ştiu dacă are vreo relevanţă astăzi, dar n-am fugit din ţară, am spus.

Mi-am pus ambele mâini pe masă, cu degetele depărtate, ca artista aceea pe care o văzusem împreună cu Lana şi Mişa cu ani în urmă. Mi-a ghicit dispoziţia mai bine decât mă aşteptasem. Îmi plăcuse când venise, îmi plăcuse chiar foarte mult, dar acum nu mai eram în aceeaşi tabără. Sau, mai degrabă, înţelegeam în sfârşit că eu nu eram în nici o tabără. Nu mai ştiam prea bine nici măcar care erau taberele, şi totuşi existau, hotărâte să se înfrunte până când una sau alta înceta să existe. Jason era un marxist de faţadă: putea aparţine oricărei tabere. Eu nu aparţineam nici uneia, doar lui. Omul a zâmbit, şi zâmbetul a părut destul de sincer, atrăgător, chiar, dar parcă vedeam un melc trăgându-şi coarnele înăuntru.

— Câtă dreptate aveţi, a spus, punând jos blocnotesul şi îndreptându-l cu grijă ca totul să fie, teoretic, la vedere şi deschis pe masă, ca mâinile mele. E ceva ce vreţi să mă întrebaţi? a adăugat, fără să se uite la însemnări. Sunt aici ca să vă ajut, la dispoziţia dumneavoastră.

— Vă mulţumesc foarte mult, dar nu, am spus, strângându-mi degetele, punând pumnii pe genunchi şi uitându-mă fix la cercul întrerupt palid de pe masă, rămas acolo unde fusese cana lui de cafea. O să aştept pur şi simplu să-mi vină actele. Conform procesului obişnuit, cum spuneţi dumneavoastră.

Doar două sau trei ore mai târziu, a sunat Lekovici, de parcă ar fi conspirat cu orice tentacul al guvernului Maiestăţii Sale care se întindea spre mine. Recunosc, între timp băusem vreo două pahare mari de Sauvignon bulgăresc şi, împotriva oricăror principii pe care le aveam încă de la treisprezece ani, mâncasem un sendviş cu salam danez. Roşul puternic al salamului lăsa urme pe albul artificial al pâinii britanice la fiecare muşcătură. Mi-am promis că nu-l voi mai lăsa pe Jason să facă cumpărăturile. Până şi slănina simplă, cu un praf de sare,

are probabil un gust mai bun decât asta. Şi orice pâine ţărănească. Nimeni în ţara mea, nici măcar paraziţii sociali sau disidenţii, nu era nevoit să suporte genul ăsta de salam, m-am gândit, pâinea asta ca un cauciuc. Şi omul ăla îmi vorbeşte de foamete.

Muream de foame după plecarea lui, şi în frigider nu era altceva decât acel pachet de plastic cu salam feliat, dar cea care m-a făcut să-mi trădez principiile vegetariene a fost de fapt furia; furia şi dezgustul de sine. N-aveam nevoie să mi le sporească Lekovici. Simţeam că sunt pe cale să mă maturizez.

— Îmi pare foarte rău că vă deranjez, tovarăşă Milena. Voiam doar să ştiu unde sunteţi. Ştiţi că mă aflu aici ca să vă ajut.

Eram surprinsă că mă căuta. Eram aproape sigură că mă suna din nou britanicul, omologul lui Lekovici.

— Toată lumea spune asta azi. Sunt aşa de norocoasă! am zis.

— Să nu-i credeţi, tovarăşă Milena. Aveţi grijă. Aveţi mare grijă, a spus Lekovici. Pe noi ne cunoaşteţi. Ştiţi cine suntem şi de ce suntem aici.

— Fără îndoială, am spus, şi apoi, regretându-mi asprimea tonului, ca un scrânciob care merge prea mult în direcţie opusă, am revenit, răspunzându-i ceva mai cald. Vă mulţumesc, tovarăşe. Ştiu că vă pasă. Ştiu că pot apela la dumneavoastră dacă voi avea vreodată nevoie de ajutor.

A scos un mic chicot stânjenit.

Capitolul douăzeci şi unu
Căutarea unei slujbe

Paşaportul mi-a venit înapoi mai repede decât m-am aşteptat, în ciuda, sau datorită acelui interviu. Poate că până la urmă omul nu minţea, poate interpretasem eu greşit conversaţia noastră, poate că britanicii şi procesele lor chiar erau nepărtinitoare.

Liberă să-mi caut de lucru, răsfoiam suplimentele cu oferte de locuri de muncă de la biblioteca publică, copiind adrese şi detalii ale posturilor, şi apoi, acasă, scriam la maşină nesfârşite scrisori de intenţie şi variante de CV. Am trimis cereri pentru orice post cu studii superioare pentru care eram fie şi foarte pe departe calificată. Omul de la oficiul poştal local avea carnetele cu timbre de clasa a doua pregătite ori de câte ori intram, şi am ajuns să ştiu numele tinerilor asistenţi de la chioşcul de fotocopii, dar mă simţeam tot mai derutată pe măsură ce săptămânile treceau. Nu semăna câtuşi de puţin cu modul în care-ţi începi cariera la mine în ţară, unde planificarea de stat şi alocarea slujbelor făceau lucrurile simple pentru toată lumea, dar mai ales pentru oameni ca mine, a căror căutare era unsă de relaţii puternice. Nici Jason nu-mi era de nici un folos – el nu părea să fi candidat pentru vreo slujbă în ţara lui.

Chiar şi fără bizareria evidentă a calificărilor mele, prea multe dintre anunţuri descriau drept dezirabile calităţi pe care nu mi se părea că le am: o atitudine pozitivă, spirit de echipă, simţul umorului. În patria mea oamenii nu trebuiau să se prefacă că le place munca lor sau colegii, şi atitudinea negativă era, în mod paradoxal, ceea ce-i însufleţea. În acelaşi timp, simţul umorului la un străin ar fi

fost neliniştitor, şi pe deasupra, cu potenţialul său de cinism şi lipsă de respect, era, în mintea mea, şi incompatibil cu o atitudine pozitivă. Aş fi zis că englezii, mai mult decât oricine altcineva, nu se simt obligaţi să pretindă altceva. Într-o tentativă de a-mi arăta simţul umorului, am pulverizat pe câteva plicuri din teancul meu tot mai mic cu ultimii stropi de parfum franţuzesc scump pe care-l adusesem de acasă, dar nu-l folosisem niciodată în Anglia.

Respingerile – şi toate au fost trimise neparfumate – veneau cu false scuze. Ne pare atât de rău, CV-ul dumneavoastră este impresionant, dar concurenţii au fost foarte puternici şi n-aţi avut noroc de data aceasta, spuneau potenţialii angajatori; sau ne pare atât de rău, dar nu mai facem angajări. Atât de rău: oare există o expresie mai englezească de-atât?

Îmi imaginam funcţionari mărunţi sortând CV-urile şi punându-l pe al meu într-un teanc mare cu altele care aveau să primească aceeaşi scrisoare de respingere politicoasă, semnată de secretară. N-aveam de unde să ştiu dacă slaba mea încercare de a trece drept nativă – îmi spuneam Millie Connor, ca un personaj secundar din Joyce – era recomandabilă sau contraproductivă. Numele era demascat ca un fals de fiecare detaliu din CV-ul ataşat, până la absenţa referinţelor, căci cine din ţara mea ar fi îndrăznit să mă recomande pentru ceva, chiar dacă ar fi fost contactat? Nu voiam să-mi imaginez cât de tare i-ar fi deprimat pe mama şi tata reîncarnarea mea ca Millie.

M-am dovedit a fi opusul lui Jason: hotărâtă să-mi găsesc o slujbă cât mai repede posibil, în timp ce el nu vedea nici un motiv de grabă; neliniştită pentru că eram străină şi nesigură pe engleza mea, în timp ce el era în largul lui cu cei din jur şi, fără mare efort, coerent şi nesfârşit de încântător. Compatrioţii mei spuneau că sunt

impresionantă sau frumoasă, dar niciodată încântătoare. Părea să-mi lipsească o anume dulceaţă esenţială chiar şi printre ai mei, unde cunoşteam pe toată lumea. Aici, în Anglia, nu cunoşteam pe nimeni în afară de Jason şi familia lui, şi, cu fiecare cuvânt pe care-l rosteam, îmi declaram nonapartenenţa.

Încrederea mea în mine, fără limite acasă, primea o lovitură în fiecare zi. Mă întrebam câte zile o să mai reziste. Jason insista că vorbesc engleza mai corect decât majoritatea vorbitorilor nativi. Eu mă temeam că gramatica era doar o mică parte din ceea ce comunicam în momentul în care deschideam gura.

Când se întâmpla să ajung pe o listă scurtă pentru interviu, eram atât de paralizată, că-mi scriam şi repetam până şi telefonul de confirmare a prezenţei. Stăteam în faţa panourilor de selecţie trăgând adânc aer în piept, roşind, transpirând, dând răspunsuri monosilabice. Era ca şi cum toată iscusinţa care mă adusese în Anglia se evaporase deodată şi fusese înlocuită de anxietate, măsură pentru măsură.

Am început să mă întreb dacă ideea de a socializa cu imigranţii din Societatea Prieteniei era până la urmă atât de rea. Cât de dificil poate fi să vorbeşti despre viaţa de acasă şi, încercând să te ţii departe de politică, să fii reclamat că faci asta, sau să scrii din când în când rapoarte despre acel cerc mic şi trist pentru oricine şi le-ar fi dorit aici, în Marea Britanie? Va trebui să exagerez importanţa informaţiilor pe care le furnizam ca să-mi păstrez slujba, cum bănuiam că făceau întotdeauna investigatorii tatălui meu? Puteam măcar să trimit acelaşi raport în două direcţii pentru a-mi dubla banii, căci ce e un agent dublu, dacă nu un om cu două slujbe? Aş fi vrut să împărtăşesc această glumă din urmă cu Jason.

Îmi dădeam seama treptat că sugestia vizitatorului meu oficial era mai machiavelică decât mi se păruse iniţial. Acasă, ştiai că în politică vorbele înseamnă exact opusul lor: material pentru sute de glume. În Marea Britanie, totul părea o dublă cacealma.

Conferinţele publice erau o perifrază, înţelegeam asta. Ce puteam povesti de fapt despre mine? Societatea Prieteniei nu era interesată atât de a vedea, cât de a fi văzut, de a schimba taberele şi a fi văzut că o faci. Se aştepta de la mine să-mi repudiez tatăl prin fapte, dacă nu prin vorbe. Însăşi apariţia mea la pupitrul unuia dintre evenimentele Societăţii ar fi fost un fel de denunţare. Cu cât ar fi fost această denunţare mai autentică, cu atât aş fi avut mai mult succes. Şi n-aş fi putut să-l denunţ pe tata doar o dată. Ar fi trebuit s-o fac iar şi iar, până când orice alegere pe care o făcusem vreodată, inclusiv aceea de a mă mărita cu Jason, ar fi început să pară o parte a trădării mele faţă de el.

„Aţi ales libertatea”, spusese tânărul acela, exact în momentul în care îmi dădeam seama că n-o să pot să fiu liberă niciodată. „A fost o alegere corectă.”

— A fost o prostie că n-ai lăsat o uşă deschisă, a zis Jason când i-am povestit în sfârşit pe larg despre interviu. Nu există cuvânt mai dulce în limba engleză decât *fellowship*[23].

Am început să-mi caut slujbe administrative de începător. Ştacheta era foarte jos, dar neliniştea mea, nu.

— Intenţionaţi să rămâneţi în Anglia? m-a întrebat şeful de vânzări al unei edituri de manuale de limbi străine, intervievându-mă pentru un post minor de birou.

Avea o expresie relaxată, care nu trăda nici bunăvoinţă, nici rea-voinţă. Stătea vizavi de mine, la o masă de

---

[23] Aici, „sociabilitate”.

conferinţe lată, flancat de două femei. Studiam rafturile din spatele lui, cu parada lor de manuale şi casete, iar un poster de pe perete afirma: „Înţelegem lumea.”

Avusesem o aşa-numită repetiţie cu Jason, dar odată ajunsă în camera de interviu, mi-am dat seama că pregătirea fusese o pierdere de timp, şi nu numai pentru că soţul meu avea şi mai puţin idee despre posibilele întrebări decât mine. În faţa mea era un pahar cu apă, dar nu îndrăzneam să-l ating, de teamă să nu se vadă cât de tare îmi tremură mâinile cu care fărâmiţam un şerveţel de hârtie pe sub masă. Am observat o insectă minusculă zburând deasupra apei, aterizând pe suprafaţă, încercând să urce înapoi pe pahar şi nereuşind.

— Da, am răspuns în cele din urmă. Foarte sigur. M-am căsătorit cu un englez în februarie.

— Ei, presupun că ăsta e un mod de a obţine paşaportul, dar nu implică neapărat permanenţa, a spus bărbatul, şi un rânjet fugar i-a traversat chipul. Şi ce anume vă atrage la domeniul acesta?

Milena Urbanska ar fi ieşit din cameră în acel moment, dar nu şi Millie Connor. M-am holbat la el, ştergându-mi de coapse palmele transpirate pe sub masă. Uram fustele şi uram dresurile. Mi-am coborât ochii şi gambele mele mi s-au părut nefamiliare, ridicole în forma compresată pe care le-o dădeau ciorapii, ca nişte jamboane.

Era un nemernic insolent. Ar fi trebuit să-l pun la locul lui. Ar fi trebuit să recunosc că absolut nimic nu mă atrăgea la acel domeniu şi să-i spun că motivele mele pentru a mă mărita nu erau treaba lui. Şi că avea dreptate în ce priveşte permanenţa. Căsătoria nu implica permanenţă.

Dar n-am spus nimic. Gâtul îmi era uscat.

— Aveţi de gând să faceţi copii curând, având în vedere că sunteţi proaspăt căsătorită? a continuat el.

Femeile n-au părut deranjate; pesemne că acest fel de întrebări era normal în Anglia. Cea din stânga, care se prezentase drept angajată la personal, lua notiţe, evitându-mi privirile. Cea din dreapta zâmbea, dar nu dădea semne că ar fi vrut să-l întrerupă.

Aş fi putut să-i informez că mă pregăteam să-mi fac o programare la o clinică de planificare familială, după ce descoperisem, oarecum cu întârziere, că, în Anglia, „planificare familială” e un eufemism pentru contracepţie.

— Nu, n-am de gând să fac copii, am spus.

Femeia care lua notiţe şi-a ridicat privirea şi a dat aprobator din cap.

Interviul meu se apropia de sfârşit. Nimeni nu m-a întrebat ce limbi ştiu. Bărbatul a luat o înghiţitură de apă din paharul lui, cu o mână perfect sigură.

— Aveţi vreo întrebare pentru noi? a spus femeia zâmbitoare, tamponându-şi buza de sus cu o batistă micuţă de bumbac brodată în cruciuliţe cu o şi mai micuţă violetă.

Nu aveam întrebări.

Două zile mai târziu, această femeie m-a sunat să mă felicite. Nu s-a obosit să mă întrebe dacă vreau slujba. Deja îmi explica ceva despre mesele subvenţionate la cantina personalului şi meniurile pe două săptămâni, când m-am surprins pe mine şi am şocat-o pe ea refuzând oferta.

— Ah, a spus ea după o clipă, îmi pare rău să aud asta. Şi am pledat atât de mult pentru dumneavoastră! Să găseşti o tânără femeie inteligentă care chiar are nevoie de slujba asta… Poate că nu e relevant, dar mama mea e din Brno, a continuat ea când eu n-am spus nimic, pentru că nu ştiam dacă să-i mulţumesc pentru compliment sau să fiu ofensată de supoziţia ei că eram disperată, nu prea

departe de adevăr. Reprezint limbile est-europene. Ştiu câte ceva despre lumea din care veniţi, mi-a spus ea.

— Am nevoie de slujbă, am răspuns într-un târziu, dar nu pot... Îmi pare rău. Vă sunt foarte recunoscătoare.

Părea că sunt gata să plâng. Am scos un mic fornăit. Nu ştiu de ce, dar am văzut chipul lui Mişa uitându-se fix la mine, cu o clipă înainte ca pistolul să se descarce. Nu obişnuia să mă bântuie.

— Îmi pare foarte rău, draga mea, a spus femeia, şi tonul vocii ei arăta că e stingherită de acest dialog şi că dădea înapoi. Văd că e o problemă, dar mă tem că nu sunt în măsură să... Ştiţi probabil că în ţara noastră sunt servicii de consiliere dacă vreţi să vorbiţi cu cineva. Despre lucruri pe care poate nu le puteţi discuta cu familia.

Părea stânjenită, poate un pic speriată, cu siguranţă dornică să pună capăt conversaţiei.

— Îmi pare foarte rău, am spus. Nu-i nimic. Sunt doar copleşită de veste. Şi flatată. Dar nu, mulţumesc.

— Sigur, vă înţeleg mai bine decât credeţi. Oricum, mult noroc, a spus ea ciripitor şi mult prea repede, momentul de stânjeneală fiind depăşit prin scuzele mele.

N-am crezut că o să mai aud de ea vreodată.

După vreo săptămână, a sunat telefonul.

— Bună ziua, vorbesc cu Millie Connor? Era o voce de bărbat de data asta. Peter Hubbard, de la Societatea Regală de Entomologie.

— Da, sunt Milena Connor, am spus. Renunţasem la „Millie”. Cu ce pot să vă ajut?

Mă străduiam să par serioasă, întrebându-mă ce-o fi vrând şi încercând să nu mă gândesc la bancurile cu gândaci pe care le voi spune când îi voi relata acest telefon lui Jason.

— Am numărul dumneavoastră de la Dorothy Blake. Soţul ei, William, este un coleg respectat. Mi-a vorbit

foarte frumos despre dumneavoastră. Şi despre limbile pe care le ştiţi.

Mi-a luat ceva timp să-mi dau seama că Dorothy era femeia care-mi oferise slujba, că devenise efectiv prima mea referinţă britanică. În materie de nume, părinţii soţului ei aveau, cu siguranţă, acel simţ al umorului care mie-mi lipsea.

— Dorothy mi-a sugerat că ne-aţi putea ajuta. Avem câteva broşuri în rusă care trebuie traduse în engleză cât de curând posibil pentru un proiect de cercetare în derulare, şi nu avem traducător. Despre gândacii din Asia Centrală, mă tem. Credeţi că aţi...

— Da, sigur, l-am întrerupt, fără să-l întreb cât plătesc, fără să-mi fac griji că rusa mea nu era chiar de nivelul unor traduceri specializate.

Acasă, toată lumea o studia între şapte şi optsprezece ani, deşi prietenii mei şi cu mine ne străduiam din greu s-o uităm. Era tot o limbă slavă, deci automat mult mai asemănătoare cu limba mea maternă decât îşi pot imagina vorbitorii de engleză monoglAoţi. Moştenirea noastră ortodoxă însemna că împărtăşeam un alfabet – plus-minus câteva litere – şi, vreme de secole, ne legase o limbă liturgică. Mă descurcasem cu porumbul. O să mă descurc şi cu gândacii. Mulţumesc, Dorothy. Mulţumesc, William Blake.

Momentul era cât se poate de potrivit. Bursa lui Jason se încheia în trei luni. Cheltuiam banii cumpătat, dar rezervele tot mai mici aveau să ne ţină cinci, şase luni în cel mai bun caz.

Nu era chiar ce se cheamă să-ţi câştigi existenţa, dar era un început.

Capitolul douăzeci şi doi
Planificare familială

Observasem şi înainte: acelaşi tip de clădire victoriană târzie ca a noastră, dar mai profund înnegrită de noroiul străzii principale, cu o plăcuţă la uşă pe care se aflau numele medicilor, trei indieni şi unul sud-african, sau asta sugerau titlurile lor medicale. Şi numai femei care intrau şi ieşeau, ca şi cum planificarea familială, cel puţin pentru clienţii şi beneficiarii ei, nu ar fi treaba unui bărbat. Când văzusem prima dată clinica, înţelesesem greşit noţiunea de planificare familială, presupunând că Marea Britanie e genul de loc puritan în care trebuie să aranjezi viitorul copiilor tăi înainte de a-i avea.

Cu cât trecea mai mult timp fără să rămân însărcinată, cu atât eram mai convinsă că devenisem infertilă după intervenţia doctorului Petroffski: mă prevenise că era posibil. În primăvara aceea concepusem instant. Acum eu şi Jason făceam dragoste de luni de zile – şi nu se întâmpla nimic. Nu vorbeam despre asta. Nu eram sigură că vreau copii, şi bănuiam că Jason se mulţumea să lase lucrurile pe seama unei alte rulete ruseşti.

— Mă gândeam, Millie, a rupt el tăcerea care se instalase între noi într-o duminică după-amiază, în timp ce dădeam roată iazului din Kensington Gardens şi priveam raţele legănându-se şi defecând pe marginea lui, şi bărbaţii adulţi care se jucau cu bărcuţe teleghidate.

Pentru mine, asta îi descria pe englezi: fie erau capitaliştii nemiloşi din cele mai urâte coşmaruri ale tatei, fie copii mari care se jucau cu bărcuţe ori sonete.

Era o zi cu vânt. Suprafaţa apei se încreţea, şi pânzele se aplecau periculos spre valuri.

— Da, felicitări, ţine-o tot aşa, am spus, simţind că aştepta să dau un semn că-l ascult înainte de a continua.

— Ha, ha. Foarte spiritual, a zis Jason. Mă gândeam la copii. Sau mai degrabă mă întrebam dacă să avem sau nu... nu ştiu dacă tu... Dar eu nu cred că sunt pregătit. Nu cred că o să fiu pregătit vreodată. Nu sunt sigur nici măcar dacă vreau copii. Nu sunt făcut să fiu tată.

— Dar ai fost atât de supărat când ţi-am spus de... am zis.

N-am putut să termin fraza.

— Da, recunosc că am fost, dar m-am mai gândit şi mi-am dat seama că ai avut dreptate. Nu era nevoie să te consulţi cu mine. Mă cunoşteai mai bine decât mă cunoşteam eu însumi.

Doctorul Patel mi-a cercetat vintrele, mi-a pus întrebări, mi-a oferit variante. Vorbea pe acelaşi ton oficial ca doctorul Petroffski, dar era defensiv, aproape speriat. Nu avea o masă de naşteri în cabinet, nici heruvimi pe tavan, ci doar un pat de examinare îngust, acoperit cu un cearşaf de hârtie, în colţul unei cămăruţe aglomerate. Mă uitam la statuia unui zeu-elefant de pe fişet, evitându-i privirea în timp ce-i răspundeam la întrebări, şi el îmi enumera posibilităţile de contracepţie.

Am căzut de acord asupra a ceea ce părea cel mai puţin invaziv, varianta cel mai uşor reversibilă. Mi-a măsurat cervixul şi o săptămână mai târziu am venit să iau o cutie de plastic sidefie cu o diafragmă, după o şedinţă de instruire în introducerea ei cu o asistentă chinezoaică care părea prea tânără pentru o astfel de muncă. Episodul mi s-a părut stânjenitor: să mă aşez pe vine, s-o strâng, să-mi apăs cervixul cu degetul arătător ca să mă asigur că e acoperită cum trebuie. Boneta olandeză, aşa o numea asistenta – în mult mai mică măsură un obstacol în calea

plăcerii maritale decât capişonul franţuzesc. Am chicotit amândouă, ruşinate.

În materie de ruşinare, lucrurile nu au stat mai bine nici acasă. Dacă inseram diafragma la începutul zilei, mă înfuria faptul că sugera că sunt gata oricând. Deveneam o gheişă, mă gândeam. Dacă mă întrerupeam din a face dragoste ca să mă protejez de sarcină, întreruperea părea cam tot atât de excitantă ca a te ridica să mănânci o felie de brânză. Femei hotărâte vorbeau la radio despre egalitate, dar noutatea nu era încă tradusă în acest aspect al cercetării medicale.

— Faceţi din ea o parte a preludiului, îmi sugerase doctorul Patel, părând neconvins şi vag stingherit de faptul că oferirea unui astfel de sfat ar face parte din fişa postului său.

Sunt sigură că doctorului Petroffski ideea că un medic ar fi silit să pronunţe cuvinte ca „preludiu” i s-ar fi părut de neconceput.

Jason nu părea deranjat nici de abordarea cu gheişa, nici de cea cu mâncătoarea de brânză. Disponibilitatea lui de a combina sexul cu umorul continua să mă descumpănească. Mă întrebam dacă şi asta era o chestie englezească. În mintea mea, râsul şi făcutul dragostei ocupau camere separate. Acolo unde începea unul, se termina celălalt, poate pentru că, dacă te opreai să râzi, întregul act sexual devenea hilar.

După ce aderasem la recomandările doctorului Patel în ciuda credinţei mele că nu aveam nevoie, a fost poate de două ori surprinzător când, câteva luni mai târziu, m-am trezit într-o dimineaţă fiindu-mi greaţă şi simţind o inconfundabilă întărire a sfârcurilor. Cunoşteam semnele de cu două primăveri înainte, dar ştiam şi că de data asta lucrurile vor sta altfel. Copilul ăsta e al meu, m-am gândit,

şi gândul n-a părut nici înfricoşător, nici total ilogic. Al meu, adică, nu şi al lui Jason.

— Tot ce ştiu e că alt avort nu mai fac, i-am spus lui Jason vreo douăsprezece săptămâni mai târziu, la sfârşitul celei de-a doua ierni petrecute la Londra, la treisprezece luni de când stăteam în mansarda din Minford Gardens şi la o lună după prima aniversare a căsătoriei noastre.

Rezerva de bani de la părinţii mei se subţiase până aproape de dispariţie, iar bursa lui Jason urma să înceteze. Banii care-mi veneau cu ţârâita, dar constant din traduceri, acum ramificate şi în alte domenii ale zoologiei, ne ţineau pe linia de plutire, dar la limită: treizeci şi cinci de lire pe o mie de cuvinte, trei sau patru sute de lire pe lună, când aveam noroc. Jason vorbea entuziasmat despre cum o să traducem versuri împreună; dar traducerea de poezie nu aducea mai mulţi bani decât poezia însăşi. Când i-am sugerat să lucrăm împreună pe altfel de cărţi, poate ceva mai comerciale, a schimbat subiectul. Vocabularul meu englezesc nu era suficient ca să risc să fac asta singură, şi habar n-aveam de unde să încep. Am tot căutat slujbe, şi Jason a tot promis că o să caute şi el odată ce i se termina bursa.

— O să apară ceva, zicea el mereu.

Câtă dreptate a avut!

Mă gândeam la părinţii mei în casa lor imensă, cu ecou, neştiind nimic. La părinţii lui Jason în casa lor rurală rece, în grădina mare, îngheţată, neştiind nici ei nimic.

— Tot ce ştiu e că alt avort nu mai fac, am repetat, apoi mi-am pus mâinile pe burtă, ca şi cum ar fi fost ceva de văzut sau ca şi cum cineva s-ar fi pregătit să mă atace.

Tocmai trecusem de data de la care pericolul unui avort spontan începea să scadă.

Între timp, la clinică, doctorul Patel şi asistenta lui ştiau deja de eşecul dispozitivului de planificare familială, dar

abia acum îi spuneam lui Jason că urmează să devină tată. Doctorul Petroffski mă avertizase că întreruperea de sarcină sporeşte considerabil posibilitatea unor avorturi spontane în viitor. Nu voiam să vorbesc despre sarcina mea până nu eram sigură că era de-adevăratelea, de teamă că mi-ar purta ghinion, deşi, recunosc, se prea poate ca tăcerea mea să fi fost şi un act egoist.

Jason mi-a spus asta imediat ce a înţeles ce-i spuneam.

— Nu din nou, a zis el la început, scuturând neîncrezător din cap.

Mă întrebam dacă se referea la sarcină sau la tăcere. Am aşteptat să aflu înainte să-mi lansez apărarea, iritată că era nevoie să mă apăr. Oricum ar fi fost, lumea era mai dură cu mine, aşa cum era, în general, mai dură cu femeile.

I-a căzut faţa. A oprit-o din cădere, dar apoi expresia i s-a schimbat treptat. Începea să-i placă ideea de a fi tată. Nu-i stătea în fire să-şi facă griji cu privire la creşterea unui copil într-un apartament la mansardă închiriat, cu baia pe palier. Mama făcuse o Mimi memorabilă în *La Bohème*; eu trăiam rolul.

— Când o să se nască fetiţa? Ştii? m-a întrebat Jason, acum radiind, ridicându-mă în braţe atât de sus, încât am simţit că s-ar putea să vomit peste umărul lui.

Nu aveam nici cea mai mică idee de ce presupunea că o să fie fată.

— Pe nouă septembrie, am spus. Mai trebuie confirmat de ecografie, peste două zile, dar doctorul Patel şi cu mine suntem destul de siguri. Şi, te rog, dă-mi drumul.

A fost singura dată când a trebuit să-i cer asta.

Faţa i-a căzut din nou, în timp ce realiza cât de mult timp îi ascunsesem informaţia, apoi s-a luminat din nou.

— Data publicării mele, aproape a strigat. Ar fi bine să amânăm lansarea cu o săptămână. Fiica mea va asista la

ea. Va fi prima ei lansare. O să scriu un discurs axat pe asta. Îi scriu lui Tristan chiar acum.

— Lansarea? am spus.

Habar n-aveam. Avea şi el tăcerile lui.

— Da, la Societatea Poeţilor. Am vrut să-ţi fac o surpriză, să dau o petrecere mare: în fond, cartea asta îţi e dedicată ţie. Tristan o să vină de la Brighton cu tot tirajul în portbagaj, a spus, de parcă am fi vorbit de mii de volume groase, şi nu de câteva sute de volumaşe subţiri. Credem că va fi alegerea Societăţii Poeţilor pentru toamnă.

Ăsta era Jason cel pe care-l cunoşteam, căutând să fixeze data petrecerii de lansare înainte de orice altceva, presupunând că şi pentru alţii era la fel de important cum era pentru el. Şi, în Minford Gardens, cel puţin, avea dreptate. Am uitat o clipă de sarcină şi am discutat capacitatea sălilor de lansare posibile. Când a venit în sfârşit succesul internaţional, am ştiut că el se datora nu numai talentului şi energiei lui, ci şi acestei forme speciale de egocentrism.

— Şi putem s-o botezăm Livia? a zis el când a obosit să recapituleze ce-o să spună despre copil în discursul lui. „Livia Plurabelle Connor."

Stăteam întinsă pe sofa, cu capul în poala lui şi mâinile pe burtă, apărând-o pe potenţiala Plurabelle. Am simţit vaga nuanţă chimică a mirosului de căpşuni din aerul de deasupra mea. Jason luase din neatenţie şamponul greşit din supermarket şi eram prea săraci ca să-l aruncăm.

— Peste cadavrul meu, am spus râzând. Am alte idei.

— Ah, nu. Nu Gertruda... a râs şi el. Gertruda Montserrat Caballé Connor: nu poţi să împovărezi o fătucă irlandeză cu aşa un nume.

— Noi nu avem tradiţia asta cu mai multe nume, am spus, ignorând probabil pentru a milioana oară aluzia la

originile lui irlandeze. Unul singur. Şi acesta n-o să fie Gertruda, te asigur.

— Clarissa Stanislava, atunci, un compromis? Să-l unim pe tatăl tău cu mama mea? a zis Jason ignorând, la rându-i, afirmaţia mea despre un singur nume. Îi plăcea cum sună. Sau Stanislava Joyce Connor?

— Puah, opreşte-te, Jason!

Dacă la ideea de Plurabelle râsesem, pomenirea Gertrudei şi a lui Stanislav mă durea. Bineînţeles că n-aveam de gând să-i dau fiicei mele numele mamei. Iar o versiune feminină a numelui tatei era de neconceput. Dar mă simţeam vinovată că port copilul ăsta, sânge din sângele lor, fără ca părinţii mei să ştie. Speram din toate puterile că ştiau, dorindu-mi, de data asta, ca Lekovici să aibă informatori la clinica de planificare familială, de vreme ce părea să-i aibă în Ministerul de Interne şi oriunde altundeva.

Jason a venit cu mine la ecografie. Stăteam pe spate, simţind gelul rece pe piele şi aparatul apăsându-mi burta. Apoi imaginea alb-negru a pâlpâit, luând fiinţă, şuierul ritmic al sângelui meu urmând-o ca zgomotul unui ocean adânc, şi, undeva dincolo de valuri, o bătaie de inimă dublă. Aveam nevoie de două nume până la urmă.

Doar eu îmi făceam griji pentru cum aveam să-i hrănim pe aceşti copii. După ce şi-a depus teza, în timp ce aştepta să o susţină, şi burta mea creştea, Jason vorbea despre „înscrierea la şomaj”, despre „ajutorul social”. Asociam cuvintele cu sărăcia, cu depresia. Mi-era imposibil să cred că cineva putea să progreseze de la ajutor social la o slujbă bună.

— Şi ce dacă? A zis el. Oricum nu vreau o slujbă. Aştept lucruri mari de la *Argonauţii*.

Cel de-al doilea volum de poezii al lui era deja în ultimele stadii ale producţiei la Polaris, editura cu care lucra. Mult pomenitul Tristan, editorul-patron, era un bărbat de la ţară stabilit în Brighton care scotea cărţi cu aspect stilat, şi care uneori, la lecturile publice, stătea în spate la o masă şi vindea cărţi.

Polaris avea grijă ca mica avere moştenită de la bunica romancieră a proprietarului să devină şi mai mică. Era inversul comercialului, inversul comerţului. Jason nu obosea nicicând să amintească de ironia că literatura de duzină eduardiană finanţa arta rafinată de astăzi. Deşi tirajele lui Polaris ajungeau de obicei la două sute de exemplare, vânzările de douăzeci sau treizeci de exemplare dintr-un titlu nu erau rare. Jason era starul editurii. Primul lui volum îi adusese un premiu pentru poezie care, la rândul lui, îl adusese la mine, prinţesa lui roşie, după cum îi plăcea să spună. Avusese ca rezultat şi vânzări de trei cifre.

— Şi cam ăştia-s toţi oamenii cu discernământ din Marea Britanie, a spus Tristan când Jason a sugerat o mică reclamă într-o revistă literară, n-are sens să ţinteşti la mai mult.

Noul volum, *Argonauţii*, era o serie de patru cununi de sonete la care Jason lucra deja când ne-am întâlnit: cincizeci şi şase de sonete, interconectate, scrise într-un ritm de circa două pe lună. Îmi amintesc de micile blocnotesuri din buzunarele pantalonilor lui, mâzgălite cu hieroglife minuscule. Numea asta un nivel înalt de productivitate; eu nu sunt în măsură să judec. Disciplina asta strictă se bătea cap în cap cu lipsa ei totală din viaţa lui Jason.

— Şi înainte să zici că-s demodat, Millie, adu-ţi aminte cât de experimentale sunt sonetele astea, spunea el.

N-aveam de gând să zic că-i demodat. Citisem poeziile şi-mi plăcuseră foarte mult şi, deşi nu sunt critic literar, ştiam că volumul avea să fie la fel de bun ca predecesorul lui, mai bun chiar.

La vreo săptămână după ce ne-am căsătorit, Jason şi cu mine ne-am dus la un cinematograf de pe King Street să vedem un film despre Mozart regizat de Miloš Forman, un ceh care fugise în SUA în anii ’70. Toate filmele lui erau interzise la noi în ţară, dar Mişa reuşise să facă rost de *Zbor deasupra unui cuib de cuci* şi de *Hair*, şi le văzuserăm împreună la el acasă. Era ciudat, şi trist, să văd acest film nou în noua mea ţară. Aspectul mohorât al sălii era atenuat de bucuria muzicii lui Mozart şi de compania lui Jason. Soţul meu era, mă gândeam eu, atât mândru, cât şi iresponsabil, deloc departe de tânărul Amadeus. Şi totuşi îl iubeam: n-ai cum să nu-l iubeşti pe Jason, îmi ziceam.

Iubeam şi poezia lui Jason, dar nu mă aşteptam la nimic material de la *Argonauţii*.

Jason a văzut o ilustrată mare cu fotografia tatei într-o librărie comunistă din Covent Garden şi a hotărât să i-o trimită lui Huw. Adresa Consiliului Britanic era ştampilată pe exemplarul meu din *Orlando*.

Numea asta o glumă postmodernă; mă întrebam cum avea să li se pară cenzorilor de acasă.

„Hei, tovarăşe. Salutări din Blighty”[24], mi-a citit Jason cu voce tare ce scrisese, ca să mă amuze. „Sper că eşti bine. Am o nouă carte în lucru. Iese în septembrie. M. e însărcinată. Copiii se vor naşte tot în septembrie. Ai citit bine: are gemeni. Eu am mers cât am putut de departe cu studiile pe banii guvernului, mi-a mai rămas numai de

[24] Termen argotic desemnând Marea Britanie sau, uneori, doar Anglia, folosit iniţial de indieni în secolul al XIX-lea şi răspândit mai larg după Al Doilea Război al Burilor (1899–1902).

susţinut teza. Zi şi tu dacă nu e culmea productivităţii! Să dai un semn când ajungi aici, băiatule. Noi n-o să te vizităm decât dacă primeşti un post de partea asta a Cortinei. Ştiu că asta vrei şi sper că această ilustrată o să te ajute să faci mişcarea. Un plic sigilat n-a stat niciodată în calea compatrioţilor lui M. Poza e menită să-i facă o plăcere socrului meu.”

Aş fi vrut ca Jason să-mi anunţe sarcina cu ceva mai multă seriozitate, dar n-aveam s-o fac pe cenzorul. Eram sigură că acum vestea o să ajungă la tata, dacă nu ajunsese deja, dar ilustrata ne-a fost returnată trei sau patru săptămâni mai târziu. Era tot în plicul cu iniţialele lui Jason şi adresa noastră pe spate, dar acum într-un plastic transparent de la Royal Mail, cu o notă scrisă de mână care spunea că nu are destule timbre. Părea că nu ieşise din Anglia. Unul dintre timbrele mai mari lipsea de pe el, deşi eram sigură că era acolo când am pus ilustrata la poştă. Cândva râsesem de ideea că englezii ar scoate cu aburi timbrele în birourile de sortare, dar acum nu mai eram sigură de nimic. Jason m-a făcut paranoică. De ce ar vrea cineva să oprească ilustrata asta? Nu aveam răspuns la această întrebare.

Ştiu că n-avea cum să fie aşa, dar mai târziu mi-am imaginat ilustrata lui Jason în trenul de poştă spre Dover, apoi în vreun birou de sortare în umbra dealurilor albe şi fiindu-ne returnat chiar când a explodat acel reactor nuclear şi şi-a trimis otrava în atmosferă. Nu mai auzisem niciodată de Cernobîl, dar am avut coşmaruri atunci şi mai târziu, în vara care a urmat, temându-mă de efectele ploii toxice asupra copiilor mei, întrebându-mă ce era mai grăitor: isteria britanică, sau tăcerea sovietică? Au trecut două săptămâni până când Gorbaciov să spună ceva.

Ilustrata stătea în plicul ei de plastic, arătând ea însăşi ca un obiect iradiat. Am aruncat plicul şi am pus poza tatei

pe şemineul din dormitor. Era o imagine familiară, în care el se vedea pe trei sferturi.

„Şi asta e lumea pe care ai creat-o”, îmi venea să-i spun, de parcă ar fi construit centrala nucleară cu mâinile lui. „Lumea în care crezi.”

Privea dincolo de mine, dincolo de apartamentul meu, cu obişnuita lui lipsă de expresie. Eram depăşită. Nu mai ştiam cine sunt inamicii tatei.

Pe spatele ilustratei era o scurtă biografie, care nu pomenea nici de mama, nici de mine. Nota mi-a amintit că bebeluşii s-ar putea naşte cu uşurinţă chiar de ziua tatei: termenul era cu numai o săptămână mai devreme. Acasă erau serbări publice cu această ocazie, nu atât de fastuoase ca acelea dedicate Preşedintelui, dar destul: o defilare a pionierilor, un eveniment sportiv, un concert la Filarmonică.

Tata asista de regulă la aceste evenimente singur, din loja lui, ca Marele Gatsby, dar uneori mă dichiseam şi mergeam cu el, deşi nu ai fi aflat asta din fotografiile oficiale. Aveau titluri doar cu numele lui chiar şi atunci când, foarte rar, imaginea mea blurată apărea lângă el. Mama detesta să vadă imagini actuale cu ea în ziare şi oricum nu se aştepta nimeni să apară în public. Mă întrebam dacă aceste ocazii deveniseră mai modeste de la plecarea mea.

M-am aplecat pe fereastră, simţind o mişcare în burtă şi un junghi de foame. Pe parcursul întregii veri am avut impresia că mănânc cât pentru şase, nu pentru trei. Minford Gardens era pustiu, dar pe Shepherd’s Bush Road erau mai multe autobuze roşii prinse într-un ambuteiaj. Pe laturile lor, nişte reclame anunţau premiera lui *Aliens: This Time It’s War*. Oamenii se îngrămădeau pe platformele de jos, săreau din mers când autobuzele încetineau şi

mergeau mai departe. Era mai rapid pe jos. Aş fi putut foarte bine şi să fiu pe o altă planetă.

Poate că schimbările mele de dispoziţie erau hormonale şi legate de sarcină, dar nu mă părăsea gândul la tata. M-am dus la Bloomsbury, la Biblioteca Şcolii de Studii Slave şi Est-Europene din Casa Senatului, unde am găsit exemplare din ziarul nostru principal, vechi de câteva săptămâni, stând într-un şir trist pe un stand lung, alături de exemplare din *Parvda*, *Rudé Právo*, *Rabotnicesko delo* şi *Berliner Zeitung*.

Aceste foi nu erau menite să răspândească ştiri. În schimb, ele ofereau interpretări aparent imuabile ale evenimentelor: sute de cuvinte şi nici un fel de imagini în afară de fotografiile alb-negru ale unor bărbaţi cu aspect sever şi, foarte rar, femei în costume sobre. M-aş fi putut uita în paginile lor cu săptămâni sau chiar luni în urmă, dar m-au reţinut informatorii pe care mi-i închipuiam pândind printre rafturi şi, poate mai puţin conştient, propria nevoie de a mima indiferenţa faţă de lumea pe care o părăsisem.

Tata era acolo, făcându-şi treburile obişnuite săptămână după săptămână. Era o lume fără Cernobîl, fără Gorbaciov, aproape. Am răsfoit numerele vechi, călătorind înapoi timp. Într-o fotografie destul de mare cât să acopere în bună parte prima pagină, publicată la vreo lună după plecarea mea în Anglia, l-am văzut pe tata la o tribună, cu degetul arătător îndreptat spre un aparatcic nevăzut, ca degetul lui Dumnezeu din *Creaţia* lui Michelangelo, şi medalioane cu profilurile lui Marx, Engels, Lenin şi Preşedintele nostru plutind deasupra lui, pe pereţii clădirii. Am examinat fotografia de aproape ca să-mi confirm că nu era una de arhivă.

Dacă era acolo, mi-am zis, dacă Stanislav era la tribuna aceea, fluturându-şi degetul la patru săptămâni după ce plecasem, când circumstanţele plecării mele erau

cunoscute de toţi cei care trebuiau să le cunoască, atunci probabil că totul fusese în regulă după fuga mea, încă era în regulă şi va continua să fie în regulă. El şi Gertruda vor fi tot în casa noastră de pe deal.

M-am uitat la un alt teanc de numere vechi de pe raft, dar nu mi se părea că are rost să le răsfoiesc. Oricât de mult mă întorceam în timp, chiar şi la ziua plecării mele, ştiam că nu va fi nici o menţiune despre fuga mea. Eram ştearsă din istoria oficială, în măsura foarte limitată în care făcusem vreodată parte din ea.

Mă temusem că mă voi dovedi un factor de risc, dar nu eram nimic.

— Vă mai uitaţi la astea? m-a întrebat un bătrân în limba mea maternă, arătând spre teancul de ziare.

Se strecurase lângă mine fără să-l observ.

Biblioteca din Blocul de Nord al Casei Senatului era plină de umbre ca el, aproape întotdeauna bărbaţi, îmbrăcaţi ponosit, dar respectabil, şi de o anumită vârstă, răsfoind ziare vechi, copiind informaţii în blocnotesuri, pregătind articole pentru ziarele imigranţilor.

Am tresărit la auzul propriei limbi, gândindu-mă că probabil omul mă recunoscuse, dar apoi mi-am dat seama că era evident din ceea ce citeam că o vorbesc.

— Nu, am terminat, am spus, împingând teancul spre el.

— Mulţumesc foarte mult, a zis el, luând ziarele, apoi zăbovind, cumpănind asupra unei noi întrebări.

— Faceţi documentare pentru o teză? a întrebat, apoi a tăcut, observându-mi burta. Cum vă numiţi? Al cui copil sunteţi?

Era o întrebare ciudată, dar mi-am dat seama imediat că presupunea că-mi cunoaşte părinţii, căci puţinii studenţi care se oboseau să se uite la ziarele astea proveneau din acelaşi mic cerc de imigranţi. De-ar şti adevărul! Am chicotit uşor, dar a sunat prea tare în liniştea acelui spaţiu.

Mai multe perechi de ochi în vârstă s-au ridicat din ziarele îngălbenite.

— Nu fac nici o documentare, am spus în engleză. Şi nu sunt copilul nimănui.

Capitolul douăzeci şi trei
Travaliul

Septembrie 1986

Cel de-al treilea trimestru al sarcinii a trecut într-o clipită. Vara n-a fost nici pe departe fierbinte. N-a fost nici o singură zi între mai şi septembrie pe care s-o poţi numi cu adevărat caniculară. Temperaturile erau până-n douăzeci şi cinci de grade, şi totuşi eu transpiram de oboseală chiar şi când mă mişcam încet, ca un cargobot imens pe o mare calmă. Dormeam dezbrăcaţi, fără pături, cu geamurile deschise spre străzile Londrei.

— Tu eşti formă pură, Milena, îmi spunea Jason în pat, privindu-mi corpul încordat, sânii măriţi, burta, care deseori se legăna din voinţă proprie. Şi forma pură e modul în care ne putem apropia cel mai mult de frumuseţe pe acest pământ.

— De asta scrii sonete? Ai un fetiş al formei? l-am tachinat pentru neobişnuita-i emfază.

Nu prea aveam idee despre ce vorbeşte, dar ştiam că nu mă iubise niciodată atât de mult ca în vara aceea.

Septembrie a sosit, şi s-a dovedit că doctorul Patel greşise data naşterii. N-a fost nouă, ci paisprezece, într-o după-amiază timpurie de duminică, atât de liniştită, că auzeam zgomotul muzicii care răzbătea prin uşile deschise de la tonomatele din cârciumi în timp ce pântecul mi se contracta la intervale tot mai scurte şi taxiul aluneca pe Goldhawk Road spre maternitate.

Când am fost duşi înăuntru, Jason a fost un exemplu atât de încântător de viitor tată îngrijorat, că moaşele s-au ocupat de el la fel de mult ca de mine. Era să leşine când travaliul s-a terminat şi una dintre moaşe a scos un ac şi o bobină de catgut.

— O facem pe mami ca nouă, a zis ea, cu un accent străin la fel de dulce ca faţa în formă de inimă.

Şi înainte să fiu făcută ca nouă, n-am născut-o nici pe Livia Plurabelle nici pe Gertruda, ci un băiat. Apoi, patru minute mai târziu, încă un băiat. Când i-am auzit plângând, mai întâi unul, apoi şi celălalt, când i-am văzut acoperiţi de sângele şi mucusul meu, ceva m-a aruncat într-o linişte şi mai adâncă.

— Poftim, mămico.

Moaşa mi i-a dat, în timp ce medicul a intrat să-l felicite pe Jason. Nu ştiam cum să-i ţin pe amândoi odată. Păreau atât de fragili, atât de micuţi, atât de ai mei!

Deşi am preferat să nu aflu sexul copiilor înainte de acea zi de septembrie – care s-a întâmplat, în mod uimitor, să fie într-adevăr ziua tatei –, intuisem foarte devreme că o să am băieţi, cu o certitudine pe care n-o pot explica.

Când eram singură în apartament, uneori îmi studiam în oglindă formele crescânde, dunga întunecată de pe mijlocul burţii, buricul, ca un fel de ciupercă sălbatică urâtă împinsă în afară de greutatea celor două trupuri pe care le purtam, şi vedeam imaginea a doi băieţi hrăniţi de o lupoaică, ceva care aparţinea atât unui trecut mitic, cât

şi viitorului meu. Singurătatea te poate face clarvăzător chiar şi atunci când nu crezi în puteri supranaturale. Tata mă învăţase să cred în inevitabilul istoriei. Se pare că-mi cunoscusem destinul tot timpul. Jason era occidental, el credea în liberul-arbitru.

Naşterile au fost înregistrate ca lipsite de evenimente, deşi acest adjectiv cuprindea valuri de inimaginabilă durere. Nu-mi puteam găsi nici cele mai banale cuvinte în engleză. Tot deschideam gura, doar pentru a scoate un hârâit, frecarea limbii uscate de palatul aspru.

O amintire de o fracţiune de secundă mi-a trecut prin cap între două contracţii, când durerea încă-mi dădea târcoale, retrăgându-se şi apoi apropiindu-se iar. Tata tocmai se întorsese din Egipt, şi Dara avusese grijă ca locuinţa să fie curăţată de orice urmă a morţii violente a lui Mişa. Am intrat într-o cameră fără să bat la uşă, şi l-am găsit tocmai încheind o convorbire telefonică, încă în palton, apăsând în jos receptorul cu mâna înmănuşată de parcă ar fi vrut să-l netezească pe suprafaţa biroului.

— Acum vreau să încetezi să te smiorcăi, a spus el fără să ridice privirea, şi am fost sigură că vorbeşte cu mama, căci orice-aş fi făcut, numai de smiorcăit nu mă smiorcăiam.

Apoi m-a văzut şi expresia de pe chip nu i s-a schimbat. Şi-a scos mănuşile şi a tăcut câteva clipe. Ştiam că n-o să-şi recunoască greşeala, dacă o greşeală fusese.

— Nici un sunet, înţelegi? De-acum încolo, fii bărbat, a zis.

Nimic nu mă duruse vreodată ca naşterea aceea. Aş vrea să spun că m-am surprins pe mine însămi în taxi, şi mai târziu, în salon, incapabilă să scot vreun sunet în afară de acel hârâit. Moaşele îmi tot ştergeau sudoarea de pe frunte, încurajându-mă să-mi dau drumul, să gâfâi ori să

strig cât vreau, dar nu puteam. Mi-am dat seama că nu era vorba de faptul că nu-mi mai aminteam limba, ci de ceva mult mai profund: anii de exerciţiu de acasă, ancorarea într-o traumă care era atât specifică mie – singura fiică a unui Erou Naţional –, cât şi dincolo de mine. Probabil că mama tatălui meu născuse în aceleaşi chinuri, în casa ei de munte plină de curenţi, pe o podea de lemn încălzită de răsuflarea animalelor adăpostite dedesubt, şi fără nici un sunet. M-am întrebat dacă păstrarea tăcerii îmi fusese transmisă prin tata la fel ca acel bizar verde-alună al ochilor, şi m-am mai întrebat, pentru prima dată, acum că aveam doi băieţi, dacă el regretase vreodată că nu avea un băiat.

— Doamne, Millie, a zis Jason, ai fost incredibil de curajoasă. Moaşele n-au mai văzut pe cineva ca tine. Eu ştiam că eşti tare, dar habar n-am avut cât de tare.

— Numai pentru că n-am ţipat, i-am spus, nu înseamnă că sunt tare. Mi-a trecut prin cap chiar că poate durerea a fost mai mare pentru că era prizonieră.

Alegerea numelor era limitată: am căzut de acord să rămânem la cele care sunau la fel în ambele limbi, şi aveam nevoie de două. Jason voia ceva flamboaiant, potrivit pentru artiştii care, credea el, aveau să devină inevitabil băieţii noştri. Poate că scria versuri despre argonauţi, dar îşi detesta cu pasiune numele de argonaut, se întrebase mereu ce-i posedase pe părinţii lui să onoreze tradiţia clasicistă a familiei prin alegerea celui mai anost articol din meniu. A trecut totuşi prin lista unor gemeni celebri numai pentru a mă tachina. Nici Romulus şi Remus, nici Castor şi Polux nu erau o posibilitate. Eu am insistat asupra unor nume cu care să poţi călători anonim. I-am numit pe gemeni Nicholas şi Philip.

Totul în salonul maternităţii engleze părea improvizat, superficial. La noi în ţară erau reguli de igienă mai stricte

şi într-o sală de sport pentru băieţi. Acolo, mamele erau separate de copii după naştere. Aici, Nicholas şi Philip au fost lăsaţi să se cuibărească la subraţul meu, mici şi boţiţi de presiunea pântecului, ca două brioşe calde.

Erau şase proaspete mame în salon, fiecare de altă etnie. Le vizitau grupuri familiale mari, cu mâncare caldă, la prima oră a dimineţii şi seara, înainte de culcare. Prin comparaţie, Jason, care stătea cocoţat permanent pe un taburet de lângă fereastră, nici nu se vedea. Se hrănea cu sendvişurile mele palide de spital, vorbind cu gura plină despre a fi tată, în timp ce eu primeam primele lecţii de alăptat.

— Poeţii sunt părinţi îngrozitori, şi puţini devin taţi conştient, a opinat el, atât ca să mă ţină de vorbă, cât şi să se dea mare în faţa oricui s-ar fi întâmplat să fie pe-aproape. Nici Auden, nici Eliot. Pound l-a dat pe al lui să fie crescut de un ţăran italian. Bine, da, Yeats, dar avea deja de două ori vârsta mea. Şi Ted Hughes.

— Hai să nu-l luăm pe Hughes ca reper, am zis.

Ted Hughes devenise Poet Laureat la şase zile după ce aterizasem la Heathrow. Nu auzisem niciodată de el, dar articolele din presă sugerau că viaţa lui amoroasă era mult mai interesantă decât poezia lui. Povestea lui se potrivea mai degrabă cu tragedia greacă decât cu un salon de maternitate. Jason şi Clarissa se certaseră zdravăn pe tema unui articol din *The Observer* la masa din bucătărie: fiul era de partea lui Ted Hughes, mama o apăra pe Sylvia Plath, iar Paddy, politicos, îmi explica liniştit cine era fiecare. Şi amanta s-a sinucis şi şi-a omorât şi copilul, în timp ce nevasta s-a omorât numai pe ea, mi-a spus el. Prima nu era rusoaică, în ciuda numelor ruseşti pe care le purtau atât ea, cât şi fiica ei, a adăugat el, răspunzând întrebării mele nerostite.

Nu ştiam nimic despre toate astea înainte de a veni în Anglia. Programa noastră universitară se încheia cu Marea Criză şi, deşi încercam să rămân informată în legătură cu ce se întâmpla în ficţiune, nu eram destul de interesată de poezia engleză ca să mă obosesc să caut mai multe informaţii la Biblioteca Consiliului Britanic. Privind în urmă, e hilar că m-am măritat cu un poet.

— N-ar trebui să te uiţi la contemporanii tăi? Ravi Kumar sau Sean nu-ştiu-cum? Sau chiar Tim Koff? Îi făceam pe plac lui Jason, mulţumită că îmi aminteam de cel mai apropiat rival al lui, pe care-l auzisem citind alături de soţul meu la The Stag's Head, în Bromley. El are o fetiţă de trei ani.

— Te iert, Millie, fiindcă eşti străină, s-a prefăcut Jason insultat. Întreaga Londră, inclusiv *Dummkopf*[25] însuşi, ştie că fiica lui *Dummkopf* e de fapt a lui Sean nu-ştiu-cum, cum zici tu.

Vorbea repede, scurtându-şi silabele, imitându-mă. Făceam asta deseori când încercam să fiu mai isteaţă ca el: vorbeam cât puteam de repede, cu o abilitate căpătată în vremurile când eram translator.

L-a luat pe Nicholas din pătuţ, sărutându-l pe creştet. Priveliştea părului său blond ciufulit lângă şuviţa mătăsoasă neagră ca abanosul a copilului – un cap mic, ţinut cu grijă într-o palmă de tată ca o piersică mare – sugera că Jason, în ciuda a tot ce spunea, va şti să fie un părinte bun. Părea mai matur, mai responsabil, mai masculin, cumva, în blândeţea lui nou descoperită. Philip stătea separat în pătuţul lui de plastic, dar pesemne că a simţit că fratele lui nu mai e aproape şi a scos un mieunat ca de pisoi. L-am luat în braţe. Şi, în clipa aceea, eram fericiţi, un mic grup de familie perfect.

[25] Pronunţia corectă a numelui pe care ea îl înţelege iniţial ca Tim Koff.

Am petrecut seara lansării lui Jason în salon, cu băieţii. A doua zi dimineaţa, când a venit să ne scoată din spital, a declarat evenimentul un succes fulminant. O să fie o recenzie mică, dar perfectă în *TLS*[26], mi-a spus. Recenzentul fusese la lansare, se declarase încântat de *Argonauţii*.

— E cea mai bună săptămână din viaţa mea, Millie, zău, cea mai bună, tot repeta.

I-am dus pe băieţi acasă, în Minford Gardens, şi mi-a părut bine că sunt din nou acolo, între lucruri familiare, într-un loc acum familiar. Încă mă durea prea tare ca să pot sta pe scaun, dar nu ca să încerc să traduc un studiu despre moliile din Daghestan, în acele foarte scurte momente în care şi Philip, şi Nicholas dormeau. Jason stătea pe pat lângă mine, cu blocnotesul pe genunchi, şi scria.

— Doar ceva despre prichindeii ăştia – impresii, nimic articulat încă, a spus el, uitându-se la coşuleţele de lângă pat. N-am fost atât de mulţumit în viaţa mea. Atât de armonios.

Eu nu mă simţisem niciodată mai puţin armonioasă. Sângeram şi sânii îmi picurau. Camera mirosea a lapte şi meconiu. Fecalele băieţilor, la început verzi-închis şi alunecoase ca nişte mici limacşi, au devenit treptat lichide şi galben-muştar, şi au început să vină în explozii imprevizibile, care scăpau din scutece şi le pătau salopetele. Când îi ridicai să-i linişteşti, regurgitau lapte, la fel de necontrolat ca sânii mamei lor.

Învăţam o sută de cuvinte noi la fiecare şedinţă cu consiliera de sănătate, şi acele cuvinte îmi erau de folos doar o săptămână sau două.

— E normal, spunea ea despre orice îmi explica. E normal. Nu-ţi face griji. O să treacă.

---

[26] *Times Literary Supplement*.

În primul weekend după ce am fost externaţi din spital, au venit Clarissa şi Paddy cu un coş de picnic de la Fortnum & Mason. Erau plăcinte reci, brânzeturi maturate, cutii cu *coronation chicken*[27], biscuiţi, mere şi struguri, o prăjitură cu fructe. Mi-am dat seama cu surprindere că era prima lor vizită în Minford Gardens, dar şi că în Anglia cadourile şi trataţiile sunt un substitut facil pentru ajutorul real, practic. De la acel prânz în Soho, o întâlniserăm pe Clarissa rareori şi întotdeauna în centrul Londrei, în locuri unde distracţia reducea nevoia de conversaţie: o expoziţie, un matineu la teatru, un concert după-amiaza. Orice-ar fi fost, soacra mea ne cumpăra întotdeauna biletele. Părea să fie membră a tuturor organizaţiilor artistice din Anglia. Din câte ştiam, până când a venit să-şi vadă nepoţii, Paddy rămăsese mereu la ţară.

Clarissa a vrut să se spele pe mâini înainte de a lua bebeluşii în braţe, şi a tresărit când Jason i-a spus unde era baia. A fost o reacţie de o fracţiune de secundă, dar am văzut brusc întregul apartament prin ochii ei, cu mobila lui precară închiriată, perdelele prost atârnate, lucrurile bebeluşilor împrăştiate peste tot, dicţionarele mele, cărţile lui Jason, hârtiile noastre, şi noi şase.

— Sunt perfecţi, a spus Clarissa despre băieţi. N-am crezut niciodată că o să ajung bunică atât de devreme.

Căutam sensuri răutăcioase în fiecare propoziţie pe care o rostea, apoi brusc m-am gândit că sunt prea sensibilă şi defensivă. Am ronţăit din fructe şi biscuiţi şi am sorbit din socată. Era frumos din partea lor să-şi aducă aminte că nu puteam să beau alcool. Paddy stătea pe marginea patului şi bea vin roşu dintr-o cană. În coş erau pahare de şampanie pentru Clarissa, Jason şi cu mine, dar lui Paddy

[27] O combinaţie de carne de pui fiartă, maioneză, ierburi şi mirodenii, des folosită pentru sendvişuri în Marea Britanie.

nu-i plăceau băuturile acidulate, şi toate paharele noastre de vin stăteau, nespălate, în chiuvetă.

La un moment dat, când Clarissa şi Jason aranjau mâncarea, cu spatele la noi, Paddy s-a aplecat şi mi-a strâns mâna.

— O să te descurci, a spus el. O să fie din ce în ce mai uşor. Eşti o fată puternică, Milena. Fiica tatălui tău. La vârsta ta el era în închisoare, nu-i aşa?

Am fost atât de surprinsă de această referire precisă la tata, încât n-am ştiut ce să răspund. Ştiam că se pot găsi uşor informaţii despre el – orice bibliotecă publică putea furniza surse – , dar habar nu avusesem că Paddy făcuse acest efort. Clarissa s-a întors spre noi şi a zâmbit. E posibil să fi auzit.

— Au părul atât de negru şi de moale! E o premieră în tribul Connor, a adăugat Paddy, acum uitându-se la băieţi.

— Unchiul Edward era la fel de brunet. E şi în familia noastră. Oricum, la copii părul îşi schimbă culoarea repede – nu mai ţii minte nimic? a zis Clarissa.

Părea aproape prea dornică să alunge o durere pe care n-o simţea nimeni, a spus prea repede că întunecimea n-a venit odată cu mine.

Zâmbeam şi vorbeam puţin. De când mă simţisem trădată de ea în timpul travaliului, engleza mea era mult mai înceată şi mai poticnită ca înainte. Era în regulă la scris şi la tradus, dar cuvintele vorbite păreau că mă părăsesc încet. Auzisem de compatrioţi de-ai mei din străinătate care-şi uitau limba maternă, uneori fără să apuce să stăpânească o altă limbă, fiindcă nu mai era omniprezentă, ca engleza. Era o soartă cumplită – să rămâi literalmente fără cuvinte. Vorbeam cu băieţii în limba mea maternă tot timpul, şi era ceva nou şi ciudat, cuvintele dădeau năvală iar după atâtea luni în care nu le

mai folosisem decât în gând. Uneori, mai ales când Jason era plecat, camerele se umpleau de vocea mea.

Jason a avut dreptate în privinţa acelui an al miracolelor. Totul a prins viteză brusc. Şi-a susţinut teza de doctorat când eu eram încă prea traumatizată de naştere ca să observ şi, deşi mi-a spus că a trecut ca gâsca prin apă, mi-a mai spus şi că nu e nimic de sărbătorit. Nu-i plăcea să vorbească despre munca lui academică. Îi conferea un sentiment de obligaţie cu care prefera să nu fie împovărat.

Pe de altă parte, când *Argonauţii* au fost lansaţi la apă, a părut transformat.

La început a fost doar un mic freamăt: acea scurtă recenzie din *TLS*, câteva scrisori transmise de Clarissa, unul sau două telefoane. Apoi un actor celebru a ales acest „nou volum uimitor” drept cartea pe care ar lua-o pe o insulă pustie alături de Shakespeare şi Biblie. Michael Parkinson, cel care-l intervieva, ne-a surprins spunând că o citise şi el. Jason a fost invitat să înregistreze un fragment pentru Radio 3, care l-a transmis, în episoade de câte cincisprezece minute, cinci seri la rând. Am ascultat în fiecare seară. Până şi copiii erau treji, ca nişte căţeluşi deştepţi, simţind că vocea tatălui lor venea din două locuri.

— Suntem uriaşi, a spus Jason şi a dansat cu ei în braţe când un star rock a fost fotografiat citind *Argonauţii* pe o plajă din Insula Mustique.

Primul tiraj de două sute de exemplare s-a epuizat. Tristan a investit în încă unul.

— Împing barca în larg, i-a spus lui Jason. S-ar putea să riscăm şi o mică reclamă pe undeva. Ţin minte că m-ai întrebat de asta data trecută. Să nu mai zică nimeni că nu-mi răsfăţ starurile.

Până şi Will, vecinul nostru de jos, ştia că lui Jason i-a apărut o carte.

— Am cumpărat *Argonauţii*, a zis el, în timp ce mă ajuta să-mi urc căruciorul dublu pe scări, după ce mă văzuse la poartă de la fereastra lui de la subsol. Deşi zilele astea citesc doar thrillere, şi până şi pe alea tot mai rar. Mai ales în avion. Te rog să-i spui bărbatului tău că-s impresionat.

La mijlocul lui octombrie, *Argonauţii* a primit un premiu pentru poezie numit după un poet galez de care nu auzisem: o mie de lire, care urmau să fie acordate la un festival în Black Mountains, la o casă de creaţie care fusese cândva casa poetului. Două volume, două premii: recompensele veneau uşor pentru Jason, şi eram cât se poate de fericită.

Vreme de patru zile, cât a durat călătoria lui ca să primească cecul şi să citească din versuri la festivitatea de decernare, eu şi băieţii am dormit, am mâncat şi am ieşit să luăm aer în părculeţul rece şi plouat şi pe străduţele comerciale modeste care împânzeau zona. Copiii se încruntau la nori şi mă întrebam cât de mult din lume pot deja să vadă. Când le întindeam mâna, mă apucau de degete cu o strânsoare tot mai puternică. Aveau să fie bărbaţi frumoşi băieţii noştri, vedeam deja asta; la fel de frumoşi ca tatăl lor, ba chiar şi mai şi. Mai târziu feţele li s-au rotunjit şi părul li s-a deschis la culoare: în cele din urmă, au ajuns la buclele blonde şi mătăsoase ale clanului Connor. Albastrul nocturn pe care-l avuseseră ochii lor la naştere s-a transformat în final în verdele-alună al ochilor mei. Verde Urbanski.

Împingeam căruciorul dublu pe Shepherd’s Bush Market şi îngrămădeam legume în plasa de dedesubt. Învăţam să gătesc cu alimente exotice pe care nu le mai întâlnisem până atunci: banane plantain, napi, castraveţi amari, pawpaw acru. Proprietarii de tarabe mă ştiau din vedere, îmi dădeau sfaturi generoase, clătinau din cap cu simpatie când păream epuizată, ceea ce se întâmpla în cea mai

mare parte a timpului, zâmbeau când făceam efortul să-mi dau cu dermatograf la ochi, ca pe vremuri. Astfel de pieţe, un labirint de arce de gară şi copertine în culorile curcubeului, erau singurele locuri în care fructele şi legumele erau atât ieftine, cât şi coapte. În magazine trebuia să alegi ori una, ori alta: dulceaţă sau cantitate.

Londra era vibrantă şi ospitalieră la suprafaţă, dar feroce dedesubt. Simţeai că tot ce ai îţi poate fi smuls într-o clipă de neatenţie. Poate că aveam sentimentul acesta fiindcă, pentru prima dată, aveam atât de puţin, şi totuşi atât de greu de protejat. Voiam ca Jason să-şi găsească o slujbă, să ne mutăm din Minford Gardens, să nu mai stăm cu chirie, dar voiam şi să poată trăi pentru talentul lui, şi aceste două dorinţe nu erau compatibile, nu în Londra, nu în Marea Britanie, nicăieri în Occident, probabil.

Am văzut un mic teanc de exemplare din *Argonauţii* în vitrina librăriei noastre locale. „Semnate de autor”, scria pe un afiş. Am intrat, am strecurat căruciorul imens printre mesele cu cărţi, apoi am deschis un exemplar ca să văd semnătura lui Jason.

— E un autor local, ştiţi, mi-a spus o fată grăsuţă de la casă. Şi e şi un bărbat frumos, încântător. A fost aici acum câteva zile. Vă recomand cartea cu căldură.

Jason nu pomenise niciodată de această iniţiativă locală. N-avea nici un motiv s-o facă. În ciuda aspectului jerpelit, Shepherd’s Bush era tărâmul BBC-ului, aşa că promovarea cărţii în zonă era o mişcare inteligentă. Volumul costa 4,99 lire, de două ori mai scump decât romanul de alături, dar ştiam că nimeni nu face vreun ban din asta. Dintr-un impuls, am cumpărat un exemplar, i-am spus fetei că e un cadou şi am aşteptat până l-a împachetat şi i-a legat o fundă verde mătăsoasă.

Jason era plecat doar de patru zile şi deja îmi era dor de el, când a telefonat să spună că îşi prelungeşte şederea cu

câteva nopţi, pentru o lectură publică în Hereford. La catedrală, a zis el, entuziasmat, şi am încercat să-i împărtăşesc bucuria, deşi mintea îmi era prea înceţoşată de nesomn ca să înţeleg ca lumea. Catedralele nu însemnau mare lucru pentru mine; nu ştiam că oamenii citesc poezie în ele. Am găsit Hereford pe o hartă: acolo, lângă Wales, pe drumul de întoarcere la mine.

Seara, când bebeluşii dormeau, mi-am deschis tacticos pachetul, ca şi cum ar fi fost într-adevăr un cadou. Chipul frumos al soţului meu radia de pe coperta a patra, împărtăşind cu mine gluma acestei cumpărături. Înăuntru, semnătura lui familiară era mâzgălită sub dedicaţia tipărită. *Pentru Milena Urbanska*.

Văzusem dedicaţia atât în manuscris, cât şi în şpalt, fiindcă Jason mă rugase să fac corectura cărţii, dar nu mă obosisem să mă uit în versiunea finală. Eram Millie de luni de zile şi, la momentul corecturii, asta era dedicaţia: *Pentru Millie*.

Îi sugerasem că „Pentru M” ar fi fost mai mult decât suficient. O dedicaţie tipărită părea prea mult, întronarea mea ca muză a poetului, dar nu puteam să-i spun asta lui Jason fără să par nerecunoscătoare. Putea să glumească cu orice altceva, dar era întotdeauna extrem de serios când venea vorba de poezia lui. Îmi plăcea M, misterul din spatele lui. Nu-mi spusese niciodată că a schimbat dedicaţia. Acum mă uitam la numele meu de fată de pe pagină şi mă simţeam străină, vizibilă, expusă.

Capitolul douăzeci şi patru
Trădarea

De când m-ai părăsit mă fac tot mai frumoasă ca hoitul luminând în întuneric.

—Nina Cassian, „Donna miraculata”

A fost bruscă, dar trădarea e deseori astfel. Revelaţia ei se revarsă de obicei nestârnită şi neplanificată. Jason s-a întors din Wales şi ceea ce el numea Cărările Walesului, şi vreme de câteva zile după aceea viaţa noastră a părut normală, de fapt mai bună decât normală. Ar fi trebuit să observ că avea mustrări de conştiinţă. Nu mai avusese niciodată mustrări de conştiinţă.

Vorbea, în sfârşit, despre cum să-şi găsească o slujbă de profesor. Citea anunţurile din *The Times Higher Education Supplement* şi îşi trimitea CV-ul la universităţi, politehnici şi colegii de învăţământ superior pentru orice curs de literatură oferit în toamna aceea, oricât de improbabil. Vorbea despre instituţii de pregătire pentru examene. Erau câteva în Holland Park, la vreun kilometru de noi, dar într-o altă lume, spunea el. Îmi doream să-şi caute de lucru de multe luni, dar, acum că părea atât de dornic, mă simţeam vinovată. Aş fi vrut să fie mai pretenţios. Nu voiam să sfârşească în vreo instituţie îngrozitoare care i-ar fi zdrobit spiritul.

— Ne mai putem descurca o vreme, Jason, i-am spus. Am reuşit doi ani. Nu te grăbi de dragul meu.

Făcea cumpărături. Gătea. Călca. Ducea bebeluşii la plimbări lungi în căruciorul lor dublu. Împărţiserăm mereu treburile casnice şi îngrijirea copiilor, dar acum el ducea

greul. Ştia cât de mult sacrificasem ca să vin în Anglia, mi-a spus. Văzuse ce stil de viaţă avusesem înainte. Voia să mă relaxez, să mă odihnesc. Voia să citesc. Voia să-mi citească. Voia să fiu fericită.

Şi făcea dragoste cu mine mai des şi cu şi mai multă pasiune. Nu mă simţisem niciodată atât de atrăgătoare cum mă simţeam după ce s-au născut gemenii. Prostiile despre maternitate şi urmările ei din revistele britanice n-aveau nici un sens. Nu mi se aplicau mie. A fost o scurtă perioadă până să mi se vindece rănile de la naştere, dar, după aceea, maternitatea mă făcea puternică. Încă mă mai face.

Nu pot, nici măcar acum, să cred că pasiunea lui Jason nu era autentică fără să simt în acelaşi timp o furie ucigaşă. Până şi în momentele de cel mai mare cinism, am atribuit intensificarea sentimentelor noastre efectului afrodiziac al faimei care se năştea în jurul lui – şi al meu, până la urmă –, şi nu duplicităţii sau remuşcărilor lui.

Observam însă că iese mai mult în toamna aceea, după ce s-a întors din vest. După ce făcea treburile care cândva cădeau în sarcina mea, îşi punea puloverul Aran şi cagula şi ieşea să se plimbe singur. Avea nevoie de linişte şi de spaţiu ca să compună, îmi spunea. La întoarcere vorbea de mareea râului, de elevii care vâsleau pe Tamisa. Ce fel de soţie aş fi fost să-i spun: „Arată-mi versurile?”

Se ducea la lecturi de poezie în teatre şi cârciumi de periferie de care nu auzisem niciodată, la capătul celălalt al Londrei, care nu apăreau în *Time Out*. Nu mi se părea nimic neobişnuit. Era un star în devenire; era de aşteptat să fie invitat tot mai des la lecturi publice. De la naşterea băieţilor, nu-l mai însoţeam. Nu numai pentru că bonele erau scumpe şi eu nu eram de fapt pasionată de literatură. Studiasem literatura engleză, dar nu aveam nici un fel de aspiraţii să devin parte din ea. Îmi plăcea să fiu singură cu

copiii. Îmi aminteam cântece din copilăria mea şi li le cântam. Eram fiica unei cântăreţe de operă, dar nu mai cântasem până atunci. Am descoperit că am voce.

Apoi a început să se apropie încet Crăciunul englezesc şi Jason părea neliniştit, dar chiar şi perspectiva vacanţei de iarnă forţate are acest efect asupra oamenilor.

Femeile sunt trădate mereu. Majoritatea iartă: unele pentru că sunt nevoite, altele pentru că vor. În cele din urmă, eu nici n-am vrut, nici n-am fost nevoită. Nu mă simt proastă din cauza asta, cu excepţia poate a momentelor în care-mi amintesc că am răspuns la pasiunea soţului meu cu o pasiune egală.

— Bună dimineaţa. Îmi cer scuze că vă deranjez. Aş putea vorbi cu Jason Connor?

Vocea era lină, încrezătoare, de femeie, şi nu tânără, m-am gândit.

— Mă tem că a ieşit, am zis. Pot să-i transmit ceva?

— Cu cine vorbesc? a întrebat femeia, părând, cu tonul ei pedant şi apretat, ca o înregistrare veche în limba engleză, din acelea pe care le ascultam în laboratorul de fonetică al facultăţii.

Philip a scos un scâncet din coşuleţul lui, ca un pisoi, împingând cu picioruşele în laturile din paie, apoi Nicholas l-a imitat, cum făcea întotdeauna. Am văzut o gaură în salopeta lui Nicholas, prin care îi ieşea degetul mare de la picior. Deja începeau să fie prea mari pentru coşuleţele astea fragile, pentru salopete... cu siguranţă şi pentru apartamentul nostru minuscul.

— Cu soţia lui, am spus.

A fost o pauză cam lungă, încă un scâncet, acum de la Nicholas, încă o lovitură în peretele de paie.

— A, înţeleg, a răspuns femeia, pe tonul acela ferm pe care ajunsesem să-l asociez cu un anume tip de englez. Da, sigur. Vă rog să-i spuneţi că l-a sunat Artemis

Rutherford, de la BBC. În legătură cu înregistrarea despre care am discutat săptămâna trecută. O să revin. Când e ora cea mai potrivită? Nu vreau să vă deranjez pe dumneavoastră sau pe copil.

— Copii, am spus.

— Sigur, a spus. Pe copii.

Când Jason s-a întors din Black Mountains, o zi sau două m-a amuzat cu anecdote stupide despre genul de oameni pe care-i întâlnise, inclusiv publicul cu păr alb de la Catedrala Hereford. Mereu făcea aşa, după evenimentele la care participa. Se pricepea să imite accente şi voci, să prindă esenţa oricărei personalităţi, şi îi plăcea să mă facă să râd. Mi se părea întotdeauna că fusesem cu el. Că întâlnisem pe toată lumea.

Şi totuşi de această femeie nu pomenise. Mi-aş fi amintit numele.

Să discute o înregistrare pentru BBC şi să uite de asta, să nu-i spună soţiei sale: Ted Hughes poate, dar nu şi Jason Connor! Mă simţeam singură, captivă în teama mea de a nu părea că reacţionez exagerat. Acest gen de suspiciune îmi era străin.

— A sunat Artemis Rutherford, am spus când a intrat în casă, trăgându-şi cagula peste cap – o cagulă verde stupidă, fără cozoroc –, astfel că faţa, faţa lui udă, i-a fost ascunsă de mine pentru câteva clipe.

În Anglia oamenii discutau despre căsniciile lor la televizor. Nu mi-aş fi imaginat niciodată că m-aş putea coborî atât de mult. Să spunem că încă mi se pare dificil să explic contradicţiile din acel moment anume. N-a fost vorba atât despre negare din partea mea, cât despre o ignoranţă voluntară, cum o defineşte legea. Nu voiam să ştiu, în parte pentru că nu voiam să ştie nimeni că ştiam.

Iar Jason s-a bucurat să-mi facă pe plac. Când a ieşit din cagulă, singura emoţie care se citea pe faţa lui de poet-actor era o curiozitate relaxată.

— A, în legătură cu ce? a zis el. A lăsat vreun mesaj?

Tonul plat al vocii îl trăda. Jason devenea animat şi când vorbea cu omul care venea să citească contoarul de electricitate. Acum simţeam ceva definit. Poate că instinctele îmi erau ascuţite venind dintr-o societate în care se treceau sub tăcere atât de multe, aşa cum se spune că orbii au uneori simţul auzului mai dezvoltat. Îmi petrecusem majoritatea anilor de formare în alertă maximă. Marea Britanie şi Jason mă păcăliseră să-mi scad vigilenţa.

Acum se terminase. Inima îmi bătea mai repede decât credeam că e posibil. O simţeam bubuindu-mi în urechi şi în tâmple. Pot să par isterică dacă mai spun ceva, m-am gândit. E un telefon, doar un telefon, o relaţie profesională – poate implicând şi flirt, poate încă nevinovată, deşi el părea că se cam simte vinovat. Isterie: femeile sunt întemniţate în tăcere de teama ei. Mi-am băgat pumnii strânşi în buzunare şi i-am repetat exact ce spusese Artemis Rutherford.

— În legătură cu înregistrarea despre care aţi discutat săptămâna trecută. A zis c-o să revină.

Vocea îmi era mai plată decât a lui Jason.

— A spus când? a întrebat el. A lăsat vreun număr?

Mai târziu, în aceeaşi zi, când a ieşit la magazin să cumpere scutece, am mutat o carte pe care o citea, ca să-mi pun maşina de scris pe masă. Aveam o traducere de predat în săptămâna următoare.

A căzut din carte, fluturând spre podea: o foiţă subţire de ţigară, şi pe ea, cu cerneală albastră, care se întinsese un pic, un număr. Şi apoi un A. Un A îngust, precis, ascuţit ca o săgeată, cu un cârlig în dreapta jos, dezvăluind o

oarecare presiune care fusese de ajuns ca să străpungă hârtia şi, alături, o inimă albastră. Ar fi putut aparţine oricui. Era, cu siguranţă, numărul pe care Artemis Rutherford îl lăsase, de fapt. Cu inima care spunea totul.

Mi-am amintit cum Jason obişnuia să deseneze un trifoi lângă semnătura lui, cum făcuse în seara aceea, când dădea autografe la Palatul Tineretului, în urmă cu patru ani fără trei luni. E genul de lucru frivol pe care-l fac oamenii frivoli din ţările libere, m-am gândit atunci, pentru că ei n-au nevoie să se maturizeze. Acum îmi doream ca Lana Kovalska să fi angajat alt translator.

Cu toate acestea, încă mai încercam să alung orice suspiciune cu explicaţii: Jason era neatent, pierdea tot timpul bucăţele de hârtie.

Am pus biletul înapoi în carte, şi cartea deoparte. Nu eram sigură că era pagina corectă, dar eram sigură că Jason n-o să observe. În cele treizeci de minute până s-a întors cu două pachete de scutece sub braţe, căsnicia noastră s-a schimbat. Nu într-un fel pe care să-l fi observat când s-a întors, căci seara noastră a continuat cam cum era menită să continue, numai că acum nu numai unul din noi, ci amândoi ne prefăceam.

Am alăptat băieţii, am cinat cu paste şi salată, preparate amândouă de Jason în timp ce eu stăteam cu picioarele în sus, privindu-l. După cină, el a spălat şi eu am şters vasele, şi mi-a spus că are să-mi dea o veste excelentă. Ştia de dimineaţă, dar amânase să mi-o spună pentru că voia să aleagă momentul, şi pentru că nu era sigur cum să reacţioneze el însuşi la această veste, deşi era bună – grozavă, chiar.

— Mă miră că poţi să ţii ascunse unele lucruri, i-am spus, ştergând o farfurie şi studiind-o pe ambele feţe. Că poţi să-ţi alegi momentul. Credeam că eşti ca o carte deschisă.

El a tăcut şi s-a uitat la mine, cu mâinile cufundate în zoaie, pipăind după un cuţit sau o furculiţă sub apă. Probabil se întreba unde vreau să ajung.

— Mai ales când vestea e bună, am spus, zâmbind – un zâmbet mare, radios.

I-am văzut umerii relaxându-i-se.

Jason ajunsese pe lista scurtă pentru un post la University College London, în cadrul unui proiect postdoctoral de cercetare legat de Yeats, un pas firesc, s-ar zice, care-i oferea luxul a opt mii de lire pe an. Avea o scrisoare şi o dată pentru interviu, chiar la sfârşitul trimestrului, deşi data de început putea fi mai flexibilă dacă primea postul. Cu toate acestea, se întreba dacă asta – succesul pe care-l avea cu *Argonauţii*, mi-a explicat el – nu-l făcuse deja mai mare decât un cercetător postdoctoral. Un nume mai mare, am putea spune.

— Tu ce crezi, Millie? m-a întrebat.

— Cum crezi tu că e mai bine, am zis. Nu vreau să-ţi influenţez decizia.

A fost descumpănit de răspunsul meu. Probabil că-şi pregătise argumentele pro şi contra, se aştepta să insist să nu lase această ocazie să-i scape sau să-l liniştesc dacă alegea să n-o facă. Faptul că nu făcusem asta era derutant, poate chiar supărător pentru cineva atât de egocentric cum începeam să-mi dau seama că era Jason.

Nici n-am profitat de moment ca să-i pun întrebări despre Artemis Rutherford, cum aş fi putut s-o fac, foarte plauzibil, fie şi numai interesându-mă de înregistrare. N-am pus întrebări, pentru că încă nu ştiam ce-aş face cu răspunsurile pe care le-aş fi primit, şi totuşi soţul meu se spânzura, pas cu pas, literă greşită cu literă greşită, ca omuleţul schematic din jocul pentru copii.

— Lumea e mică, a spus el.

Eram în pat. Era aproape miezul nopţii; băieţii dormeau în coşuleţele lor. Jason citea cartea pe care o văzusem mai devreme – un roman intitulat *Portocalele nu sunt singurele fructe*[28] – şi eu ascultam răpăitul ploii pe acoperiş.

— Ce te face să spui asta? l-am întrebat, prefăcându-mă somnoroasă.

— Mă gândeam la Artemis, a zis. Artemis Rutherford.

Tot n-am spus nimic. Trebuia să-şi facă singur laţul.

— Bunicul meu a fost îndrumătorul tatălui ei la Oxford, a continuat el. Ne-am cunoscut la petrecerea de ziua lui, când a împlinit şaptezeci de ani, eram cinci sau şase oameni, şi apoi nu ne-am mai văzut până acum. Tatăl ei e Jocelyn, conte de Clay.

Nu sunt sigură că a zis Clay, dar n-am vrut să-i cer să repete.

— Parcă nu credeai în titluri, am spus, cunoscând deja destul de bine cercurile în care se învârtea Jason ca să-mi dau seama că egalitarismul lor public ascundea deseori un snobism şi o fascinaţie a bogăţiei şi puterii deloc neglijabile. Credeam că lucrează la BBC.

— Da, şi da. E producătoare.

— E o combinaţie drăguţă, am zis. Contesă şi producătoare.

— O foarte tânără producătoare, a spus el, neînţelegând ţinta ironiei mele. Şi nu e contesă. Ştiu că titlurile astea sunt derutante. Dar la BBC nu există nepotism. Trebuie să fii al naibii de bun.

— Sunt sigură că-i al naibii de bună, am zis. Apoi, nevrând să exagerez, am adăugat: Părea drăguţă la telefon.

— Da, este. Foarte drăguţă. O persoană încântătoare, a spus Jason. Totuşi, mai important pentru mine – pentru

[28] Roman al lui Jeanette Winterson, publicat în 1985. Apărut şi în limba română, în 2008, la Humanitas Fiction, în traducerea lui Vali Florescu.

noi, Millie – e că tatăl ei finanţează o bursă de poezie pe cinci ani la Oxford. Pentru a-şi onora strămoşul, primul conte, care se întâmplă să fie şi un om al Oxfordului care se scălda în poezie cu secole în urmă... Jocelyn e în comitetul de selecţie, adoră *Argonauţii* şi are foarte multă influenţă. O bursă de poezie e o propunere mult mai interesantă decât să sap după aur în minele de la UCL Bloomsbury. De fapt, e o rezidenţă. Fără nici un fel de obligaţii, pe cinci ani. Se plăteşte la fel de bine ca la UCL, dar sună mult mai distins. Sunt flatat până şi pentru că m-au luat în considerare. Cei mai apropiaţi rivali ai mei sunt toţi nişte zaharisiţi, şi Artemis îi tot spune tatălui ei că e timpul să numească pe cineva cu care studenţii să poată relaţiona de data asta. Ar fi o noutate să aibă un irlandez şi nu pur şi simplu încă un englez. Cred că o să-mi iasă, Millie. E posibil să mai fie nevoie de un imbold. Aştepţi autobuzul o eternitate, cum vine vorba, şi apoi vin două deodată.

— Hai să vorbim despre contele de Clay mâine-dimineaţă, am zis.

Nu voiam să aud detaliile despre fişa postului de la Oxford şi cu siguranţă nu voiam să ştiu nimic despre cele două autobuze. Dacă nu-mi plăcea ideea că Jason e afemeiat, îmi plăcea şi mai puţin aceea că e un afemeiat calculat şi oportunist. Îmi dădeam seama cu uşurinţă că eu şi Artemis aveam ceva în comun: amândouă eram prinţese. Doar că regatul tatei era departe, şi eu renunţasem la moştenire.

— Câţi ani are Artemis Rutherford? am întrebat, într-un efort de a înceta să mă torturez.

Întrebarea asta a fost o greşeală. Voiam să dorm, să uit de supărarea mea.

— Douăzeci şi şase, poate douăzeci şi şapte. Cam ca tine, plus-minus un an. A făcut o pauză. Ce e? De ce întrebi?

— După voce părea mult mai în vârstă, am zis.

În lumina veiozei de pe noptieră, l-am văzut roşind. Asta e ceva, m-am gândit. Nu e complet lipsit de ruşine. A stins lumina şi s-a întins spre mine. I-am luat mâna, şi apoi, încet i-am pus-o la loc pe piept, ca mâna unui mort. Nu mai refuzasem niciodată să fac dragoste. Îl simţeam stând întins pe întuneric, şi nu mă simţeam atât vinovată, cât îngrijorată că-şi va da seama că era ceva în neregulă. Aşa că m-am răzgândit.

Puteam să fac asta, mi-am dat seama. Puteam şi eu să înşel. M-am apropiat, mi-am pus mâna în partea de jos a abdomenului lui, am făcut ca totul să fie bine, încercând să-mi scot din minte unde putea să fi fost şi ce putea să fi făcut. Apoi a adormit; orgasmele – ale lui, cel puţin – de obicei îl făceau pe Jason să adoarmă. La picioarele noastre, copiii dormeau şi ei. Eu nu puteam. Am aşteptat în întuneric până când lumea a făcut o jumătate de rotaţie şi a sosit dimineaţa.

A doua zi, apartamentul nostru era plin de soare. Judecând după lumină, ai fi zis că e iunie, nu decembrie. Jason a sugerat că poate vreau să am nişte timp numai pentru mine.

— Îţi simt tensiunea, a spus el. Am simţit-o şi aseară. Şi ştiu cât de obositor poate să fie totul. Băieţii, munca. Am speranţele şi planurile mele, dar acum tu eşti singura care câştigă bani, şi asta când alte mame ar fi în concediu de maternitate. Simte-te bine, fă un masaj, un tratament facial, o manichiură sau toate la un loc – orice faceţi voi, fetele, ca să vă răsfăţaţi... Meriţi, Millie. O să am eu grijă de băieţi.

I-am acceptat oferta, rezistând tentaţiei de a fi sarcastică cu privire la fete şi răsfăţ. Aveam nevoie de timp să reflectez, să mă gândesc la toate singură, pentru că, foarte curând, putea să nu mai fie cale de întoarcere.

I-am lăsat pe gemeni cu Jason şi am ieşit în lumina rece. Saloanele de masaj din zona Shepherd's Bush păreau prea dubioase ca să intru în ele. Hoinărind pe străduţele adiacente, am văzut un salon de coafură mic şi curat, înghesuit undeva aproape de Olympia. Nu mă mai tunsesem de luni de zile. Acel bob à la Juliette Gréco era o amintire îndepărtată. Îmi purtasem părul într-o coadă de cal neglijentă în tot timpul sarcinii, tunzându-l singură cu foarfeca de bucătărie.

Salonul era gol. Coafeza a presupus că sunt compatrioata ei când am intrat, fiindcă mi s-a adresat în italiană. I-am spus numele ţării mele. Habar nu avea unde e şi, din fericire, nici nu-şi dorea să afle.

A fost prima dată de când eram în Anglia că mă spăla altcineva pe cap. Simţeam apăsarea degetelor femeii pe scalp, şi vorbăria ei despre tot felul de nimicuri era atât de liniştitoare, încât eram gata să izbucnesc în lacrimi în timp ce mă relaxam. Probabil că-mi ghicise starea de spirit, şi am fost recunoscătoare că n-a pus întrebări. A pus o muzică plăcută, mi-a înfăşurat capul într-un prosop cald, m-a condus la scaun, apoi mi-a dat un mic teanc de reviste lucioase şi mi-a oferit o ceaşcă de cafea.

— Cum o beţi? a întrebat.

— Tare şi amară, am spus. Fără zahăr. Mai tare decât se face de obicei în Anglia.

— Dacă-mi daţi un pic de timp, a zis ea, o să vă fac o ceaşcă perfectă, exact aşa cum o beţi, ca să vă amintească de casă. Nu e grabă. Următoarea programare e peste o oră şi jumătate.

A dispărut în chicineta mică din spate. Stăteam în faţa oglinzii, uitându-mă la revistele pe care mi le dăduse. Moda nu era prea interesantă, bârfele despre oameni necunoscuţi, cu atât mai puţin. Am deschis o publicaţie cu titlu amuzant: *Country Life*[29]. „Număr dublu de Crăciun. Calendar de Advent. Sugestii pentru perioada sărbătorilor”, promitea ea. Pe copertă era fotografia unui curcan negru şi gras, pe un câmp înzăpezit foarte plat, cu creasta şi guşa de un roşu obscen.

Am răsfoit rapid paginile conţinând poze cu case rurale de vânzare. Unele agenţii imobiliare îşi tentau cumpărătorii cu imagini ale unor saloane luxoase dominate de brazi împodobiţi, cu cutii de cadouri la poale şi focul trosnind în şeminee. În faţa unei case mai multe vaci priveau direct în aparatul de fotografiat.

Apoi, după vreo douăzeci de pagini, tocmai când mă întrebam dacă o să dau vreodată de paginile cu conţinut ale acestui periodic ciudat, cu bizara celebrare a unui habitat şi a unui stil de viaţă pe care orăşenii din ţara mea şi-ar fi dorit să le evite cu orice preţ, şi când coafeza se întorcea cu ceaşca de cafea, am văzut o fotografie full-page cu o tânără zâmbitoare, purtând o şapcă de tweed turtită şi o jachetă din acelaşi material. Îşi lipea obrazul de grumazul unui cal.

„Lady Artemis Rutherford”, spunea legenda pozei. Apoi, pe rândul de dedesubt: „Artie, fiica cea mare a lui Jocelyn, conte de Cleigh, şi a soţiei sale, Sophia, de trei ori campioană la badminton, care a apărut chiar pe această pagină acum treizeci de ani. După ce a obţinut o diplomă de limba engleză la Exeter, Artie a călătorit prin lume doi ani, scriind şi cercetând tipuri rare de miere pentru Bee Yourself, buticul apicol din Chelsea al mamei sale, apoi s-a lansat într-o carieră de succes ca producătoare BBC.

[29] Viaţa la ţară.

Iubitoare de poezie şi călăreaţă pasionată, Artie e înfăţişată aici cu Nemesis, favorita ei.”

Am pus jos revista. Nu aveam nevoie de sugestiile ei pentru perioada sărbătorilor. Aş vrea să pot spune că Artie – această *iubitoare de poezie* – arăta stupid sau că semăna cu Nemesis. În schimb, avea o faţă frumoasă, caldă, cu păr castaniu lung şi mătăsos şi ochi căprui, şi se uita în aparat cu toată încrederea cuiva care nu întâlnise niciodată vreun obstacol în cale. Şi nu doar în calea ei – ea era doar ultima călătoare pe un drum care fusese bătut de strămoşii ei generaţii întregi. Mi-am dat seama, privindu-i zâmbetul, că pot folosi aceeaşi putere ca Artemis, sau mai multă, mult mai multă, că o făcusem în trecut, dar că niciodată nu am avut – şi nici n-o să am – aceeaşi încredere în lumea în care trăiesc.

De fapt, Jason era singura persoană în care avusesem vreodată încredere totală. Aveam încredere în părinţii mei, fireşte, dar nu le împărtăşeam viziunea despre fericirea mea. Şi avusesem încredere în Mişa, dar bănuisem mereu că trebuia să-l protejez de prea multă realitate. Jason şi cu mine eram aliaţi, camarazi de arme. În lumea din care veneam, trădarea încrederii era literal o chestiune de viaţă şi de moarte, mai importantă şi decât orice infracţiune sexuală.

Acum mă întrebam dacă îmi pierdusem instinctul, dacă-l crezusem pe Jason incapabil să mintă doar pentru că nu mai fusesem niciodată atât de aproape de cineva atât de lipsit de credinţă. Oportunismul nostru nativ – şi el nu lipsea câtuşi de puţin în penumbra socială şi politică a tatălui meu – venea cu semne mai evidente. Dacă îmi alesesem greşit camaradul?

Mi-am recăpătat bobul sever de la italiancă, exact aşa cum fusese. Îmi plăcea cum arăt. Îmi simţeam capul mai

uşor fără coadă. Şi familiar, ca şi cum tocmai mi-aş fi şters anii londonezi.

Capitolul douăzeci şi cinci
Epoca de Aur

Clarissa a râs când i-am spus că cel mai rău lucru la sărbătorile de iarnă în Londra e să auzi aceleaşi colinde în fiecare magazin în care intri. Aş fi putut să jur că până şi bebeluşii începeau să recunoască sunetele lui *Last Christmas* cântat de Wham!. S-a oferit să mă ducă într-un loc „liniştit şi civilizat”. Trecuseră trei luni de la vizita ei cu Paddy.

Mi-a propus un prânz departe de omniprezentele petreceri de Crăciun ale firmelor şi, înainte de asta, o expoziţie cu pictură scoţiană din secolul al XVIII-lea la Tate. Era intitulată „Epoca de Aur”, mi-a spus ea, înşirând apoi o listă de nume necunoscute mie. Nu ştiam nimic despre pictura scoţiană, dar, având în vedere perioada, anticipam multe peruci pudrate şi nu mă aşteptam să mă intereseze.

— Nici eu nu cred că o să mă omor după ea, a recunoscut Clarissa, dar cealaltă posibilitate evidentă este o expoziţie de impresionişti care aduce probabil o grămadă de exemplare oribile din Home Counties[30], având în vedere preferinţa pentru nuferi, specifică perioadei dinainte de Crăciun.

---

[30] Denumire dată comitatelor englezeşti din jurul Londrei.

Nu părea să fie conştientă de faptul că ar putea să se creadă şi despre ea că are această preferinţă. Oricum, era doar un pretext ca să petreacă nişte timp cu minunata ei noră, a zis ea.

— Ne prinde bine amândurora o ieşire ca fetele, mi-a explicat. Dăm şi noi din gură pe săturate.

Îmi plăcea perspectiva companiei ei, deşi nu aveam intenţia să dau din gură prea mult.

Jason a părut încântat să scape de Ramsay şi Raeburn[31]. Ne-a spus că va fi fericit să stea o zi singur cu băieţii.

M-am bucurat curând să văd că Clarissa nu părea supărată pe mine. La scurtă vreme după conversaţia cu Artemis, îi scrisesem ca să anulez vizita de Crăciun la ei. Îmi ceream scuze sincer, dar nu dădeam nici un motiv. Avusesem nevoie de toată tăria mea ca să fac asta.

Lui Jason i-am servit pretextul firav că am de predat o traducere. A protestat, dar slab, dintr-un nou descoperit sentiment de vinovăţie, am presupus, fie pentru că era susţinut financiar de soţia lui, fie pentru că o trăda, sau o combinaţie din amândouă. În orice caz, perioada de Crăciun la Londra era poate mai potrivită cu planurile lui adultere decât să-şi petreacă sărbătorile la ţară. Nu ştiam, şi nu-mi mai păsa.

Dar Clarissa nu merita să fie minţită. Când mi-a telefonat ca să-mi propună această ieşire dinainte de Crăciun, am fost deopotrivă uşurată şi neliniştită. Speram că nu are de gând să mă pună să-i explic, căci nu aveam altă scuză decât aceea că nu voiam să fiu cu Jason acolo, să fiu nevoită să mă prefac în faţa părinţilor lui, aşa cum eram nevoită să mă prefac în faţa lui. Dacă trebuia să fiu în Anglia, preferam să fiu la Londra şi să mă gândesc ce

---

[31] Allan Ramsay (1713–1784) şi Henry Raeburn (1756–1823), pictori scoţieni.

anume să fac în continuare. Era trist că-i privam pe bunicii englezi ai copiilor de compania lor, dar n-aveam ce face. Măcar băieţii erau prea mici ca să-şi dea seama.

— A, bine... poate reuşim de Anul Nou, a zis Clarissa părând dezamăgită, dar fără să insiste, şi i-am fost recunoscătoare pentru asta. Băieţii o să doarmă mai bine, sunt sigură.

Mi-a furnizat cu generozitate o scuză.

— Da, aşa e. Se spune că faza colicilor se termină la patru luni, am fost eu de acord, având grijă să nu spun ceva ce-aş fi regretat mai târziu, chiar dacă simţeam că mi se rupe inima.

N-avea de unde să ştie că s-ar fi putut ca acel Crăciun să fie ultima ocazie de a-şi vedea nepoţii. Dacă aşa o să stea lucrurile, o să afle destul de curând, mi-am zis, tot aşa cum o să afle că era vina tatălui, şi nu a mamei lor.

Clarissa mă aştepta în porticul larg de la Tate. Când am văzut-o, m-am gândit, aşa cum mă gândeam ori de câte ori dădeam cu ochii de ea, că arăta ca o călătoare în timp, amanta boemă a unui scriitor cu dublă iniţială din trecut, ca H.G. Wells, J.B. Priestley sau G.K. Chesterton. M-a surprins deschizând braţele şi lipindu-mă strâns de şalul ei moale de caşmir. Am intrat prin marea galerie a sculpturilor, şi a început să-mi pună întrebări aproape imediat, ceea ce nu-i stătea în fire. Arăţi atât de palidă a zis. Cum mă descurcam cu doi bebeluşi? Dumnezeu ştie că e greu şi cu unul. Mă odihneam destul? Jason mă ajuta? Chiar mă ajuta? Eram fericită? Am încercat s-o liniştesc, fără să zăbovesc asupra fericirii.

Expoziţia nu însemna mare lucru. Mă prefăceam că studiez pânzele, dar eram prea distrasă de situaţia mea ca să înregistrez ceva. În fiecare tânăr elegant cu perucă şi fiecare femeie apetisantă îi vedeam pe Jason şi Artemis. Şi

peste fiecare peisaj şi fiecare interior plutea chipul mustrător al tatei, ca pentru a rosti: „Ţi-am spus eu!”

După aceea am mers pe jos spre est, de-a lungul Tamisei, spre bistroul franţuzesc unde aveam să luăm un prânz uşor înainte s-o conduc pe Clarissa la gara Charing Cross. Ne-am oprit în faţa Parlamentului. M-a surprins scoţând un aparat foto din geantă şi cerându-mi voie să-mi facă o poză. Pe trotuarul de vizavi era o procesiune de băieţi în robe lungi roşii, ca nişte mici preoţi. M-am întors spre ei când a apăsat pe declanşator.

Era mulţumită: reuşise să ne prindă pe mine şi pe Oliver Cromwell, pe soclul din spatele meu, din profil, din acelaşi unghi, a zis ea. Părea că-şi cere scuze când am spus că nu era nevoie să-mi explice cine era, gândindu-se probabil că mă luase de sus. Am meditat asupra faptului că, înconjurată de toate statuile alea ciudate, măcar despre el ştiam că fusese conducătorul revoluţiei burgheze din Anglia din secolul al XVII-lea – un precursor progresiv necesar al paradisului socialist. Chiar dacă la orele noastre de istorie britanică săream întotdeauna peste comportamentul lui în Irlanda[32], ceea ce mi-ar fi putut pune diferite probleme ca mireasă a unui om care insista să se considere irlandez.

— E ciudat că s-a construit o statuie pentru cineva care a distrus atât de multe, am spus, şi ea a râs. Ar fi trebuit să se lase soclul gol în onoarea lui Oliver.

— Eşti atât de isteaţă, Milena! a zis ea. Râsul ei gâlgâitor, cristalin m-a smuls din nefericire pentru o clipă.

---

[32] Oliver Cromwell a condus o campanie de recucerire a Irlandei în 1649–1653, în timpul căreia s-au săvârşit atrocităţi soldate cu imense pierderi de vieţi omeneşti. După ocuparea ţării, el a dat o serie de legi penale împotriva catolicilor irlandezi (covârşitor majoritari).

Şi îţi rosteşti replicile atât de plat, ceea ce le face şi mai amuzante. Fiul meu e cel mai fericit bărbat.

În timp ce-şi băga aparatul foto în geanta ei aparent fără fund, mi-am dat seama că nu aveam nici o poză în Londra în afară de cele câteva proaste, de la nuntă. Un trecător întâmplător fusese cooptat să facă poze în ziua aceea cu un aparat adus de unul dintre cavalerii de onoare. Apoi, multe luni mai târziu, Clarissa ne făcuse nişte poze mie şi lui Jason cu gemenii când venise în vizită cu Paddy.

Trecuserăm şi de Westminster Abbey, şi de biserica de alături, care arăta ca un viţel al ei, apoi pe lângă Big Ben, una dintre puţinele imagini emblematice ale Londrei care au existat în mintea mea mult înainte să-l cunosc pe Jason. Clarissa îmi arăta locurile interesante, explicându-mi-le pe scurt, aşa cum făcuse şi la Tate. Începea totul cu „Îţi aminteşti că” sau „După cum probabil ştii”, temându-se parcă să nu mă supere spunându-mi lucruri evidente. Îmi plăcea acest turism întârziat. Mă plimbasem mult singură sau cu Jason, dar Jason vorbea întruna, fără să-mi explice vreodată ceva.

I-am amintit Clarissei de fotografiile pe care le făcuse. Nu ni le dăduse developate.

— A, sigur, a zis ea. Ce stupid din partea mea să uit!

A ridicat palma în mănuşa ei verde moale ca pentru a-şi lovi fruntea, într-un gest identic cu al fiului ei. Acum ne îndepărtam de Londra cea din ilustrate, intrând într-o zonă care aducea mai mult cu lumea tatălui meu: ministere mari, construite din piatră, clădiri administrative impersonale şi monumente ale infinitei capacităţi de conflict a Marii Britanii. În faţa noastră, bicornul lui Nelson se înălţa mult deasupra acoperişurilor.

— Ştii, Milena, trebuie să-ţi spun ceva, a zis ea. Aveam de gând să-ţi mărturisesc la masă, dar acum, că vorbim de

fotografii, nu mai pot aştepta. A fost unul dintre motivele pentru care nu l-am vrut pe Jason cu noi azi. Nici nu ştiu cum să încep.

Ne-am oprit între Cenotaf şi Ministerul Apărării. Mulţimea se rărise şi ne-au depăşit doi bărbaţi în uniformă. Călcâiele lor loviseră o vreme pavajul în spatele nostru cu un zgomot metalic ritmic şi, până în momentul acela, avusesem impresia că ne urmăreau. Pe Whitehall era mai intim decât acasă, dar nu total diferit.

— Te rog să nu-ţi faci griji pentru ce o să-ţi dezvălui, a spus Clarissa. Dar trebuie să-ţi spun că am fost extrem de surprinsă când a sunat.

M-am holbat la ea, simţind un nod în stomac.

— Părea atât de distinsă, atât de rafinată, una dintre noi, cum ar fi spus mama, a zis Clarissa, apoi s-a oprit.

— Ştiu, am spus. Presupun că e normal, având în vedere familia din care provine.

Credeam că am înţeles de ce Clarissa nu insistase cu Crăciunul.

Aş fi vrut ca Whitehall să se deschidă şi să mă înghită. În schimb, se pregătea să ne scuipe când am ajuns la capătul străzii, drumul fiindu-ne încă punctat de o serie aparent infinită de efigii marţiale.

— Şi foarte rece la început, dar apoi, când mi-a explicat în detaliu situaţia şi motivul pentru care mă sună, îţi dădeai seama că are şi o altă latură, foarte diferită, şi cred că am început s-o plac. Chiar foarte mult. Iartă-mă, Milena. Poate că n-ar fi trebuit să vorbesc cu ea deloc. Ar fi trebuit să pun receptorul în furcă de la început.

— Dar cum puteai să faci aşa ceva? am spus. Jason e fiul tău.

— Şi s-a dovedit că a fost colegă cu verişoara mea, a zis ea.

— Da, cred. Verişoara asta a ta trebuie să fie foarte tânără.

Îmi dau seama acum că nu eram în stare să mă abat de la propriile gânduri, deşi începeam să pricep că nu vorbeam amândouă despre Artie Rutherford.

— Zău că ai un simţ al umorului foarte special, Milena, a spus Clarissa oprindu-se să mă privească. Verişoara Christabel e de fapt un pic mai bătrână ca mine. Îşi aminteşte foarte bine de mătuşa ta Dara. O fată ciudată, zicea ea. Dara era comunistă, dar asta nu era neobişnuit în sine. Şi alte fete se dădeau comuniste în anii ’30. La şcoală erau mai mulţi comunişti decât străini la vremea aceea.

— Ciudată, spui? În ce sens ciudată? Am oftat de uşurare, încercând să mă prefac că despre Dara vorbisem şi eu în tot acest timp. Era mai uşor decât să ştiu ce să spun despre Artemis Rutherford aia. Ce vrei să zici?

— Vorbea toate limbile alea de care nu mai auzise nimeni. Avea o tunsoare ciudată, un nume ciudat. Şi coresponda cu un tânăr care era în închisoare în ţara ei. Se temea că tatăl ei o s-o dezmoştenească dacă află, fiindcă tânărul ăsta era un fel de terorist. Duminica după-amiaza, când fetele scriau familiilor lor, ea îi scria scrisori lui şi i le trimitea prin cineva din Elveţia, tot un comunist, care i le transmitea. Cel mai ciudat e că toate fetele credeau că era obsedată, dar nu erau scrisori de dragoste. Christabel a întrebat-o, şi Dara a râs de această idee. Şcoala ar fi pus oricum capăt acestei situaţii dacă ar fi putut decoda limbajul. Erau discuţii filozofice, i-a spus Dara lui Christabel, ca şi cum dragostea romantică ar fi fost sub demnitatea ei. Era un tovarăş drag, un revoluţionar important, un tovarăş pentru care şi-ar fi dat viaţa, nu căruia i-ar fi dat viaţa ei. Nimeni nu ştia ce să mai înţeleagă.

Clarissa a chicotit, absorbită de această bizarerie, dar nici pe departe atât de absorbită ca mine. O duzină de porumbei sălbatici şi-au luat zborul când am traversat spre fântâni şi spre bradul mare din mijlocul pieţei.

— În fine, nu vreau să bârfesc, a spus ea. Ai o mătuşă foarte excentrică. A luat numărul de telefon de la unchiul tău, bineînţeles, dar m-am tot întrebat cât de mult riscă sunându-ne aşa. Şi toate astea pentru că era atât de preocupată de binele tău. Mi-a spus că l-a cunoscut pe Jason, aşa că pot s-o înţeleg foarte bine. O să vorbim mai mult la restaurant. Ştii detaliile importante, dar mai am multe să-ţi spun. Acum hai să-ţi povestesc despre bradul de Crăciun şi despre fântâni.

Ziua s-a dizolvat într-un fel de ceaţă după aceea, prezidată de Nelson, uriaşul brad norvegian, sirenele de bronz care ieşeau plutind din fântâni, leii, muzicanţii stradali, oamenii care protestau împotriva apartheidului în faţa Ambasadei Sud-Africane, nesfârşite treceri de pietoni şi în sfârşit micul restaurant întunecos de lângă St Martin's Lane, cu lumânările lui în toiul după-amiezii şi ghirlandele de struguri de plastic. Totul era străpuns de vocea Clarissei şi faţa Clarissei, şi povestea incredibilă a Darei, care m-a făcut să-mi uit pentru un timp frământările în legătură cu Jason.

Maiorul William Howard a devenit comunist la sfârşitul anilor '30, la Oxford. William era prieten bun cu Iris Murdoch, mi-a spus Clarissa. Fratele lui a ajuns mai târziu un istoric eminent, lector la Oxford şi coleg cu tatăl lui Paddy. Lumea engleză părea la fel de mică precum a noastră.

— Ai auzit, bineînţeles, de Iris Murdoch, nu? a întrebat ea. Celebra romancieră, ea însăşi comunistă.

Salatele stăteau în faţa noastră pe masă, nemâncate. Din când în când sorbeam din vin. Clarissa tot devia de la

relatarea ei ca să-mi dea amănunte, să-mi explice. Se vedea că e o profesoară înnăscută, că aşa fusese în cei doi sau trei ani pe care-i numea cariera ei. Încercam să dau din cap ca s-o grăbesc, aşa cum dădeam din cap ca să scap de chelnerul plin de solicitudine care ne tot întrerupea într-o franceză îndoielnică, îngrijorat că nu ne place *frisée*-ul *au chèvre chaud*.

Puţin îmi păsa de Anglia anilor ’30. Nu ştiam nimic despre Iris Murdoch, şi-mi păsa şi mai puţin de ea decât de salată. Aceste digresiuni specific englezeşti despre figuri aşa-zis faimoase îmi aminteau de câinii care mai întâi adulmecă şi apoi urinează ca să-şi marcheze teritoriul. Voiam să ştiu ce legătură avea acest maior Howard cu Dara.

— William a intrat în armata britanică în 1939, chiar înainte de a spune comuniştii că războiul e legitim. A făcut parte din Comandamentul de Operaţiuni Speciale, a continuat ea în sfârşit, dar explicându-mi iar insuportabil de lung ce era acest „comandament”. Şi în 1942, împreună cu alte două unităţi COS, a fost paraşutat în ţara ta ca să servească drept ofiţer de legătură între britanici şi partizanii voştri. Vorbea rusa şi araba, şi învăţase câte ceva şi din limba voastră, dar departe de a fi destul. Partizanii i-au dat o translatoare, ea însăşi o luptătoare pricepută, care fusese la un internat de fete englezesc. Ca să-i traducă şi să raporteze, îmi închipui, căci cine-ar putea să acuze poporul tău pentru asta? Or fi fost britanicii aliaţii voştri, dar nimeni nu are încredere în britanici. Sunt sigură că nici William însuşi nu avea totală încredere în ei.

Clarissa a râs ironic.

— În sfârşit, se pare că departe de a se spiona unul pe altul – sau pe lângă asta (nimeni nu ştie cu adevărat amănuntele în astfel de lucruri), William şi translatoarea lui s-au îndrăgostit. El lupta acum alături de partizanii

voştri în munţi, înţelegi. În 1943 a fost rănit şi luat prizonier de colaboraţioniştii locali. A avut loc un simulacru de proces, apoi a fost omorât de un pluton de execuţie. Unul dintre ceilalţi ofiţeri din COS a raportat că translatoarea a scăpat nevătămată şi a continuat să lupte încă doi ani, că de fapt căpătase un curaj de-a dreptul sinucigaş: germani sau colaboraţionişti deopotrivă, nici o femeie n-a omorât atâţia.

— Şi vrei să spui că femeia era Dara? am întrebat-o.

Nu credeam povestea asta. Iar dragostea tragică a Darei nu era aspectul ei cel mai puţin credibil. Dacă ar fi fost adevărat, acest maior Howard ar fi fost un erou naţional în ţara mea, am fi avut străzi şi şcoli care-i poartă numele.

— Da, vreau să spun că era mătuşa ta, a zis Clarissa. Eu şi Paddy nu ştiam nimic despre toate astea când am primit primul telefon de la ea. Eram intrigaţi, fireşte. Engleza ei era pur şi simplu prea bună; m-a făcut curioasă şi astfel, în timp ce vorbeam, am întrebat-o unde a învăţat-o. I-am menţionat numele ei lui Christabel, şi aşa a ieşit la iveală povestea cu şcoala. Apoi Paddy a început să facă săpături. Ştii cum e el, mereu în căutare de un proiect. Avem în pod cutii cu hârtii ale tatălui său, câteva scrisori de la fratele maiorului Howard. Fratele a scris şi două cărţi, relatări amănunţite, pe care nu le-am citit până acum. De ce-am fi făcut-o? Nici comunismul, nici Cos nu intrau în sfera noastră de interese. Mătuşa ta nu e numită în nici una dintre aceste cărţi, şi ne-a luat ceva până să desluşim toate iţele, dar nu era tocmai material de Bletchley Park[33].

— Nu-mi vine să cred. Dacă mătuşa mea ar fi avut un iubit englez, aş fi ştiut. Mi se părea mai uşor s-o numesc şi

[33] Conac în Buckinghamshire care a fost principalul centru de criptanaliză al Marii Britanii în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

eu pe Dara mătuşa mea ca să amân alte explicaţii. Aş fi ştiut despre asta mult înainte de a veni aici.

— Şi uită-te la tine, translatoarea lui Jason, a zis Clarissa, urmându-şi firul gândurilor. Nu e o coincidenţă ciudată? Istoria se repetă, mai întâi ca o tragedie, apoi...

S-a oprit, râzând stânjenită.

— O comedie romantică, şi-a încheiat propria frază. Cu happy end, adică. Dar se pare că motivul pentru care n-ai fi avut cum să ştii despre toate astea – cel puţin asta a aflat Paddy – e că la un an-doi după război relaţiile dintre ţara ta şi Marea Britanie s-au răcit. În capitală a fost un monument închinat maiorului William Howard, dar ai voştri l-au dat jos în 1949, aşa cum au înlăturat orice urmă a ajutorului dat de britanici. Fratele lui Howard observa că translatoarea şi iubita trebuie să fi suferit şi ea când s-a întors macazul, dar, cunoscând-o acum pe mătuşa ta şi după cum a ştiut să ne contacteze, eu şi cu Paddy suntem siguri că cineva sus-pus trebuie să-i fi luat apărarea, s-o fi protejat. Credem că cel mai probabil tatăl tău a luat-o pe Dara sub aripa lui nu doar pentru că erau rude, ci pentru că era atât de devotată cauzei. Pe atunci el avea autoritate; încă o are. Christabel a fost de aceeaşi părere când am discutat. Te rog, draga mea, să nu te temi că ceva din toate astea o să respire cumva. Paddy şi cu mine nu ne gândim decât la binele tău, iar soţul lui Christabel e un diplomat pensionat – ea ştie când să tacă.

Stanislav, m-am gândit. Tovarăşul puşcăriaş al Darei. Era nevoie de un adevărat efort de imaginaţie ca să înţeleg sinceritatea absolută a convingerilor din anii ’30 şi ’40 în ţara mea – o epocă de încredere ferventă, devotament, întemniţări şi chiar execuţii, pe un fundal de sărăcie, tulburări şi război. Cu toate acestea, odată înţeleasă, această seriozitate punea într-un context profund contrastant traiectoria lui Jason, o carieră

lubrifiată de o poză lipsită de riscuri, care se adaptează modelor trecătoare.

Mă întrebam dacă mama ştia ceva din toate astea. Ea l-a cunoscut pe tata abia în 1960. În anul acela sezonul de la operă s-a deschis cu *La Traviata* şi vocea plină de soprană a mamei. Puteam data mai mult sau mai puţin prima lor întâlnire făcând socoteala înapoi de la naşterea mea în anul următor.

Aşadar, începeam în sfârşit să pun laolaltă piesele acestei poveşti. Dara o sunase de câteva ori pe Clarissa, ca de la englezoaică la englezoaică, cum zicea Clarissa, deşi asta nu avea nici un sens. O făcuse ca să afle ce făceam, să vadă dacă am nevoie de ajutor, să stea cu ochii pe mine. Îi ceruse Clarissei o fotografie cu mine, o fotografie cu copiii, şi Clarisa i le trimisese în septembrie, după vizita la noi. Dara a pus-o pe soacra mea să promită că nu va spune nimic. Pe mine nu m-ar fi ajutat, iar pentru ea ar fi fost cu adevărat foarte periculos dacă afla cineva. Asta a fost de ajuns pentru Clarissa ca să păstreze tăcerea: n-avea de unde să ştie că tăcerea ei nu conta. Convorbirile fuseseră înregistrate oricum.

Spre deosebire de fiul ei, Clarissa nu era din fire genul care-şi încalcă promisiunile, dar a început să se întrebe dacă era nevoie să-mi ascundă toate astea, să se teamă că-mi trădează încrederea. În definitiv, prima ei datorie era faţă de mine, nu faţă de Dara.

— I-ai trimis fotografii mătuşii mele? I-ai scris? am întrebat-o, nevenindu-mi să cred. Pe ce adresă?

— Doar o notă foarte scurtă cu explicaţii la fotografii, a spus Clarissa. Erau nişte fotografii încântătoare cu tine şi băieţii, nimic altceva, şi tu arătai atât de fericită în ele, aproape într-o stare de beatitudine. Mătuşa ta mi-a dat numele clubului ei. N-a fost nevoie de nimic altceva ca să

trimit scrisoarea. Nici măcar de numele străzii. Doar numele ei şi al clubului.

Clubul Darei? Ce club? Dacă n-aş fi riscat s-o fac pe Clarissa să se simtă prost, aş fi râs. Probabil Dara avusese permisiunea tatei să ceară fotografiile, încurajarea, chiar. Întotdeauna mi s-a părut, în existenţa ei ca de călugăriţă, un bodyguard, un Cerber al lui. Acum ştiam că devotamentul era reciproc.

Zilele fiind scurte iarna, era deja întuneric când eu şi Clarissa am ajuns în gara Charing Cross. În sala mare era un grup de colindători. În faţa lor, două femei cu părul alb îşi zornăiau cutiile pentru colectă, şi nişte funcţionari se împleticeau ameţiţi spre trenurile cu care făceau naveta.

Ceva se deplasa în mintea mea. Ţineam foarte mult la soacra mea. Aş fi putut învăţa să iubesc această Anglie, mi-am zis, dar s-ar putea să fie prea târziu. Am îmbrăţişat-o strâns pe Clarissa, întrebându-mă dacă nu cumva ne vedeam pentru ultima oară. Încă nu eram sigură, dar tot mă simţeam vinovată. Ea mi-a răspuns la fel, şi am stat o clipă îmbrăţişate în timp ce difuzoarele anunţau destinaţiile finale şi locomotivele şuierau. Am simţit iar acel parfum dulce şi simplu care-i plăcea atât de mult şi care acum ştiam că-i iasomie. După ce văzusem ce se ascunde sub acea bizară carapace englezească, acum ştiam şi că era o femeie bună şi puternică. Din păcate, fiul ei nu avea nici una din aceste calităţi.

Capitolul douăzeci şi şase
Sărutul lui Jason

Smulge-te! Încearcă să zbori cu acul străpungându-ţi inima.
Spaţiul ce te înfruntă-i nesfârşit.
Libertatea are gust sărat de mare şi singurătate.
—Blaga Dimitrova, „Fluture în ac”

— Alo, bună dimineaţa, Artemis Rutherford la telefon, a spus ea.

Tonul îi era la fel de lustruit, educat, cum mi-l aminteam de data trecută când sunase. Inspira şi apoi vorbea, aşa cum învăţasem şi eu să fac pe vremea când eram translatoare.

— Mă tem că Jason a ieşit în dimineaţa asta.

De data asta nu m-am oferit să preiau mesajul.

— Ştiu, şi îmi cer scuze că te deranjez, a spus ea, dar cu tine vreau să vorbesc, Milena. Sper că e un moment bun. Sper că pot să-ţi spun aşa. Suntem de aceeaşi vârstă.

Îmi spunea My-leena, dar n-am corectat-o.

— Jason e aici, cu noi, la Radiodifuziune, după cum probabil ştii, a spus ea. Deşi nu cu mine în momentul ăsta. E o sesiune de editare în dimineaţa asta şi apoi avem planificată o întâlnire la amiază.

— Îţi mulţumesc că mi-ai spus, am zis.

— Dar nu asta voiam să-ţi spun. Mi-am permis să te sun fără ştirea lui. Ştiu că, trădând un secret, risc să se supere pe mine, dar sunt sigură că tu o să înţelegi după ce o să mă asculţi. Poate fi foarte important.

Poate vrea să-mi propună un orar după care să-l împărţim pe Jason, m-am gândit deodată. Citisem un articol despre cum britanicii împărţeau apartamente de

vacanţă în Spania. Eram pregătită pentru orice, dar – mai ales după conversaţia cu Clarissa – nu aş fi vrut o altă neînţelegere cu iz de farsă. Eram precaută.

— Continuă, am zis.

Am părut nepoliticoasă, dar oamenii ca Artemis erau învăţaţi să se poarte frumos cu străinii, aşa cum se purtau cu câinii şi cu caii.

— Jason şi cu mine vorbeam despre diferite idei de emisiuni pe care le-am putea propune în întâlnirea de astăzi. Jason chiar are viitor în radio, să ştii. O voce şi o intonaţie minunate, gândire originală, carismă: căutăm mereu genul ăsta de oameni. În Wales am discutat deja cu el mai multe scenarii posibile şi unul dintre ele – cel mai promiţător – era o emisiune despre viaţa din spatele Cortinei de Fier.

Nu-mi plăcea Artemis, şi nici cum sunau toate astea – m-am gândit să spun că orice emisiune care o implica pe ea ar fi trebuit să se numească *Poveşti despre Curviştina de Fier* –, dar nu voiam s-o întrerup.

— Mi-a povestit câte ceva despre viaţa ta, My-leena. E un material uluitor, dacă-mi îngădui să spun asta. Şi apoi cum britanicii cred că acolo toţi trăiţi în cutii de chibrituri. Suntem ruşinos de ignoranţi. Hai să spulberăm împreună prejudecăţile astea, tu, eu şi Jason. N-o să mascăm adevărul. Detaliile despre prietenul acela al tău, de pildă, băiatul care s-a sinucis pentru că era vegetarian şi l-au hrănit forţat cu carne în armată: e pur şi simplu oribil. Dar nu te teme, My-leena, poţi să contezi pe confidenţialitate şi în ce mă priveşte pe mine, şi în ce-l priveşte pe Jason. N-o să-ţi folosim numele, nici măcar numele ţării tale, dacă asta te deranjează. Putem să mutăm totul la Praga. Englezii ştiu de Praga. Sau, şi mai bine, Berlinul de Est. Berlinul are acest aspect *noir* în plus...

— *Noir*, ai spus? am întrerupt-o în sfârşit.

— Da, o să-ţi explic ce-am vrut să spun când ajungem la producţie. Muzică de fundal, efecte sonore, genul ăsta de lucruri. E doar cosmetică. Aroganţa ei naturală era acum diluată de o politeţe uşor forţată. Chestia e că Jason nu crede că ţi-ar plăcea ideea. Totuşi e aur curat, şi m-am gândit că trebuie să încerc – să încerc să te conving, ca de la femeie la femeie... Ar putea fi opera noastră comună. Ştiu că risc imens trădându-i încrederea. Dar acum e un moment atât de bun, nu doar anul Cernobîlului, ci şi al glasnostului, perestroikăi şi aşa mai departe. Până la următoarea şedinţă de planificări, Dumnezeu ştie ce se mai întâmplă. Poate că până şi Gorbaciov o să fie istorie.

A respirat adânc. Efortul de a pronunţa bizarele cuvinte ruseşti părea să o fi solicitat mai tare decât etica propunerii ei.

— Ştii ce, Artie? am spus, făcând o pauză în încercarea de a suna calmă şi reţinută ca o englezoaică, o contesă eu însămi.

— Da? a zis ea aşteptând, probabil luată prin surprindere de brusca mea familiaritate.

— Du-te naibii.

Mişa avea o imagine cu *Infernul* lui Dante pe peretele biroului său. Era o gravură veneţiană de la începutul secolului al XVI-lea, teoretic nelalocul ei în paradisul lui arhitectural minimalist, dar de fapt cercurile ei alb-negre se potriveau cu geometria simplă a spaţiului pe care şi-l crease. Punea un disc, ceva lung, repetitiv şi enervant pentru securistul care era de serviciu – ar fi putut fi la fel de bine *The Dark Side of the Moon* sau Stockhausen – şi făcea dragoste cu mine, îndelung şi încet, pe canapeaua Barcelona. Nu scoteam nici un sunet Mişa şi cu mine, în orice caz nimic care să se fi auzit peste muzică, până când termina de tot.

Fără ca măcar să-mi dau seama, am reuşit să învăţ pe dinafară structura iadului, şi acum îmi aminteam totul. Cei care comiteau adulter erau în cercul al doilea. Trădătorii, în al nouălea: nu numai cei care-şi trădaseră ţara, ci şi cei care-şi trădaseră oraşul, familia, cei care-şi trădaseră prietenul cu un sărut. Distincţia nu avea nici un sens atunci – căci ce altceva era adulterul, dacă nu o trădare? –, dar acum avea.

N-o să-l flatez pe Jason, nici pe mine, exagerând semnificaţia trădării lui. N-aveam de gând să fiu dusă în vreun gulag englezesc sau pusă în faţa unui perete de saci cu nisip şi executată numai pentru că soţul meu îşi dăduse drumul la gură despre trecutul meu cu producătoarea lui. Spun doar că am înţeles diferenţa. Infidelitatea lui nu părea nici pe jumătate atât de crudă ca inconştienta lipsă de loialitate. Acum aveam să-l învăţ ce înseamnă cruzimea.

Dacă Artemis i-a spus lui Jason despre conversaţia noastră şi cum o fi reacţionat el, mie nu mi-a pomenit niciodată. Treptat, am început să cred că nu i-a spus absolut nimic, că m-a lăsat pe mine să hotărăsc cum să procedez. Şi eram furioasă, dar încă nehotărâtă. Să-l părăsesc părea de neconceput; să continui, imposibil; să-l iert, insuportabil.

Ne comportam amândoi ca de obicei, cu ceva mai multe tăceri poate, dar el nu părea să observe. Era ca şi cum am fi păşit în jurul unei bombe neexplodate, fiecare întrebându-se ce ştie celălalt, şi fiecare prefăcându-se că nu ştie nimic. El îşi ridica ochii din manuscris, se uita la mine şi la băieţi, ne zâmbea, şi eu îi zâmbeam la rândul meu, şi faţa lui de Peter Pan se lumina, dar în tot acest timp estimam dimensiunea exactă a trădării lui.

Cât de exotici trebuie să-i fi părut lui Artemis eu şi bietul Mişa, şi cât de patetice eforturile noastre de a ne nega

lumea barbară, cu potiomkiada noastră de ochelari Ray-Ban şi veste Saint Laurent. Şi oare ce mă mai aştepta? Îi spusese soţul meu acestei femei că mă avusese în patul vicepreşedintelui înainte de o seară de operă comunistă?

Aş vrea să pot spune că eram mai bine pregătită pentru următoarea lovitură, când a venit. Nu trecuse nici o săptămână de la telefonul lui Artemis, şi totuşi simţeam deja că perioada Crăciunului dura de-o veşnicie, că anul nu avea să se mai încheie vreodată.

Jason era în dormitor, aplecat deasupra lui Philip şi Nicholas, care stăteau unul lângă altul pe patul nostru, întinşi pe spate şi goi pe scutecelele lor. Îi gâdila pe burtică, mai întâi pe unul, apoi pe celălalt, şi picioruşele lor durdulii se mişcau în aer într-un val aparent coordonat. Toţi trei se distrau de minune.

N-am recunoscut vocea bărbatului când am răspuns la interfon. A spus că obiectul pe care-l avea trebuia livrat pe semnătură, mie personal. Am dat fuga jos şi l-am recunoscut în clipa în care am deschis uşa şi mi-a întins scrisoarea. Era acelaşi curier care venise a doua zi după nuntă, acelaşi tânăr indian, cu aceeaşi bicicletă, chiar. De data asta, avea o bucată de beteală argintie legată în jurul gâtului, cu un capăt atârnând şi celălalt legat astfel încât părea un laţ după o execuţie nereuşită.

Stema ştanţată a patriei mele strălucea pe hârtia cerată groasă cu intensitatea sângelui proaspăt. O simţeam ca pe o băşică sub degetele mele. Pe plic scria în limba mea că e privat şi confidenţial. L-am deschis pe primul palier, în drum spre mansardă, şi am găsit înăuntru un alt plic sigilat, mai mic şi mai subţire, cu un număr de înregistrare nefamiliar, o dată de la mijlocul lui noiembrie, şi din nou marcat confidenţial. Numărul era scris de mână, data, ştampilată. Nu-mi închipuiam că sunt alţi bani de la părinţii

mei. Părea un fel de convocare, dar nu mai stătea în puterea lor să mă convoace.

M-am sprijinit de peretele de la mezanin şi am deschis plicul mai mic. Conţinea două fotografii şi un bilet. Prima fotografie înfăţişa o stradă necunoscută, aparent din Londra, firma unei cârciumi numite The Saracen’s Head, cu grupuri de oameni în faţă, vorbind, fumând, sau şi una, şi alta. Unii aveau în mâini halbe, alţii, pahare de vin. Era o scenă londoneză destul de comună: la mine în ţară, nimeni nu stătea în picioare şi bea aşa. În dreapta, unde se terminau stâlpii de fier, erau două maşini parcate de-a lungul trotuarului.

Cea de-a doua fotografie înfăţişa una din maşini, un Golf negru, mult mai de aproape. Atunci am văzut că nu maşina sau marca ei conta, ci cei doi oameni din spatele ei. Mă concentrasem pe detaliile greşite în prima imagine, fiindcă cei doi erau şi acolo. Era aceeaşi fotografie, dar acum cu detaliul mărit foarte mult. Sprijinită de maşină, în partea dinspre carosabil, astfel că nu-i puteam vedea decât spatele, era o femeie cu părul lung şi castaniu, îmbrăcată cu o jachetă verde. Un bărbat o săruta. Părul lui blond-arămiu era doar parţial îmblânzit de o căciulă în dungi.

Capul îi era înclinat şi – acolo unde nu era acoperit de al ei – puteam să văd, deşi nu aveam nevoie, o parte din faţa lui. Era aplecat spre ea. Din cauza maşinii, nu se vedea dacă femeia stă pe vârfuri sau nu. Părea cu vreo douăzeci de centimetri mai scundă decât bărbatul. Le vedeam îmbrăţişarea destul de bine. Braţele lui îi cuprindeau spatele la nivelul taliei, ale ei erau mai sus. Părea că îl ţine cu mâna dreaptă de bărbie, stânga odihnindu-i-se pe spatele capului lui, ca şi cum capul bărbatului ar fi fost un pepene galben. Nu putea fi descris, oricâtă imaginaţie ai fi

avut, drept un sărut prietenesc, sau unul de salut sau de despărţire. Era un sărut de îndrăgostiţi.

Participarea bărbatului la el părea mai pasională decât a femeii, deşi poate că vedeam prea mult în această imagine. O femeie care şi-a pierdut capul nu-l ţine pe al bărbatului cu o poză pentru care pare că a făcut repetiţii.

Pe de altă parte, îl cunoşteam pe bărbat destul de bine ca să ştiu că se poate preface ca nimeni altul.

Şi totuşi n-am ţipat.

„Ştii că suntem aici ca să te ajutăm”, spunea biletul, nesemnat. Scrisul era al lui Lekovici, nu aveam nici o îndoială. Nu reieşea imediat în ce mod credea că mă poate ajuta, deşi era absolut limpede cum îl putea ajuta pe el această fotografie. Până şi eu puteam să-mi dau seama câte bile albe primeşte Lekovici de la tata trimiţând pe cineva să fie cu ochii pe Jason, fie la ordin, fie, mai probabil, având în vedere ceea ce ştiam acum despre apelurile telefonice ale Darei, din proprie iniţiativă. Îmi închipuiam cât avea de câştigat dovedind atât de clar ceva ce tata bănuia deja – că Jason era de fapt un om de nimic – şi, în final, dacă totul mergea conform planului, trimiţându-mă înapoi de unde venisem, nu ca pe victima unei răpiri, ci din proprie voinţă, o întoarcere a fiicei rătăcitoare.

Şi acolo, pe palierul acela, am recunoscut în sfârşit două lucruri în sinea mea: că n-o să mai pot avea încredere în Jason niciodată, nici măcar că n-o să mă facă să mă simt prost cu manifestări publice ale libidoului său oportunist, şi că, indiferent de distanţă, nu puteam să evadez cu adevărat din ţara mea. Iar dacă nu puteam evada din ea, aveam să-i folosesc puterea, oricât de ruginită ar fi fost ea, ca să-mi pedepsesc soţul.

L-am auzit pe Jason strigându-mă din capul scărilor să mă întrebe dacă e totul în regulă. Mi-am îndesat fotografiile în sutien şi am urcat, cu plicul în mână.

— Ce era? a întrebat el când am intrat în casă.

Adusese coşuleţele copiilor în bucătăria-birou-sufragerie şi începuse să pună masa pentru prânz.

I-am arătat cele două plicuri şi biletul pe care scria: „Ştii că suntem aici ca să te ajutăm.” I-am tradus cuvintele în engleză, apoi am ridicat din umeri.

— Ce înţelegi tu, înţeleg şi eu, am zis.

— Şi nimic altceva? a întrebat.

— Nimic altceva, am răspuns.

— Sunt de-a dreptul caraghioşi oamenii ăştia ai tăi, a spus el. Chiar caraghioşi. Dar e drăguţ din partea lor că îşi oferă ajutorul, ce să zic.

Băieţii stăteau întinşi pe spate, continuând să dea din mânuţe şi picioruşe în aer ca nişte înotători sincronizaţi. Aveam mare noroc cu ei. Erau bebeluşi cuminţi, liniştiţi, fiecare jucăria celuilalt şi, spre deosebire de mama şi tatăl lor, mulţumiţi înăuntrul micii lor bule de doi.

Jason toca zgomotos o tijă de ţelină, muşcând din când în când şi turnând în acelaşi timp vinegreta peste nişte frunze de salată dintr-un castron de lemn. Se proclamase de mult maestrul vinegretei perfect echilibrate. Câţiva cartofi copţi imenşi stăteau în centrul mesei, cu o cutie nedesfăcută de brânză cu smântână alături. Lângă chiuvetă era o cutie de plastic cu tartă de fructe.

Stăteam acolo şi mă uitam la el şi la toată mâncarea aia, cu plicul în mână, simţind fotografiile sub sutien, cu marginile lor serate după moda veche (oare unde le developase Lekovici?) ameninţându-mi sânii cu tăieturi usturătoare.

Nu mai puteam îndura să stau în acelaşi spaţiu cu Jason.

— De fapt, Jason, nu mi-e foame deloc. A început să mă doară foarte tare stomacul. Prefer să fac o baie caldă şi să trag un pui de somn. Mănâncă tu, am zis.

Şi-a ridicat ochii de la castronul cu salată, nedumerit. Eu mă îndreptam deja spre dormitor. Am luat halatul din cârligul lui de pe uşă şi micul radio cu tranzistori de pe noptiera mea şi am ieşit din apartament, am traversat holul şi am intrat în baie. N-am trântit nici o uşă, deşi îmi venea. Mă durea, într-adevăr, dar durerea nu radia din stomac.

Am încuiat uşa de la baie, am deschis robinetul de apă caldă şi am dat drumul la radio. Am găsit un post comercial care ciripea reclame pentru oferte de Crăciun pe un fundal de muzică pop. Nu voiam să risc BBC-ul sau orice altceva produs de Artemis Rutherford.

Cada era plină, oglinda aburită. M-am dezbrăcat, lăsându-mi hainele pe podea, am intrat în cadă şi m-am cufundat în apă. Mi-am amintit de Antai, începutul evadării mele acum eşuate. Când sânii mi s-au ridicat la suprafaţă, am văzut urma perfect serată pe cel stâng, o dungă subţire, vag roşiatică, chiar sub adâncitura lăsată de marginea dantelată a sutienului.

Mi-ar plăcea să-mi imaginez că bomba căreia îi dădeam târcoale de câteva săptămâni eu şi Jason a explodat în sfârşit în acea mizerabilă baie din mansardă, smulgând acoperişul din Minford Gardens aşa cum IRA spulberase Grand Hotel din Brighton. A fost primul şi ultimul moment din timpul umilitorului meu fiasco londonez când n-am putut să mă controlez. Cred că am ţipat. Nu mai ţipasem niciodată. Aş vrea să spun că m-am auzit, dar n-a fost aşa. Nu l-am auzit nici pe Jason traversând holul. L-am auzit, destul de clar, bătând în uşă.

— Eşti bine, Millie?

Era o panică autentică în vocea lui. I-am simţit teama, chiar şi pe fundalul veseliei de Crăciun a radioului local.

— Sunt foarte bine, mulţumesc foarte mult, am spus stupid, semânând cu Will când o imita pe Doamna de Fier ieşind din moloz la malul mării.

— Eşti sigură? a întrebat.

— A căzut ceva. Am alunecat, am spus, deja liniştită. Întoarce-te la copii, Jason. Vreau să-mi termin baia. Sunt bine.

Două zile mai târziu s-a dus la interviul pentru slujba de la UCL, pentru orice eventualitate.

— Nu pierd nimic dacă încerc, spusese el. Pot oricând să mă răzgândesc dacă primesc oferta aia de la Oxford.

L-am urmărit de la fereastră şi, în clipa în care a dat colţul străzii, i-am pregătit pe băieţi şi am telefonat după taxi să ne ducă la ambasadă, în Bayswater. A fost o călătorie scurtă. Mă deranja că taxiul costa atât de mult, dar n-aveam chef să-mi croiesc drum prin metrou sau autobuz cu gemenii, şi nu voiam să fiu văzută şi recunoscută până nu ajungeam în pragul ambasadei. Şoferul m-a ajutat să-i bag pe gemeni în maşină. Acum stăteau la picioarele mele în pătuţurile pe care le detaşasem de cărucior, la început prea bulversaţi ca să plângă, bieţii pisoiaşi, iar apoi liniştiţi de legănatul maşinii. Au adormit înainte să trecem de Holland Park.

Nu aveam nici o programare. Eram sigură că Lekovici mă va primi şi fără.

Am văzut neliniştea de pe faţa securistului-portar care a deschis uşa neagră masivă a ambasadei când a dat cu ochii de şoferul de taxi urcând cele câteva trepte de la intrare cu cele două pătuţuri. Agitaţia i-a crescut când mi-am spus numele.

Aceeaşi alarmă a licărit pe faţa secretarei, care a ieşit în hol de undeva din adâncurile clădirii, s-a prefăcut că-mi

notează numele şi apoi a dispărut în biroul lui Lekovici câteva minute lungi.

Am aşteptat în hol, stând pe ceva ce semăna, absurd, cu un taburet de pian şi examinând posterele turistice uriaşe de pe perete: lacurile, munţii, mânăstirile, litoralul, ţărani fericiţi în cămăşi brodate, până şi spitalul ăla din staţiune, semănând cu un tort de nuntă alb, în care-mi avortasem primul copil.

„Te întorci întinerit”, spunea legenda fotografiei.

Lekovici s-a ridicat de la imensul lui birou gol şi l-a ocolit ca să dea mâna cu mine, aruncând o privire scurtă spre copii. O foarte vagă umbră de emoţie i-a traversat chipul. Aş vrea să pot spune că era aceeaşi nelinişte care se răspândise printre subordonaţii săi, dar nu sunt sigură.

— Tovarăşă Milena, ce plăcere neaşteptată! Cu ce vă pot ajuta?

Avea buzele atât de strânse, că mustaţa abia dacă i se mişca atunci când vorbea. Când a pomenit de ajutor, a avut o tentativă de zâmbet. Probabil ghicise de ce eram acolo, dar nu şi ce anume voiam. Caracterul meu capricios era, pesemne, deja notoriu.

Parcă vedeam un anaconda rânjind. Savuram înfruntarea.

Lekovici era un membru ceva mai tânăr al generaţiei tatălui meu; abia absolvise când a ucis un colonel german. A fost unul dintre primele acte de rezistenţă din întreaga Europă, şi Lekovici, care abia se întorsese în orăşelul lui după patru ani de studii în Elveţia, a acţionat singur. L-a împuşcat pe bărbat pe o stradă aglomerată şi, deşi recunoscut, a reuşit să fugă şi nu a mai fost văzut în oraş vreme de alţi patru ani. S-a întors la douăzeci şi şapte de ani, pe un cal alb, colonel şi eliberator. Ca represalii, germanii executaseră o promoţie întreagă de la fosta şcoală a lui Lekovici, toţi băieţii de optsprezece ani din

micul oraş, până la unul, ca să se asigure că nimeni nu mai încearcă să facă aşa ceva. Şi iată-l pe asasin, vreo patruzeci de ani mai târziu, un etern supravieţuitor, un tânăr impetuos transformat ca prin minune în această versiune mai precaută a fostului sine, încântat că trebuie să şteargă consecinţele decadenţei lui Jason Connor.

Băieţii au fost liniştiţi tot timpul. Nicholas a deschis ochii când a auzit vocea lui Lekovici, m-a văzut, apoi i-a închis la loc. Feţişoara dulce a lui Philip a rămas calmă, cu ochii larg deschişi. Aşa le era firea – cel mare un pic mai alert, mai nervos, cel mic mai sangvin, semănând mai mult cu tatăl său –, dar numai eu ştiam asta. Jason nu era întotdeauna sigur că-i poate deosebi. Asta nu mai conta însă. Nu va mai avea nevoie să-i deosebească vreodată.

— E în regulă, am spus eu, adresându-mă deopotrivă băieţilor şi lui Lekovici. Nu plâng.

— Seamănă cu mama lor, a zis Lekovici. Mi s-a părut că detectez un ton uşor răutăcios. Aşadar, cu ce pot să vă ajut, tovarăşă Milena? a repetat el.

— Am primit biletul dumneavoastră, am spus, şi vă mulţumesc.

— Cu plăcere. Şi reacţia dumneavoastră a fost...?

Nu mai părea încordat.

Până la urmă, eram în dezavantaj. Venisem să-l întâlnesc pe teritoriul lui. Cu toate acestea, nu voiam să-şi supraaprecieze propria putere. Nu aveam de gând să discut comportamentul lui Jason cu el, aşa cum nu-l discutasem nici cu Jason.

— Amândoi îl cunoaştem bine pe tatăl meu. Cred că, dacă ar şti ce intenţionez să vă cer, ar vrea să mă ajutaţi cât mai repede posibil, am spus.

— Bineînţeles, a zis Lekovici. Sunt la dispoziţia dumneavoastră. Vă rog să-mi spuneţi ce aveţi în vedere.

— Aş vrea ca aceşti doi băieţi – fiii mei – să-mi fie trecuţi în paşaport cât de repede se poate face acest lucru.

Am scos din geantă paşaportul şi certificatele de naştere ale băieţilor şi am pus actele pe biroul lui ca pentru a-i spune: sunt la mâna dumneavoastră. Coperta de piele naturală era de culoarea vinului; stema aurie scânteia. E ciudat că ţara mea, deloc celebră pentru lux, producea documente cu aspect atât de costisitor, mult mai costisitor decât paşaportul britanic albastru al lui Jason; poate pentru că avea de produs atât de puţine.

Mi-am amintit cum se lăuda Jason că paşaportul lui îl poate duce oriunde. Avea să afle că nu e adevărat.

— Ah, a zis Lekovici, înţelegând totul într-o clipă.

Era iute, cu mintea la fel de ageră la aproape şaptezeci de ani ca la douăzeci şi doi.

— Vreau să-i duc pe băieţi în patria lor, am spus. Atât şi nimic mai mult.

M-am uitat la portretul în ulei de deasupra lui, greoi în rama lui masivă: Preşedintele nostru în costum gri cu cravată roşie, cu o stea roşie în cinci colţuri la rever. Chipul lui familiar era de obicei sever, dar acum, în jocul de lumini al tuşelor, aproape că ne zâmbea mie şi bebeluşilor de la picioarele mele, ca un părinte bun şi protector al naţiunii sale. Presupuneam că e o cameră ascunsă în reliefurile bogate ale ramei, şi că era foarte posibil să zâmbească şi cel care privea prin acea cameră.

Lângă portretul prezidenţial era o fotografie înrămată a monumentului frăţiei internaţionale, doi pumni masivi de beton într-un luminiş din munţii noştri, şi o descriere în rusă: „Nu există înfrângere câtă vreme Moscova ne sprijină.” Câţiva centimetri mai jos, în dreapta, era imaginea Preşedintelui cu tatăl meu, doi tineri şi frumoşi luptători de gherilă, cu ochii aţintiţi spre viitorul comunist.

Am tras adânc aer în piept. A fost o fracţiune de secundă în care aş fi putut să mă răzgândesc, dar n-am profitat de ocazie.

În schimb, mi-am amintit de Saracen's Head.

— M-am săturat de ţara asta, am spus. Nu e nimic pentru mine aici. Vreau să merg acasă. Cât mai curând posibil. Cu copiii.

— Şi fără...

Lekovici s-a oprit. Nu era nevoie să întrebe, dar voia să-şi savureze momentul de triumf.

Am dat afirmativ din cap.

S-a întors de partea cealaltă a biroului, a scos un pachet de ţigări din sertar, apoi a aprins una cu o brichetă grea de jad. A pus pachetul lângă scrumiera de jad asortată, cu câteva ţigări ieşind în afară, ca şi cum n-ar fi fost sigur dacă să-mi ofere şi mie una sau nu. Fusesem fumătoare; avea dreptate să ezite. *White Sea Spirit*: vederea corăbioarei familiare şi a apei schiţate cu negru pe carton a făcut să mi se strângă stomacul.

Secretara care păruse atât de defensivă la sosirea mea a intrat acum în încăpere după o bătaie în uşă grăbită. Era un mod evident de a verifica dacă el voia să încheie întâlnirea. Aerul prefăcut – având grijă ca ambele părţi să fie conştiente de el – făcea parte din strategie; îi oferea mijloacele de a mă umili.

— Nu acum, tovarăşă Mania, a spus Lekovici. Să aştepte. Şi te rog să ne aduci două pahare cu vodca Preşedintelui.

Buzele lui s-au întins într-un zâmbet, un zâmbet larg, autentic. Ea l-a imitat.

— Am auzit atâtea despre dumneavoastră, tovarăşă Urbanska, mi-a spus ea.

— Nu mă îndoiesc.

Am zâmbit şi eu.

Ea s-a întors cu o tavă mare de argint pe care se aflau două păhăruţe căptuşite cu gheaţă şi o sticlă de vodcă atât de grea, încât a trebuit s-o ţină cu ambele mâini ca să toarne. Apoi a ieşit din birou, mergând cu spatele.

Lekovici şi-a ridicat paharul. L-am luat pe al meu şi mi-am simţit degetele lipindu-se de pereţii lui reci.

— Un An Nou fericit, Rastislav, am spus.

Mai erau două săptămâni până la Anul Nou, şi mai aveam de îndurat Crăciunul englezesc cu Jason, dar Crăciunul occidental nu exista în ambasada ţării mele, aşa cum nu apărea nici în ce mai rămăsese din calendarul ei religios.

Şi nu-mi puteam imagina pe nimeni în afară de mama lui de mult răposată spunându-i lui Lekovici pe numele mic, dar a înghiţit-o fără să clipească.

— Slava, te rog, Mina, a spus el, dând pe gât vodca dintr-o singură înghiţitură.

— *Touché*, am zis.

Numai tata îmi spunea Mina, şi până şi el încetase să mai folosească diminutivul ăsta când aveam opt ani, fiindcă mama îi detesta sonoritatea rustică, preferând Mimi, mai aproape de lumea operei. Omul ăsta răspundea egal la fiecare mişcare pe care o făceam, dar nu conta. Acum era aliatul meu.

Dacă ajutorul lui Lekovici avea un preţ, nu eu aveam să plătesc nota, ci tata. Totul avea să fie exact aşa cum îmi doream.

Capitolul douăzeci şi şapte
Întoarcerea în Zenda

1987

> Mă voi scula, mă voi duce la tatăl meu şi-i voi zice:
> „Tată, am păcătuit împotriva cerului şi împotriva ta.”
>
> —Luca 15,18

Am încuiat uşa apartamentului nostru închiriat în urma mea, am pus cheia într-un plic cu numele lui Jason pe el şi am îndesat plicul în buzunar. Tot ce voiam să iau cu mine era acum pe palier, între uşa de la intrare şi baie. Am dus rucsacul şi apoi căruciorul jos, apoi am urcat pentru o ultimă dată, să iau şi cel mai preţios bagaj pe care-l aveam, câte un coşuleţ pe fiecare braţ.

Băieţii nu mi se păreau grei deloc. Eram mamă, şi câştigasem şi pâinea familiei în Anglia: devenisem mult mai puternică decât înainte.

Nu voiam să mă vadă nimeni. Apartamentele din clădire aparţineau unor yuppies care lucrau în City toată ziua, dar nu se ştia niciodată. Cineva aflat într-un concediu extins de Anul Nou putea să iasă în momentul nepotrivit, şi atunci plecarea mea ar fi avut martori. Neconvenabil, dar nu sfârşitul lumii. Chiar şi Will ar fi putut fi jos, în bârlogul lui de la subsol, mi-am zis, dar dacă era aşa, probabil dormea ca să recupereze după sărbători în sala lui cu oglinzi din fundul casei. Aveam o poveste pregătită şi pentru el: mă duceam la Jason, care era plecat cu treburi. Eram sigură că lui Will ideea că Jason avea „treburi” i s-ar fi părut deopotrivă amuzantă şi suficientă. Nu era curios din fire. Era foarte improbabil să mă întrebe unde anume mă duceam. La doi ani după ce ne cunoscuserăm, încă nu avea habar de unde sunt.

Jason plecase duminică seara. Ziua plecării mele din Anglia trebuia să fie a doua zi după şedinţa lui de înregistrări într-un studio de pe domeniul din Derbyshire al contelui de Cleigh. Intrând tiptil în ceea ce Jason numea brava lume nouă thatcheriană, BBC acordase producerea *Argonauţilor* unei companii independente care-i aparţinea lui Apollo, fratele mai mic al lui Artemis. Glumesc. Pe băiat îl chema Hugo, îmi spusese chiar Jason. Şi nu era o chestiune de nepotism în ce-l priveşte pe Hugo. Avea cel mai bun studio de înregistrări de pe partea asta a Atlanticului şi produsese o serie de sunete de păsări rare pentru Radio 3 care primise şi premii: înregistrarea cu Jason avea să fie floare la ureche.

Soţul meu încă nu ştia că ştiu că Artemis e amanta lui, dar asta nu mai conta. Ceea ce conta mai mult era că nici chiar Derbyshire nu mi se părea destul de departe. Putea să-şi dezangajeze penisul, să se întoarcă pe neaşteptate, să mă găsească pregătită să fug, să încerce să mă oprească. Asta era singura teamă pe care-o mai aveam.

Zeii au fost de partea mea. În spatele uneia dintre uşi s-a auzit zdrăngănit de oale şi tigăi, dar n-a ieşit nimeni cât am trecut pe lângă ea de cinci ori: jos-sus, jos-sus şi apoi din nou jos cu copiii. Băieţii n-au scos alt sunet decât suptul. Acţionasem împotriva principiilor mele şi le dădusem suzete înmuiate în miere. Slava Lekovici, despre care se zvonea că sufocase cândva un prunc care ameninţa să dea de gol ascunzătoarea de partizani la trecerea unei patrule germane, ar fi fost mândru de mine.

Am închis uşa de la intrare încet, încuind-o în urma mea, apoi am adăugat şi acea cheie în plic şi l-am băgat în cutia de scrisori. Acum nu mai era cale de întoarcere.

„Mă întorc acasă. Te rog să nu încerci să mă contactezi. N-o să răspund. M.”, scria pe biletul de despărţire din plic. Spre deosebire de Artemis, nu adăugasem nici un desen.

Eram prea preocupată de amănuntele practice ca să mă gândesc la tristeţea momentului, dacă era vreuna. Încă îmi făceam griji că o să mă oprească cineva la Heathrow, să încerce să-mi reţină copiii în ţară. Lekovici mă asigurase că nu puteau. Două feţe aproape identice mă priveau de pe ultima pagină a paşaportului, rotunde, mulţumite, deja înconjurate de mici şuviţe mătăsoase de acel blond-arămiu marca Connor care părea alb în poze. Nu era obligatoriu să ai fotografii cu bebeluşii în paşaport, dar voiam ca totul să fie de două ori mai sigur. Îi fotografiasem într-un studio de la colţul străzii cu o zi înainte să merg cu ei la ambasadă. Nicholas şi Philip Urbanski, fii ai Milenei Urbanska: puteai călători neobservat cu un astfel de nume, chiar şi în 1987.

Ploua în timp ce împingeam căruciorul pe Shepherd's Bush Road. Luminiţe rămase de la Crăciun clipeau trist în burniţă, acea dimineaţă timpurie de ianuarie arătând aproape identic cu după-amiaza de decembrie în care ajunsesem aici, cu doi ani şi câteva zile în urmă. Maşina ambasadei mă aştepta la locul stabilit, colţul cu Netherwood Road, la o distanţă sigură, fără Lekovici în ea, aşa cum îmi dorisem. Omul nu ştia să facă conversaţie uşoară, şi nu mi-l puteam imagina capabil de o tăcere plină de compasiune.

Am fost ajutaţi să ne urcăm în maşină şi am pornit, trecând pe lângă Brook Green, apoi Biblioteca Hammersmith. Când am ajuns pe autostradă, vreo zece minute mai târziu, totul în Londra începuse deja să pară o imagine în oglindă a sosirii mele. Anii erau ceva ce visasem, în ciuda copiilor foarte reali pe care-i duceam cu mine. Mişa, mort, îmi părea mai real în maşina aceea decât Jason, cât se poate de viu încă, presupuneam, undeva în Derbyshire, pe domeniul Cleigh, şi poate şi pe Artemis.

Avionul avea să străpungă norii şi nu aveam să-l mai văd niciodată nici pe el, nici oraşul ăsta.

Până la urmă nu eram un *nepovratcik* – un fugar care nu se mai întoarce –, a spus Lekovici ridicând paharul pentru a toasta. El ştiuse mereu că nu avea să fie aşa, a adăugat. Avea toată încrederea că voi vedea adevărul în ce priveşte englezii.

— Am repetat asta în fiecare raport, tot timpul, a spus el, ca un director de şcoală care se laudă cu eleva premiantă. „E o Urbanski. O să vadă adevărul.”

Era simplă politeţe. Ştiam că oamenii ca Lekovici nu permiteau căinţa şi nu iertau greşeli, dar mai ştiam şi că privilegiul meu ereditar încă nezdruncinat bătea asta: rămâneam fetiţa tatei.

Purtam acelaşi palton gros pentru prima dată după primele mele zile în Londra, şi îmi era prea cald în maşină. Urma să am nevoie de el din nou, căci de partea cealaltă erau minus şaisprezece grade şi ningea. Mi-am dat seama că-mi fusese dor de alb, de prospeţimea unui ger bun, uscat, nu răcoarea jilavă persistentă pe care o putea oferi Londra în cel mai bun caz în loc de zăpadă.

Băieţii erau deja înfăşaţi temeinic şi feţişoarele lor erau roşii. I-am ridicat din pătuţuri, pe unul, apoi şi pe celălalt, şi am încercat să-i liniştesc, legănându-i pe fiecare pe câte un umăr. Nicholas a întins mânuţa, încercând să atingă geamul aburit de lângă el. Philip doar şi-a împins uşor creştetul în obrazul meu. Era ciudat să mă gândesc că poate vedeau Londra pentru ultima dată fără s-o vadă de fapt, fără să cunoască deloc oraşul.

În afară de trusoul băieţilor, duceam cu mine mult mai puţine decât adusesem. Îmi lăsasem în urmă majoritatea hainelor şi a cărţilor, şi toate flecuşteţele pe care le

cumpărasem cât stătusem în Anglia, ca să călătoresc cu cât mai puţine bagaje posibil. Jason va trebui să le arunce pe toate, inclusiv acel exemplar din *Orlando*, dacă voia.

Lăsasem a doua fotografie – detaliul – împreună cu ultima bancnotă, cea de o mie de mărci germane, cadoul de nuntă al părinţilor mei, sub exemplarul meu cu autograf din *Argonauţii*, pe masa din bucătărie. Banii nu fuseseră schimbaţi pentru că-i ţinusem mereu pentru cazuri de urgenţă. Era amuzant că atunci când urgenţa s-a ivit, nu am avut nevoie de bani. Călătoria noastră, numai dus, era aranjată de Lekovici exact aşa cum am cerut. Îmi plăcea ideea că, până la urmă, îl plăteam pe Jason ca să scap de el. Ştiam că o să înţeleagă ce spunea asta – că el s-ar putea să aibă nevoie de bani mai mult decât mine.

Am luat prima fotografie, scena de stradă, cu mine, îndesată în portofelul aproape gol. Avea să-mi amintească de Londra. Dacă nu ştiai ce să cauţi în ea, imaginea era destul de inocentă, fermecătoare chiar.

Abia atunci mi-a trecut prin minte că nu prea ştiam, şi că nu-mi păsa, cum – dacă voia să se însoare cu Artemis; şi, mai puţin probabil, dacă ea voia să se mărite cu el, unindu-şi ambiţiile cu succesul lui limitat de până atunci, în loc să trăiască pur şi simplu în păcat cu un poet sărac – cum avea să facă să divorţeze de mine.

Terminalul Doi era aproape gol, şi biroul de check-in pentru avionul nostru complet pustiu. A trebuit să aştept câteva minute până să vină cineva de la check-inul de Alitalia să se ocupe de mine. I-am arătat paşaportul şi biletul. Omul s-a uitat la bebeluşi, a răsfoit paşaportul la ultima pagină, a văzut fotografiile, a zâmbit cum numai italienii zâmbesc la bebeluşi, a tipărit tichetul de îmbarcare, a recitat instructajul privind călătoria cu copii mici şi dificultăţile posibile când ai doi, mi-a cântărit rucsacul, l-a etichetat, apoi a apăsat în sfârşit pe un buton.

Am privit cum rucsacul e dus de acolo. Mi-a explicat cum să prezint căruciorul la îmbarcare, l-a etichetat şi pe el şi ne-a urat călătorie plăcută. În tot acest timp, nici un alt pasager nu s-a aşezat la coadă.

— Sunt turbulenţe deasupra Alpilor, a adăugat omul când am pornit spre Plecări. Sper că au somnul bun.

Am trecut de controlul paşapoartelor. Să părăseşti Marea Britanie e mult mai uşor decât să intri în ea.

Avionul era şi el aproape gol. Erau mai mulţi membri ai echipajului decât pasageri. S-au agitat să se ocupe de copii, prefăcându-se de data asta că nu ştiu cine sunt. O fi fost mai uşor aşa. Mi-au ignorat tichetul de îmbarcare şi ne-au dat cele mai bune locuri din avion.

Băieţii au început să plângă când am decolat şi au plâns până am ajuns la înălţimea de croazieră. Am fost surprinsă când mi s-a spus că eram deja deasupra Belgiei. Marea Britanie părea mai mică decât la sosire.

— E din cauza urechiuşelor, m-a liniştit o stewardesă. Presiunea. O să zboare mai fericiţi peste un an sau doi.

I-am hrănit deasupra Germaniei, mai întâi pe unul, apoi pe celălalt, privind masa de pământ european care se ridica în vârfuri tot mai înalte. Apoi au adormit în sfârşit, şi eu m-am pregătit pentru turbulenţele care ne aşteptau.

Avionul a coborât în alb. Mi-am potrivit ceasul cu trei ore înainte. Când am aterizat, am aşteptat până au coborât cei câţiva pasageri. Mormanele de zăpadă curăţată cu plugul de pe pârtie ajungeau până la aripile avionului. I-am privit pe cei câţiva tovarăşi de drum cum coboară scara ţinându-se bine de balustradă, apoi merg cu grijă, să nu alunece, spre un autobuz care aştepta să-i transfere la terminal.

— Noi aşteptăm ultimele instrucţiuni pentru debarcare. Când le primim, o să vă coborâm căruciorul, mi-a spus stewardesa. Pilotul şi copilotul vor să-i ducă ei înşişi pe copii jos. O să fie o adevărată onoare.

Am stat şi am privit zăpada de afară. Erau doi ani de când nu mai văzusem zăpadă.

Apoi am văzut o maşină neagră familiară mergând pe pistă spre noi şi oprind lângă avion. Am înţeles că acestea erau „ultimele instrucţiuni”. Ştiam că aici nu voi avea parte de nici un control al paşapoartelor.

Tata n-a coborât din maşină să mă întâmpine. Mi-a deschis uşa şoferul. Am urcat şi i-am privit pe piloţii în uniforme albastre coborând, ducând pătuţurile cu mai multă grijă decât pilotaseră avionul. I-am văzut salutându-l pe tata. Şoferul a pus pătuţurile băieţilor pe scaunele pliante din faţa mea şi a tatei. Uitasem cât de mare e maşina, uitasem mirosul de piele şi tutun dinăuntru, căldura din spatele geamurilor ei fumurii.

Tata s-a uitat la băieţi, s-a uitat la mine şi n-a spus nimic. Maşina a pornit încet şi, când am trecut prin poarta aeroportului, doi motociclişti şi-au aprins girofarurile albastre şi au luat-o înainte. Îmi dădeam seama după jocul de lumini din maşină că mai erau doi şi în spate. Asta, în lumea tatei, trecea drept discreţie maximă.

Am intrat pe autostradă. În faţă erau câmpuri pustii întinse, şi mă aşteptam ca maşina să prindă viteză. N-a făcut-o.

Aproape o oră am alunecat prin câmpurile albe. În depărtare erau munţi; recunoşteam fiecare formă. Case de ţară au apărut pentru o clipă, în luminile albastre ale motocicletelor, apoi au dispărut. Am trecut pe străzile oraşului, pe lângă Manej, pe lângă Prezidium, apoi prin zonele rezidenţiale şi în sfârşit de-a lungul drumului familiar prin pădure şi pe aleea pietruită, unde maşina s-a oprit.

Şoferul a coborât şi mi-a deschis uşa. Strălucirea zăpezii de afară, asprimea frigului mi-au tăiat respiraţia. Am

văzut-o pe mama, căreia în mod evident i se refuzase un loc în comitetul de primire, ieşind din vilă în enorma ei haină de blană, şi în uşă, în spatele ei, pe Dara, aşteptând, în acelaşi costum maro în care era îmbrăcată mereu. A ridicat mâna dreaptă ca pentru a-mi face un semn de bun sosit, dar în schimb a dus-o la inimă. M-am întors spre tata, şi el m-a surprins. Avea lacrimi în ochi.

A pus mâinile pe capul lui Philip şi apoi al lui Nicholas, ca pentru a-i binecuvânta pe băieţi. Philip a deschis ochii, dar n-a plâns. Tata l-a luat din pătuţ, l-a lipit de umărul lui, şi băiatul tot n-a plâns.

— Bun venit acasă, a spus el, lui Philip sau mie, nu era clar. Ştiam că o să te întorci.

L-am luat pe Nicholas, am inspirat mirosul lui de lapte, i-am simţit obrăjorul deja rece. Poate că nu prea avusesem de ales, m-am gândit, dar mă simţeam din nou puternică. Puterea mea era puterea de a-l răni pe Jason, şi asta era tot ce-mi doream.

Fără să aştept s-o facă şoferul, cu copilul încă în braţe, am găsit mânerul cu mâna stângă şi am dat să deschid uşa blindată. A opus un pic de forţă la început, dar apoi s-a mişcat sub propria greutate. Poteca de zăpadă din faţa mea scânteia şi frigul era atât de aprig, că simţeam furnicături în buze.

— Nu vreau să vină niciodată aici, tată. Te rog, promite-mi asta, am spus.

— N-o să vină, Milena, a zis tata. N-o să mai pună niciodată piciorul în ţara asta.

În colecţia **Raftul Denisei** au apărut

Kate Morton, *Casa de lângă lac*
Maria Stepanova, *În amintirea memoriei*
Christian Escribà, Sílvia Tarragó, *Cofetăria cu miracole*
Ludmila Uliţkaia, *A fost doar ciumă*
J.M. Coetzee, *Moartea lui Isus*
Norris von Schirach, *Cei mai frumoşi ani din viaţa lui Anton*
Evgheni Vodolazkin, *Istoria Insulei*
Cho Nam-joo, *Kim Jiyeong, născută în 1982*
Simona Lo Iacono, *Albatrosul*
Anaïs Nin, *Delta lui Venus*
Nikos Kazantzakis, *Ascensiunea*
Heather Morris, *Poveşti despre speranţă*
Nick Bradley, *Pisica şi oraşul*
Anthony Doerr, *Despre Grace*
Kate Morton, *Casa de la Riverton*
Julie Orringer, *Portofoliul fugii*
Susana Fortes, *Iubirea nu e un vers liber*
Paula McLain, *Când stelele se întunecă*
Narine Abgarian, *Din cer au căzut trei mere*
Susan Choi, *Exerciţiu de încredere*
Akira Mizubayashi, *Inimă frântă*
Laura Lindstedt, *Prietena mea Natalia*
Romain Gary, *Marele vestiar*
Yōko Ogawa, *Poliţia Memoriei*
Etgar Keret, *Haide, zboară odată*
Care Santos, *Voi merge pe urmele paşilor tăi*
Guzel Iahina, *Trenul spre Samarkand*
Avni Doshi, *Zahăr ars*
Chris Cander, *Greutatea unui pian*
Lorenzo Marone, *Un băiat ca toţi ceilalţi*
Zülfü Livaneli, *Serenadă pentru Nadia*
Thomas Mann, *Moartea la Veneţia*
Clarice Lispector, *Cea mai mică femeie din lume. Proză scurtă 1940–1964*

Yukio Mishima, *Confesiunile unei măşti*
Nikolai Leskov, *Lady Macbeth din Mţensk*
Francesc Miralles, Ángeles Doñate, *Un ceai la capătul lumii*
Yukio Mishima, *Zăpada de primăvară*
James Salter, *Un joc şi o desfătare*
Ismail Kadare, *Înfruntare la nivel înalt: Misterul convorbirii telefonice Stalin–Pasternak*
Anna Hope, *Aşteptări*
J.M. Coetzee, *Aşteptându-i pe barbari*
Melanie Benjamin, *Viscolul copiilor*
Maja Lunde, *Ultimii cai din stepă*
Yukio Mishima, *Cai în galop*
Heather Morris, *Trei surori*
David Foenkinos, *Familia Martin*
Alex Schulman, *Supravieţuitorii*
Teru Miyamoto, *Vis de primăvară*
Ingeborg Bachmann, *Malina*
Quentin Tarantino, *A fost odată la Hollywood*
Aleksandr Soljeniţîn, *O zi din viaţa lui Ivan Denisovici*
Polly Samson, *Un teatru pentru visători*
Rose Tremain, *Insulele iertării*
Fiona Davis, *Leii de pe Fifth Avenue*
Yaniv Iczkovits, *Fiica măcelarului*
Natsuko Imamura, *Femeia cu fustă violet*
Anaïs Nin, *Spioană în casa dragostei*
Janice Y.K. Lee, *Profesoara de pian*
Jay Parini, *Ultima gară*
Jane Smiley, *Perestroika la Paris*
Alan Hlad, *Mesagerul secret al lui Churchill*
Romain Gary, *Rădăcinile cerului*
Cormac McCarthy, *Drumul*
Eshkol Nevo, *Ultimul interviu*
Nicole Krauss, *Să fii bărbat*
Colson Whitehead, *Trişorii din Harlem*

Matteo Strukul, *Dante. Enigma*
Michel Houellebecq, *Anihilare*
Andrea Bajani, *Cartea caselor*
Vesna Goldsworthy, *Cortina de Fier: O poveste de dragoste*